

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

**Rodinný průvodce Uměleckoprůmyslovým
museem v Praze jako příklad uplatnění
konceptu celoživotního učení v muzeu**

Diplomová práce

Autor: Jana Němečková
Obor: Učitelství pro střední školy AJ-SV
Vedoucí práce: Ing. Michaela Dvořáková

Praha 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Rodinný průvodce Uměleckoprůmyslovým museem v Praze jako příklad uplatnění koncepce celoživotního učení v muzeu“ vypracovala pod vedením Ing. Michaely Dvořákové samostatně na základě vlastních zjištění a za použití literatury uvedené v seznamu literatury.

Svoluji k zapůjčení své diplomové práce ke studijním účelům za předpokladu, že bude vždy náležitě citována.

V Praze dne 25.11.2008

Jana Němečková

Článek vznikl v rámci projektu Učitelé pro výuku umění v rámci výzkumu jako
část projektu "Koncepty učení v umění".

Autorka: Michaela Dvořáková

Článek vznikl v rámci projektu Učitelé pro výuku umění v rámci výzkumu jako
část projektu "Koncepty učení v umění".
Práce byla zpracována v rámci Univerzity Karlovy v Praze, Pedagogická fakulta,
Katedra pedagogických věd, Vedoucí práce Michaela Dvořáková.

Klíčové slovy: učení v umění, rodinné učení, domácí pedagogika, pracovní
učení, učební plán

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Ing. Michaela Dvořákové za odborné
vedení práce. Dále PhDr. Haně Havlůjové za počáteční vedení práce a za náměty
k textu a Mgr. Vladimíře Sehnalíkové za čas věnovaný diskuzi nad rodinným
průvodcem a za praktické připomínky. Dík patří také PhDr. Kamilu Podroužkovi,
PhD. a členům oddílu TOM Roháči za ochotu spolupracovat na pilotáži rodinného
průvodce. V neposlední řadě děkuji příteli a rodině za veškerou podporu a
trpělivost.

Název práce: Rodinný průvodce Uměleckoprůmyslovým museem v Praze jako příklad uplatnění koncepce celoživotního učení v muzeu.

Autor: Jana Němečková

Citační vzor: NĚMEČKOVÁ, Jana. *Rodinný průvodce Uměleckoprůmyslovým museem v Praze jako příklad uplatnění koncepce celoživotního učení v muzeu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filozofie. Vedoucí práce Michaela Dvořáková.

Klíčová slova: celoživotní učení, rodinné učení, muzejní pedagogika, pracovní listy, textový průvodce

Abstrakt:

Práce se zabývá možnostmi využití muzeí pro podporu celoživotní učení s důrazem na učení rodinné. Autorka vymezuje předpoklady tvorby samoobslužného muzejního programu pro rodiny a předkládá konkrétní návrh rodinného průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze (dále UPM). V teoretické rovině je rodinný průvodce založen na studiu odborné literatury, především britské a americké, z oblasti muzejní pedagogiky a souvisejících disciplín. Vychází také ze zahraničních případových studií sledujících chování a učení rodin v muzeu. Součástí práce je analýza vlastního Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM a popis a vyhodnocení muzejního programu, během kterého rodinného průvodce ověřovala pokusná skupina.

Autorka dochází k závěru, že samoobslužný muzejní program pro rodiny musí vycházet z reálného složení rodinných návštěvníků daného muzea a ze specifických potřeb této návštěvnické skupiny. Program by měl návštěvníky motivovat k aktivnímu poznávání a učení se z exponátů, podporovat kooperaci a sdílení znalostí a dovedností mezi jednotlivými členy rodiny. Měl by návštěvníkům zprostředkovat vědomí, že muzeum je místo, kde se lze dozvědět a naučit spoustu nových věcí, ale také strávit příjemné chvíle, a povzbudit je k další návštěvě muzea.

Title: Family Guidebook to The Museum of Decorative Arts in Prague: An Example of the Lifelong Learning Concept Implemented in a Museum.

Author: Jana Němečková

Citation example: NĚMEČKOVÁ, Jana. *Rodinný průvodce Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze jako příklad uplatnění koncepce celoživotního učení v muzeu*. Prague, 2008. Diploma thesis. Charles University in Prague. Faculty of Education. Department of Citizenship and Philosophy. Thesis leader: Michaela Dvořáková.

Keywords: lifelong learning, family learning, museum education, guidebook, worksheets, Museum of Decorative Arts in Prague

Abstract:

The thesis deals with the possibilities of supporting and enhancing the educational role of museums in the lifelong learning process, particularly in the process of family learning. The author defines the conditions of the preparation of a self-guided museum programme for families. The author presents an example of a family guidebook to the exhibition hall of glass and ceramics of The Museum of Decorative Arts in Prague (hereafter UPM). The family guidebook draws on the study of primarily British and American sources dealing with museum education and related disciplines. The thesis also features an analysis of a small visitor study of family visitors of the UPM and a description and analysis of a museum programme during which the guidebook was tested.

According to the author, a self-guided museum programme for families should draw on family audience segmentation and on specific needs of this visitor group. Such a programme should motivate visitors to learn actively from the exhibits, to encourage cooperation and sharing of knowledge and skills among individual family members. The programme should make the visitors feel that the museum is a place not only to learn new things but also to spend enjoyable moments, and encourage them to repeat their visit.

Obsah

<u>ÚVOD</u>	8
<u>1 UČENÍ V MUZEU A JEHO TEORETICKÁ VÝCHODISKA</u>	12
1.1 MUZEJNÍ PEDAGOGIKA, SOUVISEJÍCÍ PROGRAMY A DOKUMENTY.....	12
1.2 MUZEUM JAKO MÍSTO CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ.....	19
1.3 RODINA V MUZEU	23
1.3.1 DEFINICE RODINY.....	24
1.3.2 RODINNÍ NÁVŠTĚVNÍCI A JEJICH ZPŮSOB UČENÍ V MUZEU	26
1.3.3 RODINNÉ UČENÍ V MUZEU.....	32
1.4 OBJEKTOVÉ UČENÍ	37
1.5 RODINNÝ PRŮVODCE V KONTEXTU DOPROVODNÝCH MUZEJNÍCH PROGRAMŮ....	41
1.5.1 SAMOOSLUŽNÉ PROGRAMY	42
1.5.2 SERVISNÍ PROGRAMY	46
1.5.3 OSTATNÍ.....	47
1.6 METODICKÉ POZNÁMKY K TVORBĚ PRACOVNÍCH LISTŮ PRO MUZEA	49
<u>2 UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉ MUSEUM V PRAZE</u>	52
2.1 HISTORIE A SBÍRKY UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUSEA V PRAZE.....	52
2.2 KOMUNIKACE S VEŘEJNOSTÍ.....	54
2.2.1 CENTRUM MUZEJNÍ PEDAGOGIKY UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUSEA V PRAZE ...	55
2.2.2 STATISTIKA NÁVŠTĚVNOSTI A DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM RODINNÝCH NÁVŠTĚVNÍKŮ UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUSEA V PRAZE.....	57
<u>3 PRAKTICKÁ ČÁST – RODINNÝ PRŮVODCE SÁLEM SKLA A KERAMIKY STÁLÉ EXPOZICE UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUSEA V PRAZE</u>	63
3.1 VÝCHODISKA	63
3.2 NÁVRH RODINNÉHO PRŮVODCE	66
3.2.1 PŘÍBĚHY MATERIÁLŮ: UMĚNÍ OHNĚ S VOJTĚCHEM LANNOU – PRACOVNÍ LISTY DO SÁLU SKLA A KERAMIKY	66
3.2.2 ... A NĚCO NAVÍC: PRO RODIČE A JINÉ PRŮVODCE – PRŮVODCOVSKÉ LISTY DO SÁLU SKLA A KERAMIKY	81

3.3 PILOTÁŽ RODINNÉHO PRŮVODCE – MUZEJNÍ PROGRAM UMĚNÍ OHNĚ S VOJTĚCHEM LANNOU.....	90
3.3.1 REALIZACE PROGRAMU A METODA SBĚRU DAT.....	90
3.3.2 HODNOCENÍ PROGRAMU A ÚSPĚŠNOSTI RODINNÉHO PRŮVODCE	92
3.3.2.1 Pozorování	92
3.3.2.2 Rozbor odpovědí v pracovních listech	93
3.3.2.3 Zpětná vazba od dětí.....	100
3.3.2.4 Zpětná vazba od rodinných průvodců	101
3.3.2.5 Závěrečné hodnocení pilotáže a návrhy pro úpravu rodinného průvodce	104
4 ZÁVĚR.....	106
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	109
6 PŘÍLOHY	120

Úvod

Soudobá společnost je často označována jako „informační“ nebo „učící se“. Právě z potřeb této společnosti vychází koncepce celoživotního učení, podle které není nadále dostatečné vybavit děti během jejich školní docházky sumou znalostí a dovedností, která jim vystačí na celý život.¹ Naopak, vzdělání by mělo člověka vybavit klíčovými kompetencemi, které napomohou jeho osobnímu rozvoji, a které mu poskytnou zázemí pro využívání různých učebních situací v průběhu celého života.²

Co mají s celoživotním učením společného muzea? Programové dokumenty, které se zabývají celoživotním učením zdůrazňují úlohu učení probíhajícího mimo oblast formálního vzdělávání realizovaného v rámci „tradičního“ školního systému.³ A právě muzea a galerie jsou institucemi, která mohou na tento požadavek velmi dobře reagovat. Jedním z cílů této práce je poukázat na konkrétní možnosti využití muzeí pro podporu celoživotního učení.

Děti, respektive budoucí dospělí, by v ideálním případě měly považovat návštěvu muzeí za běžnou součást svého života. Samotné muzeum pak za místo vhodné jak pro smysluplné trávení volného času,⁴ tak pro učení a sebevzdělávání. K tomu je třeba, aby si k muzeím budovaly pozitivní vztah už od raného dětství. Tuto skutečnost si česká muzea uvědomují stále častěji a snaží se na ní reagovat zejména tvorbou výchovně vzdělávacích programů pro školní skupiny.⁵ Velká část českých muzeí však opomíjí významnou skupinu, jejíž jádro dětský návštěvník tvoří, tedy rodinu. Pokud muzeum rodinu vnímá jako zajímavou návštěvnickou skupinu, ne vždy je schopno tuto skutečnost reflektovat ve své programové nabídce

¹ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, s. 28.

² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007, s. 10, 12, 14.

³ KOTASEK, Jiří a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, s. 17.

⁴ BRÜNINGHAUS-KNUBEL, Cornelia. *Děti, volný čas a muzea*. In SEITLOVÁ, Pavla; TLACHOVÁ, Kateřina (eds.). *Děti, mládež, ... a muzea? Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 12. a 13. ledna 1995*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995, s. 33.

⁵ JŮVA, Vladimír. *Česká muzea a galerie pro děti a mládež: Data z uskutečněného dotazníkového průzkumu*. In JELÍNKOVÁ, Eva; POLÁKOVÁ, Zdena (eds.). *Děti, mládež, ... a muzea? III. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.-29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003, s. 35-38.

a nezřídka se omezí pouze na pořádání jednorázových akcí nebo dílen pro rodiče s dětmi.⁶

Na druhé straně ani rodina často nevnímá muzeum či galerii jako místo vhodné pro trávení volného času a učení. Nejen rodiny si stěžují, že neví, jak s muzeem „nakládat“, když do něj přijdou na návštěvu.⁷ To často způsobí, že do muzea nepřijdou vůbec.⁸ Tento problém může být zapříčiněn také nedostatkem samoobslužných materiálů vhodných pro práci rodičů s dětmi, které by rodiny při své individuální návštěvě mohly použít. Rodinní návštěvníci přitom považují nabídku doprovodných programů pro děti za daleko důležitější než kvalitu samotné výstavy či expozice.⁹

Jakým způsobem tedy koncipovat samoobslužný program, který do muzea přiláká rodinné návštěvníky? Na tuto zásadní otázku se pokouší odpovědět předkládaná práce. Činí tak ve dvou rovinách, teoretické a praktické.

Teoretická část práce se skládá z podkapitol věnovaných muzejní pedagogice, celoživotnímu učení, rodině v muzeu, objektovému učení, typologii doprovodných muzejních programů a metodice tvorby pracovních listů. Každá podkapitola poukazuje na možnosti, jakými popsané teoretické poznatky uplatnit při tvorbě konkrétního samoobslužného programu. Teoretická část si klade několik cílů. Prvním cílem je popsat koncepci celoživotního učení a její aplikaci do muzejního prostředí a představit další výchovně vzdělávací teorie, ze kterých učení v muzeu vychází. Dále je třeba na základě studia odborné literatury i vlastního průzkumu specifikovat pojem rodina pro potřeby této práce tak, aby bylo možné vytvořit funkční program reflektující reálné složení této návštěvnické skupiny. Dále je cílem

⁶ JÚVA, *Česká muzea*, s. 35-38.

⁷ CSIKSZENTMIHÁLYI, Mihály; HERMANSON, Kim. *Intrinsic Motivation in Museums: What Makes Visitors Want to Learn?* Museum News, 1995, č. 74(3), s. 59.

⁸ Návštěva kulturních institucí, jakými jsou hrady a zámky (pravděpodobně včetně výstav, muzeí a galerií) je podle průzkumu agentury Stemmark „Vikendový volný čas českých rodin“ daleko méně populární (alespoň jednou za měsíc návštěvy takových institucí podniká pouze 9% rodin s dětmi), než například návštěva aquaparku (21%) nebo sledování DVD a videokazet (48%) (ZVÁRA, Petr. *Vikendový volný čas českých rodin: Výsledky kvantitativního průzkumu* [online]. Praha: Stemmark, 2007 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW:

http://www.stemmark.cz/download/prezentace_vikendy.pdf.

⁹ TONKIN, Susan. *So what do people think of their birthday present? Early visitor survey results from the National Museum of Australia, Museums Australia Conference, 2001*. Citováno dle BLACK, Graham. *The Engaging Museum: Developing museums for visitor involvement*. London and New York: Routledge, 2005, s. 108.

teoretické části charakterizovat rodinné učení v muzeu, tedy učení rodiny jako celku, i učení jejích členů. Při naplňování cílů teoretické části vychází práce vzhledem k nedostatku českých studií především z anglicky psané odborné literatury a z britských, amerických a australských případových studií.

Teoretická část je doplněna samostatnou kapitolou o Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze (dále jen UPM). Jejím cílem je představit muzeum, pro které je určen návrh programu vytvořený v rámci praktické části práce. Kapitola o UPM je rozdělena na dvě podkapitoly. První se stručně zabývá historií UPM a jeho sbírek. Druhá část se věnuje Centru muzejní pedagogiky UPM a jeho výchovně vzdělávacímu systému *Dotkněte se muzea*. V této části je také mimo jiné popsán Dotazníkový průzkum rodinných návštěvníků UPM provedený autorkou práce v srpnu 2008. Průzkum si kladl za cíl zjistit generační složení rodinných návštěvnických skupin či jejich motivaci pro příchod do muzea. Významným cílem průzkumu bylo také zjištění postojů návštěvníků ke vzniku vytvářeného doprovodného programu.

V rovině praktické je cílem práce vytvořit návrh samoobslužného textového průvodce, který uvede zjištěné teoretické poznatky do praxe. Tento průvodce je určen rodinným skupinám (dále *rodinný průvodce*) a kombinuje v sobě pracovní listy s aktivitami pro děti a pokyn pro rodiče a další doprovázející osoby. Cílem *rodinného průvodce* je umožnit rodinám samostatnou a poučenou návštěvu muzea.¹⁰

První podkapitola praktické části se věnuje celkové koncepci *rodinného průvodce* pro UPM a východiskům pro tvorbu *rodinného průvodce* pro sál skla a keramiky stálé expozice UPM. Samotný návrh je představen v druhé podkapitole. Návrh zahrnuje text průvodce, tedy text pracovních listů a listů pro doprovod, cíle jednotlivých aktivit a předpokládané odpovědi. Třetí podkapitola se zabývá popisem a hodnocením muzejního programu, během kterého byl *rodinný průvodce* ověřován. Z této pilotáže jsou vyvozeny závěry týkající se úspěšnosti tohoto typu

¹⁰ BRABCOVÁ, Alexandra. *Výchova uměním*. In BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003, s. 151.

doprovodného programu a předkládané koncepcce. Na základě analýzy *pracovních listů* je provedena úprava textu *rodinného průvodce*.

Rodinný průvodce sálem skla a keramiky UPM je zařazen v přílohách v obou verzích – původní i upravené. Součástí příloh jsou také fotografie muzejních exponátů využitých v aktivitách v *rodinném průvodci*, fotografie z muzejního programu, data z Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků ze srpna 2008 a z dotazníků zpětné vazby získaných od účastníků muzejního programu. V přílohách je dále umístěna struktura výchovně vzdělávacího systému UPM *Dotkněte se muzea* doporučení pro sestavení rodinných průvodců pro ostatní sály a pracovní list pro záznam pozorování objektu. Na přílohy je průběžně odkazováno v textu.

1 Učení v muzeu a jeho teoretická východiska

První část práce se v teoretické rovině zabývá výchovně vzdělávací činností muzeí.¹¹ Její úvodní podkapitola se věnuje podstatě muzejní pedagogiky a zakotvení výchovně vzdělávací činnosti muzeí v programových dokumentech. Druhá podkapitola se věnuje charakteristikám muzea jako instituce celoživotního učení. Stěžejní část kapitoly zkoumá rodinné učení v muzeu jako součásti celoživotního učení. Čtvrtá podkapitola se zabývá vzdělávacími koncepcemi, z nichž muzejní pedagogika vychází, tedy konstruktivismem a objektovým učením. Předposlední podkapitola obsahuje přehled doprovodných muzejních programů. Poslední podkapitola shrnuje teoretické předpoklady pro tvorbu pracovních listů.

Práce je z velké části založena na materiálech zahraničních, zejména britských a amerických. V České republice totiž prozatím nebyla tématu rodinného učení v muzeu věnována taková pozornost, jako ve jmenovaných zemích, kde je muzejní pedagogika vědním oborem s dlouholetou tradicí. Pokud to však je možné, cituje práce i studie české.

1.1 Muzejní pedagogika, související programy a dokumenty

Vědní disciplína, která zkoumá možnosti využívání muzeí a jejich sbírek pro výchovně vzdělávací činnost se nazývá **muzejní pedagogika**.¹² Podle Eileen Hooper-Greenhill¹³ sehrál klíčovou roli ve využívání muzeí pro vzdělávací účely

¹¹ V této práci jde zejména o výchovně vzdělávací činnost v institucích, které mají slovo „muzeum“ nebo „galerie“ přímo v názvu. *Profesní etický kodex muzeí* však zahrnuje pod pojem „muzeum“ i skanzeny, zoologické zahrady či planetária (*Profesní etický kodex muzeí* [online]. Brno: Český výbor ICOM, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.cz-icom.cz/doc0008.html>).

¹² PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 129 (heslo „muzeopedagogika“). Přestože je **muzejní pedagogika** nejrozšířenějším termínem označujícím tuto vědu (toto označení používají např. v Národní galerii v Praze nebo v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, objevuje se také v názvu Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku Asociace muzeí a galerií ČR), je možné setkat se i s označením **galerijní pedagogika** (pro výchovně vzdělávací činnost probíhající v galeriích, tzn. vztahující se pouze k výtvarnému umění), případně **muzeopedagogika** (tento termín propaguje v českém prostředí zejména Vladimír Jůva, který ovšem, na rozdíl od zmíněných institucí, vychází především z německé tradice). Anglicky se tato věda nazývá **museum education** (v překladu „výchova a vzdělávání v muzeu“), německy **Museumspädagogik** (v překladu „muzejní pedagogika“).

¹³ Eileen Hooper-Greenhill je profesorkou Department of Museum Studies na University of Leicester, v letech 1996 až 2002 byla jeho ředitelkou. V letech 1999 až 2006 byla také ředitelkou

vznik pařížského veřejného muzea Louvre v roce 1792. To mělo za cíl mimo jiné výchovu demokratického občana.¹⁴ Podle Vladimíra Jůvy byla právě tato instituce v roce 1880 prvním muzeem se stálou muzejně pedagogickou službou.¹⁵ Ve 20. století souvisí rozvoj muzejní pedagogiky zejména s pedagogickým reformním hnutím, s myšlenkami Johna Deweye, ale také s kognitivní psychologií Jeana Piageta a Lva Vygotského. V průběhu 20. století také dochází k rozvoji nového typu muzejní instituce, **dětského muzea**, které je zaměřeno na děti a na jejich rodiny. Dětská muzea mají za cíl přístupnou formou umožnit aktivní trávení volného času pro celé rodiny.¹⁶ Tato muzea jsou často vybavena interaktivními a dotykovými exponáty, které mají stimulovat zapojení všech smyslů při poznávání.

Nejstarší dětské muzeum na světě vzniklo v roce 1899 v New Yorku. Právě v USA se dětská muzea těšila velké oblibě. Přestože vznikala i v první polovině 20. století, největší rozmach zaznamenala v období po druhé světové válce. Na začátku 50. let 20. století existovalo v USA 65 dětských muzeí, na konci 80. let jich bylo už 165. V Evropě naproti tomu vzniklo první dětské muzeum MACHmit v Berlíně až v roce 1970.¹⁷ V České republice vzniklo první a zatím jediné dětské muzeum v roce 1992. Jedná se Dětské muzeum Moravského zemského muzea.¹⁸ Toto dětské muzeum nemá vlastní sbírkový fond, ale soustřeďuje se na pořádání krátkodobých výstav. Jedná se tedy spíše o výstavní prostor, který však v sobě zahrnuje i ateliér pro kreativní činnosti přímo ve výstavě.

Přestože muzea často sama sebe nevnímají jako vzdělávací instituce,¹⁹ je tato jejich činnost zakotvena přímo v *Zákoně o ochraně sbírek muzejní povahy* č.

Research Centre for Museums and Galleries (RCMG). Ve svém výzkumu se zabývá učením a vzděláváním v muzeu. (*Department of Museum Studies – Eilean Hooper-Greenhill* [online]. Leicester, UK: University of Leicester, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.le.ac.uk/ms/contactus/eileanhoopergreenhill.html>).

¹⁴ HOOPER-GREENHILL, Eilean (ed.). *The Educational Role of the Museum*. 1. vydání. London: Routledge, 1994, s. 232.

¹⁵ JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: Edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004, s. 146.

¹⁶ JŮVA, Vladimír. *Vývoj edukační funkce muzea a vznik muzejní pedagogiky* [online]. Brno: Katedra pedagogiky sportu FSpS MU, 2007 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fsps.muni.cz/~juva/MuzejnP/4VyvojMP.ppt>.

JŮVA, Vladimír. *Pracovní pole muzejních pedagogů* [online]. Brno: Katedra pedagogiky sportu FSpS MU, 2007 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fsps.muni.cz/~juva/MuzejnP/6PoleMP.ppt>.

¹⁷ JŮVA, *Dětské muzeum*, s. 33-39.

¹⁸ Podrobněji k Dětskému muzeu Moravského zemského muzea viz poznámka číslo 25.

¹⁹ BRABCOVÁ, Alexandra. *Veřejné muzeum*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 26.

122/2000 Sb.²⁰ a v *Profesním etickém kodexu muzeí Mezinárodní rady muzeí ICOM*²¹ Tématice učení v muzeu se okrajově věnuje také *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice* (tzv. *Bílá kniha*).²²

Největší prostor je učení v muzeu a muzejní pedagogice věnován v *Koncepci účinnější péče o movité kulturní dědictví na léta 2003-2008*. *Koncepce* považuje za jednu ze „slab[ých] strán[ek] českého muzejnictví“ skutečnost, že „[c]hybí systematické začleňování muzeí a galerií do vzdělávacích a výchovných programů, potenciál sbírek není optimálně využíván... Nedostatečně je využíván rovněž potenciál muzeí přispívat k celoživotnímu vzdělávání dospělých.“²³ Autoři *Koncepce* proto formulují několik strategických cílů. Jedním z nich je „[e]fektivněji využívat movité kulturního dědictví k celoživotnímu vzdělávání a k rozvoji občanské společnosti. Zlepšit kvalitu a zvýšit rozsah služeb muzeí pro veřejnost, se zvláštním zřetelem ke zdravotně postiženým občanům, etnickým minoritám, dětem a mládeži.“²⁴ Pro realizaci tohoto strategického cíle byly stanoveny tři úkoly. Prvním bylo zřízení „metodické[ho] centr[a] pro práci muzeí s dětmi a mládeží při Moravském zemském muzeu v Brně a v jeho rámci účinn[é] podporov[ání] rozvoj[e] tamního Muzea dětí jako pilotního pracoviště muzejní pedagogiky v České republice a práce se zdravotně postiženou mládeží.“²⁵ Dále *Koncepce*

²⁰ Muzeum má podle tohoto zákona sloužit k uspokojování „kulturních, výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb veřejnosti“ (*Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW:

http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/701/.cmd/ad.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_name=o%20ochran%C4%9B%20sb%C3%ADrek%20muzejn%C3%AD&PC_8411_l=122/2000&PC_8411_os=10#10821).

²¹ Podle *Profesního a etického kodexu muzeí* je výchovně vzdělávací působení jednou ze základních povinností muzea (*Profesní etický kodex muzeí*, [online], c.d.).

²² KOTÁSEK, *Národní program*, s. 55, 84, 94.

²³ *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepte rozvoje muzejnictví)*, s. 14 [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-dedictvi/cinnost-odboru/Koncepce.doc>.

²⁴ *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepte rozvoje muzejnictví)* [online], c.d., s. 16.

²⁵ *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepte rozvoje muzejnictví)* [online], c.d., s. 22.

Dětské muzeum Moravského zemského muzea „pořádá v netradičně pojatých interiérech specializované programy určené mateřským, základním i středním školám, školním družinám a zájmovým skupinám. Pořádají se zde pravidelné sobotní dopolední programy pro děti (a někdy i jejich rodiče), prázdninové akce, soutěže apod.“ (*MZM – Dětské muzeum*, [online]. 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: http://www.mzm.cz/mzm/oddeleni/detske_muzeum.html).

Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky a práce muzeí se zdravotně postiženou mládeží vzniklo v roce 2004. Jeho cílem je „svými odbornými výstupy cíleně motivovat muzejní zařízení

plánovala podpořit zpracování „projektu Muzeum a škola, zaměřeného na využívání muzejních sbírek a poznatků z nich získaných o přírodě a společnosti učitelů a žáky základních a středních škol v souladu s cíli vzdělávacích programů.“²⁶ Posledním bodem bylo „zajistit dostupnost vybraných standardizovaných veřejných služeb muzeí veřejnosti, jejichž poskytovateli budou vedle státních muzeí zejména muzea zřizovaná kraji.“²⁷ První a třetí úkol byl splněn, druhý úkol sice nebyl splněn tak, jak byl formulován, ale fakticky jej realizovala řada projektů vytvořených ve spolupráci škol a muzeí.²⁸

Za poslední desetiletí se v České republice uskutečnila řada programů a projektů, které se zaměřovaly na výchovně vzdělávací činnost muzeí, na spolupráci se školami, komunitami a veřejností. Patrně nejvýznamnější program, který byl v oblasti muzejního vzdělávání realizován, byl program *Brána muzea otevřená* Nadace Open Society Fund, který proběhl v letech 1997 až 2002. Jeho cílem bylo „nalézt model fungování [muzeí] ve dvou oblastech: rozvíjení vzdělávací funkce muzea a vytváření vztahu muzea a místního společenství a s tím související působení muzea v rámci občanské společnosti.“²⁹ Veřejné muzeum je zde pojímáno zejména jako instituce celoživotního vzdělávání a jako instituce místního společenství. Programu se zúčastnilo 40 pracovníků muzeí a galerií a vzniklo

k výchově dětského návštěvníka k rozvíjení úcty a zájmu o naše movité kulturní dědictví, účinnějšímu využívání sbírkových fondů a vědeckých poznatků pro vzdělávání dětí a mládeže s respektováním specifických potřeb handicapovaných návštěvníků a napomáhat tak kvalitativnímu i kvantitativnímu rozvoji české muzejní pedagogiky a urychlení její integrace mezi běžně provozované oblasti činnosti muzejních zařízení“ (*Prezentace: Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky*. Moravské zemské muzeum. [online]. [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: http://www.mzm.cz/mzm/oddeleni/prezentace_centrum_pro_rozvoj_muzeini_%20pedagogiky.pps).

²⁶ *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepce rozvoje muzejnictví)* [online], c.d., s. 22.

Podle vyjádření Oddělení muzeí a galerií Ministerstva kultury České republiky (email ze dne 3.11.2008) projekt „Muzeum a škola“ nebyl realizován v takové podobě, v jaké byl zformulován. Ve vybraných muzeích (například Památník Lidice, Památník Terežín) však byly realizovány vzdělávací projekty pro děti a semináře pro učitele. Proběhly také semináře zaměřené na prezentaci muzejních sbírek zdravotně postižené mládeži (například v Dětském muzeu Moravského zemského muzea, ve Slepčeckém muzeu Technického muzea v Brně, v Národní galerii v Praze). Uskutečnila se také řada výstav zaměřených primárně na děti a mládež (zejména programy v Národním muzeu, v Národní galerii v Praze a v Moravském zemském muzeu).

²⁷ *Koncepce účinnější, s. 23.*

²⁸ Vyjádření Oddělení muzeí a galerií Ministerstva kultury České republiky (email ze dne 3.11.2008).

²⁹ BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená (analýza z pohledu manažerky programu)*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 14.

během něj 250 projektů zaměřených na vztah muzea a veřejnosti.³⁰ Významným výstupem programu *Brána muzea otevřená* byl vznik metodických center, ke kterému došlo „z potřeby dát některým dlouhodobým, zejména vzdělávacím a konzultačním aktivitám systémový charakter.“³¹ Centra spolupracují s pedagogickými centry a pedagogickými fakultami. Orientují se na poradenskou činnost, ale v teoretické rovině se zabývají také jednou z následujících oblastí: výchova uměním,³² oživená historie³³ a zpřístupňování muzeí haptickým způsobem.³⁴ V rámci programu byla také sestavena publikace s názvem *Brána muzea otevřená: Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Teoretická část publikace obsahuje statě zaměřující se na možnosti muzea v prezentaci kulturně historického dědictví, možnosti učení v muzeu či na komunitní projekty. V praktické části jsou popsány projekty uskutečněné v rámci programu.

Dalším významným programem byla *Škola a muzeum pod jednou střechou* Lektorského oddělení Národní galerie v Praze (dále LONG). Projekt proběhl v letech 2004 až 2006. Jak už název programu napovídá, zaměřoval se na spolupráci muzea a školy na tvorbě výchovně vzdělávacích projektů a na podporu

³⁰ BRABCOVÁ, *Brána muzea*, s. 14.

³¹ BRABCOVÁ, Alexandra. *Metodická centra programu Brána muzea otevřená*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 535.

³² **Výchova uměním** je podle National Curriculum (britského národního vzdělávacího programu) „rozvíjením vizuální gramotnosti, vědomostí a porozumění umění, uměleckému řemeslu a designu včetně dějin umění, našeho uměleckého dědictví a řady jiných uměleckých tradic spolu s rozvíjením schopnosti vytvářet praktické vazby mezi těmito aspekty a žákovou vlastní prací“. Citováno dle BRABCOVÁ, *Výchova uměním*, s. 149.

Výchovou uměním se zabývají tato metodická centra: Centrum muzejní pedagogiky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, Metodické centrum výchovně vzdělávacích aktivit Západočeské galerie v Plzni, Centrum pro výchovu a vzdělávání v Galerii umění Karlovy Vary a Centrum pro hru, dramaturgii a využití divadelních principů pro vzdělávání v muzeu Okresního muzea a galerie Jičín.

³³ **Oživená** nebo také **živá historie** (living history) se podle Alexandry Brabcové zabývá využíváním muzeí a dalších kulturně-historických institucí a památek ke vzdělávacím účelům v oblasti historie. Publikace *Brána muzea otevřená* zahrnuje pod pojem oživená historie následující aktivity: řetězové provádění, živá historie, experimentální archeologie, stará řemesla a orální historie (BRABCOVÁ, Alexandra. *Oživená historie*. In: BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 289-297).

Oživenou historií se zabývají tato metodická centra: Metodické centrum Řetězového provádění Zámku a parku Vrchatovy Janovice, Vzdělávací centrum českého betlémářství v Třeběchovicích pod Orebem, Centrum starých řemesel Pařížov.

³⁴ Zpřístupňování muzeí haptickým způsobem se zabývá pražské sdružení Hapestetika. Cílem hmatových výstav, které toto sdružení organizuje, je „zpřístupnit výtvarné umění lidem se zrakovým postižením, umožnit vidícím zážitek z hmatového vnímání výtvarného díla a autorům zvýraznit další dimenzi jejich děl“ (*Hapestetika: hmatové výstavy* [online]. Praha: Hapestetika, 2007 [cit. 2008-11-10]. Dostupné z WWW: <http://www.hapestetika.cz/index.php?idw=2>).

školních návštěv v galeriích a muzeích.³⁵ Podobný cíl měl projekt *LONG Galerie pro učitele* uskutečněný v letech 2002 a 2003. Program se soustředil na pedagogy s cílem začlenění výchovně vzdělávacích projektů v galeriích do školního vyučování jako jeho nedílné součásti.³⁶ V letech 2006 až 2008 proběhl další projekt *LONG* zabývající se spoluprací školy a galerie s názvem *ArtCrossing – multimediální vzdělávací projekt pro žáky, studenty a učitele*. Jeho cílem bylo zpřístupnění informačních a komunikačních technologií žákům a jejich učitelům, a zároveň rozvíjení kreativity, informační gramotnosti a klíčových kompetencí. V rámci projektu probíhaly přímo v prostorách galerie vzdělávací programy pro žáky za asistence současných umělců a semináře pro pedagogy.³⁷ Jedním z výstupů projektu je také e-learningový kurz *Chytání vzpomínek*,³⁸ jehož cílem je „nabídnout žákům a studentům novou formu učení a citlivě propojit zábavu se vzděláním.“³⁹

V letech 2005 a 2006 proběhl v Centru muzejní pedagogiky Uměleckoprůmyslového musea v Praze projekt s názvem *Partnerství mezi muzeem a školou jako nástroj obnovení ducha místního společenství*, zaměřený opět na vztah muzea a školy.⁴⁰ Nelze opomenout ani projekt *Metodika pro implementaci Výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví do školních vzdělávacích programů* realizovaný v letech 2006 až 2008 Katedrou dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Cílem bylo vytvoření průřezového tématu *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví* pro druhý stupeň základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií. V rámci projektu bylo

³⁵ *Škola a muzeum pod jednou střechou: projekt Národní galerie v Praze* [online]. Praha: Národní galerie v Praze, 2005 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.ngprague.cz/html/skola-muzeum/>.

Škola a muzeum pod jednou střechou. [online]. [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://casopis.eduart.cz/kategorie.asp?idk=78>

³⁶ VOBOŘILOVÁ, Lucie. *Galerie pro učitele*. Muzeum, umění & společnost, 2005, č. 1, s. 34-36.

³⁷ CHOCHOLOVÁ, Lucie; ŠKALOUDOVÁ, Barbora; ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ, Lucie (eds.). *ICT a současné umění ve výuce – inspirace pro pedagogy výtvarné, hudební a mediální výchovy*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008, s. 4.

³⁸ *Chytání vzpomínek* [online]. Praha: Národní galerie v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.galerie-chytanivzpominek.net/>.

³⁹ CHOCHOLOVÁ, ŠKALOUDOVÁ, ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ (eds.), *ICT a*, s. 132.

⁴⁰ *Co mají společného dnešní muzea a školy?* Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky, 2005, č. 4, s. [23].

vytvořeno několik školních projektů, které opět podporovaly spolupráci školy a regionálního muzea.⁴¹

Popsané projekty částečně navazují na program Brána muzea otevřená. Mimo zmíněné projekty proběhlo v České republice množství konferencí, které se tematikou muzejní pedagogiky zabývaly,⁴² nebo se jí tematicky dotýkaly.⁴³

Z uvedeného vyplývá, že v České republice je v posledních letech muzejní pedagogice a problematice učení v muzeu věnována velká pozornost. Problémem je, že většina z uvedených programů, projektů a konferencí se zaměřuje na spolupráci muzejních institucí se školou nebo s místní komunitou, avšak opomíjí významnou návštěvnickou skupinu, kterou je rodina. V některých muzejních institucích je běžnou praxí, že pokud učitel v dostatečném předstihu zajistí pro svou třídu návštěvu, je mu nabídnut vzdělávací program nebo získá sadu pracovních listů, která je pro daný ročník či stupeň vhodná. Naproti tomu pro rodinu jsou k dispozici specializované programy a animace,⁴⁴ které se však, s výjimkou několika málo muzeí, nekonají pravidelně.⁴⁵ Pokud má rodina zájem o individuální prohlídku, nemá často ze strany muzea téměř žádnou podporu. Jedná se zejména o nedostatek samoobslužných materiálů, tedy pracovních listů pro děti či rodinných průvodců, které by rodiny mohly při své návštěvě využít.⁴⁶ Je přitom prokázáno, že

⁴¹ PARKAN, František (ed.) *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví: Metodická příručka*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2008.

⁴² Například konference *Děti, mládež... a muzea?*, Moravské zemské muzeum, 1995, 1999, 2003; *Muzeum a škola a zkušenosti z programu Brána muzea otevřená*, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2003; *Dějepis XX – Muzeum a škola*, Západočeská univerzita v Plzni, 2004; *Muzeum a škola aneb Nebojte se muzea*, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005; *Muzejní pedagogika dnes*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

⁴³ Například konference *Historie a škola*, MŠMT, 2004, 2005, 2006, 2007; *Regionální dějiny ve výuce dějepisu*, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2005.

⁴⁴ Animace jsou „oživující“ činnosti, při nichž návštěvníci pomocí různých materiálů či předmětů vytvářejí dílčí výtvarné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na sledované výtvarné dílo“ (HORAČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Akademické nakladatelství Cerm, 1998, s. 71).

⁴⁵ Až na instituce, které se specializují na rodinné skupiny (např. Dětské muzeum Moravského zemského muzea, kde se pravidelně konají Sobotní programy, nebo Národní galerie v Praze, která organizuje například Víkendové dílny pro rodiče a děti), jsou tyto programy většinou organizovány při příležitosti svátků nebo otevření výstavy.

Na stejný problém naráží podle Eileen Hooper-Greenhill i anglické rodinné skupiny (HOOPER-GREENHILL, Eileen. *Museums and Their Visitors*. London: Routledge, 1994, s. 101).

⁴⁶ Přestože některá muzea a galerie (například Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Národní galerie v Praze) se cíleně zaměřují na tvorbu pracovních listů a jiných samoobslužných doprovodných materiálů, velké množství muzeí a galerií žádné podobné aktivity nemá. Pokud muzeum pracovní listy má, často nejsou dostupné v pokladně muzea, ale má je u sebe muzejní

až šedesát procent dnešních dospělých návštěvníků muzeí přičítá svůj zájem faktu, že je do muzea někdo přivedl v dětství.⁴⁷

Vzhledem k tomu, že ani v teoretické oblasti u nás prozatím nebyla oblastí rodinného učení věnována dostatečná pozornost, je nezbytné představit v následujících kapitolách tuto problematiku a také poukázat na možnosti, jakými může muzeum rodinnému učení napomáhat. Práce přitom vychází zejména z britských a amerických studií a materiálů, které se danou problematikou zabývají.

Následující podkapitola je věnována učení celoživotnímu, které představuje jedno z východisek (nejen) rodinného učení v muzeu.

1.2 Muzeum jako místo celoživotního učení

Tato podkapitola se věnuje podstatě celoživotního učení a programovým dokumentům, které se jím zabývají. Než však přistoupíme k vymezení tohoto termínu, je třeba vyjasnit pojem *učení* a jeho vztah k pojmu *vzdělávání*. Používání těchto termínů je totiž, nejen v muzejním kontextu, poněkud problematické a velmi často dochází k jejich zaměňování. V různých dokumentech se například lze setkat jak s pojmem *celoživotní učení*, tak *celoživotní vzdělávání*, a to bez jasného rozlišení. Stejný problém nastává ve spojeních *rodinné učení* a *rodinné vzdělávání*. Nejednotné je také překládání anglických pojmů *learning* (učení, vzdělanost) a *education* (vzdělání, vzdělávání, výchova, pedagogika) do češtiny.⁴⁸

pedagog nebo osoba pověřená spoluprací se školou (osobní zkušenost). I tato skutečnost dokládá, že muzea s aktivitou rodin v expozicích příliš nepočítají. Podle dotazníkového průzkumu „Česká muzea a galerie pro děti a mládež“, který provedl v roce 2002 PhDr. Vladimír Jůva, CSc. z Masarykovy univerzity v Brně, disponovalo pracovními listy pouze 12% muzeí a galerií. Rodinného průvodce nabízela podle stejného průzkumu dokonce jen 4% muzeí a galerií. (JŮVA, *Česká muzea*, s. 35-38.)

Podle webových stránek muzeí disponují v současné době publikací s názvem „Rodinný průvodce“ pouze dvě muzea – Galerie výtvarného umění v Náchodě a Regionální muzeum a galerie v Jičíně – muzeum hry. (Zdroj: ruční prohledání asi 20 webových stránek národních a městských muzeí a galerií; vyhledání dotazu „rodinný průvodce muzeum / galerie“ v různých obměnách pomocí služby www.google.cz [online, cit. 2007-06-10])

⁴⁷ NEWSOM, B. Y.; SILVER, A. Z. *The art museum as educator*. Berkeley: The University of California, 1978. Citováno dle WOLLINS, Inez S. *A Case for Family Programs in Museums*. In BUTLER, Barbara S.; SUSSMAN, Marvin B. (eds.). *Museum Visits and Activities for Family Life Enrichment*. New York, London: The Haworth Press, 1989, s. 11.

⁴⁸ MAREŠ, Jiří; GAVORA, Peter. *Anglicko-český pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1999, s. 95, 54.

Podle Jana Čápa a Jiřího Mareše *učení* (learning) „znamená získávání zkušeností, utváření a pozměňování jedince v průběhu jeho života.“⁴⁹ Učení je psychickým procesem.⁵⁰ Během učení nedochází pouze k aktivnímu získávání nových zkušeností, ale také k upevnování již existujících představ a koncepcí. Pojem učení zahrnuje kromě stránky kognitivní (znalosti) také stránku afektivní (názory, pocity) a psychomotorickou (procesy).⁵¹ *Vzdělávání* (education) je podle Pavla a Heleny Hartlových „učení zprostředkované přejímání dosavadních zkušeností lidstva, chování a hodnotových procesů“.⁵² Jan Průcha a kol. neuvádějí samostatnou definici učení, ale odkazují na pojem *edukační proces*, jenž definují jako činnost, „při [níž] se nějaký subjekt učí, obvykle za působení... jiného subjektu, který vyučuje či instruuje.“⁵³

Učení je tedy z hlediska učícího se jedince definováno jako aktivní proces, zatímco vzdělávání je poněkud pasivnějším přejímáním poznatků a zkušeností. Graham Black v této souvislosti podotýká, že některé programové dokumenty používají při popisu *celoživotního učení / vzdělávání* záměrně pojem „learning“ (učení), spíše než pojem „education“ (vzdělávání). Slovo vzdělávání podle něj totiž asociuje formální, didaktické, kurikulární a učitelem řízené procesy.⁵⁴ Také podle Pavlína Šťastnové je pro překlad „lifelong learning“ častěji používán termín *celoživotní učení* (oproti *celoživotnímu vzdělávání*), neboť tento zdůrazňuje aktivní roli učícího se jedince.⁵⁵ Z uvedených důvodů je v této práci používán převážně pojem „učení“ a to i pro překlad anglického slova „learning“. Pokud však citovaný autor používá pojem „vzdělávání“ či „education“, je tento termín zachován.

⁴⁹ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, s. 80.

⁵⁰ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 259.

⁵¹ FALK, John H; DIERKING, Lynn D. *The Museum Experience*. Washington, D.C.: Whalesback Books, 2002, s. 98-99.

⁵² HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 687.

⁵³ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 53.

⁵⁴ BLACK, *The Engaging*, s. 132.

⁵⁵ ŠŤASTNOVÁ, Pavlína. *Pojetí celoživotního vzdělávání: Teoretická studie*, s. 4 [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002 [cit. 2008-06-26]. Dostupné z WWW: <http://www.uiv.cz/soubor/490>.

Podle Zdeňka Palána pojem „učení“ ve spojení „celoživotní učení“ nahradil pojem „vzdělávání“ již v roce 1996 ze stejného důvodu, jaký uvádí Pavlína Šťastnová (PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník: Lidské zdroje*. Praha: Academia, 2002, s. 28).

Co přesně tedy znamená pojem *celoživotní učení*? Jeho podstatu lze vystihnout následujícími slovy Stanislava Štecha: „Dovednost získat, použít a tvořit nové poznatky jsou dnes považovány za stejně významné jako objem osvojených poznatků.“⁵⁶ V informační a učící se společnosti tedy už nadále nestačí „jen“ osvojit si sumu poznatků, se kterou lze vystačit po celý život. Naopak, je třeba se učit v průběhu celého života.⁵⁷

Celoživotní učení podle *Memoranda Evropské unie o celoživotním učení* zahrnuje vzdělávání **formální**, realizované ve vzdělávacích institucích k tomu určených, **neformální**, realizované mimo vzdělávací systém, a **informální**, které tvoří učební procesy probíhající v každodenních situacích.⁵⁸ *Strategie celoživotního učení ČR* chápe učení a vzdělávání jako jediný propojený celek probíhající ve dvou etapách označovaných jako počáteční⁵⁹ a další.⁶⁰ V koncepci celoživotního učení připadá velký důraz na učení probíhající mimo formální instituce. *Strategie* také zdůrazňuje, že garantem celoživotního učení není nadále pouze stát, ale odpovědnost se přenáší také na další složky občanské společnosti, na rodinu, zaměstnavatele, obce či občanská sdružení.⁶¹

Jak již bylo ukázáno na zmíněných projektech, muzea a galerie jsou schopny být plnohodnotnou součástí občanské společnosti i ve smyslu instituce celoživotního učení a tuto svou roli reflektovat a naplňovat.⁶² Při školních

⁵⁶ ŠTECH, Stanislav. *Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána myslí otevřená*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 68.

⁵⁷ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 26.

⁵⁸ *Celoživotní učení – základní pojmy* [online]. Praha: Ministerstvo školní, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/celozivotni-uceni-zakladni-pojmy>.

⁵⁹ Do „[p]očátečního vzdělávání zahrnujeme veškeré vzdělávání probíhající před prvním vstupem na trh práce“ (ŠŤASTNOVÁ, *Pojetí celoživotního*, s. 3).

⁶⁰ Další vzdělávání je „jakékoliv vzdělávání či učení, které probíhá po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce“ (ŠŤASTNOVÁ, *Pojetí celoživotního*, s. 3).

⁶¹ *Strategie celoživotního učení ČR*, s. 7 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2007 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/eu/strategie-celozivotniho-uceni-cr-1>

⁶² Fakt, že si některá muzea tuto svou roli uvědomují, lze doložit například na rozhovoru s Mgr. Vladimírou Sehnalíkovou, muzejní pedagožkou Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, která v rozhovoru o funkci muzea sdělila: „Věříme, že muzeum má velkou šanci být místem celoživotního vzdělávání a chceme pro to všem poskytnout podmínky“ (*Edice pracovních listů UPM v Praze* [online]. Font.cz, 2004 [cit. 2007-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.font.cz/font/77-oprava-krasna-kniha.html>).

V muzeu se navíc dají realizovat všechny čtyři pilíře celoživotního učení tak, jak je definuje Zpráva UNESCO *Učení: dosažitelný poklad*: učit se znát, učit se konat, učit se žít spolu s ostatními a učit se být. Citováno dle BRABCOVÁ, Alexandra. *Komunitní programy*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 408.

návštěvách tak v muzeích dochází k propojení učení formálního a neformálního, zatímco rodinné návštěvy v muzeu v sobě sdružují učení neformální a informální.⁶³

Muzea a galerie mohou naplňovat také **obecné cíle vzdělávání**, jak je definuje *Národní program rozvoje vzdělávání (Bílá kniha)* a to takřka ve všech oblastech. *Bílá kniha* vidí primární funkci muzeí jak v zájmovém vzdělávání a využívání volného času dětí a mládeže, tak i v rámci zájmového a občanského vzdělávání v dospělosti.⁶⁴ Proto v rámci „Podpory vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí“ vytyčuje jako jedno z hlavních opatření „zvýšit úlohu kulturně výchovných institucí a občanských sdružení ve vzdělávání a výchově.“⁶⁵ Právě problematiku efektivního a aktivního trávení volného času (nejen) dětí a mládeže považuje za klíčovou mnoho autorů věnujících se volnočasové a muzejní pedagogice. Na problémech, mezi které patří tendence mládeže trávit svůj volný čas konzumním způsobem nebo nárůst sociálně patologických jevů, se shodují pedagogové domácí i zahraniční.⁶⁶

Ideálním místem pro uskutečňování celoživotního učení je rodina, základní výchovně vzdělávací jednotka.⁶⁷ Proto se v následujících kapitolách seznámíme se způsobem, jakým se rodina učí. Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce sleduje možnosti využívání muzeí a galerií v procesech učení, zaměří se další pasáž na rodinné učení probíhající v muzejních institucích.

⁶³ Podle Alexandry Brabcové však lze za muzeum „napomáhající procesu učení“ pouze ta, která splňují následující předpoklady: „1. muzeum poskytuje přímou zkušenost s daným předmětem ve vhodném kontextu; 2. muzeum usnadňuje dobrovolný, vysoce osobní a aktivní styl učení; 3. muzeum usnadňuje a podporuje sociálně orientované učení napříč generacemi“. (BRABCOVÁ, *Veřejné muzeum*, s. 38.)

⁶⁴ KOTÁSEK a kol., *Národní program*, s. 55, 84, 94.

Podle Josefa Beneše působí muzeum na své návštěvníky v několika rovinách – v rovině informativní (získávání poznatků), formativní (estetická a etická rovina) a rekreativní. (BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Slezská univerzita, 1997, s. 116-117.) Vladimír Spousta k těmto třem rovinám přidává další funkci, terapeutickou (léčení lidské bytosti, v porovnání s pouhým pobavením u funkce rekreační). (SPOUSTA, Vladimír. *Umění jako prostředek výchovy ve volném čase*. In SPOUSTA, Vladimír a kol. *Metody a formy výchovy ve volném čase: Kultura a umění ve výchově*. Brno: MUNI, 1996. s. 31.)

⁶⁵ KOTÁSEK a kol., *Národní program*, s. 55, 84, 94.

⁶⁶ BRÜNINGHAUS-KNUBEL, *Děti, volný*, s. 33.

SPOUSTA, *Metody a*, s. 7, 13.

⁶⁷ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 202.

1.3 Rodina v muzeu

Proč chodí rodiny do muzea? Paulette McManus ve své studii z roku 1994 uvádí, že většina rodin přichází do muzea ze dvou základních důvodů – aby příjemně strávily svůj volný čas a aby se něco naučily. Motivující je zejména, pokud mohou v muzeu všichni členové rodiny najít něco, co je zajímá. Příjemné zážitky přitom neplynou pouze z kontaktu s muzejními exponáty, ale také ze skutečnosti, že muzeum umožňuje rodinám užívat si společnosti ostatních členů a vědomí sounáležitosti.⁶⁸ Zážitek z muzejní návštěvy může být silnější právě díky vědomí, že máme někoho, s kým můžeme své postřehy, pocity a nápady sdílet.⁶⁹

Podle téměř poloviny českých muzeí a galerií je rodina významnou cílovou návštěvnickou skupinou.⁷⁰ V rámci rodiny přichází do muzea mnoho návštěvníků.⁷¹ Eilean Hooper-Greenhill se dokonce domnívá, že se malé návštěvnické skupiny, skládající se z dospělých a dětí, mohou v budoucnu stát nejdůležitější cílovou skupinou.⁷² Vzhledem ke každoročnímu nárůstu porodnosti je možné, že podobná situace nastane v nejbližších letech i v České republice.

Česká muzea a galerie však často nejsou schopna tuto skutečnost reflektovat ve své programové nabídce.⁷³ Rodiny se tak nezdávka nachází v situaci, kdy po příchodu do muzea nevědí, co dělat, nebo jakým způsobem s dětmi na výstavě pracovat.⁷⁴

⁶⁸ MCMANUS, Paulette M. *Families in Museums*. In MILES, Roger; ZAVALA, Lauro (eds.). *Towards the museum of the Future: New European Perspectives*. London: Routledge, 1994, s. 82.

⁶⁹ LAVILLA-HAVELIN, James S. *Family Learning in Museums*. In BUTLER, SUSSMAN (eds.), *Museum Visits*, s. 97.

⁷⁰ Podle citovaného průzkumu Vladimíra Jůvy považuje 43% respondentů (muzeí a galerií, které dotazník vyplnily) rodiny s dětmi za jednu z „cílov[ých] skupin, které se především zajímají o zkoumané instituce“ (JŮVA, *Česká muzea*, s. 35.)

⁷¹ MCMANUS, *Families in*, s. 87.

Podle průzkumu provedeného v rámci programu **Brána muzea otevřená** tvoří děti víc než polovinu všech návštěvníků českých muzeí. (BRABCOVÁ, Alexandra; STRAKOVÁ, Jana. *Brána muzea otevřená*. Moderní vyučování, 2004, č. 1, s. 3-4).

Podle citovaného průzkumu Vladimíra Jůvy tvoří 52% návštěvníků muzeí „veřejnost v rámci volného času“. (JŮVA, *Česká muzea*, s. 36).

⁷² HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 65.

⁷³ Zatímco 50% institucí zkoumaných v rámci citovaného průzkumu Vladimíra Jůvy mělo v „nabídce doprovodných aktivizačních a informačních materiálů pro návštěvníky“ krátký písemný průvodce pro dospělé, pouze 4% nabízelo určitou formu dětského katalogu. (JŮVA, *Česká muzea*, s. 37). K problematice doprovodných programů viz kapitola č. 1.5.

⁷⁴ HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 89, 91.

CSIKSZENTMIHÁLYI, HERMANSON, *Intrinsic Motivation*, s. 59.

Jakým způsobem tedy pro rodinu koncipovat úspěšný samoobslužný muzejní program? Ke zodpovězení této otázky je třeba se seznámit s charakteristikami této skupiny. To v prvé řadě znamená nutnost přesného vymezení pojmu rodina ve smyslu rodinné návštěvnické skupiny.⁷⁵ Dále je třeba seznámit se s učebními charakteristikami jednotlivých členů rodiny, v závislosti na jejich věku či vzdělání a tyto znalosti reflektovat v sestavovaném programu tak, aby se podpořil proces učení. Také rodina jako celek má svá učební specifika, kterými se odlišuje od jiných návštěvnických skupin. Pouze pokud muzejní program reflektuje potřeby a zájmy rodiny, může být úspěšný.

Právě těmito otázkami a problémy se zabývá kapitola věnovaná rodině v muzeu.

1.3.1 Definice rodiny

Podle Sociologického slovníku je rodina formou „dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti“.⁷⁶ Pedagogický slovník k tomu dodává, že nejběžnějším typem rodiny je rodina nukleární tvořená dvěma rodiči a dětmi.⁷⁷ Faktem však je, že v západních zemích je tato rodina v menšině. Ve Spojeném království tvořila v roce 2004 nukleární rodina 38% domácností,⁷⁸ v USA v roce 2000 jen 23,5%.⁷⁹ Podle statistik Evropské unie bylo v roce 2005 průměrně 67% domácností bez dětí. Z celkového počtu domácností s dětmi bylo 13% domácností vedeno jedním rodičem. Česká republika není v tomto ohledu žádnou výjimkou. Podle Eurostatu u nás v roce 2005 tvořily domácnosti s dětmi 36% všech domácností. 17% z nich tvořily domácnosti s jedním

⁷⁵ Citované případové studie a publikace používají pojmu „rodina“ ve smyslu návštěvnické skupiny – stejným způsobem je tento termín používán i v této práci.

⁷⁶ JANDOUŘEK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 206.

⁷⁷ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 202.

⁷⁸ Překlad pojmu „household“. Domácnost je „fyzicky vymezený, institucionalizovaný, obydlený a uspořádaný prostor a zároveň skupina lidí, která jej obývá, společně v něm hospodaří a provádí řadu společenských činností vázaných na tento prostor“ (MAŘÍKOVÁ, Hana; PETRUSEK, Miloslav; VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 218).

⁷⁹ GRAY, Stéphanie. *Will the nuclear family survive in the 21st Century?* [online]. BornTomorrow.com, 2007 [cit. 2008-07-29].

Dostupné z WWW: <http://www.borntomorrow.com/Academic%20Essays/Grav%20-%20Will%20the%20nuclear%20family%20survive%20in%20the%2021st%20Century.pdf>.

SCHMITT, Eric. *For First Time, Nuclear Families Drop Below 25% of Households* [online]. Sumter, SC, USA: University of South Carolina, 2001 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.uscsumter.edu/~tpowers/hist112/nucfams.htm>

dítětem, 16% s dvěma dětmi a 3% se třemi a více dětmi. Domácností s dětmi žijícími pouze s jedním rodičem tvořily 36% z nich.⁸⁰

Rodina je tedy stále častěji chápána jako „sociální skupina nebo společenství, žijící ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem.“⁸¹ V současné rodině se vyskytuje množství různých vztahových kombinací, zahrnujících například vlastní a nevlastní rodiče a sourozence, prarodiče, ale také bratrance a sestřenice či přátele.⁸² Vzhledem k tomu, že dochází k nesrovnalostem v používání termínů, doporučují sociologové⁸³ rozlišovat mezi pojmy *rodina* ve smyslu společenství osob spojených pokrevními vztahy a *domácnost* (nebo také *rodinná domácnost*),⁸⁴ která nemusí nutně zahrnovat osoby v příbuzenském vztahu.

Citované definice však nekorespondují se složením rodinných návštěvnických skupin tak, jak je zachycují výzkumy provedené v muzeu.⁸⁵ Proto se seznámíme s tím, jak je pojem rodina vymezen v případových studiích zaměřených na chování rodin v muzeu.

D. D. Hilke definuje rodinu jako sociální skupinu zahrnující alespoň jednoho dospělého a alespoň jedno dítě, jejíž členové jsou buď příbuzní nebo žijí ve stejné domácnosti.⁸⁶ Marcia Brumit Kropf a Inez S. Wolins chápou rodinu širěji jako jakoukoli skupinu jednotlivců obsahující dospělé a děti, jejichž vztah se neomezuje pouze na danou muzejní návštěvu.⁸⁷ Podle definice Ely Beaumont a Pat Sterry je rodinou jakákoli vícegenerační sociální skupina zahrnující děti, o maximálně šesti

⁸⁰ *The family in the EU25 seen through figures* [online]. Luxembourg: Statistical Office of the European Communities, 2006 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PRE_REL_YEAR_2006/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006_MONTH_05/3-12052006-EN-AP.PDF.

⁸¹ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 202.

⁸² HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 102.

⁸³ Toto rozlišení navrhuje například sociolog rodiny Ivo Možný. LABUSOVÁ, Eva. *Co znamená dnes rodina?* Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl, 2007, č. 12, s. 30.

⁸⁴ Tento pojem používají například autoři publikace *Proměny současné české rodiny*, avšak nedefinují jej. Pojem *rodinná domácnost* je užíván „[p]ro posuzování postavení a funkce rodiny“ z hlediska ekonomického. Jedná se o „skupin[u] lidí žijících ve společném obydlí a společně si opatřujících alespoň potravu“ (MAŘÍKOVÁ, PETRUSEK, VODÁKOVÁ, *Velký sociologický*, s. 941).

⁸⁵ STERRY, Pat; BEAUMONT, Ela. *Methods for studying family visitors in art museums: A cross-disciplinary review of current research*. Museum Management and Curatorship, 2006, č. 21, s. 231.

⁸⁶ HILKE, D. D. *The Family as a Learning System: An Observational study of Families in Museums*. In BUTLER, SUSSMAN (eds.), *Museum Visits*, s. 103.

⁸⁷ KROPF, Marcia Brumit; WOLINS, Inez S. *How Families Learn: Considerations for Program Development*. In BUTLER, SUSSMAN (eds.), *Museum Visits*, s. 75.

členech, která přichází do muzea společně jako jedna skupina.⁸⁸ Z uvedeného vyplývá, že návštěvnická rodinná skupina nemusí nutně plnit všechny tradiční funkce rodiny (například reprodukční). Naopak, v těchto skupinách převládá funkce vzdělávací.

Vzhledem k uvedeným definicím je pro potřeby této práce *rodina* ve smyslu návštěvnické skupiny vymezena jako malá neformální sociální skupina,⁸⁹ ve které jsou zastoupeny alespoň dvě generace,⁹⁰ z nichž jednu tvoří dítě nebo děti do 15 let.⁹¹

1.3.2 Rodinní návštěvníci a jejich způsob učení v muzeu

Návštěvníci přicházející do muzea jako rodina se liší od návštěvníků individuálních či návštěvníků přicházejících ve skupinách dospělých osob. Posledně jmenovaní návštěvníci se věnují svému zájmu a svým vlastním tempem také procházejí výstavu, často s velmi krátkými zastávkami u exponátů a naopak podrobným čtením doprovodných textů.⁹² Dvojice a skupiny dospělých návštěvníků mezi sebou mluví málo⁹³ a jejich hovor se převážně týká exponátů či muzea. Naopak návštěvníci přicházející v rámci rodiny neustále přizpůsobují tempo a způsob prohlídky výstavy nejmladším členům rodiny.⁹⁴ U vybraných exponátů

⁸⁸ STERRY, BEAUMONT, *Methods for*, s. 231.

⁸⁹ Malá sociální skupina je „nějaký počet osob, které jsou ve vzájemné bezprostřední sociální interakci při jednom nebo více setkáních, při nichž každý člen skupiny získává o ostatních členech určitý vjem a dojem, který mu umožňuje při příštím setkání nebo dotazování reagovat na každého jednotlivého člena jako na samostatnou individualitu...“ (MAŘÍKOVÁ, PETRUSEK; VODÁKOVÁ, *Velký sociologický*, s. 991).

Za malou sociální skupinu považuje práce skupinu o počtu do zhruba deseti členů. Definice v textu záměrně neuvádí přesný počet osob, neboť nelze vyloučit, že do muzea přijde rodina o vyšším počtu členů, která však bude ve všech ostatních ohledech splňovat charakteristiky rodiny.

Neformální skupina je „soubor relativně malého počtu osob, mezi nimiž existují bezprostřední kontakty založené na primárních vztazích [charakterizovaných relativně vysokým stupněm osobní angažovanosti participantů, intimitou a neformálností], avšak nejsou přesně vymezeny sociální role a nejsou stanoveny společné cíle“ (MAŘÍKOVÁ, PETRUSEK, VODÁKOVÁ, *Velký sociologický*, s. 992, 1421).

⁹⁰ Generace je „[s]eskupení příbuzných věkových skupin nebo ročníků, které prošly socializačním procesem v podobných historických a kulturních podmínkách“ (JANDOUREK, *Sociologický slovník*, s. 91).

⁹¹ Ve stanovení věkové hranice vycházíme z definice použité v *Psychologickém slovníku* (HARTL, HARTLOVÁ *Psychologický slovník*, s. 117) a také z věku, který tvoří hranici dětského vstupného.

⁹² MCMANUS, *Families in*, s. 87.

⁹³ MCMANUS, *Families in*, s. 88.

⁹⁴ JENSEN, Nina. *Children, teenagers and adults in museums*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 1. vydání, s. 268-270.

například tráví velké množství času, ale celkově vidí exponátů méně.⁹⁵ Právě z těchto důvodů navštěvují děti muzeum raději s rodinou, než se školou.⁹⁶

I hovor probíhající před exponáty s nimi ne vždy souvisí. Rodina často během muzejní návštěvy přirozeně pokračuje v tématech, která se týkají jejího každodenního života. Charakteristická je pro rodiny také skutečnost, že jsou potřeby a chování dětí neustále monitorovány rodiči či jinými doprovázejícími osobami. Pokud totiž není dítě v muzeu spokojené, může to mít za následek i ukončení muzejní prohlídky.⁹⁷

Je tedy důležité odlišit rodinné návštěvníky od návštěvníků ostatních. Pod pojmem *rodinný návštěvník* chápeme návštěvníka, který do muzea přichází jako člen rodiny, tj. jako součást malé neformální vícegenerační skupiny zahrnující děti do 15 let. Rodinného návštěvníka staršího 15 let nazýváme *rodinným průvodcem*,⁹⁸ protože doprovází děti na jejich návštěvě muzea. Tento pojem reflektuje výše zmíněný fakt, že součástí rodiny nemusí být nutně (pouze) rodiče či prarodiče.

Členy rodiny jsou jedinci různého věku a vzdělání. Než přistoupíme k popisu způsobu učení rodiny jako celku, je třeba seznámit se s tím, jak se učí každý člen rodiny zvlášť. Proto se tato pasáž stručně zabývá psychologickou a učební charakteristikou rodinných návštěvníků. Podkapitola následující se věnuje potřebám rodiny jako celku a procesu učení, ke kterému interakcí mezi rodinnými návštěvníky dochází.

Přestože podle Eilean Hooper-Greenhill dospívající většinou nejsou součástí rodinných skupin,⁹⁹ tato skutečnost se v rámci Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků Uměleckoprůmyslového musea v Praze ze srpna 2008 neprokázala.¹⁰⁰ Naopak, počet dětí starších deseti let převažoval nad počtem dětí mladších deseti

⁹⁵ MCMANUS, *Families in*, s. 88.

⁹⁶ JENSEN, Nina. *Children's perceptions of their museum experiences: A contextual perspective*. *Children's Environments*, 1994, č. 11(4), s. 300-324. Citováno dle PISCITELLI, Barbara; EVEREST, Michele; WEIER, Katrina. *Enhancing Young Children's Museum Experiences: A Manual for Museum Staff*, s. 20 [online]. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology, 2003, s. 28 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW:

http://eab.ed.qut.edu.au/activities/projects/museum/manual/OUTMC_Manual_for_Museum_Staff.pdf

f.

⁹⁷ FALK, DIERKING, *The Museum*, s. 48.

⁹⁸ Tento pojem je užíván také pro označení samoobslužné textové formy vytvářené v rámci praktické části práce. Pro zřetelné odlišení je v textu spojení *Rodinný průvodce* označující textový materiál takto zvýrazněno.

⁹⁹ HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 102.

¹⁰⁰ Průzkum je podrobněji popsán v kapitole číslo 2.2.2.

let. Z těchto mladších dětí byla jedna třetina mladší šesti let. Práce se však nevěnuje učební charakteristice nejmladších dětí, neboť pro ty není *rodinný průvodce stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea v Praze* (dále jen *rodinný průvodce*¹⁰¹) primárně určen. Vzhledem k tomu, že se jedná o samoobslužnou textovou formu,¹⁰² je žádoucí, aby děti, které s *rodinným průvodcem* budou pracovat, uměly číst a psát.

Různé věkové skupiny mají svá učební specifika. Jak uvádí Jean Piaget, poznávání mladších dětí je vázáno na konkrétní smyslovou zkušenost.¹⁰³ Tyto děti vyhledávají informace praktického rázu navazující na jejich dosavadní zkušenosti. Teprve starší děti na druhém stupni základní školy už jsou schopny hypotetického a abstraktního myšlení, ke kterému nepotřebují konkrétní smyslovou zkušenost. Děti jsou schopny myslet v pojmech a hledat pravidla a souvislosti. Tato pravidla jsou schopny aplikovat v různých situacích.¹⁰⁴

Dospělí, stejně jako děti, vyhledávají oblasti, které se vztahují k jejich momentálním znalostem a zálibám.¹⁰⁵ Proto se rádi učí v neformálním prostředí. Učící se dospělí jsou nezávislí a zaměřují se na své vlastní potřeby a zájmy. Vybírají si takové učební situace, které reagují na určitý problém nebo které poskytují informaci či dovednost okamžitě uplatnitelnou v praxi. Proto mají rádi „hands-on“¹⁰⁶ aktivity, při kterých mohou něco tvořit, které mají viditelný praktický přínos pro jejich život, nebo které vyžadují použití nových informací pro objevování dalších. Dospělí se rádi učí od druhých lidí. Proto také výběr učebních činností často souvisí se sociální fází¹⁰⁷ nebo situací, ve které se právě nacházejí.¹⁰⁸

Návštěvníci si s sebou do muzea přinášejí vlastní zkušenosti a koncepte o fungování světa. Proto by na ně měly činnosti probíhající v muzeu co nejvyšší míře navazovat. Muzeum má ale na druhou stranu možnost tyto, někdy mylné, koncepte

¹⁰¹ Pro odlišení od doprovázející osoby bude název této samoobslužné formy vždy zvýrazněn.

¹⁰² K typologii doprovodných aktivit v muzeu viz kapitola č. 1.5.

¹⁰³ ČÁP, MAREŠ, *Psychologie pro*, s. 393.

¹⁰⁴ ČÁP, MAREŠ, *Psychologie pro*, s. 393.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003, s. 70-71.

¹⁰⁵ GUNTHER, Charles F. *Museumgoers: life-styles and learning characteristics*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 1. vydání, s. 289.

¹⁰⁶ „Hands-on“ jsou aktivity, při kterých se pracuje s reálnými předměty, na které si je možno sáhnout, rozhybat je apod.

¹⁰⁷ Například mladý rodič nebo důchodce.

¹⁰⁸ GUNTHER, *Museumgoers: life-styles*, s. 289 – 290.

BRABCOVÁ, *Veřejné muzeum*, s. 30.

poupravovat. K tomu dochází při interakci – s jiným člověkem nebo s exponátem.¹⁰⁹ Návštěva muzea proto může podstatným způsobem přispět k rozšíření znalostí návštěvníků o světě.

Jakým způsobem zohlednit znalost kognitivního vývoje při tvorbě *rodinného průvodce*? Věnujme se v první řadě *pracovním listům*¹¹⁰ pro děti. Vzhledem k tomu, že se mladší děti nejlépe učí na názorných příkladech a praktických aktivitách, je pro ně muzeum ideálním učebním prostorem. Při výběru exponátů, ke kterým se budou aktivity v *pracovních listech* vztahovat je vhodné zvolit interaktivní exponáty, které umožňují smyslovou zkušenost a exponáty, které jsou schopny upoutat pozornost dítěte. Zadání aktivit musí být jasně formulována a měla by navazovat na existující znalosti a koncepte.

Pracovní listy by však měly zaujmout i starší děti. Proto je vhodné používat otevřené otázky, na které mohou děti odpovídat přiměřeně svému věku. Některé z otázek by také měly být formulovány hypotetičtěji, aby podporovaly rozvoj abstraktního myšlení. U všech aktivit se předpokládá, že v případě potřeby vypomůže rodinný průvodce, který bude schopen význam takovýchto otázek mladším dětem zprostředkovat.

*Průvodcovské listy*¹¹¹ vycházejí z předpokladu, že rodinní průvodci chápou praktický přínos *pracovních listů* pro děti a vidí smysl v práci s nimi.¹¹² Muzeum představuje místo vhodné pro neformální učení. Tento fakt by měl být pro dospělé motivující. Lze také očekávat, že vzhledem k praktickému zaměření *pracovních listů*, budou alespoň někteří rodinní průvodci ochotni na plnění úkolů přímo spolupracovat. Zároveň pro ně spolupráce s dětmi může představovat zdroj nových informací.

¹⁰⁹ Podle Jeana Piageta při kontaktu s novou informací dochází nejprve k její **absorbci**. Poté dochází k její **asimilaci**, v případě, že nová informace zapadá do již existujícího schématu, anebo k **akomodaci**, v případě, že nová informace nezapadá do existujícího schématu, dochází ke konfliktu a pozměnění schématu (ČÁP, MAREŠ, *Psychologie pro*, s. 392).

¹¹⁰ Proložené napsané slovo *Pracovní listy* odkazuje k první části *Rodinného průvodce stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea v Praze*.

¹¹¹ Proložené napsané slovo *Průvodcovské listy* odkazuje k druhé části *Rodinného průvodce stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Jedná se o metodický materiál pro rodinné průvodce.

¹¹² Podle dotazníkového průzkumu provedeného mezi účastníky muzejního programu Umění ohně s Vojtěchem Lannou (viz kapitola č. 3.2.2.4) toto stanovisko zastávalo 87% dospělých respondentů.

Vraťme se zpět k charakteristice rodinných návštěvníků. V návaznosti na stádia kognitivního vývoje zpracovala Abigail Housen studii zabývající se stádií vývoje estetického. Na základě svého výzkumu v muzeích a galeriích definovala autorka pět stádií návštěvníků-diváků, podle způsobu, jakým nazírají na umělecká díla.¹¹³

Člověk v prvním stádiu, *popisný divák*,¹¹⁴ vypráví příběhy a uvádí konkrétní postřehy o pozorovaném díle. Jeho hodnocení díla je založeno na tom, co zná a co má rád. Druhé stádium, *konstruktivní divák*,¹¹⁵ se vyznačuje vytvářením poznávacích rámců pro náhled uměleckého díla. Pokud dané dílo neodpovídá této konstrukci, je označeno jako divné nebo bezcenné. *Klasifikující divák*¹¹⁶ ve třetím stádiu přistupuje k uměleckému dílu z pozice historika umění, snaží se je zařadit z hlediska školy, stylu, místa a doby vzniku. Tento divák věří, že pokud je dílo správně zařazeno, lze jeho význam a poselství vysvětlit a odůvodnit. *Vysvětlující divák*¹¹⁷ čtvrtého stádia hledá osobní dimenzi při setkání s uměleckým dílem. Svě kritické schopnosti podřizuje pocitům a intuici a nechává dílo „promlouvat“. S každým novým setkáním se proto objevují nové zážitky, vhledy a interpretace. Pro *re-kreativního diváka*¹¹⁸ v posledním, pátém stádiu, je umělecké dílo jako starý přítel, který je důvěrně známý, ale překvapující zároveň.¹¹⁹

Podle Abigail Housen má estetický vývoj určitý vztah k věku, ale není jím determinován. To znamená, že lidé různého věku, kteří nemají s uměním žádné zkušenosti, se nachází v prvním estetickém stádiu. Většina diváků-návštěvníků, a zejména většina dětí, se nachází v prvním a druhém stádiu. Ve shodě s ostatními vývojovými teoriemi i tato říká, že diváky je možné učit pouze to, co se momentálně nachází v jejich zóně nejbližšího vývoje.¹²⁰ Proto by i aktivity v *rodinném průvodci* měly odpovídat prvním dvěma stádiím.

¹¹³ DESANTIS, Karin; HOUSEN, Abigail. *A Brief Guide to Developmental Theory and Aesthetic Development* [online]. Visual Understanding in Education, 2001 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW: http://www.vue.org/download/a_brief_gde_dev_thry.pdf.

¹¹⁴ accountive viewer

¹¹⁵ constructive viewer

¹¹⁶ classifying viewer

¹¹⁷ interpretive viewer

¹¹⁸ re-creative viewer

¹¹⁹ DESANTIS, HOUSEN, *A Brief*, c. d.

¹²⁰ DESANTIS, HOUSEN, *A Brief*, c. d.

Při zkoumání psychologie rodinných návštěvníků nelze opomenout jejich motivaci k učení v muzeu. Podle Mihály Csikszentmihályie a Kima Hermansona učení znamená otevřenou interakci učícího se jedince s jeho okolím, a proto nezahrnuje pouze jeho intelektuální, ale také emoční a sociální schopnosti. Ve své studii autoři zdůrazňují, že muzea a galerie jsou založena čistě na vnitřní motivaci, která souvisí se spontánní a kreativitou. Pokud se podle citovaných autorů návštěvník ocitá v prostředí, které skýtá velké množství informací, rozhoduje se mezi nimi na základě zvědavosti¹²¹ a zájmu.¹²² Návštěvníci muzea jsou v první řadě motivováni právě zvědavostí a zájmem, například interaktivitou objektu, jasnými barvami či velkým nápisem. Pokud však pro návštěvníka není exponát vnitřně prospěšný nebo užitečný, zaměří se na něj pouze na krátkou dobu. Naopak objekty a aktivity, které mají spojitost se životem návštěvníka a které poskytují okamžitou a jednoznačnou zpětnou vazbu, návštěvníka zaujmou na delší dobu. Teprve kontakt s exponátem trvající delší dobu umožní, aby došlo k učení, tedy intelektuální nebo emocionální změně.¹²³

Autoři studie hovoří o tzv. *flow*, stavu vrcholného psychického zážitku.¹²⁴ Ten nastává, když je aktivita pro návštěvníka natolik vnitřně vděčná, že je do ní úplně zabrán a nevnímá plynutí času. Ideální je, pokud zážitek, který v muzeu proběhl, podnítl návštěvníky k tomu, aby viděli souvislosti mezi výstavními exponáty a svým vlastním životem. Takový zážitek je může například nadchnout pro kreativní činnosti poté, co opustí muzeum. Proto, aby tento stav u návštěvníků nastal, je však třeba jim pomoci stanovit si splnitelné cíle (například pomoci jim určit, co konkrétního se během návštěvy chtějí dozvědět) a zároveň jim dát určitou zpětnou vazbu (například položit otázku a vzápětí poskytnout správnou odpověď, se kterou mohou tu svou porovnat). Autoři věří, že pokud expozice a exponáty navodí tzv.

¹²¹ Zvědavost charakterizují autoři studie jako pravděpodobnosti, že návštěvníka nový stimul zaujme a bude do něj investovat energii.

¹²² Zájem charakterizují autoři studie jako investování energie do konkrétního stimulu spíše než do některého jiného.

¹²³ CSIKSZENTMIHÁLYI, HERMANSON, *Intrinsic Motivation*, s. 34-37, 59-61.

KORAN, John J., Jr.; KORAN, Mary Lou. *The Roles of Attention and Curiosity in Museum Learning*. In NICHOLS, Susan K. (ed.). *Museum Education Anthology 1973-1983*. Washington: Museum Education Roundtable, 1984, s. 205-207.

¹²⁴ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 67.

flow stav, návštěvníci budou motivováni objevovat, a zároveň budou rozvíjet své schopnosti a dovednosti v oblasti kognitivní, emoční i sociální.¹²⁵

Z uvedeného vyplývá, že úkoly v *rodinném průvodci* by měly návštěvníka aktivizovat a zaujmout ho natolik, aby v kontaktu s určitým exponátem strávil delší dobu. *Rodinný průvodce* by měl návštěvníkům klást takové otázky, které jsou na své úrovni schopni zodpovědět. Zároveň by měli mít možnost rychle si ověřit správnost své odpovědi. Proto se odpovědi na otázky a úkoly obsažené v *pracovních listech* stanou součástí *průvodcovských listů*. Tímto způsobem se také podpoří interakce mezi dětmi a jejich rodinnými průvodci. Právě takovéto interakce jsou základem rodinného učení, kterému je věnována následující podkapitola.

1.3.3 Rodinné učení v muzeu

Při tvorbě *rodinného průvodce* je třeba zvážit, jakým způsobem probíhá proces učení přímo v rodině, a jak k tomu přispívá vzájemné působení jejích členů. Nezbytné je také porozumět chování rodin v muzeu. Aktivity v *rodinném průvodci* by měly učební procesy podpořit.

Vymezit pojem *rodinné učení* je poněkud problematické. V českém prostředí se s ním takřka nesetkáme a i významově blízký pojem *rodinné vzdělávání* je chápán různě. Žádný z citovaných slovníků neobsahuje samostatnou definici rodinného učení. Jediný slovník, který obsahuje heslo *rodinné vzdělávání*, tento pojem ztotožňuje s pojmem *domácí vzdělávání*, tedy se „[v]zdělávání[m] probíhající[m] doma, v rodině, kdy děti ... vyučují jejich rodiče“.¹²⁶ *Rodinným vzděláváním* se v České republice zabývá Klára Šed'ová, odborná asistentka Ústavu pedagogických věd FF MU. Z její statě vyplývá, že rodinné vzdělávání je v České republice chápáno spíše ve smyslu vzdělávání rodičů, případně jako domácí vzdělávání.¹²⁷

¹²⁵ CSIKSZENTMIHÁLYI, HERMANSON, *Intrinsic Motivation*, s. 36-37.

¹²⁶ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, s. 203, 48.

¹²⁷ Klára Šed'ová ve své práci definuje pojem *rodinné vzdělávání* jako „preventivní a vzdělávací aktivity zahrnující vytváření vzdělávacích programů, jejich implementaci, evaluaci, vedení výuky a výcviku a výzkum vztahovaný ke zvyšování kvality života jednotlivce i rodiny.“ Cílem rodinného vzdělávání je podle ní „snížení existujícího či hrozícího deficitu rodinného života... [a] růst a obohacení rodinného života.“ Dále poznamenává, že oproti zahraničí, kde je rodinné vzdělávání

V zahraniční literatuře se naopak setkáváme s pojmem *rodinné učení*¹²⁸ často a to jak v obecné rovině,¹²⁹ tak přímo v muzejně pedagogickém kontextu. Mnoho autorů zabývajících se rodinným učením v muzeu vychází z předpokladu, že učení je sociální zkušeností, a odvolává se na myšlenky Lva Vygotského.¹³⁰ Podle něj se učení uskutečňuje mezi učícím se jedincem a „informovanými druhými lidmi“, kteří méně znalému jedinci poskytují „lešení“ například pokládáním otázek.¹³¹ Učební zkušenost jednotlivce je tedy podmíněna a obohacena kontaktem s ostatními členy rodiny.¹³²

Lynn Dierking vychází ve své charakteristice rodinného učení v muzeu z faktu, že se jedná o zvláštní druh tzv. *učení vycházejícího z vlastní volby*,¹³³ tedy o učení vedené osobními nebo skupinovými zájmy a potřebami. *Rodinné učení* se podle autorky:

- vyskytuje v situacích, které rodiny považují za zajímavé a rodině přiměřené,
- může a mělo by být příjemnou a radostnou zkušeností,
- zahrnuje sociální interakci,
- souvisí s osobními zážitky a postřehy / pozorováními,

zavedenou součástí celoživotního vzdělávání, v České republice zatím nebylo „uznáno za společensky relevantní“. Podle Kláry Šedové lze vysledovat v českém rodinném vzdělávání tři oblasti, ve kterých se uskutečňuje, a to předporodní příprava, péče o kojence a batolata a péče o handicapované děti“ (ŠEĐOVÁ, Klára. *Rodinné vzdělávání jako součást celoživotního učení*. In RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Řada pedagogická*, č. 11. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 57-66).

¹²⁸ family learning

¹²⁹ Například Jeanne Haggart z britského NIACE (National Institute of Adult Continuing Education, v překladu Národní institut dalšího vzdělávání dospělých) chápe *rodinné učení* jako to, co dělají lidé mimo rodinu pro to, aby umožnily a podpořily učení, které probíhá v rodinách. Rodinné učení v tomto pojetí cíleně podporuje snahy o rozvíjení kompetencí jak u dětí, tak u dospělých, a také podporuje aktivní občanství (HAGGART, Jeane. *Learning Legacies: A Guide to Family Learning*. Leicester: NIACE, 2000.; BUFFTON, J. *Family Learning: Taking the Work Forward: Working Paper: Second report of the National Advisory Group for Continuing Education and Lifelong Learning*. Oba citování dle HAMMOND, Cathie; GOUGH, Martin. *A Note on Family Learning*, s. 1 [online]. London, UK: Centre for Research on the Wider Benefits of Learning, 2000 [cit. 2007-08-21].

Dostupné

z

WWW:

<http://www.learningbenefits.net/Publications/OtherReports/NoteOnFamilyLearning.pdf>.

¹³⁰ Jmenovitě Marcia Brumit Kropf, Inez S. Wolins, John Falk, Lynn Dierking a další.

¹³¹ VYGOTSKY, L.S. *The mind in the society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. Citováno dle FALK, DIERKING, *The Museum*, s. 109-110. Překlad pojmu „informovaní druzí lidé“ a „lešení“ podle Karla Balcara.

¹³² BORUN, Minda; CHAMBERS, Margaret; CLEGHORN, Ann. *Families Are Learning in Science Museums*. Curator, 1996, č. 39(2), s. 135.

¹³³ free-choice learning

- znamená tvorbu významu na základě společných činností, rozhovorů a řešení problémů.¹³⁴

James S. LaVilla-Havelin ve své stati o rodinném učení v muzeu podotýká, že by se spíše než o rodinném učení mělo mluvit o *učení intergeneračním*.¹³⁵ Tento druh učení podle něj zahrnuje sdílení zájmů, potřeb, prostředků a silných i slabých stránek jednotlivých členů rodiny.¹³⁶

Na základě uvedených definic je pro potřeby této práce *rodinné učení* vymezeno jako proces, při kterém jedinec v kontaktu s ostatními členy rodiny získává nové zkušenosti, znalosti či dovednosti, ale také upevňuje či poopravuje koncepce již existující. Tato vícegenerační skupina využívá zejména interakce mezi zkušenějšími a méně zkušenými jedinci.

Jak probíhá běžná rodinná návštěva muzea? Trvá nejčastěji jeden a půl hodiny¹³⁷ a průměrná rodina během ní shlédne šedesát dva exponátů.¹³⁸ Typická rodinná návštěva se skládá ze čtyř fází: orientační fáze (3-10 minut), intenzivní prohlídkové fáze (25-30 minut), zrychlené prohlídkové fáze (30-40 minut) a fáze „přípravy na odchod“ (5-10 minut).¹³⁹ *Rodinný průvodce* by tedy měl hned v úvodu obsahovat aktivity, které umožní návštěvníkům zorientovat se v neznámém prostoru. Zároveň by rodina měla být schopna všechny aktivity v *rodinném průvodci* splnit během své návštěvy, vyplňování by proto nemělo trvat déle než jeden a čtvrt hodiny.

¹³⁴ DIERKING, Lynn D. *Families & Free-Choice Learning* [online]. USS Constitution Museum, 2008 [cit. 2008-10-22]. Dostupné z WWW: http://www.familylearningforum.org/images/dierking_presentation.pdf.

¹³⁵ intergenerational learning

¹³⁶ LAVILLA-HAVELIN, *Family Learning*, s. 89.

¹³⁷ orientation phase, intense exhibit viewing phase, exhibit “cruising” phase, final “preparation for departure” phase

DIERKING, Lynn; FALK, John. *Family behaviour and learning in informal science settings: A review of the research*. Science Education, 1994, č. 78(1), s. 57-72. Citováno dle PISCITELLI, EVEREST, WEIER, *Enhancing Young*, s. 20.

Podle staršího výzkumu Judy Diamond z roku 1986 trvala průměrná rodinná návštěva dvě hodiny (DIAMOND, Judy. *The behavior of family groups in science museums*. Curator, 1986, č. 2, s. 139-154. Citováno dle MCMANUS, *Families in*, s. 89).

¹³⁸ DIAMOND, *The behavior*, c.d.

¹³⁹ DIERKING, FALK, *Family behaviour*, c.d.

Jak již bylo zmíněno, rodiny se v muzeu chovají odlišně od ostatních návštěvníků. Jednou z nejtypičtějších charakteristik rodinných skupin je vysoká pravděpodobnost, že se zastaví u interaktivních exponátů.¹⁴⁰ Dalším příznačným rysem je skutečnost, že rodiny tráví u jednoho exponátu v průměru déle než 45 sekund, oproti 30 sekundám u individuálních návštěvníků. Rodiny často zběžně procházejí vitríny, až najdou exponát, který je zaujme, a u kterého potom stráví delší dobu.¹⁴¹ Zatímco děti samy popisky k exponátům nečtou, dospělí, kteří je doprovází, většinou text přečtou a získané informace následně dětem předají.¹⁴²

Typické pro rodinné návštěvnické skupiny je také *vyučovací chování*,¹⁴³ které zahrnuje ukazování na exponáty, diskutování nad nimi či kladení otázek. *Vyučovací chování* je chápáno jako zásadní moment ve spontánní interakci mezi členy rodinné skupiny.¹⁴⁴ Tyto interakce častěji probíhají mezi dospělým a dítětem než mezi sourozenci či manželi. To vyplývá z již zmíněného faktu, že předávání informací probíhá směrem od zkušenější a znalejší osoby k méně znalému jedinci.¹⁴⁵ „Vyučovat“ své rodinné průvodce však mohou také děti. Někteří autoři považují toto *zmocnění*¹⁴⁶ dětí, tedy situaci, ve které se děti ujímají vedení a svou rodinu po muzeu provádějí, za jednu z klíčových pro rozvoj jejich schopností a dovedností, zejména těch vztahujících se k vyjadřování, rozhodování a samostatnosti v učení.¹⁴⁷

Během *vyučovacího chování* na sebe rodinní průvodci berou různé *role*. Podle studie Camellie Sanford a kol. z roku 2007 na sebe dospělí berou následující role: učitel (vysvětluje), trenér (poskytuje podporu), kamarád (sdílí radost), vypravěč příběhů, nováček (nechává se dítětem poučit), model (zajišťuje, aby dítě dokončilo aktivitu). Nejčastěji zaujímané role byly učitel, kamarád a trenér.¹⁴⁸

¹⁴⁰ Viz také poznámka číslo 160.

¹⁴¹ DIAMOND, *The behavior*, c.d.

¹⁴² MCMANUS, *Families in*, s. 87-89.

¹⁴³ teaching behaviour

¹⁴⁴ BEAUMONT, Ela; STERRY, Pat. *A study of grandparents and grandchildren as visitors to museums and art galleries in the UK*. Museum and Society, 2005, č. 3(3), s. 175.

¹⁴⁵ Podle D. D. Hilke rodina už ze své podstaty zahrnuje jedince, kteří zpravidla mají více znalostí a dovedností (tj. rodiče) a jedince, kteří zpravidla mají méně zkušeností a dovedností (HILKE, *The Family*, s. 118).

¹⁴⁶ empowerment

¹⁴⁷ PISCITELLI, EVEREST, WEIER, *Enhancing Young*, s. 12, 24, 32.

„Zmocnění“ dětí využívá například série pracovních listů pro rodinné skupiny Londýnské National Gallery *Secrets of the Gallery: A Teach your Grown-Ups about Art Tour!* (v překladu *Tajemství galerie: Prohlídka, Nauč svého dospěláka o umění*).

¹⁴⁸ SANFORD, Camellia; KNUTSON, Karen; CROWLEY, Kevin. *We Always Spend Time Together on Sundays: How Grandparents and Their Grandchildren Think about and Use Informal Learning*

Rodinný průvodce by měl respektovat všechny tyto charakteristiky. *Pracovní listy* by měly obsahovat několik aktivit, které děti podnít k dlouhodobější interakci s exponátem, ale i s rodinnými průvodci. *Průvodcovské listy* by naopak měly obsahovat doplňující informace, které mohou rodinní průvodci dětem v případě potřeby rychle zprostředkovat. Měly by také obsahovat návrhy na práci s dětmi. Tím dojde k podpoření *vyučovacího chování*.

Hlavním cílem veškerých učebních aktivit pro rodiny by podle Marcii Brumit Kropf a Inez S. Wolins mělo být naučit její členy několik konkrétních dovedností, které mohou rodinní návštěvníci v muzeu přímo uplatnit v různých situacích a využívat tak muzeum jako zdroj informací. Právě schopnost přenést získanou znalost či dovednost na jinou situaci, než ve které byla získána, je podle nich jedním z klíčových aspektů učení.¹⁴⁹ Pro přípravu vzdělávacích aktivit pro rodiny proto sestavily následující zásady. Učební aktivity pro rodiny by měly:

- poskytovat rodině možnost řešit úkoly společně,
- podpořit konverzaci a diskotování mezi členy rodiny,
- poskytovat otevřenou situaci, která může být prozkoumána rodinami s rozdílnou úrovní znalostí (například klást otevřené otázky, na které mohou podle své úrovně odpovídat všichni návštěvníci),
- začínat tím, co je rodině známé.¹⁵⁰

Z uvedeného vyplývá, že *rodinný průvodce* by měl obsahovat aktivity, které mohou plnit děti i rodinní průvodci společně. Měl by v co největší míře navazovat na informace, které jsou rodinným návštěvníkům známé. Exponáty vystavované v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze jsou pro tyto účely velmi vhodné, neboť se ve většině případů jedná o předměty každodenní potřeby. *Průvodcovské listy* by měly také obsahovat náměty pro společnou diskuzi.

Spaces [online]. Pittsburgh, PA, USA: University of Pittsburgh Learning Research and Development Center, 2007 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW:

upclose.lrdc.pitt.edu/publications/pdfs/sanford,%20knutson,%20crowley.pdf.

¹⁴⁹ KROPF, WOLINS, s. 82.

¹⁵⁰ KROPF, WOLINS, s. 79-80.

Učení probíhá i po návratu z muzea domů, neboť podle výzkumu provedeného v roce 1992 Johnem Stevensonem 99% respondentů z řad rodinných návštěvníků o návštěvě hovořilo mezi sebou nebo s dalšími členy rodiny či přáteli.¹⁵¹ Jak zdůrazňuje Inez S. Wolins, právě fakt, že se zážitky z návštěvy muzea stanou součástí rodinného povídání a přenesou se tak do „reálného světa“, je velkým obohacením probíhajícího učení.¹⁵² *Rodinný průvodce* by proto měl zahrnovat také úkoly na doma a náměty na další činnosti, které rodinným návštěvníkům připomenou jejich návštěvu muzea.

Z uvedeného vyplývá, že rodinné učení v muzeu odpovídá charakteristice celoživotního učení. Muzeum je neformální institucí, která poskytuje dostatek možností pro přímou zkušenost a pro získávání nových informací a rozvíjení dovedností. Má velikou výhodu v tom, že z exponátů se mohou učit lidé různého věku či vzdělání. Pobyt v muzeu umožňuje rodinám sdílet příjemné chvíle, trávit společně a smysluplně svůj volný čas a učit se jeden od druhého.

Následující podkapitola představuje způsob učení, které je pro muzejní kontext specifické – učení objektové. Stručně seznamuje také s konstruktivistickými východisky této muzejně pedagogické teorie.

1.4 Objektové učení

Teorie objektového učení,¹⁵³ vycházející pedagogické teorie konstruktivismu, poskytuje vodítko pro využívání muzejních sbírek pro učení. Eilean Hooper-Greenhill spojuje první úvahy o využívání předmětů v učení s osobnostmi Tomáše Akvinského a Jana Ámose Komenského. Oba zdůrazňovali také využívání všech

¹⁵¹ STEVENSON, John. *The long-term impact of interactive exhibits*. International journal of Science Education, 1992, č. 5, s. 521-531. Citováno dle MCMANUS, *Families in*, s. 93.

Podle jiného výzkumu jsou téměř všichni rodinní návštěvníci rok po návštěvě muzea schopni popsat, s kým v muzeu byli, vyjmenovat několik exponátů, které je zaujaly, nebo popsat jaký měli z návštěvy pocit (FALK, DIERKING, *The Museum*, s. 118-119).

¹⁵² WOLLINS, *A Case*, s. 10.

¹⁵³ V češtině se používá též pojem „učení z objektů“, v angličtině se setkáváme s více termíny, nejčastěji „learning from objects“ (DURBIN, Gail a kol., 1991), ale také „teaching with objects“ (SHUH, J.H., In HOOPER-GREENHILL (ed.), 1999) nebo „learning with objects“ (HOOPER-GREENHILL (ed.), 1994).

smyslů při poznávání a nezbytnost diskuze o významu nabytých poznatků.¹⁵⁴ V tomto smyslu je lze považovat jak za předchůdce jak konstruktivismu, tak objektového učení. Konstruktivistické postupy uplatňuje muzejní pedagogika ve velké míře, proto jsou konstruktivistická východiska muzejní pedagogiky představena v následující pasáži.

George E. Hein¹⁵⁵ charakterizuje konstruktivismus jako názor, podle kterého si žáci, respektive učící se jedinci, pro sebe znalosti konstruují během procesu učení. Z tohoto přístupu vyplývá i důraz na učícího se jedince (ne na látku, která má být osvojena) a také fakt, že neexistují vědomosti, které by byly naprosto nezávislé na učícím se jedinci. George E. Hein na základě těchto předpokladů vymezuje následující **principy učení**, ze kterých by měla muzejní pedagogika a objektové učení vycházet:

1. Vzhledem k tomu, že učení je aktivní proces, během kterého učící se jedinec využívá smyslových vjemů a z nich konstruuje význam, musí mít možnost něco konat nebo tvořit.¹⁵⁶

2. Učení se sestává jak z konstruování významů, tak z konstruování systémů významů (nové poznatky nám umožní lépe zařazovat další).

3. Klíčovými procesy, které probíhají během konstruování významů, jsou procesy myšlenkové, je tedy třeba „zaujmout ruce i mozek“.¹⁵⁷

4. Učení se děje prostřednictvím jazyka, a zároveň jazyk, který používáme, ovlivňuje proces učení.

5. Učení je sociální aktivita, ve které se využívá konverzace a interakce s druhými.

6. Učení probíhá v kontextu, nelze jej odtrhnout od reality.

¹⁵⁴ HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museum education*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 1. vydání, s. 230, 232.

¹⁵⁵ George E. Hein je emeritním profesorem na Graduate School of Arts and Social Sciences, Lesley University, Cambridge, Massachusetts. Zabývá se muzejní pedagogikou, specializuje se na kvalitativní hodnocení muzejních programů a na výzkum návštěvníků v muzeích.

¹⁵⁶ Stanislav Štech tento princip nazývá „badatelským“ (STECH, *Vzdělávací programy*, s. 74). Podle Mileny Bartlové „[m]uzeum může své návštěvníky vtahovat do samotného dobrodružství poznání“ (BARTLOVÁ, Milena. *Historie v muzeu: Problémy a perspektivy*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 53).

¹⁵⁷ Robert McKim proto hovoří o **kinestetickém myšlení** (kinesthetic learning), procesu, ke kterému dochází během fyzických učebních aktivit, ve kterých děti zapojují ruce i hlavu (MCKIM, Robert. *Experiences in Visual Thinking*. Monterey, Calif: Brooks/Cole, 1972. Citováno dle PISCITELLI, EVEREST, WEIER, *Enhancing Young*, s. 14).

7. K tomu, aby se jedinec něco naučil, musí již mít určitou znalost. Jákýkoli pokus o to, někoho něco naučit, musí tedy vycházet z jeho aktuálního stavu a z jeho dosavadních znalostí a zkušeností.

8. Učení vyžaduje čas. Proto je třeba získané poznatky upevňovat, opakovat si je a uvažovat nad nimi.

9. Motivace je klíčovým faktorem pro učení.¹⁵⁸

George E. Hein z těchto principů vyvozuje pro muzea několik konkrétních doporučení.¹⁵⁹ Především zdůrazňuje, že všechny interaktivní aktivity musí zároveň zapojit myšlení. Fyzická aktivita a smyslová zkušenost jsou sice nutnými podmínkami pro učení u dětí a žádoucími u dospělých, avšak nejsou samy o sobě dostačující.¹⁶⁰ Jak již bylo zmíněno, význam zkušenosti se tvoří během sociální interakce a je konstruován za pomoci jazyka, v určitém kontextu.

Muzeum návštěvníkovi zprostředkovává kontext vzniku i historie jednotlivých předmětů. Tím mu umožňuje „pochopit, jak proměnlivá je hodnota, již předmětům přisuzujeme v souvislosti s tím, co nám reprezentují.“¹⁶¹ V prostředí galerií, historických a uměleckoprůmyslových muzeí se návštěvníci setkávají zejména s artefakty, tedy objekty vytvořenými člověkem.¹⁶² Objektové učení, jež je podle Eilean Hooper-Greenhill ústředním zájmem muzejní pedagogiky,¹⁶³ využívá právě

¹⁵⁸ HEIN, George E. *Constructivist Learning Theory* [online]. Charlotte, NC, USA: College of Education, 1991 [cit. 2008-02-01]. Dostupné z WWW: <http://education.uncc.edu/iagretes/Instructional%20Design%20Articles%20-%20&%20Constructivist%20Articles/Constructivist%20Learning%20Theory.pdf>.

¹⁵⁹ V jiném příspěvku George Hein uvádí charakteristiky konstruktivistického muzea. Takové muzeum nemá fixní pořadí, ve kterém by jej návštěvníci měli procházet, čímž jim umožňuje vytvářet vlastní vztahy mezi vystavovanými exponáty. Konstruktivistické muzeum umožňuje využití různých učebních stylů (běžně se uvádí vizuální, auditivní, hmatový a pohybový) a rozmanitých inteligencí (případně „mnohočetné“ inteligence, „multiple intelligences“, termín H. Gardnera, podle kterého existuje nejméně sedm různých druhů inteligencí: jazyková, logická a matematická, prostorová, hudební, tělesně-pohybová, interpersonální, intrapersonální inteligence) a dále poskytuje možnost propojovat získané poznatky s již známými koncepty a předměty (HEIN, George E. *The Constructivist Museum*. In HOOPER-GREENHILL, Eilean (ed.). *The Educational Role of the Museum*. 2. vydání. London: Routledge, 1999, s. 73-79).

¹⁶⁰ Přestože rodiny s malými dětmi většinou upřednostňují interaktivní exponáty, není dokázáno, že by se z nich naučily více. Naopak, některé výzkumy naznačují, že členové rodiny si mezi sebou předávají nepravdivé informace (KROPF, WOLINS, *How Families*, s. 76). Tento problém mimo jiné pramení ze skutečnosti, že v některých muzeích chybí u interaktivních exponátů dostatek informací o tom, „co se děje“ (děti si například mohou na heveru zdvihnout auto, ale už nutně nemusí zjistit, co způsobuje, že jsou schopny tuto aktivitu samy zvládnout).

¹⁶¹ BRABCOVÁ, Alexandra. *Objektové učení*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 381-382.

¹⁶² ŠTECH, *Vzdělávací programy*, s. 81-84.

¹⁶³ HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museum education*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 1. vydání, s. 230, 232.

tohoto setkání s předměty. Alexandra Brabcová objasňuje, že objektové učení si klade za cíl „umožnit návštěvníkům, zejména dětem a mladým lidem, porozumět tomu, co a proč muzeum uchovává ve svých sbírkách a vystavuje ve stálých expozicích.“¹⁶⁴

Podle Gail Durbin a kol. má učení z předmětů oproti jiným formám učení právě tu výhodu, že umožňuje větší ocenění úlohy věci jako takových v lidském životě. Práce s předměty a její následná reflexe dává příležitost k získání konkrétní zkušenosti. Zapojení této zkušenosti do soustavy dosavadních zkušeností může podpořit abstraktní myšlení. Skrz předměty se také dostáváme do kontaktu s tvorbou jiných kultur a společností, ať už žijícími v minulosti, nebo v současnosti.¹⁶⁵ V neposlední řadě objektové učení rozvíjí velkou škálu dovedností a schopností, například pozorování a experimentování, manipulování s předměty, diskutování a tvorbu hypotéz. Daný předmět lze analyzovat například z hlediska fyzických vlastností, konstrukce, funkce, designu či hodnoty.¹⁶⁶ Mimo to rozšiřuje znalosti, například o materiálech, technikách výroby nebo o sociohistorickém kontextu. Objektové učení také pomáhá pochopení konceptů,¹⁶⁷ jakými jsou chronologie, změna, vývoj, styl.¹⁶⁸

Z doporučení George E. Heina vyplývá, že *rodinný průvodce* by měl obsahovat množství praktických aktivit, které určitým způsobem navazují na již

¹⁶⁴ BRABCOVÁ, *Objektové učení*, s. 382.

¹⁶⁵ M. Csikszentmihalyi a E. Rochberg-Halton také vyzdvihují nezaměnitelnou roli, kterou sehrávají opečovávané památné předměty. Tou je jejich schopnost zprostředkovat zážitky, vztahy a hodnoty. Citováno dle LAVILLA-HAVELIN, *Family Learning*, s. 94.

¹⁶⁶ Gail Durbin a kol. nabízejí ve své příručce *A Teacher's Guide to Learning from Objects* pracovní list určený pro záznam pozorování objektu, který obsahuje zmíněné kategorie. Kompletní pracovní list je součástí přílohy č. 13 (DURBIN, Gail; MORRIS, Susan; WILKINSON, Sue. *A Teacher's Guide to Learning from Objects*. English Heritage, 1991, s. 12).

¹⁶⁷ S touto myšlenkou polemizuje Mike Pond, který tvrdí, že děti nacházející se ve stádiu konkrétních operací, nejsou schopny si tyto abstraktní koncepty a další historické vztahy automaticky vyvodit z pouhého setkání s historickým předmětem či prostředím; je tedy třeba jim při těchto operacích pomáhat (POND, Mike. *School History Visits and Piagetian Theory*. Teaching History, 1983, č. 37, s. 3-6.). Viz také JENSEN, *Children, teenagers* s. 269.

¹⁶⁸ DURBIN, MORRIS, WILKINSON, *A Teacher's*, s. 4-6.

John Hennigar Shuh, další autor zabývající se objektovým učením, shledává pro využívání předmětů pro učení čtyři hlavní důvody: 1. Předměty jsou fascinující, mají schopnost člověka zaujmout a vyvolat v něm otázky. 2. Předměty jsou schopny promlouvat ke každému, nezávisle na jeho věku, zkušenostech či úrovni dosaženého vzdělání. 3. Předměty nám umožňují poznávat dějiny obyčejných lidí, umožňují návštěvníkům pocítit, že dějiny zachycené muzeem, jsou také jejich dějinami. 4. Používání předmětů umožňuje rozvíjet intelektuální dovednosti (SHUH, John Hennigar. *Teaching yourself to teach with objects*. In HOOPER-GREENHILL, *The Educational*, 2. vydání, s. 80-91).

existující zkušenost či známý kontext. Přestože musí být styl textu přiměřený kognitivní úrovni dětí, je jedním z cílů *rodinného průvodce* představit dětem pojmy, se kterými mohou ve svém učení pracovat. Text by tedy měl obsahovat základní pojmosloví z oblasti umění a muzejnictví. K podpoření větší aktivity návštěvníků může být vysvětlení těchto pojmů uvedeno v samostatném slovníčku. Nejvýznamnější z nových pojmů by se měly v *rodinném průvodci* opakovat, aby se tak podpořil proces zapamatování.

Kromě těchto kognitivních cílů však z objektového učení vyplývají pro *rodinného průvodce* také cíle afektivní. Jedním z nich je povzbudit návštěvníky k přemýšlení o předmětech, se kterými se setkávají každý den a zprostředkovat jim i jiné hodnoty, než užité. Návštěvníci si mohou zprostředkovaně uvědomit řemeslnou hodnotu výrobků a díky poznání procesů výroby si i představit za výrobkem konkrétního člověka, který ho mohl vytvořit. To je obzvlášť důležité v době, kdy je většina výrobků vyráběna masově a kdy se z výroby řemeslo téměř vytratilo. Setkání s exponátem v muzeu také může návštěvníky podnítit k diskuzi o podobném předmětu, který najdou doma – Komu předmět patřil? Kdy to bylo? Jakou hodnotu měl pro svého majitele?

Jakým způsobem využívají muzea objektové učení, ale i další muzejně pedagogické teorie při vytváření doprovodných programů? Následující podkapitola se věnuje typologii těchto programů a přináší konkrétní příklady jejich realizace.

1.5 Rodinný průvodce v kontextu doprovodných muzejních programů

Rodinný průvodce není v muzeu osamocenou výchovně vzdělávací formou, ale logicky zapadá do struktury dalších aktivit probíhajících v muzeu, které podporují proces učení. Existuje několik typologií doprovodných programů v muzeích a galeriích. Radek Horáček dělí programy na **teoretické**, například přednášky, prohlídky, besedy, a **praktické**, například ateliéry, dílny, animace.¹⁶⁹ Alexandra Brabcová vymezuje v publikaci *Brána muzea otevřená* několik typů doprovodných programů, které byly realizovány v rámci výchovy uměním. Patří

¹⁶⁹ HORÁČEK, *Galerijní animace*, s. 63-79.

mezi ně pracovní listy a metodické materiály pro učitele, publikace, kufříky s uměním, dotykové výstavy, výtvarné dílny, muzejní divadlo a spolupráce s vysokými školami.¹⁷⁰

Pro potřeby této práce jsou doprovodné programy rozděleny na samoobslužné, servisní a ostatní.¹⁷¹ Toto dělení bylo zvoleno záměrně, neboť je založeno na struktuře výchovně vzdělávacího systému Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Dotkněte se muzea*, jehož součástí je předkládaný *rodinný průvodce*. Následující přehled obsahuje nejvýznamnější doprovodné aktivity, se kterými se návštěvník může v muzeu setkat. Předkládaná typologie umožní zakotvit místo *rodinného průvodce* v kontextu ostatních doprovodných programů.

U každého typu doprovodného programu je uveden příklad konkrétního programu nebo aktivity. Kde to je možné, jsou popsány ty, které byly realizovány na půdě Uměleckoprůmyslového musea v Praze.

1.5.1 Samoobslužné programy

Samoobslužné programy umožňují návštěvníkům samostatnou poučenou prohlídku. Díky tomu si mohou muzeum prohlédnout svým vlastním tempem a zvolit si exponáty, kterým budou věnovat větší pozornost. Muzea mají v nabídce nejčastěji textové materiály, často se však návštěvníci mohou setkat také s různými formami aktivních doprovodných programů. Většina z těchto programů se dělí na další typy podle cílové skupiny.

1. **Textové informační a aktivizační materiály** jsou nejběžnějším typem samoobslužného programu, kterým v určité podobě disponují téměř všechna muzea. Textových materiálů existuje několik druhů.

A) **Katalog** obsahuje odborné informace o vystavených dílech. Jeho těžištěm jsou vyobrazení vystavovaných exponátů. Příkladem katalogu z produkce UPM je publikace *Vojtěch Preissig: Pro republiku!*¹⁷²

¹⁷⁰ BRABCOVÁ, Alexandra. *Výchova uměním*. In BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 150-156.

¹⁷¹ Výchovně vzdělávacího systému Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Dotkněte se muzea* se podrobně věnuje kapitola č. 2.2.1.

¹⁷² VLČKOVÁ, Lucie. *Vojtěch Preissig: Pro republiku!* Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008.

B) Písemný průvodce obsahuje odborné informace o vystavených dílech a jejich reprodukce. Krátký písemný průvodce mělo v nabídce podle průzkumu Vladimíra Jůvy 50% zkoumaných institucí, 36% zkoumaných institucí mělo písemné listy k prohlídce.¹⁷³ Příkladem klasického písemného průvodce je kniha *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: průvodce*.¹⁷⁴

C) Pracovní listy a pracovní sešity obsahují úkoly, které se snaží návštěvníky povzbudit k prozkoumání vystavených děl, a také odborné informace. Podle průzkumu Vladimíra Jůvy touto doprovodnou formou disponovalo 12% zkoumaných institucí.¹⁷⁵ Pro předchozí stálou expozici mělo UPM v nabídce **pracovní listy pro žáky** pojmenované *Pracovní listy ke stálé expozici Uměleckoprůmyslového musea v Praze*.¹⁷⁶ UPM vydává také **pracovní listy pro veřejnost ve volném čase** ke krátkodobým výstavám, například *Moc zvířat: Samoobslužné pracovní listy pro návštěvníky ke krátkodobé výstavě Zvěrstvo / Zvěrosnubnost Michala Cihláře a Veroniky Richterové*.¹⁷⁷

Některá muzea vydávají pracovní listy i v Braillově písmu. Příkladem je Malé máslovické muzeum másla v Máslovicích, které, přestože se jedná o malou instituci, pracovními listy v Braillově písmu disponuje a umožňuje tak prohlídku expozice i návštěvníkům se zrakovým postižením.¹⁷⁸

D) Metodické materiály pro učitele často obsahují kromě popisu aktivit a odpovědí na úkoly v pracovních listech také náměty na činnosti před a po návštěvě muzea. Podle průzkumu Vladimíra Jůvy mělo tuto doprovodnou formu v nabídce 15% zkoumaných institucí.¹⁷⁹ Ke zmíněným pracovním listům do stálé expozice

¹⁷³ Autor průzkumu přesněji nevymezuje rozdíl mezi těmito dvěma formami (JŮVA, *Česká muzea*, s. 37).

¹⁷⁴ MATYÁŠOVÁ, Eva (ed.). *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Průvodce*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2005.

¹⁷⁵ JŮVA, *Česká muzea*, s. 36.

¹⁷⁶ LEJČKOVÁ, Eva; MIKOVÁ, Šárka. *Pracovní listy ke stálé expozici Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, rok vydání neuveden.

¹⁷⁷ SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Samoobslužné pracovní listy pro návštěvníky ke krátkodobé výstavě Zvěrstvo / Zvěrosnubnost Michala Cihláře a Veroniky Richterové*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2007.

¹⁷⁸ *Obec Máslovice – česky – muzeum* [online]. Máslovice: Obecní úřad Máslovice, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.maslovice.cz/index.php?idh=2&idv=22>.

¹⁷⁹ JŮVA, *Česká muzea*, s. 36.

UPM měli učitelé k dispozici také *Metodické listy ke stálé expozici Uměleckoprůmyslového musea v Praze*.¹⁸⁰

E) Dětský katalog představuje dětským návštěvníkům dílo určitého autora nebo konkrétní muzejní sbírku. Převažují v něm reprodukce uměleckých děl doprovázené vyprávěním a úkoly. V České republice není tato doprovodná forma příliš běžná, podle průzkumu Vladimíra Jůvy měla dětský katalog v nabídce pouze 4% zkoumaných institucí.¹⁸¹ Z tohoto důvodu je jako příklad uveden zahraniční dětský katalog v českém překladu – kniha *Detektiv v Galerii*, která seznamuje děti se sbírkami National Gallery, London.¹⁸²

F) Rodinný průvodce je samoobslužnou textovou formou určenou pro rodinné skupiny, která „využívá možnosti vzájemné komunikace a předávání informací mezi členy skupiny.“¹⁸³ Jedná se o „variant[u] kombinace pracovních listů a metodického pokynu pro samostatnou a poučenou návštěvu rodiny v muzeu.“¹⁸⁴ Příkladem rodinného průvodce je publikace Regionálního muzea a galerie Jičín *Dějiny a příroda Jičínska: průvodce pro celou rodinu*.¹⁸⁵

2. **Audioprůvodce** je zařízení v podobě sluchátka, které umožňuje návštěvníkům muzea získat individuální výklad k vystavovaným dílům. Podle průzkumu Vladimíra Jůvy mělo tuto doprovodnou formu v nabídce 18% zkoumaných institucí.¹⁸⁶ Audioprůvodce k dispozici například ve stálé expozici Hraček ze sbírek UPM na zámku v Kámenici nad Lipou.¹⁸⁷

3. **Aktivní a dotekové zóny** a **muzejní herny** umožňují aktivní práci návštěvníků přímo v muzeu a zapojení více smyslů při poznávání. Několik aktivních zón je součástí stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze.

¹⁸⁰ Praha: Uměleckoprůmyslové museum, rok vydání neuveden.

¹⁸¹ JŮVA, *Česká muzea*, s. 36.

¹⁸² NILSEN, Anna. *Detektiv v galerii: najdi rozdíly, vyřeš zločin!* Brno: Computer Press, 2003.

¹⁸³ JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Fakultní muzeum jako jedna ze systémových možností spolupráce muzea a školy: systémový výchovně vzdělávací projekt*. Praha, 2003, s. 9.

¹⁸⁴ BRABCOVÁ, *Výchova uměním*, s. 151.

¹⁸⁵ Jičín: Regionální muzeum a galerie – Muzeum hry, 2002.

¹⁸⁶ JŮVA, *Česká muzea*, s. 36.

¹⁸⁷ *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Hračky ze sbírek UPM* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?page=123&year=stale&id=45&language=cz>.

Mezi nimi je také jedna zóna doteková. V aktivních zónách může návštěvník skládat plakáty, vyrábět pohlednice, sledovat vývoj klíčů nebo skládat vitráže.¹⁸⁸

4. **Muzejní kufříky** jsou opravdové kufříky, které obsahují pomůcky pro aktivní poznávání muzejní sbírky.

A) Muzejní kufříky **pro rodiny** obsahují tištěného průvodce nebo pracovní listy a dále hrací kartičky, plakáty, fotografie a různé aktivity, které mohou rodiny ve výstavě plnit.¹⁸⁹ Takový kufřík je k dispozici ve sbírce českého moderního umění Národní galerie v Praze ve Veletržním paláci. Jde o *Krabičku poslední záchrany*, jejíž součástí je samotná *Krabička* (kufřík s potřebami pro plnění úkolů v Deníku),¹⁹⁰ *Deník* (sada pracovních listů s úkoly) a *Manuál* (sada stejných pracovních listů, jaké mají děti, s komentářem a doporučeními pro rodiče).¹⁹¹

B) Muzejní kufříky **pro doplnění školní výuky** obsahují na rozdíl od rodinných kufříků reprodukce, audiovizuální materiály či výtvarné potřeby. Často jsou přímou součástí animace pro školy¹⁹² nebo do školy putují společně s lektorem. Se zapůjčeným kufříkem může pracovat také učitel sám ve vyučovací hodině.¹⁹³ Muzejní kufřík pro školy používají například v Galerii výtvarného umění v Hodoníně.

5. Výchovně vzdělávací **hry v muzeu** obsahují sérii úkolů pro návštěvníky, kteří na základě jejich plnění postupně poznávají muzejní budovu a sbírky. Podle průzkumu Vladimíra Jůvy mělo tuto doprovodnou formu v nabídce 10% zkoumaných institucí.¹⁹⁴ Hru v muzeu uspořádalo například Národní muzeum v Praze při příležitosti Muzejní noci 2008. Jednalo se o *Orientační hru s tajenkou pro děti i dospělé po tajuplných zákoutích historické budovy Národního muzea*.¹⁹⁵

¹⁸⁸ Viz příloha č. 5.

¹⁸⁹ MCMANUS, *Families in*, s. 92.

¹⁹⁰ Konkrétně obsahuje pastelky, plastelínu, provázek, párátko, kukátko, vytištěná písmena na papírcích.

¹⁹¹ BAŽANTOVÁ, Miroslava; ŠKALOUDOVÁ, Barbora; TRPIŠOVSKÁ, Michaela. *KPZ: Deník pro děti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008.

¹⁹² V tomto případě se jedná o servisní formu (viz dále).

¹⁹³ HORÁČEK, *Galerijní animace*, s. 79.

¹⁹⁴ JŮVA, *Česká muzea*, s. 36.

¹⁹⁵ *Pražská muzejní noc – doprovodné akce* [online]. Praha: Asociace muzeí a galerií, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://praha.muzeininoc.cz/2008/clanek.php?id=5>.

1.5.2 Servisní programy

Servisní formy doprovodných programů jsou vedeny pracovníkem muzea, průvodcem, kurátorem sbírky nebo muzejním pedagogem. Na rozdíl od samoobslužných programů mají pevný termín konání a jasně stanovený průběh a obsah, který návštěvníci mohou ovlivnit jen do určité míry.

6. **Přednášky a komentované prohlídky** jsou jednou z nejběžnějších servisních forem, se kterými se návštěvník muzea setkává.

A) Pro veřejnost byl v UPM připraven například *Doprovodný program k výstavě Biedermeier: Umění a kultura v českých zemích 1814—1848*. V jeho rámci proběhlo sedm tématických přednášek a čtyři komentované prohlídky výstavy.¹⁹⁶

B) K této výstavě byly na objednání k dispozici také komentované prohlídky pro školní skupiny a pro pedagogy.

7. Většina muzeí a galerií pořádá pravidelně **výtvarné, řemeslné, dramatické a tvůrčí dílny a animace a tématické akce ke svátkům**. Návštěvníci při nich vytváří vlastní díla, případně dramatické etudy, která jsou inspirována sbírkovými předměty nebo se jiným způsobem vztahují k výstavě či expozici.

A) Pro veřejnost ve volném čase pořádá UPM pravidelně dílny a animace. Příkladem tohoto typu doprovodného programu byla *Animace výstavy a výtvarná dílna pro veřejnost k výstavě Christopher Dresser (1834—1904): Pionýr moderního designu - Hledání tvaru* realizovaná 1.6.2008 UPM ve spolupráci s Katedrou výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále jen KVV PedF UK).¹⁹⁷ Její anotace zněla: „Provedeme vás světem designu, inspirovaného přírodou i technikou, nakreslíte si plošné návrhy nádob, navrhnete si prostorové

¹⁹⁶ *Doprovodný program k výstavě Biedermeier: Umění a kultura v českých zemích 1814—1848* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=146&year=2008&id=26>.

¹⁹⁷ Tato dílna je zároveň příkladem spolupráce muzea s vysokou školou (viz dále).

řešení nádob v počítači, vyzkoušíte si funkční experimenty v naší laboratoři a společně vytvoříme objekt pro zahradu.“¹⁹⁸

B) Dílny a animace pro školy často vychází z principů artefiletiky, která se zaměřuje na „rozvíjení i propojování intelektuálního a emocionálního potenciálu u žáků.“¹⁹⁹ Příkladem muzejního programu pro školy vycházejícího z teorie artefiletiky je *Oživená krajina* Muzea moderního umění Olomouc.²⁰⁰

1.5.3 Ostatní

Doprovodné programy zařazené v této pasáži se nacházejí na hranici mezi samoobslužnými a servisními formami.

8. Nejběžnějším příkladem spolupráce muzea s veřejností je **spolupráce se školami**, při kterých se obě strany aktivně podílejí na určitém projektu.

A) Velká část projektů a programů zmíněných v kapitole číslo 1.1 se věnovala **spolupráci muzea se základními a středními školami**. Například školní projekt *Mezi pražci mladějovské úzkokolejky* realizovaný v rámci projektu *Metodika pro implementaci Výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví do školních vzdělávacích programů* proběhl ve spolupráci Základní školy Moravská Třebová a Průmyslového muzea Mladějov.²⁰¹

B) Příkladem systémové **spolupráce muzea s vysokými školami** je projekt UPM *Fakultní muzeum*. Díky spolupráci UPM s KVV PedF UK absolvují studenti část výuky přímo na půdě muzea, kde také realizují své vlastní dílny a animace.²⁰²

9. Některá muzea organizují **komunitní programy**, které se snaží posílit pozici muzea jako centra místního společenství a napomoci rozvoji komunit a občanské společnosti. Především komunitním programům se věnuje například Malé

¹⁹⁸ *Animace výstavy a výtvarná dílna pro veřejnost k výstavě Christopher Dresser* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=146&year=2008&id=25>.

¹⁹⁹ SLAVÍK, Jan. *Artefiletika – reflektivní pojetí výtvarné výchovy*. Výtvarná výchova, 2004, č. 1, s. 14.

²⁰⁰ ŠOBÁŇ, Marek. *Oživená krajina* [online]. Artefiletika, 2006 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=12>.

²⁰¹ PARKAN, *Výchova ke*, s. 95

²⁰² JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 2, 20, 21.

máslovické muzeum másla v Máslovicích. Toto komunitní muzeum pořádá výstavy, jejichž cílovou skupinou a současně i vystavovateli jsou místní občané. Tímto způsobem vznikla např. výstava *Když si náš děda babičku bral aneb Těm dětem to ale sluší...*²⁰³

S komunitním programy úzce souvisí tzv. **outreach programy**,²⁰⁴ které jsou organizovány muzeem mimo muzejní budovu, například v kulturním domě, v centru pro seniory či ve škole. Za outreach program lze považovat výstavu Muzea města Ústí nad Labem *Ústecká NEJ*, během níž byly vystavované fotografie umístěny na lavičkách v ulicích města, ale také v areálu Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem.²⁰⁵

10. Muzejní divadlo zprostředkovává příběh uměleckého díla či život umělce formou dramatizace. Například Středočeským muzeem v Roztokách zorganizovalo ve spolupráci se Sdružením rodičů Roztoč divadelní představení *Ještě se nebe hýbe – Obrazy ze života Zdenky Braunerové*. Jeho cílem bylo přiblížit divákům život Zdenky Braunerové, která v Roztokách strávila část svého života, a jejíž ateliér je ve správě muzea. Tento projekt byl zároveň projektem komunitním, neboť v něm účinkovaly zaměstnankyně muzea a sdružení Roztoč.²⁰⁶

11. Živá historie²⁰⁷ je označení vzdělávacích programů, které se formou hraní rolí snaží přiblížit historické postavy či události, často za využití replik historických kostýmů a nástrojů. Příkladem živé historie je program *Cesta do středověku – Přijeli k nám husité, interaktivní program o středověku pro školy* Městského muzea a galerie Polička. Během programu bylo postaveno husitské ležení, ve kterém byla předváděna tradiční řemesla a probíhaly scénky. Součástí programu byl také týdenní tábor zaměřený na středověk.²⁰⁸

²⁰³ BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 453-458.

²⁰⁴ Pro tento pojem zatím v češtině neexistuje překlad.

²⁰⁵ *Muzeum města Ústí nad Labem: výstavy* [online]. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.muzeumusti.cz/vvstavv.php>.

²⁰⁶ BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 277-278.

²⁰⁷ Living history – překlad pojmu podle Alexandry Brabcové.

²⁰⁸ BRABCOVA (ed.), *Brána muzea*, s. 329-330.

Podle Grahama Blacka zejména děti rády „zažívají minulost“ a její atmosféru, proto si rády hrají a převlékají se do kostýmů (BLACK, *The Engaging*, s. 25).

Se živou historií souvisí také **experimentální archeologie**. Při těchto programech si jejich účastníci „hrají na“ archeology s cílem seznámit se s profesí a prací archeologa a s metodami archeologie.²⁰⁹

12. Muzea mohou se svými návštěvníky komunikovat i „na dálku“. **E-learningové kurzy** vycházejí stejně jako ostatní doprovodné programy ze sbírkového fondu muzea, ale používají k tomu informační a komunikační technologie a internet. Příkladem e-learningového kurzu je již zmíněné *Chytání vzpomínek* Lektorského oddělení Národní galerie v Praze.²¹⁰

Rodinný průvodce je jednou z mnoha doprovodných muzejních aktivit. Pokud se mu tedy podaří návštěvníky motivovat pro opakovanou návštěvu a zprostředkovat jim vědomí, že muzeum je místem, které jim má co nabídnout, pak se pro ně otevírá studnice aktivit, dílen a přednášek, díky kterým se mohou v muzeu učit a rozšiřovat si obzory v průběhu celého života. Účast na dobrém muzejním programu navíc může pozitivně ovlivnit také další rodinné příslušníky a přátele.²¹¹

Na závěr teoretické části je třeba se krátce věnovat metodice tvorby pracovních listů. Tento požadavek vychází ze zmíněného faktu, že **rodinný průvodce** se skládá z **pracovních listů** pro děti a **průvodcovských listů** pro rodinné průvodce.

1.6 Metodické poznámky k tvorbě pracovních listů pro muzea

V České republice bylo vydáno množství muzejních pracovních listů pro žáky všech stupňů škol a také pro návštěvníky ve volném čase. Pro jejich tvorbu však zatím neexistuje metodika, ze které by bylo možno vycházet při tvorbě dalších pracovních listů. Vzhledem k tomu, že jsou **pracovní listy** pro děti základem **rodinného průvodce**, představuje tato podkapitola několik metodických doporučení pro jejich tvorbu.

²⁰⁹ BRABCOVÁ (ed.), *Brána muzea*, s. 294.

²¹⁰ *Chytání vzpomínek* [online], c.d.

²¹¹ BRÜNINGHAUS-KNUBEL, *Děti, volný*, s. 32.

V České republice se této problematice podle dostupné literatury věnují pouze Nikola a Markéta Křístkoví, kteří se soustředí na přípravu pracovních listů pro školní výpravy do muzea. Autoři, kteří vychází z pedagogického konstruktivismu a ze zásad programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení, doporučují používat v co největší míře „badatelské aktivity“ a rozvíjet tak kritické a kreativní myšlení žáků, kladení otázek, experimentování či argumentaci. Takové aktivity podle nich „odpovídají přirozené zvědavosti žáků a umožňují individuální přístup k tématu – každý žák může bádát na úrovni odpovídající jeho dispozicím.“²¹² Vzhledem k tomu, že jsou tyto principy plně v souladu s teoretickými východisky pro tvorbu *rodinného průvodce* popsány v předchozích kapitolách, je možné jejich doporučení použít i při zpracovávání *pracovních listů* pro děti.

Podle Nikolky a Markéty Křítkových by pracovní listy měly být „A – E – I – O – U“, tedy atraktivní, ekonomické, investigativní, organizující a učící. **Atraktivní** pracovní list by měl zajistit vědomí, že děti pracují na něčem důležitém, hezkém a hodnotném. **Ekonomický** pracovní list vede k úspornosti na straně tvůrce i uživatele. **Investigativní** pracovní list umožňuje dětem sdílet výsledky své práce s ostatními lidmi a umožňuje jim samostatné bádání. **Organizující** pracovní list šetří čas a zvyšuje samostatnost. **Učící** pracovní list vede děti k tomu, aby si uvědomily svůj učební proces.²¹³

Zahraniční autoři zmiňují další zásady pro tvorbu pracovních listů, například že jejich četba by měla být rychlá a snadná, nebo že odpovědi by měly vyžadovat málo psaní.²¹⁴ Podobně jako ostatní muzejní texty by pracovní listy měly používat krátké věty v činném slovesném rodě, srozumitelný jazyk, a měly by návštěvníky „vtahovat“ používáním osobních zájmen.²¹⁵

Gail Durbin vytyčuje několik oblastí, které je třeba vzít při tvorbě pracovních listů v úvahu:

- **praktičnost** – zvážít, zda děti vidí na předmět, k němuž pracovní list odkazuje, zda je jasné, jak má vypadat odpověď a kde ji najít,

²¹² KRÍSTEK, Nikola; KRÍSTKOVÁ, Markéta. *Pracovní listy*. In RUTOVÁ, Nina (ed.). *Učím s radostí: zkušenosti – lekce – projekty*. Praha: Kritické čtení, o.s., 2003, s. 177.

²¹³ KRÍSTEK, KRÍSTKOVÁ, *Pracovní listy*, s. 178-181.

²¹⁴ VAN PRAËT, Michel. *Kulturně-výchovná činnost v muzeích*. In SEITLOVÁ, TLACHOVÁ (eds.), *Děti, mládež*, s. 44.

²¹⁵ CARTER, J.; HILLER, D. *A writing checklist*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 1. vydání, s. 148.

- **metodologie otázek** – efektivní pracovní list by měl obsahovat různé typy otázek, měl by například kombinovat otázky testující paměť s otázkami vyžadujícími úsudek či hodnocení,
- **různorodost** – jak v rámci obsahu, tak přístupu, pracovní list by tedy měl zahrnovat různé typy aktivit a podporovat rozvoj různých dovedností a schopností,
- **vytváření celkového smyslu** – pracovní list by měl vytvořit funkční celek, tzn. být víc než pouhou sumou na sobě nezávislých otázek.²¹⁶

Z uvedeného vyplývá, že *pracovní listy* musí splňovat mnoho požadavků, aby je bylo možné považovat za úspěšné. K popsáním kritériím doplníme, že text by měl návštěvníky přímo oslovovat, promlouvat k nim. Proto je vhodné zařadit do *pracovních listů* postavu fiktivního průvodce, který bude s návštěvníky jejich prostřednictvím komunikovat, vyprávět jim příběhy materiálů a zadávat jim úkoly.

217

Praktická část diplomové práce uvede všechna teoretická východiska a požadavky v praxi vytvořením *rodinného průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze*.

²¹⁶ Poslední oblastí, která je v přehledu vynechána, je „vztah ke kurikulu“, který není z hlediska tvorby *Rodinného průvodce* podstatný (DURBIN, Gail. *Improving worksheets*. In HOOPER-GREENHILL (ed.), *The Educational*, 2. vydání, s. 92-98).

²¹⁷ Marie Vágnerová doporučuje, aby byly učebnice pro mladší děti provázeny pohádkovou postavou. Děti podle ní tuto postavu vnímají jako „pomocníka, který jim zpřijemňuje práci s učivem“ (VÁGNEROVÁ, *Kognitivní a*, s. 58).

2 Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Jak bylo řečeno výše, teoretická východiska popsaná v první kapitole budou prakticky aplikována při vytvoření konkrétního návrhu samoobslužného *rodinného průvodce*. Vzhledem k tomu, že je *rodinný průvodce* navržen pro jeden ze sálů stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze (dále jen UPM),²¹⁸ představí tato kapitola stručně historii, sbírky a stálou expozici UPM.²¹⁹ Těžištěm kapitoly je popis výchovně vzdělávací činnosti Centra muzejní pedagogiky UPM včetně struktury systému *Dotkněte se muzea*. Část a vyhodnocení Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM.

2.1 Historie a sbírky Uměleckoprůmyslového musea v Praze

*Uměleckoprůmyslové museum v Praze věří ve spojení užitku s kvalitou a krásou, chce být inspirací, poučením i zážitkem.*²²⁰

UPM založila v roce 1885 Pražská obchodní a živnostenská komora. Od svého vzniku až do roku 1900 byly muzejní sbírky umístěny v Rudolfinu. V letech 1897 až 1899 probíhala v sousedství budovy Rudolfinu stavba vlastní budovy UPM podle návrhu architekta Josefa Schulze, autora budovy Národního muzea a Rudolfinu. Základem muzejních sbírek se staly sbírky Vojtěcha Lanny a Gustava Pazaurka. V roce 1949 bylo muzeum zestátněno a v letech 1959 až 1969 spojeno s Národní galerií v Praze. Po rekonstrukci muzea byla v roce 1985 otevřena stálá expozice uměleckého řemesla od renesance do poloviny 19. století. V roce 2000 byla otevřena nová stálá expozice **Příběhy materiálů**, která byla připravena

²¹⁸ Podle *Manuálu vizuálního stylu* se název musea píše se „s“, ale v textech se používá „z“ – pravopis slova „museum / muzeum“ v této práci tomu odpovídá (MACHEK, Tomáš; BABÁK, Petr. *Manuál vizuálního stylu Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Praha: studio Machek a Babák, 2000).

²¹⁹ Představení historie a sbírek UPM je stručné záměrně. Muzeum je v odborné literatuře věnována dostatečná pozornost, proto není třeba na tomto místě o samotném muzeu pojednávat podrobněji.

²²⁰ *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Poslání* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=108>.

Posláním UPM je shromažďování, zpracovávání a uchovávání uměleckého řemesla, užitého umění a designu pro budoucnost.

na základě několika návštěvnických průzkumů zjišťujících představy a přání návštěvníků muzea.²²¹

V prvním patře budovy jsou pořádány krátkodobé výstavy. Stálá expozice **Příběhy materiálů** je umístěna v druhém patře.²²² Exponáty jsou v jednotlivých sálech vystaveny podle použitých materiálů se zaměřením na rozmanitost technik a stylů. Stálá expozice je specifická právě tím, že sleduje vývoj jednotlivých materiálů, není tedy řazená chronologicky. Exponáty ze sbírky nábytku jsou rozmístěny po jednotlivých sálech stálé expozice podle souvisejícího materiálu a podle svého účelu – například skleník je umístěn v sále skla a keramiky, knihovna v sále užití grafiky a fotografie.

Stálá expozice se skládá ze vstupního votivního sálu a pěti dalších sálů. Ve **votivním sále** se nacházejí busty zakladatelů a mecenášů muzea, vybrané exponáty ze sbírky skla a tzv. Karlštejnský poklad. V expozici *Příběh vlákna* v **sále textilu a módy** jsou instalovány tapiserie, krajky, historické i soudobé oděvy, liturgická roucha a tištěné tkaniny. *Stroje času* je název **sálu hodin a hodinek**, kde je umístěna expozice hodinových skříněk, hracích strojků a slunečních, sloupkových a rámových hodin od gotiky do současnosti. V **sále skla a keramiky** nazvaném *Umění ohně* jsou ke shlédnutí různé techniky výroby a zdobení skla a keramiky. **Sál užití grafiky a fotografie** *Tisk a obraz* představuje sbírku knih, užití grafiky, plakátů a fotografie. V **Klenotnici - sále kovů a jiných materiálů** jsou umístěny šperky, liturgické předměty, nádoby a stolní náčiní.²²³

UPM má mimo hlavní budovu několik poboček, mezi které patří Galerie Josefa Sudka, zámek Kamenice nad Lipou a další. Exponáty ze sbírek UPM jsou

²²¹ *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Historie* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=109>.

²²² Vzhledem k nedostatku místa v hlavní budově UPM je plánována výstavba nového depozitáře. Přesunutí depozitáře do nové budovy má umožnit využití sálů, které jsou momentálně nepřístupné veřejnosti (KOENIGSMARKOVÁ, Helena. *Koncepce rozvoje Uměleckoprůmyslového musea v Praze pro roky 2005 – 2010* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/40a689a13110a.doc&fileName=koncepce%20rozvoje.doc>).

²²³ MATYÁŠOVÁ (ed.). *Uměleckoprůmyslové museum*, s. 21.

umístěny také ve stálých expozicích Národní galerie v Praze, například v Muzeu českého kubismu v Domě u Černé Matky boží a ve Veletržním paláci.²²⁴

2.2 Komunikace s veřejností

*Uměleckoprůmyslové museum je místem setkávání a výměny názorů.*²²⁵

Cílem UPM ve vztahu k návštěvníkům je „vytvořit představu o UPM jako o místě, kde je návštěvníkům dobře a kam mají potřebu se vrátet“.²²⁶ Tento cíl vyplývá ze *Zřizovací listiny UPM*, podle které je jedním z předmětů hlavní činnosti UPM prezentace sbírkových předmětů prostřednictvím expozic, výstav a „dalšími kulturně výchovnými aktivitami určenými pro nejširší veřejnost, se zvláštním zřetelem k dětem a mládeži, seniorům a handicapovaným občanům...“²²⁷ Jedním z aktuálních cílů UPM v rámci prezentace sbírek je také „rozšíření vzdělávacích možností pro všechny generace.“²²⁸ Z těchto důvodů UPM vytváří širokou nabídku doprovodných programů. Jejich cílovými skupinami jsou předškolní a školní mládež, studenti středních a vysokých škol, učitelé, rodiny s dětmi a další skupiny. Pro komunikaci s cílovými skupinami používá muzeum kromě specializovaných servisních programů (např. dílny, přednášky) zejména formy samoobslužné, které mohou návštěvníci využívat samostatně, bez nutnosti být doprovázeni průvodcem nebo lektorem. *Rodinný průvodce* má mezi těmito programy klíčovou roli, neboť je připravován s cílem motivovat rodinné skupiny k opakované návštěvě muzea a tím si průběžně „vychovávat“ pravidelné návštěvníky. Předpokladem je nejen zmíněný příjemný pocit z pobytu v UPM, ale také možnost neustále objevovat nové věci, kterou by měl návštěvníkům *rodinný průvodce* zprostředkovat.

UPM má také svou **Společnost přátel Uměleckoprůmyslového musea v Praze** (dále SPUPM). Jejím cílem je „umožnit zájemcům o umělecké řemeslo, umělecký průmysl, starožitnosti i soudobé užité umění a design trvalý kontakt

²²⁴ MATYÁŠOVÁ (ed.), *Uměleckoprůmyslové museum*, s. 179-189.

²²⁵ JINOCHEVÁ, Vladimíra. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Výchovně vzdělávací strategie*. Praha, 1999, s. 3.

²²⁶ JINOCHEVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 7.

²²⁷ *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Zřizovací listina*, s. 2 [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2008-11-06]. Dostupný z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/40b49f0d1245a.doc&fileName=UPM-z%C5%99izovac%C3%AD%20listina.doc>.

²²⁸ *Koncepce rozvoje Uměleckoprůmyslového musea v Praze pro roky 2005 – 2010* [online], c.d., s. 2.

se sbírkami UPM formou volného vstupu do expozic a výstav; pořádáním příležitostných prohlídek depozitářů, tématických přednášek, poradenských soustředění.“ I v případě SPUPM je „rodina“ jednou z cílových skupin.²²⁹

UPM komunikuje se svými návštěvníky přímo i nepřímo zejména skrze Centrum muzejní pedagogiky. Činnosti Centra se proto věnuje následující podkapitola.

2.2.1 Centrum muzejní pedagogiky Uměleckoprůmyslového musea v Praze

*Uměleckoprůmyslové museum je vstřícným místem alternativního vzdělávání.*²³⁰

Jedním z cílů UPM je „prosadit začlenění výchovně vzdělávacího programu jako standardní součásti muzejní práce.“²³¹ Tento cíl začalo UPM realizovat zřízením Centra muzejní pedagogiky, které se stalo součástí oddělení prezentace sbírek UPM.

Centrum vychází od roku 1999 z výchovně vzdělávacího systému *Dotkněte se musea* (viz dále). Věnuje se problematice začleňování „tématu užitého umění a designu“ do školních vzdělávacích programů a také tématice objektového učení a výchovy uměním.²³² Cílovou skupinou Centra jsou vzdělávací a odborní pracovníci českých muzeí a galerií a studenti souvisejících oborů.²³³ Centrum dlouhodobě spolupracuje s Vysokou školou uměleckoprůmyslovou a Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, jmenovitě s katedrou výtvarné výchovy, dějin a didaktiky dějepisu a občanské výchovy a filozofie.²³⁴ Ve spolupráci s Katedrou výtvarné výchovy Pedagogické fakulty UK se v rámci projektu „Fakultní muzeum“ část výuky studentů odehrává přímo v muzeu. Studenti zmíněných kateder mají také možnost v UPM vytvořit a realizovat vlastní animaci či doprovodný program.²³⁵

²²⁹ SPUPM pořádá dvakrát ročně speciální akce pro děti, na které mají členové bezplatný vstup. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Společnost přátel musea* [online]. Praha. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupný z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=118>.

²³⁰ JINOCHOVÁ, *Uměleckoprůmyslové museum*, s. 3.

²³¹ JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 7.

²³² JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 2.

²³³ BRABCOVÁ, *Metodická centra*, s. 536.

²³⁴ BRABCOVÁ (ed.), *Brána musea*, s. 159-181.

²³⁵ JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 15.

Výchovně vzdělávací systém Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Dotkněte se muzea* vychází z předpokladu, že muzeum je „vstřícným místem alternativní výchovy a vzdělávání“²³⁶. Muzeum je chápáno jako místo, kde návštěvník nenásilnou formou získává nejen informace, ale i inspiraci k objevování, přemýšlení a výměně názorů. Cílem je návštěvník, který se do muzea rád vrací, a kterého návštěva muzea vnitřně obohacuje. Logem systému *Dotkněte se muzea* je lidská ruka, která „symbolizuje lidsk[ou] ruk[u] jako otisk v čase, předměty jako otisky člověka, dotek a dotýkání v širším slova smyslu“.²³⁷

Systém *Dotkněte se muzea* dělí doprovodné formy na samoobslužné a servisní.²³⁸ Mezi **samoobslužné** formy patří formy textové (pracovní listy, dětský průvodce, **rodinný průvodce**), aktivní činnosti ve výstavách a ve stálé expozici, haptické a interaktivní formy. Mezi **servisní** formy jsou řazeny komentované prohlídky pro veřejnost i pedagogy, výtvarné činnosti v ateliéru i na zahradě muzea, přednášky, výtvarné soutěže, tematické akce,²³⁹ diskuze a kluby.²⁴⁰

Vzhledem k tomu, že Centrum má pouze jednoho stálého zaměstnance, zaměřuje se především na přípravu samoobslužných forem, zejména pracovních listů pro návštěvníky ke krátkodobým výstavám. O tom, že jsou tyto aktivity úspěšné, svědčí i ocenění „Nejkrásnější kniha roku 2003“ v kategorii „Učebnice pro školy všech stupňů a ostatní didaktické pomůcky“, které UPM získalo za sérii dvanácti samoobslužných pracovních listů.²⁴¹

Podle systému *Dotkněte se muzea* je **rodinný průvodce** „textovým průvodcem pro rodinné skupiny, využívá možnosti vzájemné komunikace a předávání informací mezi členy skupiny“.²⁴² Jeho cílem je tedy podpora rodinného učení. K tomu je zapotřebí, aby vycházel z teoretických požadavků uvedených v první části této práce, ale aby také reflektoval reálnou skladbu rodinných návštěvníků, kteří do UPM přicházejí. Této problematice se věnuje podkapitola následující.

²³⁶ JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 7.

²³⁷ SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Struktura výchovně vzdělávacího systému Dotkněte se muzea*. Praha, 2006.

²³⁸ Podrobná struktura systému – viz příloha č. 10.

²³⁹ Jmenujme alespoň Muzejní noc, jejíž obliba neustále stoupá (např. v roce 2007 tuto akci v UPM navštívilo 8460 návštěvníků, tj. víc než desetina celkové roční návštěvnosti UPM).

²⁴⁰ SEHNALÍKOVÁ, *Struktura výchovně*, s. 1.

²⁴¹ *Edice pracovních listů UPM v Praze*, c.d.

²⁴² JINOCHOVÁ, *Fakultní muzeum*, s. 9.

2.2.2 Statistika návštěvnosti a Dotazníkový průzkum rodinných návštěvníků Uměleckoprůmyslového musea v Praze

Návštěvnost UPM je monitorována oddělením prezentace sbírek. Podle statistik navštívilo v roce 2005 hlavní budovu muzea 77450 návštěvníků, z toho **2385 rodinných**. Celkový počet návštěvníků ve školních skupinách byl 13568 žáků a studentů. V roce 2006 návštěvnost hlavní budovy činila 78225, z toho bylo **2004 rodinných** návštěvníků. UPM v roce 2006 navštívilo celkem 15129 žáků. V roce 2007 navštívilo hlavní budovu 67100 návštěvníků, z toho **1272 rodinných**. Návštěvnost žáků a studentů byla v tomto roce 17221 osob.²⁴³

Podle statistik je počet rodinných návštěvníků UPM velmi nízký, tvoří okolo dvou procent celkové návštěvnosti, a neustále klesá. S rodinným vstupným však souvisí několik problémů, které tuto skutečnost odůvodňují.

Především mají děti do deseti let vstup do muzea zdarma.²⁴⁴ Proto si rodiče s malými dětmi rodinné vstupné nekupují a spíše zakoupí dvě plné vstupenky.²⁴⁵ Vzhledem k tomu, že tento volný vstup není evidován, není znám počet dětských návštěvníků mladších deseti let přicházejících s rodinou.²⁴⁶ Dokonce ani ty skupiny, které si rodinnou vstupenku koupí, nejsou statistikami evidovány přesně – počet rodinných návštěvníků je totiž získán vynásobením počtu prodaných rodinných vstupenek třemi.²⁴⁷ Problémem byl donedávna také fakt, že rodinné vstupné bylo k dispozici pouze do celé budovy, pokud tedy šla rodina pouze na výstavu, rodinné vstupné pro ni bylo nevýhodné.²⁴⁸

Proto je počet rodinných návštěvníků zaznamenaných v rámci statistik UPM skrze počet prodaných rodinných vstupenek v jistém smyslu zkreslený. Je

²⁴³ Statistika oddělení prezentace sbírek UPM.

²⁴⁴ Pro srovnání bylo namátkově vybráno 10 muzeí a galerií, pražských i mimopražských, a na jejich internetových stránkách vyhledán ceník vstupného. Ve všech měly volný vstup děti do šesti let. UPM je v tomto ohledu výjimkou.

²⁴⁵ Tvrzení pokladní UPM.

Cena vstupného do stálé expozice a výstavy: plné 120 Kč, snížené 70 Kč, rodinné (2 dospělí a neomezený počet dětí) 200 Kč.

Cena vstupného na výstavu: plné 80 Kč, snížené 40 Kč, rodinné 150 Kč.

²⁴⁶ Pokud však stejně staré dítě přijde do muzea se školní skupinou, sice má vstup volný, ale ve statistikách se objeví.

²⁴⁷ Přestože rodinná vstupenka byla do srpna 2008 určena pro dva dospělé a dvě děti. Od září 2008 jsou rodinné vstupenky násobeny čtyřmi.

²⁴⁸ K úpravě vstupného došlo na základě upozornění autorky práce a také na základě výsledků Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM ze srpna 2008. Do té doby bylo rodinné vstupné i na výstavu 200 Kč – tedy cena dvou plných a jednoho sníženého vstupného na výstavu.

pravděpodobné, že počet rodinných návštěvníků je daleko vyšší než uvedená dvě procenta.

Vzhledem k tomu, že ani o složení rodinných skupin nejsou známy žádné informace, bylo nezbytné uskutečnit Dotazníkový průzkum rodinných návštěvníků. Jeho hlavním cílem bylo získat údaje o složení rodinných skupin a věku dětí, které s těmito skupinami přicházejí. Dalšími cíli bylo zjistit důvody pro návštěvu muzea, průměrnou délku návštěvy, četnost využití interaktivních exponátů a také postoje k *rodinnému průvodci*. Proto se součástí dotazníku staly také otázky postihující tato témata.

Podle statistik UPM je nejvyšší návštěvnost v srpnu,²⁴⁹ proto byl Dotazníkový průzkum proveden v tomto měsíci. Dotazník byl vytvořen v české a anglické verzi, neboť podstatnou část návštěvníků v letních měsících tvoří zahraniční turisté.²⁵⁰ Pokladní byla požádána, aby rodinný dotazník dávala nejen skupinám, které si zakoupí rodinnou vstupenku, ale také skupinám s dětmi mladšími 10 let, kde si rodiče koupí plné vstupné, nebo skupinám s více než čtyřmi členy. Cílem bylo zachycení i takových skupin, které by běžná statistika nezaznamenala.

Ke zpracování bylo poskytnuto celkem 37 dotazníků,²⁵¹ z toho třetina byla vyplněna česky a zbylé dvě třetiny respondentů použily anglickou verzi. Tento fakt potvrzuje mínění zaměstnanců muzea, že – přinejmenším v letním měsících – převažují zahraniční návštěvníci nad návštěvníky českými.

V následujícím textu jsou uvedena pouze vybraná data získaná Dotazníkovým průzkumem. Veškerá data, včetně jejich zpracování formou grafů, a také zadání dotazníku jsou součástí příloh.²⁵² Z hlediska problematiky této práce a hlavního cíle Dotazníkového průzkumu se nejprve analýza nejprve zaměří na data vztahující se ke složení rodinných skupin.

Průměrná rodinná skupina přicházející do UPM v srpnu 2008 měla 3,7 členů. Nejčastěji se jednalo o rodinu mající tři nebo čtyři členy. Poněkud paradoxně toto

²⁴⁹ V tomto případě se shodují zahraniční průzkumy (BLACK, *The Engaging*, s. 21) se statistikami UPM – například v srpnu 2006 byl počet zakoupených rodinných vstupenek 119, tj. dva- až třikrát vyšší než v ostatních měsících.

²⁵⁰ Tvzení pokladní UPM.

²⁵¹ Informace o tom, kolik dotazníků bylo mezi návštěvníky rozdáno, není dostupná.

²⁵² Příloha č. 6.

zjištění odpovídá demografickému složení české populace, ve které mají rodinné domácnosti s dětmi nejčastěji jedno nebo dvě děti.²⁵³

Polovinu rodinných skupin tvořila generace rodičů, čtyřicet procent tvořily děti. Prarodiče tvořili pouze pět procent rodinných návštěvníků. Ve třetině případů se jednalo o návštěvu jednoho prarodiče s jedním či dvěma dětmi, v ostatních případech přicházeli prarodiče jako součást třígenerační rodiny. Nejčastěji tedy muzeum navštívil rodič nebo rodiče se svými dětmi, v některých případech s sebou ale měli prarodiče či jiného rodinného příslušníka nebo přítele.

Více než třetina dětí ve zkoumaných skupinách byla mladší 10 let, třetina byla ve věku 10 až 15 let a šestina byla starší 15 let.²⁵⁴ Děti starší 10 let tedy početně převažovaly nad mladšími dětmi. Tento závěr se liší od tvrzení Eilean Hooper-Greenhill, podle kterého dospívající většinou nejsou součástí rodinných skupin.²⁵⁵ Z uvedeného je také zřejmé, že téměř čtyřicet procent dětí ve zkoumaných rodinách by nebylo evidováno ve stávajících statistikách návštěvnosti UPM.

Při srovnání skupin zachycených v rámci průzkumu s definicí rodiny užívanou pro potřeby této práce zjistíme, že čtyři zahraniční skupiny této definici neodpovídají. Jednalo se o tří- nebo čtyřčlenné skupiny, ve kterých bylo pouze jedno dítě ve věku 16 nebo 17 let. Přesto i tyto skupiny byly do průzkumu zahrnuty, neboť věk dětí nepřesahuje hranici o více než dva roky. Navíc je možné předpokládat, že jejich potřeby odpovídaly potřebám ostatních rodin, které definici splňují. Také ostatní návštěvníci ve věku 15 až 17 let přicházející do muzea ve skupině s mladšími sourozenci byli na základě vlastní volby zahrnuti mezi „dětí“; v tabulce a grafu jsou však zřetelně odděleni od ostatních dětí.²⁵⁶

Do UPM přišli v srpnu 2008 se svou rodinou nejčastěji vysokoškoláci. Mezi českými respondenty byli pouze vysokoškoláci a středoškoláci s maturitou. Zjištěné údaje potvrzují provedené výzkumy, podle kterých se pravděpodobnost návštěvy

²⁵³ *The family in the EU25 seen through figures* [online], c.d.

²⁵⁴ Složení opět zhruba odpovídá demografickému složení české populace. Děti do 10 let v roce 2001 tvořily 49% všech obyvatel mladších 18 let, děti ve věku 10 až 15 tvořily 31,5% a dospívající ve věku 15 až 18 let tvořili 19,5% (*Obyvatelstvo podle pohlaví a podle jednotek věku* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2006 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002EC71E/\\$File/41320503.xls](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002EC71E/$File/41320503.xls)).

²⁵⁵ HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 102.

²⁵⁶ Příloha č. 6.

muzea přímo úměrně zvyšuje s úrovní dosaženého vzdělání.²⁵⁷ Lidé s vyšším vzděláním považují muzeum za místo vhodné pro učení a pro trávení volného času, a proto muzeum navštěvují pravidelně, zatímco lidé se základním vzděláním muzeum nenavštěvují téměř nikdy. Většina muzejních návštěv je tedy uskutečněna pravidelnými návštěvníky se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním.²⁵⁸ S dosaženou úrovní vzdělání pravděpodobně souvisí i fakt, že respondenti Dotazníkového průzkumu navštěvují muzea „často“ (tj. několikrát měsíčně), nebo „občas“ (tj. několikrát ročně); pouze minimum respondentů chodí do muzea „zřídka“ (tj. jednou za několik let).

Téměř polovina respondentů navštívila UPM poprvé. Mezi zahraničními respondenty se jednalo o všechny, mezi českými o třetinu respondentů. Další třetina českých respondentů už v UPM byla i s dětmi. Pětina českých respondentů již UPM navštívila bez dětí. Jeden respondent se s dětmi zúčastnil dílen k výstavám. Téměř polovina českých respondentů tedy UPM pravidelně navštěvuje i se svými dětmi a další pětina předchozí návštěva motivovala k tomu, aby tentokrát přivedli i své děti. Většina českých rodinných skupin tedy UPM navštívila poněkolikáté. Naprostá většina respondentů navíc hodnotila svou návštěvu kladně.²⁵⁹

Z jakého důvodu rodiny muzeum navštívily? Z dotazníkového šetření vyplynulo, že rodiny nejčastěji přišly do UPM, protože se chtěly dozvědět nebo naučit něco nového, protože návštěvu muzea považovaly za smysluplnou náplň volného času a za důležitou pro pochopení významu studia historie. U českých respondentů převažovalo smysluplné využití volného času, u zahraničních respondentů převládala touha naučit se něco nového. Kromě důvodů, které měli respondenti na výběr, byly uvedeny „studijní účely“, „secese“ a „doporučeno průvodcem Lonely Planet po České republice“.

²⁵⁷ HOOPER-GREENHILL, *Museums and*, s. 65.

Josef Beneš, který se v 80. letech zabýval využitím muzeí ve výchově a vzdělávání konstatuje stejnou skutečnost (BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí: díl 1., část textová*. Praha: SPN, 1981, s. 104).

²⁵⁸ BLACK, *The Engaging*, s. 19.

BENEŠ, *Kulturně výchovná*, s. 104, 117.

²⁵⁹ Jeden zahraniční respondent označil návštěvu jako uspokojivou pro děti, ale málo uspokojivou pro rodiče; důvodem byl podle něj malý rozsah muzejních sbírek.

Již bylo zmíněno, že podle Paulette McManus většina rodin přichází do muzea ze dvou základních důvodů – aby příjemně strávily svůj volný čas a aby se něco naučily.²⁶⁰ Také podle výzkumu M. G. Hood patří možnost „robit' niečo, čo sa oplatí“, „dať sa podnietiť novými skúsenosťami“ a „mať príležitosť poučiť sa“ medzi šesť hlavních motivů návštěvy muzea.²⁶¹ Získaná data jsou plně ve shodě s těmito výzkumy.

Většina rodin, jež se účastnila Dotazníkového průzkumu v srpnu 2008 strávila v UPM déle než hodinu. Třetině rodin trvala návštěva půl hodiny až hodinu a pouze ve třech procentech případů byla návštěva kratší než půl hodiny. Průměrná rodinná návštěvnícká skupina UPM stráví v muzeu kratší dobu, než jakou uvádí zahraniční výzkumy (tedy jeden a půl hodiny).²⁶²

Jak již bylo řečeno, rodiny se podle zahraničních studií vyznačují především svým kladným vztahem k interaktivním exponátům.²⁶³ Podle získaných odpovědí většina rodinných návštěvníků UPM tyto exponáty využila. Několik respondentů však položku nevyplnilo nebo k ní připsalo otazník. Tato skutečnost pravděpodobně poukazuje na nedostatečnou prezentaci aktivních zón v doprovodných materiálech, případně na jejich špatné označení.²⁶⁴ Z českých návštěvníků využila aktivní zóny valná většina, ze zahraničních dvě třetiny. Tento fakt může souviset s tím, že v zahraničí jsou aktivní zóny v muzeích velmi rozšířeny, zatímco pro českého návštěvníka je možnost dotknout se muzejního exponátu stále velmi neobvyklá a proto jej více přitahuje.

Většina rodin se na návštěvu UPM v srpnu 2008 žádným způsobem nepřipravovala. U českých respondentů byl poměr kladných a záporných odpovědí vyrovnaný, zatímco u zahraničních respondentů převažovala záporná odpověď. Přestože tedy většina respondentů uvádí jako hlavní důvod návštěvy UPM touhu naučit se něco nového, nevěnují přípravě na muzejní prohlídku dostatečnou

²⁶⁰ MCMANUS, *Families in*, s. 82.

²⁶¹ HOOD, M.G. *Staying away – why people choose not to visit museums*, Museum News, 1983, č. 4, s. 50-57. Citováno dle WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, 1999, s. 144.

²⁶² DIERKING, FALK, *Family behaviour*, c.d.

²⁶³ MCMANUS, *Families in*, s. 88

²⁶⁴ Jedná se například o haptickou aktivní zónu v sále skla a keramiky. Byla označena až na podnět autorky práce těsně před realizací muzejního programu na začátku října 2008. V tomto konkrétním případě návštěvníci nemohli zjistit, že se mohou vystavených předmětů dotýkat, neboť v zóně nebyly žádné další symboly či nápisy, které by jim tuto informaci sdělovaly.

pozornost. Pravděpodobně si plně neuvědomují význam přípravy a její možné výhody.

Další série otázek se věnovala postoji k připravovanému *rodinnému průvodci*. Polovina respondentů by uvítala možnost využít *rodinného průvodce*, téměř polovina by jej nevyužila. Taktéž polovinu respondentů by *rodinný průvodce* motivoval k opakované návštěvě muzea, třetinu spíše ne. České návštěvníky by *rodinný průvodce* motivoval k opakované návštěvě častěji než návštěvníky zahraniční. V případě, že by respondenti chtěli *rodinného průvodce* využít, byli by ochotni za samotnou publikaci zaplatit průměrně 100 Kč. V případě poskytnutí výtvarných potřeb pak dalších 50 Kč navíc.

Z uvedeného vyplývá, že UPM má velký potenciál fungovat jako místo neformálního učení, a že rodinní návštěvníci jsou v něm zpravidla spokojeni. Důležitým zjištěním pro tuto práci je fakt, že víc než polovina českých návštěvníků by ráda využila *rodinného průvodce*. Podle odpovědí respondentů by je *rodinný průvodce* motivoval k další návštěvě UPM. Podstatným zjištěním je také generační a věkové složení rodin, stejně tak jako dosažené vzdělání rodinných průvodců. Na základě zjištěných dat bude vymezena cílová skupina pro připravovaný *rodinný průvodce*. Návrh tohoto *rodinného průvodce* bude představen v následující kapitole.

3 Praktická část – Rodinný průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze

Tato kapitola představuje návrh *rodinného průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice Uměleckoprůmyslového musea v Praze* (dále jen UPM). Návrh vychází z teoretických předpokladů učení v muzeu představených v první kapitole. Dále je založen na výsledcích Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM provedeného v srpnu 2008. Návrh vychází také z popsané výchovně vzdělávací strategie UPM *Dotkněte se muzea* a z *Koncepce pracovních listů do stálé expozice UPM v Praze*.

Kromě návrhu *rodinného průvodce* je součástí této kapitoly také popis muzejního programu Umění ohně s Vojtěchem Lannou, během kterého proběhlo ověření předkládaného návrhu. Podkapitola věnovaná této pilotáži zpracovává a vyhodnocuje zpětnou vazbu účastníků programu a předkládá návrhy pro úpravu *rodinného průvodce*.

3.1 Východiska

Samoobslužný rodinný průvodce stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea v Praze je součástí koncepce písemných materiálů do stálé expozice výchovně vzdělávacího systému UPM *Dotkněte se muzea*.²⁶⁵ V rámci této diplomové práce je připraven návrh *rodinného průvodce* pro jeden ze sálů stálé expozice, pro sál skla a keramiky. Tento pilotní *rodinný průvodce* pro sál skla a keramiky bude sloužit jako předloha pro sestavení obdobných samoobslužných rodinných průvodců do ostatních sálů stálé expozice. *Rodinný průvodce* stálou expozicí UPM by měl v konečné verzi sloužit pro pět návštěv, během nichž rodina postupně projde všech pět sálů stálé expozice.

Každý sál stálé expozice má vlastní barvu, která je s ním spojována v propagačních materiálech muzea a v průvodci stálou expozicí. Ve stejné barvě bude vytištěn *rodinný průvodce* daným sálem. Sál skla a keramiky má modrou barvu, proto jsou *pracovní listy* vytištěny na modrém papíře.²⁶⁶

²⁶⁵ SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Koncepce pracovních listů do stálé expozice UPM v Praze: Projektový záměr pro seminář RG ČR*. Praha, 2005, s. 1.

²⁶⁶ SEHNALÍKOVÁ, *Koncepce pracovních*, s. 1.

Každému sálu je přiřazen fiktivní průvodce, jeden z mecenášů UPM, jejichž busty jsou vystaveny ve votivním sále muzea. Každá osobnost má určitou spojitost s exponáty vystavenými v daném sále. Průvodcem po sále skla a keramiky je Vojtěch Lanna, který daroval muzeu unikátní sbírku skla.²⁶⁷

Jak již bylo řečeno, *rodinný průvodce* se skládá ze dvou částí – *pracovních listů* a *průvodcovských listů*. Každé dítě má k dispozici vlastní *pracovní listy*, což umožňuje, aby postupovalo svým vlastním tempem. Rodinní průvodci (rodiče, prarodiče, starší kamarádi) mají k dispozici obě sady listů, mohou tedy úkoly v *pracovních listech* plnit společně s dětmi nebo jim s nimi pomáhat, a zároveň v případě potřeby nalézt odpověď v *průvodcovských listech*. Detailní popis obou listů je zařazen v dalších podkapitolách.

Rodinný průvodce je tištěn ve formátu A5, stejně jako ostatní samoobslužné pracovní listy do stálé expozice a ke krátkodobým výstavám pořádaným UPM.²⁶⁸ Tento formát lze množit na kopírovacích strojích, což je pro pilotáž v rámci muzejního programu vhodné. Zachování jednotného formátu také umožní vytvoření muzejního portfolia ve formě malého šanonu velikosti A5, do kterého si rodinní návštěvníci mohou zakládat jednotlivé díly *rodinného průvodce*, ale také pracovní listy z krátkodobých výstav.²⁶⁹ Rodiny se díky tomu budou moci do muzea „vracet“ i z domova, plnit úkoly na doma, které jsou součástí *pracovních listů*, diskutovat nad shlédnutými exponáty nebo opakovat získané informace.

Grafická forma *rodinného průvodce* vychází z jednotného vizuálního stylu UPM²⁷⁰ – písmo Univers 45 CE Light, zarovnání vlevo, nadpisy zakončené závorkou, logo aktivních programů („ruka“),²⁷¹ logo u(p)m.²⁷² *Rodinný průvodce* pro sál skla a keramiky, který je součástí příloh této práce, zatím neprošel profesionální grafickou úpravou.

²⁶⁷ Stanoveno na základě konzultace s muzejní pedagožkou Vladimírou Sehnalíkovou.

Doporučení sestavení rodinných průvodců pro ostatní sály – viz příloha č. 11.

²⁶⁸ SEHNALÍKOVÁ, *Koncepce pracovních*, s. 1.

²⁶⁹ SEHNALÍKOVÁ, *Koncepce pracovních*, s. 1.

²⁷⁰ MACHEK, BABÁK, *Manuál vizuálního*, c.d.

²⁷¹

²⁷² u(p)m

Rodinný průvodce je určen rodině, tedy malé neformální sociální skupině, ve které jsou zastoupeny alespoň dvě generace, z nichž jednu tvoří dítě nebo děti do 15 let. Vzhledem k tomu, že se jedná o samoobslužnou textovou formu, je žádoucí, aby děti, které s **rodinným průvodcem** budou pracovat, uměly číst a psát. Proto je **rodinný průvodce** primárně určen dětem školního věku, které už jsou schopné udržet delší dobu pozornost a základním způsobem pracovat s textem. Doporučený věk dětí je proto 8 až 12 let. Věková hranice vychází také z výsledků Dotazníkového průzkumu.²⁷³ Vzhledem k odborným informacím obsaženým v **rodinném průvodci** a k interaktivnímu charakteru některých úkolů v **pracovních listech** by však měl zaujmout i děti starší. Část úkolů by měly být schopny zvládnout i mladší děti, pokud jim s nimi jejich rodinní průvodci pomohou. Nové informace by se měli dozvědět i rodinní průvodci.

Rodinný průvodce má několik obecných cílů:

- podpořit rodinné učení a interakci mezi členy rodiny,
- umožnit rodinným návštěvníkům, aby si společnou prohlídku UPM užili a motivovat je k další návštěvě muzea,
- přivést návštěvníky k zamyšlení nad předměty, se kterými se setkávají každý den a pomoci jim uvědomit si hodnotu řemeslné práce,
- pomoci návštěvníkům porozumět významu uchovávání sbírkových předmětů v muzeích a i významu existence muzejní instituce,
- poskytnout vodítko pro učení z exponátů,
- seznámit návštěvníky se základními terminologií používanou v muzeích,
- ozřejmit návštěvníkům procesy výroby skla a keramiky, respektive jednotlivých materiálů zastoupených ve stálé expozici UPM.

Rodinný průvodce naplňuje ve vztahu k dětským návštěvníkům také následující cíle základního vzdělávání v České republice:²⁷⁴

²⁷³ Viz kapitola č. 6. Věková kategorie 8 až 12 let zahrnuje téměř polovinu dětských návštěvníků zachycených v rámci tohoto průzkumu.

²⁷⁴ *Rámcový vzdělávací*, s. 12-13.

- umožňuje dětským návštěvníkům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení,
- podněcuje dětské návštěvníky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- rozvíjí u dětských návštěvníků schopnost spolupracovat,
- vede dětské návštěvníky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učí je žít společně s ostatními lidmi.

3.2 Návrh rodinného průvodce

3.2.1 Příběhy materiálů: Umění ohně s Vojtěchem Lannou – pracovní listy do sálu skla a keramiky

Na začátku příprav *pracovních listů* byly vybrány objekty v sále skla a keramiky, které byly zajímavé svým vzhledem nebo použitou technikou.²⁷⁵ Na základě konzultace s muzejní pedagožkou byly vybrány také exponáty, které jsou podle její zkušenosti pro děti atraktivní (například Pyramida Václava Ciglera). Zahrnuty byly také obě aktivní zóny. V dalších fázích přípravy se postupně upouštělo od využití některých exponátů s cílem lepšího tematického propojení aktivit. Výsledné *pracovní listy* se ve velké míře soustředí na materiály zastoupené v sále skla a keramiky, jejich vlastnosti a procesy výroby. V tomto smyslu lépe odpovídají celkové koncepci stálé expozice.

V souladu s výše uvedenými teoretickými východisky a s cíli byla připravena první verze *pracovních listů*, jejichž detailní popis následuje. U aktivit je uvedeno jejich zadání, obecné a dílčí cíle a u většiny také možná či správná odpověď.²⁷⁶ Formátování textu a jeho design se od reálných *pracovních listů* liší – *pracovní*

Rodinný průvodce také rozvíjí řadu klíčových kompetencí, zejména kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní a sociální kompetence (*Rámcový vzdělávací*, s. 14-16).

²⁷⁵ Tento počáteční výběr proběhl ve spolupráci s Jitkou Bílkovou a Radkem Stupkou.

²⁷⁶ Některé aktivity svým charakterem žádnou odpověď nevyžadují (například sestavení obrazu z geometrických tvarů), u jiných je odpověď velmi subjektivní (například srovnávání povrchu jednotlivých materiálů) nebo je možné odpovědět různě (například udávání příkladů k typům nádob), u části aktivit správnou odpověď vymezen lze (například pořadí výrobního procesu skla).

listy obsahují pouze text, který je na následujících stranách psán kurzívou. Uvedená čísla stran (například „**Strana 1**“) odkazují na čísla stran v *pracovních listech*. Na stranách číslo 2, 4, 6, 12 a 13 *pracovních listů* je vytištěn portrét Vojtěcha Lanny, který je fiktivním průvodcem návštěvníků.

Pracovní listy jsou součástí příloh.²⁷⁷

Strana 1

Na první straně *pracovních listů* návštěvník nalezne **návod k použití a plánek stálé expozice**, který mu usnadní orientaci po muzeu. Tato úvodní strana bude až na název *pracovních listů* a barvu papíru totožná u všech *pracovních listů* provádějících po sálech stálé expozice UPM.²⁷⁸

Průvodní text:

Návod k použití)

- *Každý sál ve stálé expozici má svoji barvu, stejně jako pracovní listy, které držíte v ruce.*
- *Dočtete se v nich spoustu zajímavých informací, ale možná také narazíte na slova, kterým nebudete rozumět. Jejich výklad najdete ve slovníčku na předposlední straně. Tato slova jsou v textu označena ☐.*
- *Většinu úkolů v pracovních listech můžete splnit přímo v muzeu – poznáte je podle ☐. V listech ale najdete i úkoly na doma – ty jsou označeny ☐.*
- *Pokud si s něčím nebudete vědět rady, poproste o pomoc toho, s kým jste do muzea přišli.*
- *V muzeu najdete několik předmětů označených symbolem ☐. Těchto exponátů se můžete dotýkat a pohybovat s nimi. Na ostatní ale nesahejte, protože by se poškodily.*
- *Požádejte kustosů ☐ u vchodu do stálé expozice ☐ o tužku a polštářek, abyste si mohli udělat pohodlí, a pusťte se do objevování tajemné řeči věci, kolem kterých možná doma procházíte bez povšimnutí. Plánek stálé expozice vám ukáže cestu.*

(Na tomto místě je v *pracovních listech* umístěn plánec stálé expozice.)

²⁷⁷ Příloha č. 1 a vložená příloha č. 13.

²⁷⁸ Doporučení pro sestavení rodinných průvodců pro ostatní sály – viz příloha č. 11.

Strana 2

Na druhé straně se návštěvník poprvé seznamuje s Vojtěchem Lannou, který jej po sálu skla a keramiky provází a zadává mu úkoly. Ve spodní části je umístěn schématický plánec sálu skla a keramiky, který usnadňuje návštěvníkovi orientaci v sále. Jsou zde kromě vitrín zakresleny i obě aktivní zóny.

Průvodní text:

Dobrý den,

jmenuji se Vojtěch Lanna a vítám vás ve vstupním sále stálé expozice muzea, na jehož založení jsem se před více než sto lety podílel. Jako průmyslník jsem měl blízko k uměleckému řemeslu¹¹ a užitému umění¹², navíc jsem byl jeho sběratelem. Část mé sbírky skla je vystavena v sále, do kterého se za chvíli společně podíváme. Tehdy nám dárcům lidé říkali mecenáši¹³ (dnes by o nás mluvili jako o sponzorech). Věřil jsem, že je nezbytné, aby vznikla instituce, kde by umělečtí řemeslníci mohli čerpat inspiraci. Místo, které by uchovávalo krásné a přitom funkční předměty pro další generace. Chtěl jsem také poukázat na zručnost českých lidí.

Za více než sto let své existence nashromáždilo muzeum mnoho zajímavých exponátů¹⁴. Jsou to předměty, se kterými se setkáváte každý den: nábytek, nádobí, sklo, šperky, užitá grafika¹⁵ a fotografie, bytový textil a oděvy, hodiny a hodinky... Současnou stálou expozici nazvali kurátoři¹⁶ Příběhy materiálů. V jednotlivých sálech můžete pozorovat, z jakého materiálu¹⁷ jsou vystavené předměty vyrobeny a k jakému slouží účelu. Můžete také sledovat, jak se postupem času vyvíjely až do podoby, v jaké je známe dnes.

Zvu vás na společnou procházku sálem Umění ohně, kde je právě vše připraveno na hostinu:

(Na tomto místě je v *pracovních listech* umístěn schématický plánec sálu skla a keramiky UPM.)

Proč právě Umění ohně? Vystavujeme zde předměty vyrobené z materiálů, které by bez ohně nemohly vzniknout: skleněné a keramické nádoby a objekty. Seznámíme se s procesem jejich výroby, možnostmi zdobení a jejich účelem. Čeká na vás i záhada k rozluštění a malý dárek.

Strana 3

Úkol číslo 1

- **zadání úkolu:** *Nejprve si prohlédněte stůl, ke kterému brzy zasednou hodovníci.*

Celý jej obejděte a seznamte se s vývojem stolování v průběhu staletí.

*Všimněte si, jak se měnily tvary, materiál i dekor^{ed} stolního nádobí a
poznamenejte si, jaké druhy nádobí zde vidíte.*

Nádoby na pití:

Nádoby na jídlo:

- **obecné cíle:** Pomoci návštěvníkům zorientovat se v neznámém prostoru.

Pomoci návštěvníkům uvědomit si, že z tvaru předmětu lze často odvodit jeho účel.

- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě svých znalostí a zkušeností přiřadí pozorované exponáty k jedné ze dvou kategorií.

- **možné odpovědi:** Nádoby na pití: sklenice, hrnek, konvice, džbán, pohár, pohárek, číše, číška, lahvička, amfora, holbička, konvice, mlékovka; nápojový, čajový a kávový soubor

Nádoby na jídlo: talíř, miska, mísa, máselnice, terinka, cukřenka, nádoby ve tvaru zvířat a zeleniny; jídelní soubor

Úkol číslo 2

- **zadání úkolu:** *Vyberte si jeden exponát, který vás zaujal, a který byste chtěli mít doma. Vystavili byste si ho do skříně se svátečním nádobím, nebo byste ho používali každý den?*

- **obecný cíl:** Přivést návštěvníky k zamyšlení nad účelem jimi vybraného exponátu – je předmět pěkný a funkční zároveň?

- **dílčí cíl:** Návštěvníci zvolí jeden exponát z vitríny s vývojem stolování a na základě svých zkušeností popíší, jakým způsobem by jej využili.

- **poznámka:** Přestože se jedná o vitrínu, ve které jsou nádoby na jídlo a pití, tedy předměty funkční, v několika případech převažuje design nad funkčností a tyto předměty jsou doslova nepoužitelné – například exponát číslo 32, „žertovný pohár“.

Průvodní text:

Exponáty jsou umístěny ve vitrínách¹¹. U každého z nich najdete popisku¹², na které je napsán název exponátu, doba a místo jeho zhotovení, způsob zdobení, název materiálu, ze kterého je vyroben a také informaci kdy a jak ho muzeum získalo.

Úkol číslo 3

- **zadání úkolu:** *Ve vitrínách s exponáty ze skla najděte číši, na které je namalován pohled do sklárny. Pokud si ji pořádně prohlédnete, zjistíte, že je na ní podrobně znázorněn postup výroby skla¹³.*
Tato číše nesloužila k běžnému užívání, ale měla zvláštní účel. Jak byste ji vzhledem k její velikosti a dekoru využili vy?
- **obecný cíl:** Přivést návštěvníky k zamyšlení nad účelem daného exponátu.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě svých zkušeností popíší, k jakému účelu by vystavený humpen mohli využít.
- **poznámka:** Fotografie exponátu – viz příloha č. 4, fotografie č. 1.

Strana 4

Úkol číslo 4

- **zadání úkolu:** *Na protější stránce najdete velmi podobný obrázek jako na číši. Je na něm zobrazen proces výroby skla. Propojte linkou popisy jednotlivých fází výroby s kresbami.*
- **obecný cíl:** Ozřejmit návštěvníkům proces výroby skla.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci identifikují na obrázku jednotlivé fáze výroby skla popsané v textu a správně je přiřadí k popisu.

Úkol číslo 5

- **zadání úkolu:** *Jak jste si asi všimli, jednotlivé fáze výrobního procesu se pomíchaly. Očíslujte jejich správné pořadí.*
- **obecný cíl:** Ozřejmit návštěvníkům proces výroby skla.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci správně seřadí jednotlivé fáze výroby skla.
- **odpověď:** Správné pořadí výrobního procesu:
 1. Získávají se suroviny (zejména písek), ze kterých se sklo vyrábí.
 2. Suroviny se dopraví k peci.
 3. Suroviny se taví v tavicí peci při velmi vysokých teplotách.

4. Roztavená směs se tvaruje pomocí nástrojů, např. sklářské píšťaly.
5. Zformované nádoby chladnou v chladicí peci.
6. Výrobky se pečlivě zkontrolují a vyřadí se vadné.

Úkol číslo 6

- **zadání úkolu:** *Na kresbě chybí jedna důležitá fáze výrobního postupu. Která? Pozorně si prohlédněte vystavené skleněné nádoby, napoví vám. Chybějící fázi popište:*
- **obecný cíl:** Ozřejmit návštěvníkům proces výroby skla.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě znalostí z předchozích úkolů a na základě pozorování vystavených exponátů odvodí chybějící fázi výrobního procesu skla a správně ji popíší.
- **možné odpovědi:** Nádoby se zdobí - broušením, rytím, zlacením, skleněnými nálepy.

Strana 5

Na straně 5 je vytištěn obrázek sklářské huti z počátku 14. století.²⁷⁹ Na kresbě je vyobrazen postup výroby skla s jednotlivými fázemi. U každé ze šesti popsaných fází je prázdné kolečko určené pro vepsání čísla.

Strana 6

Průvodní text:

Kromě skleněných předmětů najdete v sále i exponáty z keramiky[□].

Keramika se vyrábí ze zvláštních druhů hlíny. Smícháním hlíny s vodou získá hrncíř hmotu, kterou může různě tvarovat.

Keramika se tvaruje třemi základními způsoby:

1. vytáčením na hrncířském kruhu *zapékací mísa při hromadné výrobě*
2. modelováním v ruce *talíř při ruční výrobě*
3. tvarováním ve formách *ouško k hrníčku při ruční výrobě*

²⁷⁹ REŽ, Jaroslav; GELNAR, Michal. *Historie sklářství v Lužických horách* [online]. Lužické hory, 1999 [cit. 2008-09-03]. Dostupné z WWW: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clskloc>

Úkol číslo 7

- **zadání úkolu:** Podívejte se na vystavené exponáty a přiřadte způsob tvarování k výrobku nebo jeho části.
- **obecný cíl:** Pomoci návštěvníkům vytvořit si představu o procesu tvarování předmětů.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci pozorováním exponátů odvodí způsoby tvarování předmětů a správně je přiřadí k uvedeným příkladům.
- **odpověď:** Správně propojené dvojice:
 - Vytáčení na hrnčířském kruhu – talíř při ruční výrobě
 - Modelování v ruce – ouško hrníčku při ruční výrobě
 - Ve formách – zapékací mísa při hromadné výrobě

Průvodní text:

Po vytvarování je třeba výrobek vypálit, aby se zachoval jeho vzhled.
Předmět lze také různě zdobit.

Úkol číslo 8

- **zadání úkolu:** Vyjmenujte dva typy dekoru keramiky, které vidíte na vystavených exponátech.
- **cíl:** Návštěvníci na základě pozorování exponátů nebo za využití informací z popisky vyjmenují dva typy dekoru.
- **možné odpovědi:** malba, kolorování, zlacení, reliéf, rytí

Průvodní text:

Sklo a keramika mají odlišné vlastnosti. Mezi sebou se ale liší i různé druhy keramiky.

Úkol číslo 9

- **zadání úkolu:** Najděte v sále stůl, na kterém jsou v řadách vystaveny různé nádoby. Stůl je označen ^{№2} 7. Tyto předměty jsou inspirovány vystavenými exponáty. Můžete se jich dotýkat a seznámit se tak s vlastnostmi materiálů, ze kterých jsou vyrobeny.

- obecný cíl: Rozvíjet hmatové schopnosti návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o zkoumaných materiálech a jejich vlastnostech.
- dílčí cíl: Návštěvníci se hmatem seznámí s vlastnostmi materiálů (povrchová struktura, teplota, síla střepu), ze kterých jsou dotykové exponáty vyrobeny.
- poznámka: Fotografie haptické aktivní zóny – viz příloha č. 4, fotografie č. 5 až 7.

Strana 7

Průvodní text:

Keramiku dělíme na tři základní skupiny podle použitého druhu hlíny a podle teploty vypalování v peci.

*Nejstarším druhem keramiky jsou hrnčířské výrobky z **hrnčiny**^[1]. Z hrnčiny se dříve vyráběly talíře, misky, džbány, ale i pánve a hrnce. Tyto výrobky jsou křehké a lehké. Základní druh hrnčiny se nazývá **terakota**^[1].*

*Terakota se často dekoruje glazurou^[1]. Takovému druhu keramiky říkáme **majolika** neboli **fajáns**^[1].*

Nádobka z terakoty se skrývá pod číslem 11, kalíšek z majoliky pod číslem 12.

Úkol číslo 10

- zadání úkolu: *Jaký cítíte rozdíl v povrchu těchto dvou nádobek?*
- obecný cíl: Rozvíjet hmatové schopnosti návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o zkoumaných materiálech a jejich vlastnostech.
- dílčí cíl: Návštěvníci hmatem prozkoumají rozdíl v povrchu daných nádobek a tento rozdíl popíší.
- možné odpovědi: Terakota je hrubší než majolika, majolika je jemnější než terakota.

Průvodní text:

*Druhým typem keramiky je **kamenina**^[1]. Používá se pro výrobu nádobí, ale také dlažby nebo rour.*

Nádobky z kameniny najdete pod čísly 13 až 16.

Úkol číslo 11

- zadání úkolu: Čím připomíná kamenina kámen?
- obecný cíl: Rozvíjet hmatové a pozorovací schopnosti a návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o zkoumaných materiálech a jejich vlastnostech.
- dílčí cíl: Návštěvníci hmatem a zrakem prozkoumají nádobku z kameniny a na základě svých znalostí a zkušeností popíší podobnost mezi kameninou a kamenem.
- možné odpovědi: Kamenina připomíná kámen svým vzhledem a povrchovou strukturou (je hrubá).

Průvodní text:

Třetím typem keramiky je porcelán⁰¹. Má světlou barvou. Porcelán se používá hlavně pro výrobu nádobí.

Z porcelánu je vyrobena nádobka číslo 17.

Úkol číslo 12

- zadání úkolu: Kterému z ostatních materiálů se porcelán nejvíce podobá?
- obecný cíl: Rozvíjet hmatové a pozorovací schopnosti a návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o zkoumaných materiálech a jejich vlastnostech.
- dílčí cíl: Návštěvníci hmatem a zrakem prozkoumají nádobku z porcelánu, porovnají vlastnosti porcelánu s ostatními materiály a uvedou ten, kterému se nejvíce podobá.
- možné odpovědi: Porcelán se nejvíce podobá majolice (zejména bíle glazované – vzhledem) nebo sklu (tloušťkou stěpu).

Úkol číslo 13

- zadání úkolu: Vyberte si jednu nádobku, která je vám příjemná na dotek. Z jakého materiálu je vyrobena?
- obecný cíl: Rozvíjet hmatové schopnosti návštěvníků.
- dílčí cíl: Na základě hmatového zkoumání materiálů si návštěvníci zvolí jeden, který je jim nejpříjemnější a uvedou jeho název.

Strana 8

Úkol číslo 14

- **zadání úkolu:** *Najděte v sále vitrínu, ve které jsou vystaveny exponáty z materiálu, který jste si zvolili. Z vitríny si vyberte jeden exponát, který se vám líbí. Zamyslete se nad následujícími otázkami a své odpovědi si zaznamenejte do tabulky.*

- *Jakou má barvu?*
- *Jak je zdobený?*
- *Jaký je jeho účel?*
- *Mohli byste ho použít ještě k něčemu jinému?*

- **obecný cíl:** Rozvíjet dovednosti pozorování a interpretace funkce na základě pozorování.

- **dílčí cíle:** Návštěvníci naleznou v sále vitrínu, ve které jsou vystaveny exponáty vyrobené ze zvoleného materiálu.

Návštěvníci na základě pozorování popíší vzhled vybraného exponátu z hlediska uvedených kategorií.

Návštěvníci na základě vlastní zkušenosti popíší pravděpodobný účel exponátu a vysvětlí, k jakému jinému účelu by zvolený exponát mohl sloužit.

- **poznámka:** Tento úkol vychází z pracovního listu pro popis objektů podle Gail Durbin a kol.²⁸⁰

Úkol číslo 15

- **zadání úkolu:** *Na volné místo můžete nakreslit tvar exponátu. Vedle něj si můžete nakreslit detail¹¹ předmětu s dekorem, který vás zaujal. Můžete ho i zvětšit, aby byl dobře vidět.*

- **obecný cíl:** Rozvíjet dovednost pozorování a kreslení.

- **dílčí cíl:** Návštěvníci nakreslí tvar zvoleného exponátu, případně napodobí vybraný detail.

Průvodní text:

Z keramiky a skla lze také vytvářet mozaiky¹¹, které zdobí podlahy a stěny budov a místností. Tři mozaiky visí na stěně v tomto sále.

²⁸⁰ DURBIN, MORRIS, WILKINSON, *A Teacher's*, s. 12.
Kompletní pracovní list je součástí příloh – viz příloha č. 12.

Úkol číslo 16

- zadání úkolu: *Najděte je a zapište si, z čeho se skládají.*
- obecný cíl: Rozvíjet pozorovací dovednosti návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o mozaice a jejím vzniku.
- dílčí cíl: Návštěvníci na základě pozorování mozaiky identifikují, z jakých útvarů se skládá.
- přepokládaná odpověď: Z malých kousků nebo kostek.
 - pokud návštěvníci pracují s popiskou namísto vlastního pozorování, je možná také odpověď mozaikové sklo, beton a kov
- poznámka: Fotografie mozaiky – viz příloha č. 4, fotografie č. 3.

Úkol na doma

- zadání úkolu: *Pro ty z vás, kteří rádi sestavujete skládačky, máme malý dárek. Rozstříhejte doma fotografii z protější strany, poskládejte ji a nalepte na stranu další.*
- obecný cíl: Rozvíjet představivost návštěvníků a jejich senzomotorické dovednosti.
- dílčí cíl: Návštěvníci podle instrukcí a na základě zkušeností se skládačkami rozstříhají, správně složí a nalepí fotografii mozaiky.
- poznámka: Fotografie mozaiky je součástí *průvodcovských listů* – rodiny si tedy s sebou odnáší předlohu pro složení skládačky.

Strana 9

Na straně 9 je vytištěn obrázek mozaiky – mozaika je rozdělena na 4 x 7 dílků, které jsou promíchané. Na stránce je naznačeno, kde se má fotografie rozstříhat.

Strana 10

Strana 10 je ponechána volná pro rozstříhání mozaiky.

Strana 11

Na straně 11 je vytištěn rámeček, v jehož středu je nápis *Místo pro nalepení vaší mozaiky*. Na pravém boku rámečku je uvedena popiska exponátu: *Jan Zrzavý, Třídílná mozaika, 1937. Mozaikové sklo, beton a kov*. Návštěvníci si s sebou jako dárek „odnášejí“ domů muzejní exponát.

Strana 12

Průvodní text:

Podobným způsobem jako mozaika a skládačky, tedy sestavováním různě velkých částí, vzniká i další druh obrazu, který je v sále vystaven. Je tvořen z velkého množství barevných skleněných plošek.

Úkol číslo 17

- **zadání úkolu:** Rozhlédněte se po sále a najděte takový obraz. Kdo je na něm zobrazen?
- **obecný cíl:** Rozvíjet pozorovací dovednosti návštěvníků a vytvářet či upravovat jejich myšlenkové koncepce o vitráži a jejím vzniku.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě znalosti tvorby mozaiky identifikují vitráž.
Návštěvníci na základě vlastních znalostí, případně za pomoci popisky identifikují osoby zachycené na vitráži.
- **odpověď:** Svatá Ludmila (uvedeno latinsky na samotné vitráži a také na její popisce) a svatý Václav (je třeba odvodit na základě znalostí českých dějin).
- **poznámka:** Fotografie vitráže – viz příloha č. 4, fotografie č. 4.

Průvodní text:

Tomuto skleněnému obrazu, který vidáte v oknech kostelů, říkáme: _____[□]. (slovo zanedlouho rozluštíte)

Úkol číslo 18

- **zadání úkolu:** Zkuste si sami vytvořit takový obraz. Na stole, který je označen^{√/}, najdete krabice s barevnými geometrickými tvary. Pozorujte, jak se při překrývání tvarů mění jejich barva.
- **obecný cíl:** Rozvíjet pozorovací dovednosti návštěvníků a dovednost manipulace s předměty.
Vytvářet či upravovat myšlenkové koncepce návštěvníků o vitráži a jejím vzniku.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci sestaví vlastní „vitráž“ z barevných tvarů.
- **poznámka:** Fotografie aktivní zóny – viz příloha č. 4, fotografie č. 5.

Průvodní text:

Barva předmětů se může měnit i jiným způsobem.

Úkol číslo 19

- zadání úkolu: Najděte v sále pyramidu a pozorně si ji prohlédněte. Jakou má barvu?

Ted' se na pyramidu podívejte odjinud. Co se změnilo? Zamyslete se nad tím, co změny způsobuje.

- obecný cíl: Přivést návštěvníky k zamyšlení nad příčinou změn barev a tvarů u pozorovaného objektu.

- dílčí cíl: Návštěvníci popíší změny, které pozorují v barvě viděných v pyramidě.

Návštěvníci vysvětlí, čím jsou změny barvy způsobeny.

- možné odpovědi: Barva záleží na úhlu pohledu – nejčastěji žlutá, zelená nebo černá. Mění se barva, ale i pozorované tvary. Barva se mění v závislosti na lomu paprsku světla při dopadu na hranol.

- poznámka: Fotografie pyramidy – viz příloha č. 4, fotografie č. 2.

Průvodní text:

Pyramida funguje také jako zvláštní druh zrcadla, které vám odhalí, jak se říká skleněnému obrazu, o kterém jsme si povídali před chvílí.

Ještě jednou obejděte Pyramidu a najděte místo, odkud je vidět tajný nápis. Rozluštěné slovo doplňte do textu v horní části stránky.

- odpověď: vitráž

- obecný cíl: Rozvíjet pozorovací dovednosti návštěvníků.

- poznámka: Zrcadlově vytištěn nápis vitráž²⁸¹ je umístěn na stole s geometrickými tvary a je čitelný odrazem v Pyramidě – místo, odkud je nápis čitelný, je na podlaze označeno nálepkou

Úkol číslo 20

- zadání úkolu: Jak se liší slovo napsané na papíru od svého odrazu v pyramidě?

- obecný cíl: Rozvíjet pozorovací dovednosti návštěvníků.

- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě pozorování vysvětlí, jak se liší slovo napsané na papíru od svého odrazu v pyramidě.
- **odpověď:** Je napsáno zrcadlově.

Strana 12

Úkol číslo 21

- **zadání úkolu:** *Až budete odcházet ze stálé expozice, na schodišti najdete dvě velké vitráže, které jsou součástí muzejní budovy a prohlédněte si je. Muzeu je věnovali mecenáši, a já považuji za velkou čest, že jsem mohl být jedním z nich. Vitráže zobrazují alegorie¹² těchto uměleckých řemesel: architektury, užité grafiky, sklářství a sochařství.*

- **obecný cíl:** Přivést návštěvníky k detailnímu pozorování muzejní budovy.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci identifikují vitráže na schodišti muzea.

Úkol číslo 22

- **zadání úkolu:** *Přiřadte řemesla ke správné vitráži. Pomohou vám jejich atributy¹². Do prvního řádku tabulky vepište, které řemeslo je na vitráži znázorněno, do druhého řádku napište atribut tohoto řemesla.*

Pod zadáním úkolu jsou vytištěny čtyři fotografie zachycující alegorie uměleckých řemesel z muzejních vitráží. Pod fotografiemi je tabulka se dvěma řádky – v každém řádku je jeden sloupec vyplněn jako příklad.

- **obecný cíl:** Přivést návštěvníky k detailnímu pozorování muzejní budovy.
- **dílčí cíl:** Návštěvníci na základě pozorování vitráží správně přiřadí k fotografii název alegorie a její atribut.

- **odpověď:** zleva doprava:

alegorie rytectví – atribut: rytina

alegorie sochařství – atribut: socha

alegorie architektury – atribut: stavební plán

alegorie sklářství – atribut: sklářská píšťala

Průvodní text:

Zde končí naše dnešní prohlídka. Jak vidíte, i zdánlivě obyčejné věci mají svou hodnotu a mohou nám hodně povědět o sobě i o době, ve které vznikly.

Jsem rád, že jsem se s vámi seznámil a doufám, že stejnou příležitost budou mít i moji kolegové z Votivního sálu, kteří se s Vámi těší příště na viděnou v sálech Příběh vlákna, Klenotnice, Tisk a obraz a Stroje času.

Váš

Vojtěch Lanna

Strana 13

Úkol na doma

- **zadání úkolu:** *Vyberte si předmět, který máte doma, a o kterém si myslíte, že by se mohl stát muzejním exponátem. Staňte se kurátory a vyplňte katalogový list exponátu:*

Pod zadáním úkolu je vytištěna tabulka podobná katalogovému listu, která obsahuje následující položky: Název exponátu, Doba a způsob získání, Materiál, Popis, Fotografie nebo kresba, Detail.

- **obecný cíl:** Aplikovat znalosti a dovednosti získané v průběhu práce s *pracovními listy*.

- **dílčí cíl:** Návštěvníci správně vyplní tabulku.

- **poznámka:** Tento úkol vychází z pracovního listu pro popis exponátu podle Vladimíry Jinochové.²⁸²

Strana 15

Na straně 15 je uveden slovníček pojmů, který je rozdělen na dvě části – slovníček pro stálou expozici, který bude shodný pro všechny *rodinné průvodce*, a slovníček pro sál skla a keramiky. Výběr pojmů, které jsou zařazeny do obou slovníčků, stejně tak jako skutečnost, že k jejich vysvětlení nedochází přímo v textu, vychází z požadavků muzea – jde o snahu rozvíjet samostatnost návštěvníka. V tomto ohledu se *pracovní listy* shodují s formou pracovních listů pro krátkodobé výstavy.²⁸³

²⁸² JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Jak se dělá (moje) výstava*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003, s. 2/7.

²⁸³ Podle Katriny Weier je vhodné, aby dospělí průvodci (včetně rodinných průvodců) v galeriích a v jiných muzeích prezentujících umění používali odborné pojmy, a aby povzbuzovali děti v jejich používání. (WEIER, Katrina. *Lessons from an interactive exhibition: Defining conditions to support high quality experiences for young children*. Unpublished Masters thesis, Queensland University of Technology, Brisbane, Australia. citováno dle PISCITELLI, EVERETT, WEIER, *Enhancing Young*, s. 39.

Pojmy ve slovníčku pro stálou expozici: alegorie, atribut, dekor, depozitář, designér, detail, exponát, expozice, kurátor, kustod, materiál, mecenáš, muzejní sbírka, muzeum, popiska, umělecké řemeslo, užitá grafika, užitě umění, vernisáž, vitrína, výstava.

Pojmy ve slovníčku pro sál skla a keramiky: email, fajáns a majolika, glazura, hrnčína, humpen, kamenina, keramika, mozaika, porcelán, sklářská huť, sklo, terakota, vitráž.

Strana 16

Na straně 16 je uvedena doporučená literatura ze dvou oblastí – odborná literatura a literatura s nápady pro kreativní činnost, tématicky související s daným sálem. Ve spodní části strany je tiráž.

3.2.2 ... a něco navíc: pro rodiče a jiné průvodce – průvodcovské listy do sálu skla a keramiky

Druhou částí *rodinného průvodce* je sešit „... a něco navíc“ s podtitulem „pro rodiče a jiné průvodce“. Tyto listy se záměrně nejmenují rodičovské, aby se tak zdůraznil potenciál dalších rodinných návštěvníků doprovázet děti do muzea. *Průvodcovské listy* pouze doplňují *pracovní listy*, proto rodinný průvodce pracuje s oběma sešity zároveň. Tento fakt by neměl činit doprovázejícím osobám problémy, neboť má podle Dotazníkového průzkumu většina středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Lze proto předpokládat, že jsou na práci s textem zvyklí.

Nejvýraznějším grafickým prvkem *průvodcovských listů* je odlišení důležitých informací pomocí velikosti písma a pomocí zvýraznění klíčových slov – to by mělo usnadnit rychlou orientaci v textu. Stejně jako v případě *pracovních listů* se formátování následujícího textu a jeho design od reálných *průvodcovských listů* liší. Na následujících stranách je text *průvodcovských listů* psán jednotnou velikostí písma 12 a kurzívou. V *průvodcovských listech* jsou však základní informace psány písmem Univers 45 velikosti 10,5 (odpovídá písmu Times New Roman velikosti 12) a doplňující informace velikostí 9 (odpovídá písmu TNR velikosti 11). Tyto informace jsou také odlišeny grafickými symboly □ (základní) a ☞ (doplňující). Uvedená čísla stran (například „*Strana 1*“) odkazují na čísla stran

v *pracovních listech* a jsou určena pro snadnější orientaci rodinných průvodců v *pracovních listech*.

Průvodcovské listy, nebo-li ...a něco navíc jsou součástí příloh.²⁸⁴

Na první straně listů se rodinní průvodci dočtou:

Vážení rodinní průvodci,

vítáme vás a vaše děti v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze (UPM). Pro zpříjemnění vaší návštěvy muzea jsme pro vás připravili rodinného průvodce, který se skládá z pracovních listů pro děti a listů pro průvodce. K vypracování úkolů v pracovních listech budete potřebovat také tužky a pastelky.

V průvodcovských listech najdete doporučení pro práci s dětskými pracovními listy, odpovědi na položené otázky a zadané úkoly a poznámky k aktivitám (označeny □). Průvodcovské listy dále obsahují podrobnější informace o historii a sbírkách UPM, vystavených exponátech a materiálech (označeny ∞). Ty si můžete přečíst přímo v expozici, nebo si je „nechat na doma“. Pro lepší orientaci je vždy na začátku dané pasáže uvedeno číslo strany korespondující s pracovními listy a číslo úkolu. Nezapomeňte si vzít pracovní listy i pro sebe!

Na úvod pro vás máme několik doporučení:

- *Pročtěte s dětmi „Návod k použití“ pracovních listů.*
- *Proberte v krátkosti zásady chování v muzeu. Připomeňte dětem, že kromě zón označených ^{M2} není dovoleno dotýkat se exponátů a vitrín. Pracovní listy a otázky v nich obsažené by vás měly motivovat k diskuzi nad exponáty, ale váš rozhovor by neměl rušit ostatní návštěvníky.*
- *Pokud děti některé úkoly nezaujmou, vynechte je.*
- *Podporujte děti ve vytváření asociací s jejich každodenním životem – naše exponáty k tomu přímo vybízejí. Podobnost exponátů s předmětem, který máte doma, může navodit diskuzi o hodnotě věcí nebo podnítit vyprávění čistě osobního příběhu. V některých případech lze také propojit poznatky z muzea se znalostmi získanými ve škole.*

²⁸⁴ Příloha č. 2 a vložená příloha č.13.

- *Doporučená literatura uvedená na poslední straně pracovních listů vám poskytne další informace. Je rozdělena na část odbornou a část praktickou, která obsahuje knihy s náměty na kreativní činnosti ve volném čase.*
- *Poslední stránka v průvodcovských listech je určena na zaznamenávání otázek dětí a vlastní nápady. Můžete se k nim doma společně vrátit a navázat na návštěvu muzea. Můžete dětem navrhnout, aby si začaly vytvářet vlastní „muzejní sbírku“. V pracovních listech najdete také úkoly „na doma“.*
- *U vybraných exponátů zmíněných v pracovních nebo průvodcovských listech najdete jejich číslo – první označuje číslo vitríny, druhé číslo exponátu.*

Na stranách dva až šest *průvodcovských listů* jsou uvedeny poznámky k úkolům, odpovědi na otázky a doplňující informace. Číslo stran odkazují na čísla stran v *pracovních listech*.

Přečtete si společně úvod Vojtěcha Lanny. Zeptejte se dětí, jaké předměty v muzeu očekávají. Sbírkou Uměleckoprůmyslového muzea v Praze (UPM) tvoří sklo a keramika, užitá grafika a fotografie, textil a móda, kovy, nábytek, předměty z různých materiálů a hodiny a hodinky.

Průvodce sálem Umění ohně je Vojtěch Lanna, jehož kolekce skla tvoří základ sbírky skla a keramiky UPM.

Pro vaši orientaci v sále je na této straně pracovních listů umístěna mapka sálu skla a keramiky.

UPM založila v r. 1885 Pražská obchodní a živnostenská komora. Od svého vzniku až do r. 1900 byly jeho sbírky umístěny v Rudolfinu. V letech 1897 až 1899 probíhala stavba vlastní budovy UPM podle návrhu architekta Josefa Schulze (mj. autora budovy Národního muzea, Rudolfinu a podílel se také na dostavbě budovy Národního divadla). Základem muzejních sbírek se staly sbírky Vojtěcha Lanny a Gustava Pazaurka.

Stálá expozice Příběhy materiálů byla otevřena v roce 2000. Exponáty jsou vystaveny podle použitých materiálů se zaměřením na rozmanitost technik a stylů. Ve Votivním sále se nacházejí busty zakladatelů a mecenášů muzea, výše jmenované sbírky skla a tzv. Karlštejnský poklad. V expozici Příběh vlákna v sále

textilu a módy shlédnete tapiserie, krajky, historické i soudobé oděvy, liturgická roucha a tištěné tkaniny. Stroje času je název sálu hodin a hodinek, kde je umístěna expozice hodinových skříněk a slunečních, sloupkových a rámových hodin od gotiky do současnosti. V sále skla a keramiky nazvaném Umění ohně se seznámíte s technikami výroby a zdobení skla a keramiky. Sál užité grafiky a fotografie Tisk a obraz představuje sbírku knih (nejstarší ze 13. stol.), užité grafiky, plakátů a fotografie. V Klenotnice - sále kovů a jiných materiálů jsou šperky, liturgické předměty a nádoby a stolní náčiní. Ve všech sálech je rozmístěn nábytek, který s daným materiálem souvisí. Exponáty ze sbírky UPM uvidíte také ve stálých expozicích Národní galerie v Praze, např. v Muzeu českého kubismu v Domě u Černé Matky boží a ve Veletržním paláci.

☞ Vojtěch rytíř Lanna (29. května 1836 – 31. prosince 1909) se narodil v rodině úspěšného českého průmyslníka Vojtěcha Lanny. Od r. 1856 pracoval v rodinné firmě, obchodoval s tuhou a dřevem a podílel se na výstavbě několika železnic. Po otcově smrti Lanna převzal rodinný podnik a věnoval se zejména realizaci myšlenky vltavsko-dunajského průplavu. Firma Lanna vystavěla na dolní Vltavě a na Labi několik zdymadel.

Lanna byl ale především sběratel a mecenáš českého umění. Ve svých sbírkách se snažil o soustavnou dokumentaci řemeslných výrobků s cílem jejich budoucí prezentace a využití při vzdělávání. V roce 1900, kdy byla postavena budova Uměleckoprůmyslového musea v Praze, zapůjčil a později muzeu věnoval část své cenné sbírky skla. Ve sbírkách UPM je také velké množství keramiky, medailí a kovových výrobků z Lannovy sbírky. Za svou činnost byl roku 1907 povýšen do stavu svobodných pánů.

Strana 3

1,2) Požádejte děti, aby své odpovědi na otázky zdůvodnily. Zamyslete se společně nad tím, jak se liší např. jídelní servis či sada sklenic používané každý den od souborů svátečních.

Pokud si sami chcete vytvořit katalogový list, nalistujte doma stranu 14 pracovních listů.

3) Jedná se o číši s pohledem do sklárny v Zeilbergu z roku 1680 (ex. č. 2/11). Tomuto druhu číši se říká humpen. Používaly se jako vítací sklenice – při příjezdu

vzácné návštěvy byly humpeny naplněny vínem a host je musel vypít do dna. Sloužily také jako dekorace. Tento humpen pochází ze sbírky Vojtěcha Lanny.

☞ Ve stejné vitrině najdete i další humpeny, které opět okouzlují malbou a lákají k prozkoumání – např. čiši s portréty rodiny huťmistra Martina Müllera nebo čiši s hráči karet a triktraku. Humpeny a podobné skleněné nádoby byly malovány emailovými barvami (sklovité barvy, které jsou vypalovány při teplotě kolem 600°C). Do Čech se tato technika dostala v polovině 16. století.

Strana 4

☐5) Správné pořadí výrobního procesu:

1. Získávají se suroviny (zejména písek), ze kterých se sklo vyrábí.
2. Suroviny se dopraví k peci.
3. Suroviny se taví v tavicí peci při velmi vysokých teplotách.
4. Roztavená směs se tvaruje pomocí nástrojů, např. sklářské pišťaly.
5. Zformované nádoby chladnou v chladicí peci.
6. Výrobky se pečlivě zkontrolují a vyřadí se vadné.

☐6) Na obrázku chybí vyobrazení sedmé fáze procesu, při které se vyrobené nádoby zdobí, např. broušením, rytím, zlacením nebo plastickými skleněnými nálepy.

☞ Několik zajímavostí o skle:

- Přesná doba vzniku sklářství není prokázána, zmínka o skle je už v Bibli (ve Zjevení sv. Jana). Je pravděpodobné, že se objev skla udál současně na několika místech.
- V Čechách se se sklem setkáváme od 11. století. České sklo se proslavilo v 17. a 18. století, a to zejména sklo křišťálové.
- Sklářské suroviny v sobě obsahují oxidy kovů, a proto byla středověká skla vždy zabarvená – nejčastěji do zelena působením oxidů železa.
- Sklo se vyrábí ze směsi surovin, které se říká sklářský kmen. Ten se skládá z křemenného neboli sklářského písku, vápence, který zvyšuje chemickou odolnost skla, a sody, která snižuje tavicí teplotu směsi. Do sklářského kmenu se přidávají další oxidy, v závislosti na požadovaných vlastnostech výsledného výrobku.

- Sklo se tvaruje různými způsoby. Nejstarším z nich je foukání pomocí sklářské píšťaly a tvarování ve formách (viz obrázek středověké hutě).
V současnosti se výrobky často lisují - roztavené sklo se vlije do rozkládacích forem. Takové výrobky je možné poznat podle bočního „švu“. Pro výrobu tabulového skla se užívá technika lití.

Strana 6

- 7) Způsoby tvarování keramiky:

Vytáčení na hrnčířském kruhu – talíř při ruční výrobě

Modelování v ruce – ouško hrníčku při ruční výrobě

Ve formách – zapékací mísa při hromadně výrobě

- 8) Typy dekoru keramiky: malba, kolorování, zlacení, reliéf

Při plnění těchto úkolů se zaměřte na porovnávání výroby skla a keramiky (např. rozdíl v surovinách).

9) Stůl s haptickou (dotekovou) zónou je umístěn v zadní části sálu u okna a je označen symbolem . Zkoumejte a porovnávejte jednotlivé materiály.

☞ Povšimněte si, že část sbírky keramiky je vystavena v původních vitrinách, navržených architektem **Josefem Schulzem**.

Strana 7

U hmatové zóny jsou umístěny popisky odbornějšího charakteru. Můžete na nich dětem ukázat, že druhy keramiky, které jsme si právě představili, odborníci člení ještě podrobněji.

Na výrobu keramiky na hrnčířském kruhu se můžete podívat v sále textilu, kde je vystavena tapisérie Hrnčířství z let 1924-1925 od Františka Kysely.

☞ Z technického hlediska se keramika dělí na podstatně větší množství druhů, a to na základě vypalovací teploty a nasákavosti. S tím souvisí použité suroviny, typ a použití glazur a základní vlastnosti výrobku. Tímto způsobem je možno keramiku dělit na cihlářské výrobky, majoliku, keramiku hrnčířskou, stavební, dále na kameninu, zdravotní keramiku, porcelán a technickou keramiku.

Hrnčířské výrobky se vypalují při teplotě okolo 1200°C a mají vysokou nasákavost. Kvůli snížení nasákavosti a také kvůli snadnější omyvatelnosti se tyto výrobky

pokrývaly glazurou. Výrobky z glazované hrnčiny se nazývají majolika (podle ostrova Majorka) neboli fajáns (podle města Faenzy). Nejjednodušším zařízením na výrobu hrnčiny je hrnčířský kruh vynalezený pravděpodobně v Egyptě okolo roku 2000 př. n. l. Jedním z nejzajímavějších exponátů v sále vyrobených z hrnčiny je Trojská váza, která byla součástí zahradního areálu barokního zámku v Tróji.

Kamenina má nižší nasákavost než hrnčina a vypaluje se okolo 1250°C. Kamenina se dělí na jemnou, která je považována za předchůdce porcelánu, a hrubou, která se používá zejména ve stavebnictví. Lze ji glazurovat, zejména bíle a hnědě. Velmi známá je anglická kamenina značky Wedgwood, která proslula především černě probarvenou hmotou. Mezi vystavenými exponáty najdete z produkce Wedgwood např. hlavu Laoookonta, vyrobenou kolem roku 1800 (ex. č. 14/7).

Porcelán charakterizuje téměř nulová nasákavost a vysoká teplotou výpalu (okolo 1400°C). Pro jeho výrobu je třeba speciální jílový materiál kaolin. Porcelánový střep je bílý, slinutý a propouští světlo. Dělí se na tvrdý (vč. porcelánu stolního a technického) a měkký. Porcelán se do Evropy dovážel už od středověku z Číny. Evropa odhalila tajemství jeho výroby až v roce 1709. Hned v roce 1710 byla v Míšeň založena první evropská manufaktura na výrobu tvrdého porcelánu. Z míšeňského porcelánu je např. Immaculata z roku 1738 (ex. č. 16/1).

Strana 8

Povzbudte děti, aby se pokusily co nejdetailněji popsat zvolený exponát, a také aby se zamyslely nad jeho funkcí a dalším možným využitím. Tuto aktivitu můžete zkusit společně s dětmi – např. si vybrat stejný exponát a následně porovnat vaše popisy. Nebo si každý může zvolit svůj vlastní exponát ze stejné vitríny a popsat jej. Ostatní mohou hádat, o který předmět jde.

16) V sále visí třídílná mozaika od Jana Zrzavého (ex. č. 18/31).

16) Mozaiky se skládají z malých keramických, kamenných nebo skleněných kousků.

Vznik mozaiky můžete dětem přiblížit analogií se skládačkami a puzzle. Fotografie jedné části tohoto triptychu se nachází na straně 9. Doma ji společně rozstříhejte, složte.

a nalepte na stranu 11.

Pro některé děti by mohlo být obtížné skládat puzzle bez předlohy, proto najdete fotografii mozaiky v průvodcovských listech na straně 7.

☞ *Jan Zrzavý (1890 – 1977) byl český malíř, grafik a ilustrátor a významný představitel české avantgardy počátku 20. století.*

Strana 12

☐ 17) *Motiv na vitráži (sv. Ludmila a sv. Václav) lze použít jako podnět k diskuzi o českých patronech – toto téma je součástí učiva vlastivědy na 1. stupni.*

☐ *Na „opravdovou“ kostelní vitráž se můžete podívat v sousedním sále kovů a jiných materiálů. Jedná se o vitráže s Ukřižovaným Kristem a světci vytvořené kolem let 1370 a 1390 pocházející z kostela ve Slivenci.*

☐ 18) *V aktivní zóně si můžete společně vyzkoušet tvorbu barevných obrazů. Připomeňte dětem princip skládání barev a rozdělení barev na základní a složené.*

☐ 19) *Pyramida (ex. č. 18/38) je složena z lepených vrstev skla a následně zabroušena, proto se při pohledu z různých stran mění pozorované tvary. Zároveň se mění i barva objektu v závislosti na lomu paprsku světla při dopadu na hranol.*

☐ 20) *Z místa označeného na podlaze nálepkou lze odrazem jako v zrcadle přečíst nápis „VITRÁŽ“.*

☞ *Autorem vitráže se sv. Ludmilou z roku 1906 je Karel Vácha.*

☞ *Autorem Pyramidy z let 1975 až 1998 je Václav Cigler (nar. 1929). Zaměřuje se především na tvorbu objektů, většinou z broušeného optického skla, návrhy osvětlovadel a šperků a prostorové kompozice pro architekturu. Autor o své tvorbě: „Dělám sklo, které nechce být uměním, ale prostředkem dívání a pozorování. Dělám netechnické přístroje, které vnější prostředí zvětšují, zmenšují, zrcadlí, rozkládají.*

Dělám clony, které okolní svět přefiltrovávají do nové barevnosti a tvarů.

Nabízím konfrontaci skutečnosti transformované se skutečností původní, nezkreslenou...

Využívám k tomu především optických vlastností skla.

Sklo je vzrušující materiál. Je právě tak hmotou jako nehmotou. Právě tak skutečné je neskutečné.

Právě tak svébytné jako sebe přesahující, a tak zpochybňující naši smyslovou zkušenost.

Sklo je navíc snad jediným materiálem, který je možné neustále technologicky rozvíjet a uzpůsobovat tak k realizování i těch nejfantasmagoričtějších představ a záměrů.

*Sklo má povahu a osud člověka.*²⁸⁵

Strana 13

Vyzvěte děti, aby pozorovaly především samotné vitráže spíše než jejich fotografie v pracovních listech. Děti by měly být schopny odůvodnit, proč daný atribut přiřadily k určitému řemeslu.

22) Vitráž darovaná Vojtěchem Lannou se nachází ve zvýšeném přízemí. Na první fotografii je alegorie ryectví (pokud se podíváte opravdu zblízka, uvidíte autoportrét Albrechta Dürera), atributem je rytina. Na druhé fotografii vidíte alegorii sochařství, atributem je socha. Na třetí fotografii je zobrazena alegorie architektury, atributem je stavební plán. Na poslední fotografii najdete alegorii sklářství, atributem je sklářská píšťala.

☞ Alegorie uměleckého průmyslu s postavou ženy v historizujícím kostýmu s číší je zachycena na vitráži vlevo. Uprostřed druhé vitráže drží alegorie malířství v ruce paletu a štětec. Návrhy vitráží vytvořil Josef Schulz.

Strana 14

Na této straně si můžete společně vytvořit katalogový list muzejního exponátu.

Na straně číslo sedm *průvodcovských listů* naleznou rodinní průvodci použitou literaturu a také fotografii Mozaiky s konvalinkami, části Třídílné mozaiky Jana Zrzavého, která má usnadnit skládání mozaikové skládačky, úkolu na doma ze strany 8 *pracovních listů*.

Poslední strana je ponechána volná pro poznámky. Je nadepsána *Místo pro vaše nápady a poznámky*.

²⁸⁵ CIGLER, Václav. *Slovo autora. ArtForum – Výstava – Václav Cigler – Sklářský výtvarník* [online]. ArtForum, 1999 [cit. 2008-09-03]. Dostupné z WWW: <http://www.gallery.cz/gallery/cz/vaclav-cigler-vystava.html>.

3.3 Pilotáž rodinného průvodce – Muzejní program Umění ohně s Vojtěchem Lannou

Ověření první verze *rodinného průvodce* proběhlo formou muzejního programu Umění ohně s Vojtěchem Lannou.²⁸⁶ Na základě praktických zkušeností s *pracovními listy*, pozorování a zpětné vazby účastníků tohoto programu byly *pracovní listy upraveny* do podoby, která je součástí příloh.²⁸⁷ V následující části práce je popsán průběh muzejního programu a jeho hodnocení.

3.3.1 Realizace programu a metoda sběru dat

Muzejní program, který si kladl za cíl ověření *rodinného průvodce* po sálu skla a keramiky proběhl v sobotu 4. října 2008 dopoledne. Skupina, která jej ověřovala, byla složená z několika družin turistického oddílu působícího ve stotisícovém městě mimo Prahu. Programu se zúčastnilo celkem 26 osob, z toho 2 děti ve věku do 6 let, 12 dětí ve věku do 15 let a 12 dospívajících a dospělých. Skupina byla specifická právě složením doprovodu – programu se zúčastnili pouze 2 rodiče, zbývajících 10 průvodců byli starší přátelé ze stejného oddílu, ve věku od 15 do 42 let. Jednotlivé družiny oddílu jsou na práci napříč věkovými kategoriemi zvyklé.

Pokusná skupina svým složením neodpovídá struktuře rodinných návštěvníků tak, jak byla zachycena Dotazníkovým průzkumem.²⁸⁸ Původní záměr byl ověřit *rodinného průvodce* s běžnými návštěvníky muzea. Tato varianta se však nakonec ukázala být zdlouhavá a pro účely pilotáže nevhodná – problémem například bylo jak vyplněné *pracovní listy* od anonymních návštěvníků získat a opět jim je vrátit. Pokusná skupina je díky svému charakteru organizovaná, proto stačilo předem s jejím vedoucím domluvit zapůjčení vyplněných *pracovních listů*. Výhodou byla také možnost jednorázového sběru dat.

Z rozhodnutí pro uvedený kompromis mohou vyplývat jistá omezení. Cílem ověření *rodinného průvodce* však bylo především zjistit, zda-li je zvolený formát funkční, zda-li průvodce neobsahuje aktivity, které doprovod ohodnotí jako

²⁸⁶ Viz kapitola č. 3.3.

²⁸⁷ Příloha č. 1.

²⁸⁸ Viz kapitola č. 2.2.2.

nevhodné či nezajímavé, či nakolik jsou mladší návštěvníci schopni pracovat samostatně. *Rodinný průvodce*, který byl na základě zpětné vazby účastníků tohoto programu upraven, navíc projde dalším ověřováním, tentokrát již s běžnými návštěvníky muzea. Z tohoto důvodu lze pilotáž provedenou pro potřeby této diplomové práce považovat za dostačující.

Na úvod programu přivítala pokusnou skupinu muzejní pedagožka UPM Vladimíra Sehnalíková. Ve votivním sále účastníky programu stručně seznámila s historií muzea a s osobností Vojtěcha Lanny, který je fiktivním průvodcem po sále skla a keramiky.²⁸⁹ Děti i jejich doprovod také obdrželi *pracovní listy*, *průvodcovské listy* a polštářky a tužky.

Vzhledem k velkému počtu osob byla skupina rozdělena na polovinu. Cílem bylo předejít situacím, při kterých by děti nebyly schopny plnit úkoly, protože by jich bylo příliš mnoho u jednoho exponátu či v jedné aktivní zóně. Mladší děti vyrazily společně se svým doprovodem přímo do sálu skla a keramiky, kde se rozsadily po zemi a začaly pročitat listy a plnit úkoly.²⁹⁰ Starší děti šly prozkoumat aktivní zóny ostatních sálů. Jednalo se zejména o aktivní zónu sálu užitě grafiky a fotografie, kde je návštěvníkům k dispozici stůl s možností tvorby vlastní pohlednice²⁹¹ a stůl s obří skládačkou z kostek, jejichž předlohou jsou plakáty z výstavy *Japonský plakát - dnes*.²⁹² Další aktivní zóna, která byla pro tuto část programu využita, se nachází v sále kovů a jiných materiálů, kde návštěvníci mohou prozkoumat studijní pult s vývojem klíčů²⁹³ a repliku renesančního zvonu. V sále kovů a jiných materiálů účastníci programu využili také mobilních vitrín.²⁹⁴

Muzejní program začal v 11 hodin a trval do půl jedné. Starší děti začaly s vyplňováním *pracovních listů* zhruba ve tři čtvrtě na dvanáct. Průměrně tak účastníci programu strávili s vyplňováním listů hodinu až hodinu a čtvrt.

²⁸⁹ Viz příloha č. 5, fotografie č. 1.

²⁹⁰ Viz příloha č. 5, fotografie č. 2.

²⁹¹ Viz příloha č. 5, fotografie č. 9.

²⁹² Viz příloha č. 5, fotografie č. 10.

Jedná se o aktivní zónu, která byla původně součástí výstavy *Japonský plakát – Dnes*, která se konala ve výstavním sále UPM 15. března až 8. května 2007.

²⁹³ Viz příloha č. 5, fotografie č. 11.

²⁹⁴ Viz příloha č. 5, fotografie č. 12.

Úspěšnost *pracovních* a *průvodcovských listů* byla vyhodnocena následujícími způsoby: pozorováním účastníků programu přímo v sále skla a keramiky, vyhodnocením vyplněných *pracovních listů*, zpětnou vazbou od rodinných průvodců a zpětnou vazbou od dětí. Zpětnou vazbu poskytli účastníci programu vyplněním předem připravených dotazníků, které účastníkům programu rozdala vedoucí skupiny po skončení programu. Účastníci programu tak měli dostatek času na reflexi a zároveň program v živé paměti. Vedoucí skupiny také od dětí vybral vyplněné *pracovní listy*, které jim byly po vyhodnocení odpovědí opět vráceny.

3.3.2 Hodnocení programu a úspěšnosti rodinného průvodce

Na základě vyhodnocení programu, odpovědí v *pracovních listech* a zpětných vazeb bude *rodinného průvodce* upraven do podoby, která bude součástí příloh.

3.3.2.1 Pozorování

Následující hodnocení je založeno na neúčastněném pozorování chování účastníků programu Umění ohně s Vojtěchem Lannou.

Většina rodinných skupin strávila veškerý čas prací s *rodinným průvodcem* – je pravděpodobné, že je aktivity bavily. Největším problémem se zdál být nedostatek času na straně účastníků programu. Skupina dorazila do muzea se zpožděním, ale přesto musela odejít podle původního plánu. Vzhledem k tomu, že část skupiny strávila velké množství času v aktivním zónách jiných sálů, nestihli někteří z nich vypracovat všechny úkoly v průvodci. Mnoho účastníků se například nedostalo k úkolům spojeným s vitráží Vojtěcha Lanny na schodišti muzea.

Dalším problémem se ukázala být již zmíněná velikost skupiny. I přes rozdělení skupiny se u některých exponátů potkávalo příliš mnoho dětí. Jednalo se zejména o aktivní zóny sálu skla a keramiky a o objekt Pyramida. Díky tomu, že několik dětí obstoupilo Pyramidu, nebylo v podstatě možné úkol s ní spojený (číslo 19) splnit – děti v některých chvílích úplně zakryly odraz nápisu. Mimo to měly některé děti problémy s odhalením nápisu, přestože stály na značce označující místo, odkud jej bylo možné přečíst. Tento problém souvisí s rozdílnou výškou dětí a tedy i odlišným úhlem, pod kterým je nápis vidět. Je tedy třeba znak rozšířit. Přesto nejsou zmíněné obtíže důvodem k zásadní úpravě této aktivity, v běžném

provozu muzea je totiž velmi nepravděpodobné, že by se ve stejné chvíli u stejných objektů sešly děti z více rodin najednou.

Největší oblibě se těšila právě aktivita s Pyramidou. Nejen děti, ale i někteří rodinní průvodci s jejím rozluštěním strávili až 15 minut, přestože řešení bylo popsáno v *průvodcovských listech*.²⁹⁵ Tento fakt potvrzuje závěr výzkumu D. D. Hilke z roku 1989, podle které se většina rodinných návštěvníků snaží získat informace „z první ruky“, z přímého kontaktu s exponátem.²⁹⁶ Velmi se líbila aktivita se sklárnou (číslo 4), přestože se zadání úkolu projevilo jako nejednoznačné (viz dále). Populární byla také haptická aktivní zóna sálu.²⁹⁷

V několika případech rodinní průvodci sdělili, že se sami dozvěděli od dětí zajímavé věci. Za všechny uvedme příklad maminky, která se od svého dítěte dozvěděla vše o postupech výroby keramiky, neboť dítě chodí ve školce na keramický kroužek. Děti tedy mají v muzeu možnost nejen se učit, ale také učit své rodinné průvodce. Tato zjištění potvrzují, že docházelo k *vyučovacímu chování* i ke *zmocnění* dětí. Několik dětí do svých aktivit zapojilo i přihlížející kustodky, což svědčí o tom, že se podařilo prolomit pomyslnou bariéru mezi rodinnými návštěvníky a zaměstnanci muzea.²⁹⁸

Celkově lze z pozice pozorovatele program hodnotit kladně.

3.3.2.2 Rozbor odpovědí v pracovních listech

Stěžejní část hodnocení úspěšnosti *rodinného průvodce* vychází z analýzy odpovědí v *pracovních listech*. Celkem bylo získáno k rozboru jedenáct dětmi vyplněných *pracovních listů*. Dva z nich pocházely od předškolních dětí, proto až na výjimky nebyly vyplněné. Dva listy byly vyplněny identicky. Celkem byly tedy vyhodnoceny odpovědi z osmi *pracovních listů*.

U každého úkolu je uvedeno jeho zadání, odpovědi dětí (doslovné, tedy včetně jejich pravopisu) a komentář, ve kterém popíší případné problémy se zadáním úkolu, a navrhnou změny.

²⁹⁵ Viz příloha č. 5, fotografie č. 7 a 8.

²⁹⁶ HILKE, *The Family*, s. 116.

²⁹⁷ Viz příloha č. 5, fotografie č. 5.

²⁹⁸ Více než pět týdnů po realizaci programu dva kustodi a jedna kustodka, kteří byli programu přítomni, autorce sami od sebe sdělili, že se jim program moc líbil, a že i děti vypadaly velmi spokojeně – opakovaně ocenili, že program v muzeu proběhl.

Úkol číslo 1

- zadání úkolu: Nejprve si prohlédněte stůl, ke kterému brzy zasednou hodovníci. Celý jej obejděte a seznamte se s vývojem stolování v průběhu staletí. Všimněte si, jak se měnily tvary, materiál i dekor⁶¹ stolního nádobí a poznamenejte si, jaké druhy nádobí zde vidíte.

Nádoby na pití:

Nádoby na jídlo:

- odpovědi dětí:

Nádoby na pití:

Nádoby na jídlo:

- nápojový soubor, skleničky, hrnečky, konvice - mísy, talíře
 - porcelovaný, skleněný, keramický, ocelové, stříbrný příbory - "+" nádobí, poháry, vázi, talíře, kondvice, svícen
 - hrneček, džbán, konvice, konvička - miska, talíř, mísa
 - hrneček, džbán, číše, sklenice, konvice, - talíř, miska, tazza, terinka
 - číše, humpeny, konvice, lahvička, pohárky - miska, nádoba na paštiku tvaru bažanta, talíř
 - hrnečky, skleničky, džbány, konvičky - talíře, příbor, mísy
 - skleničky, džbány, hrnečky, konvičky - mísy, talíře, příbory
 - kondvičky, hrnečky, džbány, sklenički - talíře a miski
- komentář: Většina dětí neměla s tímto úkolem problémy. V jednom případě dítě uvedlo materiál, ze kterého byly exponáty vyrobeny, a nepochopilo rozdělení na nádoby na pití a na nádoby na jídlo. Zadání úkolu bude jasnější, pokud bude každá kategorie doplněna příkladem. Ve třech případech byly mezi nádobami na pití uvedeny „příbory“ nebo „svícen“, které sice jsou v této vitríně vystaveny, ale nelze je zařadit ani do jedné z daných kategorií. Překvapující je, že děti zahrnuly do přehledu i pro ně nové pojmy jako humpen, tazza nebo terinka. Žádný humpen však v této vitríně umístěn není.

Úkol číslo 2

- zadání úkolu: Vyberte si jeden exponát, který vás zaujal, a který byste chtěli mít doma. Vystavili byste si ho do skříně se svátečním nádobím, nebo byste ho používali každý den?

- odpovědi dětí: exponáty: pyramida, chladicí nádoba, džbán – svátečně, oenochoe, mísa se zlatou ozdobou, cestovní příbor, kvěťák, (jednou nevyplněno)
- komentář: Až na jedno dítě nikdo nepopsal, co by s daným předmětem dělal. To může být způsobeno faktem, že v *pracovních listech* byla pro tyto dvě otázky pouze jedna linka na vyplnění. Je proto třeba použít v listech linky dvě, značící dvě odpovědi. Jedno dítě si vybralo pyramidu, která se nenachází ve vitrině s vývojem stolování. Tato skutečnost svědčí o její atraktivnosti, neboť na sebe okamžitě upoutala pozornost. Zadání otázky je třeba pozměnit tak, aby se návštěvníci stále věnovali této vitrině (potřeba setrvat u této vitríny vyplývá z obecného cíle této aktivity).

Úkol číslo 3

- zadání úkolu: *Ve vitrinách s exponáty ze skla najdete číši, na které je namalován pohled do sklárny. Pokud si ji pořádně prohlédnete, zjistíte, že je na ní podrobně znázorněn postup výroby skla¹². Tato číše nesloužila k běžnému užívání, ale měla zvláštní účel. Jak byste ji vzhledem k její velikosti a dekoru využili vy?*
- odpovědi dětí: jako váza, číši bych použila na kytky, na pivo, jako ozdobu, dekorace, nádoba na vzácné věci, na mléko, schovala
- komentář: U tohoto úkolu se nevyskytl žádný problém. Odpovědi svědčí o schopnosti dětí propojit vystavený exponát s jeho možným využitím mimo muzeum. Děti si často uvědomují hodnotu exponátu, proto by ho téměř polovina využívala jako dekoraci nebo by jej schovala, či využila pro schování dalších vzácných věcí.

Úkoly číslo 4 a 5

- zadání úkolů: *Na protější stránce najdete velmi podobný obrázek jako na číši. Je na něm zobrazen proces výroby skla. Propojte linkou popisy jednotlivých fází výroby s kresbami. Jak jste si asi všimli, jednotlivé fáze výrobního procesu se pomíchaly. Očíslujte jejich správné pořadí.*
- komentář: Pouze dvě děti spojily obrázky a pořadí tak, jak bylo zamýšleno. Některé děti spojovaly obrázky mezi sebou. Jiné si vytvořily dvě řady čísel, případně kombinaci čísel a písmen. Zadání bude jasnější, pokud se odstraní

velká kolečka u obrázků a naopak se přidají malé body za popis výrobní fáze a k obrázku, které naznačí, jakým způsobem popis a obrázek propojit. Vhodné je uvést jednu vzorovou odpověď.

Úkol číslo 6

- zadání úkolu: *Na kresbě chybí jedna důležitá fáze výrobního postupu. Která? Pozorně si prohlédněte vystavené skleněné nádoby, napoví vám. Chybějící fázi popište:*
- odpovědi dětí: zdobení a malování, ozdobení nádob, ozdobení, zdobení (barva, řezba), zdobení, zdobení, na barvení, (jednou nevyplněno)
- komentář: Tento úkol dětem nečinil problémy.

Úkol číslo 7

- zadání úkolu: *Podívejte se na vystavené exponáty a přiřadte způsob tvarování k výrobku nebo jeho části.*
- komentář: Všechny děti tuto aktivitu splnily správně, přestože některé připisovaly k příkladům další exponáty. Zadání úkolu bude jasnější, pokud budou příklady tvarování přesunuty pod zadání této otázky a opatřeny písmeny, která návštěvníci připišou ke způsobům tvarování nad zadáním úkolu.

Úkol číslo 8

- zadání úkolu: *Vyjmenujte dva typy dekoru keramiky, které vidíte na vystavených exponátech.*
- odpovědi dětí: barvení, zlacení; malování, modelování, reliéf; glazura; glazura, fiori; malování, reliéf; rytí, malba; rytí, malba; glazování, malování
- komentář: Tento úkol nečinil dětem problémy.

Úkol číslo 9 – u tohoto úkolu děti hledaly haptickou aktivní zónu.

Úkol číslo 10

- zadání úkolu: *Jaký cítíte rozdíl v povrchu těchto dvou nádobek?*
- odpovědi dětí: žádný; hrubý a hladký; teplota, hladkost; 11 je hrubší; majolika je jemnější; 12 je hladší; (dvakrát nevyplněno)

- **komentář:** Tento úkol je subjektivní, přesto se většina dětí shodla na skutečnosti, že povrch majoliky je oproti terakotě jemnější či hladší.

Úkol číslo 11

- **zadání úkolu:** *Čím připomíná kamenina kámen?*
- **odpovědi dětí:** je tvrdá; cejtíme malé kamínky; tvrdost; jsou cítit kameny; hrubost; je hrubá; (dvakrát nevyplněno)
- **komentář:** Opět záleží na pocitech, které v dětech materiál vyvolává. Děti se shodly na hrubosti či tvrdosti. Oproti předpokladu nikdo nezaznamenal, že se kamenina kameni podobá i vzhledem. Tento fakt svědčí o tom, že děti směřovaly svou pozornost na tento smysl.

Úkol číslo 12

- **zadání úkolu:** *Kterému z ostatních materiálů se porcelán nejvíc podobá?*
- **odpovědi dětí:** keramice; majolice; majolice; majolice; majolice; sklo; (dvakrát nevyplněno)
- **komentář:** Děti se shodly na podobnosti s majolikou, která zejména svým vzhledem porcelán připomíná. Odpověď „keramika“ je chybná a svědčí o tom, že dítě nepochopilo dělení keramiky.

Úkol číslo 13

- **zadání úkolu:** *Vyberte si jednu nádobku, která je vám příjemná na dotek. Z jakého materiálu je vyrobena?*
- **odpovědi dětí:** sklo; sklo, porcelán a majolika; sklo, porcelán a majolika; 7; číslo 5 sklo; 11 – terakota; (dvakrát nevyplněno)
- **komentář:** Nejoblíbenějším materiálem je sklo. Některé děti se nemohly rozhodnout a psaly dva materiály, nebo nečetly pečlivě zadání a nepochopily, že mají vybrat pouze jeden. Zadání je však v tomto ohledu naprosto jednoznačné, proto není třeba jej měnit.

Úkol číslo 14

- **zadání úkolu:** *Najděte v sále vitrínu, ve které jsou vystaveny exponáty z materiálu, který jste si zvolili. Z vitríny si vyberte jeden exponát, který se vám líbí.*

Zamyslete se nad následujícími otázkami a své odpovědi si zaznamenejte do tabulky.

- *Jakou má barvu?*
- *Jak je zdobený?*
- *Jaký je jeho účel?*
- *Mohli byste ho použít ještě k něčemu jinému?*

- **komentář:** V tomto případě děti vesměs úspěšně popisovaly zvolené exponáty. Problémem byly otázky po účelu. Jedno dítě například uvedlo, že účel exponátu je „skleněný“. V jiném případě dítě napsalo, že exponát by se dal použít „k zabíjení“. Úspěšnost tohoto úkolu závisí do značné míry na zpětné vazbě, kterou dětem dávají jejich rodinní průvodci.

Úkol číslo 15 – u tohoto úkolu děti kreslily detail zvoleného exponátu.

Úkol číslo 16

- **zadání úkolu:** *Najděte je a zapište si, z čeho se skládají.*
- **odpovědi dětí:** z různých kusů; barevná sklíčka, dlaždičky; barevná sklíčka, dlaždice; mozaikové sklo, beton, sklo; (čtyřikrát nevyplněno)
- **komentář:** Všechny děti odpověděly správně – ve většině případů na základě svého pozorování, v jednom případě na základě popisky.

Úkol číslo 17

- **zadání úkolu:** *Rozhlédněte se po sále a najděte takový obraz. Kdo je na něm zobrazen?*
- **odpovědi dětí:** Václav Lanna; Sv. Ludmila; Sv. Ludmila; (pětkrát nevyplněno)
- **komentář:** Václav Lanna není zobrazen na žádné vitráži v muzeu, odpověď je nesprávná. Zbylé dvě děti odpověděly správně.

Úkol číslo 18 – u tohoto úkolu děti skládaly plastové obrazy v aktivní zóně.

Úkol číslo 19

- **zadání úkolu:** *Najděte v sále pyramidu a pozorně si ji prohlédněte. Jakou má barvu?*

Ted' se na pyramidu podívejte odjinud. Co se změnilo? Zamyslete se nad tím, co změny způsobuje.

- odpovědi dětí: zelenou, světlo, úhel pohledu; modro-zelená, odraz světla; modro-zelená, odraz světla; (pětkrát nevyplněno)
- komentář: Barevný odstín, který děti vidí, je velmi subjektivní a záleží na místě, ze kterého je pyramida pozorována. Druhá odpověď je u všech odpovídajících správně.

Úkol číslo 20a

- zadání úkolu: *Ještě jednou obejděte Pyramidu a najděte místo, odkud je vidět tajný nápis. Rozluštěné slovo doplňte do textu v horní části stránky.*
- odpovědi dětí: vitráž; vitráž; vitráž; vitráž; (čtyřikrát nevyplněno)
- komentář: Všechny děti, které tento úkol splnily odpověděly správně. Přestože odpověď napsala do *pracovních listů* pouze polovina dětí, pravděpodobně tento úkol splnila většina dětí (odhad na základě pozorování).

Úkol číslo 20b

- zadání úkolu: *Jak se liší slovo napsané na papíru od svého odrazu v pyramidě?*
- odpovědi dětí: je zrcadlově; je zrcadlově; (šestkrát nevyplněno)
- komentář: Všechny děti, které tento úkol splnily, odpověděly správně.

Úkol číslo 21 – u tohoto úkolu děti hledaly vitráž s alegoriemi uměleckých řemesel.

Úkol číslo 22

- zadání úkolu: *Přiřadte řemesla ke správné vitráži. Pomohou vám jejich atributy¹⁴. Do prvního řádku tabulky vepište, které řemeslo je na vitráži znázorněno, do druhého řádku napište atribut tohoto řemesla.*
- komentář: Tři děti přiřadily správně umělecká řemesla k obrázkům, ve dvou případech doplnily i atributy.

Z vyplněných *pracovních listů* vyplývá, že děti většinou neměly problém s porozuměním zadání a se splněním úkolů. V několika případech se ukázalo, že je třeba zadání úkolů mírně upravit. V případě úkolů číslo 4 a 5 je nutno přizpůsobit

jejich grafickou podobu tak, aby nebyla pro děti zavádějící. *Pracovní listy* v přílohách byly upraveny v souladu s doporučeními, které byly popsány v komentářích k jednotlivým úkolům.²⁹⁹

Děti v několika případech využily *pracovní listy* způsobem osobitým způsobem – volné strany číslo 10 a 11 následující za úkolem „na doma“, skládačkou mozaiky, pokreslily obrázky inspirovanými pobytem v muzeu. Ke kreslení je mohlo vést několik důvodů, například nedostatek místa pro kreslení na jiných stránkách nebo „zabavování“ se při čekání v expozici nebo cestou domů. Tuto skutečnost však lze jednoznačně hodnotit pozitivně.

3.3.2.3 Zpětná vazba od dětí

Muzejního programu se zúčastnilo celkem 14 dětí (do 15 let), z toho 2 byly mladší než 6 let. Vyplněných dotazníků bylo odevzdáno 9, tj. 75% (z celkového počtu jsou vyjmuty zmíněné dvě předškolní děti, od kterých nelze očekávat vyplnění dotazníku).³⁰⁰ Pohlaví respondentů bylo zastoupeno rovnoměrně (5 dívek a 4 chlapci), stejně tak jako věk (děti byly ve věku 8 let, 9 let – dvakrát, 10 let, 11 let, 12 let, 14 let, 15 let, jednou nevyplněno).

Děti se v dotazníku vyjadřovaly k pěti tvrzením, u kterých měly na výběr z odpovědí ano / ne / nevím. Na zadní straně dotazníku měly děti prostor pro kresby.³⁰¹

S výjimkou jednoho dítěte, které nevědělo, si všechny děti „návštěvu muzea užily“ a dvě třetiny z nich by se do muzea rády podívaly znovu, zbylá třetina nevěděla. Třem čtvrtinám dětí se *pracovní listy* líbily, zbylé čtvrtině se nelíbily. Taktéž tři čtvrtiny dětí odpověděly, že rozuměly většině věcí, které viděly, dělaly a četly, jedno dítě u této položky označilo „nevím“ a taktéž jedno označilo „ne“. Nové věci se dozvěděly tři čtvrtiny dětí, zbylé označily „nevím“.

²⁹⁹ Upravené pracovní listy jsou zařazeny v přílohách – viz příloha č. 1.

³⁰⁰ Plné znění dotazníku a výsledná data zpracovaná formou grafů – viz příloha č. 8.

³⁰¹ Kresby z dotazníků – viz příloha č. 9.

Děti nejvíce bavily aktivity v haptické aktivní zóně, pyramida a výroba skla. Třetinu dětí bavilo „všechno“, jedno dítě naopak nebavilo „nic“. Jedno dítě napsalo, že ho bavilo „psát“. Na opačně položenou otázku („Co Tě na pracovních listech bavilo nejméně?“) odpověděla polovina dětí „nic“, jedno dítě „všechno“ a jedno dítě „chodit“. Děti zaujaly také exponáty, ke kterým se aktivity nevztahovaly, například „velké knihy“³⁰² nebo „zvoneček“.

Celkově je zpětná vazba od dětských respondentů velmi kladná.³⁰³ Většine dětí se *pracovní listy* líbily a byly pro ně srozumitelné. Děti si návštěvu muzea užily, získaly nové znalosti a také kladný postoj k muzeu jako takovému. V tomto smyslu *pracovní listy* splnily vytyčené cíle.

3.3.2.4 Zpětná vazba od rodinných průvodců

Kromě dětí byli s dotazníky zpětné vazby osloveni také jejich rodinní průvodce. Tento dotazník obsahoval tři série otázek – faktografické otázky (věk, pohlaví, vzdělání, četnost návštěv muzea), otázky vztahující se k *pracovním listům* a otázky vztahující se k *průvodcovským listům*. V následujícím textu jsou uvedena pouze vybraná data z dotazníků zpětné vazby. Veškerá data, včetně jejich zpracování formou grafů, a také zadání dotazníku jsou zařazeny v přílohách.³⁰⁴

Muzejního programu se zúčastnilo 12 rodinných průvodců starších 15 let. Vyplněných dotazníků bylo odevzdáno 8, tj. 67%. Polovina respondentů byly ženy, 38% muži, v jednom případě byl údaj nevyplněn. Věkové složení respondentů bylo následující: 17 let – dvakrát, 18 let – dvakrát, 19 let, 26 let, 32 let a 42 let.

První série otázek byla shodná s otázkami kladenými v srpnovém Dotazníkovém průzkumu rodinných návštěvníků UPM.

³⁰² Toto dítě potvrdila závěry výzkumu Barbary Piscitelli a Davida Andersona, podle kterého si děti nejčastěji pamatují z muzea velké objekty (PISCITELLI, Barbara; ANDERSON, David. *Young Children's Learning in Museum Settings*, s. 10 [online]. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology, 2000 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW: <http://eab.ed.qut.edu.au/activities/projects/museum/papers/Vis Stud 2000.doc>).

³⁰³ Tento závěr se opět shoduje s výsledky citovaného výzkumu Barbary Piscitelli a Davida Andersona, podle kterých mají děti z návštěvy muzea „ohromně pozitivní“ (PISCITELLI, ANDERSON, *Young Children's*, s. 10.).

³⁰⁴ Příloha č. 7.

Většina respondentů měla základní vzdělání, pouze čtvrtina měla vzdělání vysokoškolské. Toto složení je v ostrém kontrastu s předchozím průzkumem, podle kterého většinu rodinných návštěvníků UPM v srpnu 2008 tvořili vysokoškoláci. Důvodem je již zmíněná skutečnost, že až na dva rodiče a jednoho vedoucího byli všichni rodinní průvodci ve věku 15 až 26 let, tedy studenti středních škol, v jednom případě student vysoké školy.

Tři čtvrtiny respondentů chodí do muzea „občas“ (několikrát ročně). Zjištěná data mohou být opět ovlivněna věkem respondentů. V zásadě však nejsou v rozporu s předchozím průzkumem, při kterém převážná většina rodinných návštěvníků označila odpovědi „často“ nebo „občas“. Pro dvě třetiny respondentů se jednalo o první návštěvu v UPM, zbylá třetina již muzeum navštívila, ale bez dětí. Oproti předchozímu průzkumu se tato data liší ve skutečnosti, že žádný z respondentů ještě muzeum nenavštívil s dětmi. Tento fakt opět odpovídá věkovému složení respondentů a charakteristice pokusné skupiny.

Dvě třetiny respondentů se na návštěvu muzea s dětmi připravovaly, zbylí respondenti ne. Tato data jsou naprosto opačná, než v případě předchozího průzkumu. Důvodem je pravděpodobně fakt, že starší členové pokusné skupiny jsou zvyklí s mladšími členy soustavně pracovat a na nadcházející činnost je připravovat. Respondenti se s dětmi připravovali například „povídáním o tom, kam jedeme, jestli se těší a kdo byl pan Lanna“.³⁰⁵

Za největší přínos návštěvy muzea považují všichni respondenti skutečnost, že se v muzeu dozví něco zajímavého nebo se naučí něco nového. Tři čtvrtiny respondentů věří, že návštěva muzea může dětem pomoci pochopit význam studia historie a jiných vědních odvětví. Tato zjištění jsou ve shodě s předchozím průzkumem.

Zkoumaná skupina se podle očekávání lišila od průměrných návštěvníků UPM, shodují se s nimi však ve svém přesvědčení, že muzeum je místem, kde se lze dovědět zajímavé věci nebo se něco nového naučit. Oproti běžným návštěvníkům

³⁰⁵ Vedoucí skupiny zapojil muzejní návštěvu do celoroční oddílové hry a Vojtěch Lanna se stal jednou z postav v této hře. Proto rodinní průvodci dopředu věděli, že tato osobnost hraje v muzejním programu důležitou roli.

kladli členové pokusné skupiny větší důraz na přípravu před příchodem do muzea, lze proto usuzovat, že byli ze své návštěvy schopni vytěžit více.³⁰⁶

Druhá série otázek se zabývala *pracovními listy*.

Polovině respondentů se s *pracovními listy* pracovalo spíše dobře, polovině spíše špatně. Text v *pracovních listech* považovaly za srozumitelný téměř dvě třetiny respondentů. Třetina respondentů si však stěžovala na dlouhé věty a složitá slova. V tomto ohledu jsou rodinní průvodci kritičtější než děti, podle kterých byly texty srozumitelné. Za problematické také část respondentů označila čtení dvou textů najednou.

Dvěma třetinám respondentů se design *pracovních listů* spíše nelíbil, čtvrtině spíše líbil a jednomu respondentovi se design líbil velmi. Všichni respondenti by rádi v *pracovních listech* našli více obrázků a třetina by ocenila použití více barev. Někteří respondenti také zmínili nedostatečnou kvalitu fotografií. Většině respondentů se tedy *pracovní listy* nelíbily, na rozdíl od dětí, kterým se většinou líbily. Vzhledem k tomu, že se jednalo o jejich pilotní verzi, neprošly *pracovní listy*, které měla pokusná skupina k dispozici, profesionální grafickou úpravou a jednalo se o fotokopie. *Rodinný průvodce* projde grafickou úpravou poté, co do něj budou zapracovány připomínky z pilotáže. Poté budou navíc listy tištěny v tiskárně, proto bude jejich kvalita vyšší. Pro tisk by bylo vhodné zvolit světlejší odstín barevného papíru, než který byl použit pro pilotáž. Použitý odstín se ukázal být příliš tmavým a nedostatečně kontrastním.

Většina respondentů i přes zmíněné nedostatky považuje použití *pracovních listů* za přínosné pro muzejní prohlídku. Podle respondentů použití *pracovních listů* zvyšuje zájem dětí, které díky nim lépe udrží pozornost, více si uvědomí, co všechno se v muzeu mohou dozvědět, a také si více zapamatují. Za obzvláště zajímavé považovali respondenti aktivity s výrobou skla, s pyramidou a úkoly propojené s haptickou aktivní zónou. V názorech na zajímavost aktivit se rodinní průvodci s dětmi shodují. Většina respondentů se také domnívá, že jim *pracovní listy* umožnily lépe využít společně strávený čas. *Rodinný průvodce* s *pracovními*

³⁰⁶ PISCITELLI, EVEREST, WEIER, *Enhancing Young*, s. 28.

listy pro ostatní sály by motivoval k opakované návštěvě UPM tři čtvrtiny respondentů.

Poslední série otázek se týkala *průvodcovských listů*. Podle naprosté většiny respondentů jsou *průvodcovské listy* přehledné a dobře se s nimi pracuje. Téměř všichni respondenti se také během návštěvy muzea dozvěděli něco nového.

Na rozdíl od dětských respondentů, jejichž zpětná vazba byla kladná, lze zpětnou vazbu od rodinných průvodců označit za spíše neutrální, místy až zápornou. Rodinní průvodci nejčastěji kritizovali složitost textu, jeho délku a malou barevnost *pracovních listů*. Zároveň měla část z nich problémy pracovat s oběma listy najednou. Přes tyto problémy však respondenti v zásadě považují *rodinného průvodce* za přínosného. Velmi důležitý je fakt, že by většinu z nich motivoval k další návštěvě UPM.

3.3.2.5 Závěrečné hodnocení pilotáže a návrhy pro úpravu rodinného průvodce

Na základě získaných dat lze celkově program hodnotit jako úspěšný. Mimo uvedené postoje účastníků programu, kteří svou účast hodnotili převážně jako kladnou, je klíčovým pozorované chování. Během programu se ukázalo, že při použití *rodinného průvodce* dochází k *vyučovacímu chování* a ke *zmocnění* dětí. Na základě těchto a dalších pozorovaných interakcí a chování lze konstatovat, že při použití *rodinného průvodce* probíhalo *rodinné učení* v takové podobě, jaká byla vymezena v teoretické části práce.

Následující pasáž stručně shrnuje problémy, které byly pilotáží *rodinného průvodce* odhaleny a obsahuje další návrhy pro jeho úpravu.

Na základě analýzy odpovědí v *pracovních listech* došlo k úpravám, které jsou popsány v kapitole č. 3.3.2.2. Tyto úpravy by rodinným návštěvníkům měly usnadnit pochopení zadání.

Přestože je *rodinný průvodce* celkově hodnocen jako úspěšný, počet respondentů byl příliš malý na to, aby bylo možné konstatovat, zda je zvolený formát (dva oddělené sešity) funkční či nikoli. Je proto třeba *rodinný průvodce* v této podobě ověřit na větším počtu běžných návštěvníků a v případě záporné

zpětné vazby uvažovat o změně formátu. Nejvhodnější by v tom případě byla kombinace pracovních listů pro děti a rozšířené verze pro rodinné průvodce. Průvodcovská verze by mohla být zrcadlová – na sudé straně totožná s pracovními listy, na straně liché obsahující komentář a odpovědi k úkolům. Rodinní průvodci by tak pracovali pouze s jedním listem a měli by odpovědi okamžitě „po ruce“, na protější stránce.

Vhodné by bylo také vytvořit zjednodušenou variantu pro mladší dětské návštěvníky. Ta by vycházela z této základní verze a řešila by problémy nastíněné rodinnými průvodci – používala jednodušší věty, omezila množství nových slov a obsahovala více obrázků. Tato verze byla mohla oslovit zhruba čtvrtinu dětských návštěvníků UPM, kteří jsou mladší osmi let.

4 Závěr

Jedna z konferencí zabývajících se vztahem muzeí a mladých lidí má v názvu příznačnou otázku *Děti, mládež, ... a muzea?* Svým způsobem její název shrnuje pohled velké části české veřejnosti na výchovně vzdělávací činnost muzeí. Děti, ze kterých se rekrutují návštěvníci muzeí, z nich často mají podobný pocit jako tento žák 5. třídy:

*... Vejdu do muzea a vidím staré haraburdí, jak je vystavené někde v poličkách nebo naházené po zemi. V tu chvíli se začínám nudit...*³⁰⁷

Na tento problém se snažila reagovat předkládaná práce. V jejím úvodu byla položena klíčová otázka: Jakým způsobem koncipovat samoobslužný program, který do muzea přiláká rodiny s dětmi?

Teoretická část diplomové práce popisovala předpoklady tvorby takového muzejního programu. Na základě studia odborné literatury lze konstatovat, že těchto předpokladů je několik. V prvé řadě je třeba jasně vymežit cílovou skupinu daného programu. Cílová skupina by měla být mimo jiné stanovena na základě průzkumu reálného složení návštěvníků muzea, pro které je program koncipován.

Při studiu literatury byla zjištěna nejednotnost používání termínů klíčových pro tuto práci, tedy zejména pojmů rodina a rodinné učení. Proto jsou v rámci práce předloženy definice vycházející z metodiky případových studií sledujících chování rodin v muzeu. **Rodina** ve smyslu rodinné návštěvnické skupiny byla pro potřeby práce vymezena jako *malá neformální sociální skupina, ve které jsou zastoupeny alespoň dvě generace, z nichž jednu tvoří dítě nebo děti do 15 let*. Díky jasnému vymezení cílové skupiny je možné reagovat na její specifické potřeby. V případě rodiny to znamená především umožnit poznávání a učení všem členům rodiny, i s jejich různou úrovní znalosti, dovednosti a zkušenosti.

Z teoretické části práce dále vyplývá, že je v rámci samoobslužného programu velmi důležité podpořit **rodinné učení**, tedy *proces, při kterém jedinec v kontaktu s ostatními členy rodiny získává nové zkušenosti, znalosti či dovednosti, ale také upevňuje či poopravuje koncepce již existující*. Programy pro rodinu by měly její členy motivovat k aktivnímu poznávání a učení se z exponátů, podporovat kooperaci a sdílení znalostí a zkušeností mezi jednotlivými členy rodiny.

³⁰⁷ *Múzeum dětských múz (úvahy a kresby dětí na téma muzeum)*. Louny: Základní škola J. A. Komenského, 1997, s. 20.

Samoobslužný program by měl dále podpořit pokračování učebního procesu i po návratu rodiny z muzea domů. Toho lze docílit tím, že program poskytne **rodinným průvodcům** (*osobám, které doprovázejí děti do muzea*) rady, jak učebnímu procesu napomoci. V neposlední řadě by měl návštěvníkům zprostředkovat vědomí, že muzeum je místo, kde se lze dozvědět a naučit spoustu nových věcí, strávit příjemné chvíle, a povzbudit je k další návštěvě muzea.

Během psaní teoretické části práce se ukázalo, že problematika rodinného učení v muzeu není zatím v českém prostředí teoreticky ani prakticky zpracována. Proto byly pasáže zabývající se tímto tématem zpracovány především na základě anglicky psané literatury a případových studiích publikovaných v Británii, USA a Austrálii.

Z teoretického hlediska práce splnila cíle vytyčené v úvodu.

Uvedené předpoklady byly uplatněny při plnění praktického cíle práce. Tím byla příprava návrhu samoobslužného textového průvodce pro rodiny, **rodinného průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice UPM**. Text vychází z materiálové koncepce stálé expozice a seznamuje návštěvníky s použitými materiály a jejich procesem výroby, s technikami zdobení a tvarování jednotlivých materiálů a s jejich vlastnostmi.

Průvodce využívá interakce mezi zkušenějšími a méně zkušenými jedinci, které ze své podstaty rodina obsahuje. Proto byl rozdělen na dvě části, pracovní listy pro děti a listy pro rodinné průvodce. **Rodinný průvodce** pracuje s aktivními zónami, které umožňují návštěvníkům přímý kontakt s exponáty a podporují aktivní poznávání. Poskytuje tak různorodé učební situace pro návštěvníky s různými učebními styly. Seznamuje návštěvníky také se základní terminologií, která se v muzejním prostředí používá. V muzeu tak podporuje neformální učení, které považuje koncepcí celoživotního učení za zásadní.

Ze zpětné vazby účastníků muzejního programu, kteří **rodinného průvodce** ověřovali, vyplývá, že prohlídka muzea za pomoci tohoto textu splňovala většinu uvedených požadavků. Děti si návštěvu muzea užily a získaly nové znalosti. Většina z nich by se do UPM ráda podívala znovu. Také rodinní průvodci hodnotili použití průvodce veskrze kladně. Podle jejich názoru jim pomohl lépe využít čas společně strávený s dětmi. Většina z nich se také dozvěděla nové informace. Počet respondentů z řad účastníků zmíněného muzejního programu však byl příliš malý

na to, aby bylo možno jednoznačně určit, zda je zvolený formát (tedy jeho složení *z pracovních a průvodcovských listů*) funkční. Někteří respondenti měli s tímto formátem obtíže a nezvládali pracovat s oběma sešity najednou. Tento problém mohl být způsobem mimo jiné také faktem, že pokusná skupina, která *rodinného průvodce* ověřovala, neodpovídala v několika ohledech složení rodinných návštěvníků UPM v takové podobě, jaká byla zjištěna v rámci Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM. Využití pokusné skupiny se však jevilo pro potřeby této práce vhodnější než sběr dat od anonymních návštěvníků UPM. S výjimkou tohoto problému byly praktické cíle práce stanovené v jejím úvodu naplněny.

V rámci práce byl realizován zmíněný Dotazníkový průzkum provedený v srpnu 2008. Jedním z cílů tohoto průzkumu bylo iniciovat případnou úpravu výše a typů vstupného. Tento cíl byl splněn téměř ihned poté, co se s výsledky průzkumu seznámila ředitelka UPM. Ve vztahu k UPM byl splněn také další cíl, kterým bylo navrzení celkové koncepce rodinného průvodce pro všechny sály stálé expozice.

Do budoucna lze vytyčit několik možností, jak na tuto práci navázat. V první řadě je nutné znovu ověřit formát rodinného průvodce. Dále by bylo vhodné zjistit, do jaké míry si účastníci programu vybavují své zážitky a získané znalosti z muzea a údaje porovnat se zahraničními studii. Zpětná vazba z muzejního programu, která se soustředila zejména na grafickou a obsahovou podobu textu, totiž neumožnila ověřit naplnění všech obecných cílů *rodinného průvodce*. Proto je třeba v další studii zjistit, zda absolvování programu z dlouhodobého hlediska způsobilo u účastníků změny v oblasti kognitivní a afektivní.

Práce by také mohla čtenářům posloužit jako vodítko pro tvorbu samoobslužných muzejních programů pro rodiny v jiných muzeích a galeriích.

Na úplný závěr popíšme, opět slovy žáka 5. třídy, jak také může vypadat zážitek z návštěvy muzea:

*... Neřeknu, že je to staré haraburdí, jak říkají třeba ostatní. Ba naopak mám pocit, že se nacházím úplně v jiné době. Není to jako dneska. Žádný smog, vysoké paneláky, rychle jezdící auta, ale nízké domečky, okolo nedotčená krásná příroda a kočáry, které táhnou krásní koně...*³⁰⁸

³⁰⁸ *Múúúúzeum dětských*, s. 20.

5 Seznam použité literatury

Monografie

- ADLEROVÁ, Alena a kol. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze 1885-1985*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 1985.
- BENDA, Klement a kol. *Od Velké Moravy po dobu gotickou: dějiny uměleckého řemesla a užitého umění v českých zemích: Díl 1*. Praha: Lidové Noviny, Argo, 1999.
- BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Slezská univerzita, 1997.
- BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí: díl 1., část textová*. Praha: SPN, 1981.
- BERTRAND, Yves. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998.
- BLACK, Graham. *The Engaging Museum: Developing museums for visitor involvement*. London and New York: Routledge, 2005.
- CAMPBELL, James R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Praha: Portál, 2001.
- ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007.
- DURBIN, Gail; MORRIS, Susan; WILKINSON, Sue. *A Teacher's Guide to Learning from Objects*. English Heritage, 1991.
- FALK, John H; DIERKING, Lynn D. *The Museum Experience*. Washington, D.C.: Whalesback Books, 2002.
- FINN, David. *How To Visit a Museum*. New York: Harry N. Abrams, Inc., 1985.
- FISHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 1997.
- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.
- HANZLÍČEK, Tomáš. *Keramik: Výroba keramiky a porcelánu: technologie a materiály pro SOŠ a SOU*. Praha: Svoboda Servis, 2001.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museums and Their Visitors*. London: Routledge, 1994.
- HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Akademické nakladatelství Cerm, 1998.
- CHLÁDEK, Jiří; NOVÁ, Ilona. *Porcelán kolem nás*. Praha: SNTL, 1991.
- JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: Edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004.
- KOTÁSEK, Jiří a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001.
- KREJČOVÁ, Věra; KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003.
- LAMAROVÁ, Alena; WITTLICH, Filip. *Narozeniny republiky*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 1998.
- MATYÁŠOVÁ, Eva. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: průvodce*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2005.
- MATTISON, Steve. *Jak se dělá keramika: Podrobný průvodce nástroji, materiály a technikami pro hrnčíře a keramiky*. Praha: Slovart, 2004.
- OCHRYMČUK, Leonid. *Návštěva mezi obrazy: Vyprávění o obrazech a umělcích a řada hravých etud pro obě oči*. Praha: SPN, 1973.
- PASCH, Marvin a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině: jak pracovat s kurikulem*. Praha: Portál, 1998.

- PETRÁŇ, Josef a kol. *Dějiny hmotné kultury I.(2): Kultura každodenního života od 13. do 15. století*. Praha: SPN, 1985.
- PROCHÁZKA, Miloslav K. *Umělecké řemesla: O keramice, skle a nábytku*. Praha: Albatros, 1977.
- RILEYOVÁ, Noël. *Dějiny užitého umění: Vývoj užitého umění a stylistických prvků od renesance do postmoderní doby*. Praha: Slováry, 2004.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004.
- SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: Východiska a nové metody pro praxi*. Praha: Portál, 1999.
- SPOUSTA, Vladimír a kol. *Metody a formy výchovy ve volném čase: Kultura a umění ve výchově*. Brno:
- ŠVARÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001.
- WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, 1999.
- ŽÁKAVEC, Theodor. *Lanna: Příspěvek k dějinám hospodářského vývoje v Čechách a v Československu*. Místo vydání a vydavatel neuveden, 1936.
- *Múzeum dětských múz (úvahy a kresby dětí na téma muzeum)*. Louny: Základní škola J. A. Komenského, 1997.
- *Programy pro školy a zájmové skupiny ve stálých expozicích Národní galerie v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 2007.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007.

Sborníky

- BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003.
- BUTLER, Barbara S.; SUSSMAN, Marvin B. (eds.). *Museum Visits and Activities for Family Life Enrichment*. New York, London: The Haworth Press, 1989.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (ed.). *Initiatives in Museum Education*. Leicester: Department of Museum Studies, University of Leicester, 1999.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (ed.). *The Educational Role of the Museum*. 1. vydání. London: Routledge, 1994.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (ed.). *The Educational Role of the Museum*. 2. vydání. London: Routledge, 1999.
- CHOCHOLOVÁ, Lucie; ŠKALOUDOVÁ, Barbora; ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ, Lucie (eds.). *ICT a současné umění ve výuce – inspirace pro pedagogy výtvarné, hudební a mediální výchovy*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008.
- JELÍNKOVÁ, Eva; POLÁKOVÁ, Zdena (eds.). *Děti, mládež, ... a muzea? III. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.-29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003.
- MAŘÍKOVÁ, Hana. (ed.) *Proměny současné rodiny: Rodina – gender – stratifikace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- NICHOLS, Susan K. (ed.). *Museum Education Anthology 1973-1983*. Washington: Museum Education Roundtable, 1984.

- PARKAN, František (ed.) *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví: Metodická příručka*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2008.
- SEITLOVÁ, Pavla; TLACHOVÁ, Kateřina (eds.). *Děti, mládež, ... a muzea? Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 12. a 13. ledna 1995*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995.

Články ve sbornících

- BORUN, Minda. *Object-Based Learning and Family Groups*. In PARIS, Scott G. (ed.) *Perspectives on Object-Centered Learning in Museums*. New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2002, s. 245-260.
- FASSATI, Tomáš. *Interaktivní didaktická expozice*. In *Uvidět čtvrtý rozměr: Výtvarná výchova pro počátek příštího tisíciletí*. Praha: Česká sekce INSEA, 1996, s. 26-27.
- HORÁČEK, Radek. *Nedotýkejte se exponátů!* In *Výtvarná výchova a emocionalita*. Praha: Česká sekce INSEA, 1997, s. 109-121.
- JŮVA, Vladimír. *Muzeodidaktické aktivity pro tvořivou školu*. In *Tvořivá škola: Sborník z celostátního semináře k problematice tvořivé školy, který se konal dne 16. 9. 1998 na Pedagogické fakultě MU v Brně*. Brno: Paido, 1998.
- KORAN, John J., Jr.; KORAN, Mary Lou. *The Roles of Attention and Curiosity in Museum Learning*. In NICHOLS, Susan K. (ed.). *Museum Education Anthology 1973-1983*. Washington: Museum Education Roundtable, 1984, s. 205-207.
- KŘÍSTEK, Nikola; KŘÍSTKOVÁ, Markéta. *Pracovní listy*. In RUTOVÁ, Nina. (ed.) *Učím s radostí: zkušenosti – lekce – projekty*. Praha: Kritické čtení, o.s., 2003, s. 173-181.
- MÄRC, Josef. *Pracovní list podle zásad programu Kritické myšlení*. In *Historie a škola VI. Člověk, společnost, dějiny* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2007 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/historie-a-skola-vi-clovek-spolecnost-dejiny-seminar-ke-koncepci-vvuky-dejepisu-na-zakladni-a-stredni-skole-klicove-kompetence-a-soucasny-stav-vzdelavani-v-dejepise>
- MCMANUS, Paulette M. *Families in Museums*. In MILES, Roger; ZAVALA, Lauro (eds.). *Towards the museum of the Future: New European Perspectives*. London: Routledge, 1994, s. 81-97.
- ŠEĐOVÁ, Klára. *Rodinné vzdělávání jako součást celoživotního učení*. In RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Řada pedagogická, č. 11*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 57-66.

Články v odborných časopisech

- ADAMS, Carol; MILLAR, Carol. *Museums and the Use of Evidence in History Teaching*. *Teaching History*, 1982, č. 34, s. 3-6.
- BEAUMONT, Ela; STERRY, Pat. *A study of grandparents and grandchildren as visitors to museums and art galleries in the UK*. *Museum and Society*, 2005, č. 3(3), s. 167-180.
- BORUN, Minda; CHAMBERS, Margaret; CLEGHORN, Ann. *Families Are Learning in Science Museums*. *Curator*, 1996, č. 39(2), s. 123-138.

- BORUN, Minda; CLEGHORN, Ann; GARFIELD, Caren. *Family Learning in Museums: A Bibliographic Review*. Curator, 1995, č. 38(4), s. 262-270.
- BRABCOVÁ, Alexandra; STRAKOVÁ, Jana. *Brána muzea otevřená*. Moderní vyučování, 2004, č. 1, s. 3-4.
- CSIKSZENTMIHÁLYI, Mihály; HERMANSON, Kim. *Intrinsic Motivation in Museums: What Makes Visitors Want to Learn?* Museum News, 1995, č. 74(3), s. 34-37, 59-61.
- FULKOVÁ, Marie. *Když se řekne... Vizuální gramotnost*. Výtvarná výchova, 2002, č. 4, s. 12-14.
- HAMÁČEK, Petr. *Cestička do školy*. Moderní vyučování, 2004, č. 4, s. 11.
- HAWKEY, Roy. *Learning from objects on-lie: virtue and reality*. British Journal of Educational Technology, 1999, č. 1, s. 73-77.
- HODGKINSON, Keith. *How artefacts can stimulate historical thinking in young children*. Education 3-13, 1986, č. 14(2), s. 14-17.
- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Dotkněte se muzea*. Výtvarná výchova, 2003, č. 3, s. 9-11.
- JUSTOVÁ, H.; KITZBERGOVÁ, L. *Fakultní muzeum jako jedna ze systémových možností spolupráce muzea a školy*. Výtvarná výchova, 2003, č. 4, s. 15-17.
- KŘÍSTEK, Nikola; KŘÍSTKOVÁ, Markéta; STRAKOVÁ, Jana. *Vzdělávání učitelů a muzejních pracovníků*. Moderní vyučování, 2004, č. 1, s. 5-6.
- KUDOVÁ, Lucie. *Volný čas rodin s dětmi: Výsledky sociologického průzkumu*. Alfa revue, 1995, č. 1, s. 56-60.
- LABUSOVÁ, Eva. *Co znamená dnes rodina?* Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl, 2007, č. 12, s. 30-31.
- LASOTOVÁ, Dáša. *Dialogový katalog jako iniciátor komunikace (nejen o umění)*. Muzeum, umění & společnost, 2005, č. 1, s. 24-28.
- LEINHARDT, Gaea; KNUTSON, Karen. *Grandparents speak: Museum conversations across the generations*. Curator, 2006, č. 49(2), s. 235-252.
- POND, Mike. *School History Visits and Piagetian Theory*. Teaching History, 1983, č. 37, s. 3-6.
- REYNOLDS, Jane. *Older adults and family learning*. British Journal of Educational Technology, 1997, č. 7, s. 182-183.
- RUSSELL, Terry. *The enquiring visitor*. Journal for Education in Museums, 1994, č. 15, s. 19-21.
- SLAVÍK, Jan. *Artefiletika – reflektivní pojetí výtvarné výchovy*. Výtvarná výchova, 2004, č. 1, s. 13-16.
- SOMMER, Jiří. *Sběratel, mecenáš, podnikatel*. Historický obzor, 1996, č. 9/10, s. 230-231.
- STERRY, Pat; BEAUMONT, Ela. *Methods for studying family visitors in art museums: A cross-disciplinary review of current research*. Museum Management and Curatorship, 2006, č. 21, s. 222-239.
- VOBOŘILOVÁ, Lucie. *Galerie pro učitele*. Muzeum, umění & společnost, 2005, č. 1, s. 34-36.
- VYBÍRAL, Michal. *Cesta k domovu (Pokus o konstruktivistický přístup k jednomu tématu vlastivědy)*. Pedagogika, 1995, č. 4, s. 350-362.
- *Co mají společného dnešní muzea a školy?* Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky, 2005, č. 4, s. [23].
- *Je galerijní pedagogika samostatným oborem?* Výtvarná výchova, 1999, č. 4, s. 14.

Dokumenty, články a prezentace dostupné na internetu

- ANDERSON, David a kol. *Children's Museum Experiences: Identifying Powerful Mediators of Learning* [online]. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology, 2002 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW: eab.ed.qut.edu.au/activities/projects/museum/papers/Curator_Andersonetal.doc
- ANDERSON, Marilyn; SULLIVAN, Patricia. *Making a Museum Visit Fun for Toddlers, Teens, and In-Betweens* [online]. Boston, MA, USA: Family Education Network [cit. 2008-07-27]. Dostupné z WWW: <http://fun.familveducation.com/recreation/visiting-museums/35123.html>
- CIGLER, Václav. *Slovo autora. ArtForum – Výstava – Václav Cigler – Sklářský výtvarník* [online]. ArtForum, 1999 [cit. 2008-09-03]. Dostupné z WWW: <http://www.gallery.cz/gallery.cz/vaclav-cigler-vystava.html>
- DESANTIS, Karin; HOUSEN, Abigail. *A Brief Guide to Developmental Theory and Aesthetic Development* [online]. Visual Understanding in Education, 2001 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW: http://www.vue.org/download/a_brief_gde_dev_thry.pdf
- DIERKING, Lynn D. *Families & Free-Choice Learning* [online]. USS Constitution Museum, 2008 [cit. 2008-10-22]. Dostupné z WWW: http://www.familylearningforum.org/images/dierking_presentation.pdf
- DOBRUSKÁ, Magdalena. *Muzeum je můj druhý domov: Rozhovor s ředitelkou Uměleckoprůmyslového muzea Helenou Koenigsmarkovou* [online]. Praha: HR-Server, 2005 [cit. 2008-10-22]. Dostupné z WWW: http://www.hr-server.cz/common/vlastni_clanek_detail.asp?c_id=252&o_id=1301
- GRAY, Stéphanie. *Will the nuclear family survive in the 21st Century?* [online]. BornTomorrow.com, 2007 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.borntomorrow.com/Academic%20Essays/Gray%20-%20Will%20the%20nuclear%20family%20survive%20in%20the%2021st%20Century.pdf>
- HAMMOND, Cathie; GOUGH, Martin. *A Note on Family Learning* [online]. London, UK: Centre for Research on the Wider Benefits of Learning, 2000 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW: <http://www.learningbenefits.net/Publications/OtherReports/NoteOnFamilyLearning.pdf>
- HEIN, George E. *Constructivist Learning Theory* [online]. Charlotte, NC, USA: College of Education, 1991 [cit. 2008-02-01]. Dostupné z WWW: <http://education.uncc.edu/jagretes/Instructional%20Design%20Articles%20-%20&%20Constructivist%20Articles/Constructivist%20Learning%20Theory.pdf>
- JŮVA, Vladimír. *Vývoj edukační funkce muzea a vznik muzejní pedagogiky* [online]. Brno: Katedra pedagogiky sportu FSpS MU, 2007 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fsps.muni.cz/~juva/MuzejniP/4VyvojMP.ppt>
- JŮVA, Vladimír. *Pracovní pole muzejních pedagogů* [online]. Brno: Katedra pedagogiky sportu FSpS MU, 2007 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fsps.muni.cz/~juva/MuzejniP/6PoleMP.ppt>
- KELLY, Lynda. *Making Difference: What Have We Learned About Visitor Learning?* [online]. Sydney, Australia: Australian Museum, 2000 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW: http://www.austmus.gov.au/amarc/pdf/research/learning_web.pdf

- KOENIGSMARKOVÁ, Helena. *Koncepce rozvoje Uměleckoprůmyslového musea v Praze pro roky 2005 – 2010* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/40a689a13110a.doc&fileName=koncepce%20rozvoje.doc>
- KŘÍŽOVÁ, Jana. *Jednotný vizuální styl – Český* [online]. Praha: Akademie věd ČR, 1999. [cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <http://abicko.avcr.cz/cs/archiv/1999/3/obsah/jednotny-vizualni-styl.html>
- PISCITELLI, Barbara; ANDERSON, David. *Young Children's Learning in Museum Settings* [online]. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology, 2000 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW: http://eab.ed.qut.edu.au/activities/projects/museum/papers/Vis_Stud_2000.doc
- PISCITELLI, Barbara; EVEREST, Michele; WEIER, Katrina. *Enhancing Young Children's Museum Experiences: A Manual for Museum Staff* [online]. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology, 2003 [cit. 2007-08-21]. Dostupné z WWW: http://eab.ed.qut.edu.au/activities/projects/museum/manual/OUTMC_Manual_for_Museum_Staff.pdf
- REŽ, Jaroslav; GELNAR, Michal. *Historie sklářství v Lužických horách* [online]. Lužické hory, 1999 [cit. 2008-09-03]. Dostupné z WWW: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clskloc>
- SANFORD, Camellia; KNUTSON, Karen; CROWLEY, Kevin. *We Always Spend Time Together on Sundays: How Grandparents and Their Grandchildren Think about and Use Informal Learning Spaces* [online]. Pittsburgh, PA, USA: University of Pittsburgh Learning Research and Development Center, 2007 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW: upclose.lrdc.pitt.edu/publications/pdfs/sanford.%20knutson.%20crowlev.pdf
- SCHMITT, Eric. *For First Time, Nuclear Families Drop Below 25% of Households* [online]. Sumter, SC, USA: University of South Carolina, 2001 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.uscsumter.edu/~tpowers/hist112/nucfams.htm>
- ŠOBÁŇ, Marek. *Oživená krajina* [online]. Artefiletika, 2006 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=12>.
- ŠTASTNOVÁ, Pavlína. *Pojetí celoživotního vzdělávání: Teoretická studie* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002 [cit. 2008-06-26]. Dostupné z WWW: <http://www.uiv.cz/soubor/490>
- WOODWARD, Beth. *What is outreach?* [online]. Atlanta, GA, USA: Southwest Georgia Regional Educational Service Agency, 2005 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.sw-georgia.resa.k12.ga.us/SSWhatIs.html>
- ZAHŘÁDKA, Václav. *Josef Wohanka (2.11.1842-2.1.1931)* [online]. Čachrov: Muzeum železničních dresin, 2007 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: http://muzeum-dresin.cachrov.cz/index.html?page=museum_wohanka
- ZVÁRA, Petr. *Vikendový volný čas českých rodin: Výsledky kvantitativního průzkumu* [online]. Praha: Stemmark, 2007 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: http://www.stemmark.cz/download/prezentace_vikendy.pdf
- *Animace výstavy a výtvarná dílna pro veřejnost k výstavě Christopher Dresser* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW:

- <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=146&year=2008&id=25>
- *Celoživotní učení – základní pojmy* [online]. Praha: Ministerstvo školní, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/celozivotni-uceni-zakladni-pojmy>
 - *Department of Museum Studies – Eilean Hooper-Greenhill* [online]. Leicester, UK: University of Leicester, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.le.ac.uk/ms/contactus/eileanhoopergreenhill.html>
 - *Doprovodný program k výstavě Biedermeier: Umění a kultura v českých zemích 1814–1848* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=146&year=2008&id=26>
 - *Edice pracovních listů UPM v Praze* [online]. Font.cz, 2004 [cit. 2007-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.font.cz/font/77-oprava-krasna-kniha.html>
 - *Hapestetika: hmatové výstavy* [online]. Praha: Hapestetika, 2007 [cit. 2008-11-10]. Dostupné z WWW: <http://www.hapestetika.cz/index.php?idw=2>
 - *Chytání vzpomínek* [online]. Praha: Národní galerie v Praze, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.galerie-chytanivzpominek.net/>
 - *Japonský plakát – Dnes* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2007 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=123&year=2007&id=76&img=743>
 - *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepte rozvoje muzejnictví)* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-dedictvi/cinnost-odboru/Koncepce.doc>
 - *Making The Most Of The Museum Visit* [online]. Chicago: Museums and Public Schools, 2007 [cit. 2008-09-03]. Dostupné z WWW: http://www.museumsandpublicschools.org/learning/making_the.html
 - *Museums and Learning: A Guide for Family Visits* [online]. Washington, D.C., USA: U.S. Department of Education, 1998 [cit. 2008-07-16]. Dostupné z WWW: <http://www.ed.gov/pubs/Museum/visit.html>
 - *Muzeum města Ústí nad Labem: výstavy* [online]. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.muzeumusti.cz/vystavy.php>
 - *MZM – Dětské muzeum* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: http://www.mzm.cz/mzm/oddeleni/detske_muzeum.html
 - *Obec Máslovice – česky – muzeum* [online]. Máslovice: Obecní úřad Máslovice, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.maslovice.cz/index.php?idh=2&idv=22>
 - *Obyvatelstvo podle pohlaví a podle jednotek věku* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2006 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002EC71E/\\$File/41320503.xls](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/D6002EC71E/$File/41320503.xls)
 - *Porodnost a plodnost 2001 – 2005: Počet a struktura narozených* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2006 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf)
 - *Pražská muzejní noc – doprovodné akce* [online]. Praha: Asociace muzeí a galerií, 2008 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://praha.muzejnoinoc.cz/2008/clanek.php?id=5>

- *Prezentace: Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: http://www.mzm.cz/mzm/oddeleni/prezentace_centrum_pro_rozvoj_muzejni_%20pedagogiky.pps
- *Profesní etický kodex muzeí* [online]. Brno: Český výbor ICOM, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.cz-icom.cz/doc0008.html>
- *Strategie celoživotního učení ČR* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2007 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/eu/strategie-celozivotniho-uceni-cr-1>
- *Škola a muzeum pod jednou střechou: projekt Národní galerie v Praze* [online]. Praha: Národní galerie v Praze, 2005 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.ngprague.cz/html/skola-muzeum/>
- *Škola a muzeum pod jednou střechou* [online]. Centrum pro tvořivou výuku a pro využití informačních a komunikačních technologií ve škole, 2004 [cit. 2008-02-05]. Dostupné z WWW: <http://casopis.eduart.cz/kategorie.asp?idk=78>
- *The family in the EU25 seen through figures* [online]. Luxembourg: Statistical Office of the European Communities, 2006 [cit. 2008-07-29]. Dostupné z WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006_MONTH_05/3-12052006-EN-AP.PDF
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Hračky ze sbírek UPM* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2008-10-28]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?page=123&year=stable&id=45&language=cz>
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Historie* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=109>
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Poslání* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=108>
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Společnost přátel musea* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2006-12-11]. Dostupný z WWW: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=118>
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Výroční zpráva za rok 2005* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupný z WWW: http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/45765092c1f78.doc&fileName=%20V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1va_UPM_za%C2%A0rok_2005.doc
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Výroční zpráva za rok 2006* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2007 [cit. 2008-07-16]. Dostupný z WWW: http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/46a9a2e9885de.doc&fileName=vyrocní_zprava_2006.doc
- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Výroční zpráva za rok 2007* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2008 [cit. 2008-07-16]. Dostupný z WWW:

<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/4868bd1792388.doc&fileName=V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%20za%C2%A0rok%202007.doc>

- *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Zřizovací listina* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004 [cit. 2008-11-06]. Dostupný z WWW:
<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&pageid=downloadFile&filePath=storage/40b49f0d1245a.doc&fileName=UPM-z%C5%99izovac%C3%AD%20listina.doc>
- *Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupný z WWW:
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_name=o%20ochran%C4%9B%20sb%C3%ADrek%20muzejn%C3%AD&PC_8411_l=122/2000&PC_8411_ps=10#10821

Slovníky

- BLAŽÍČEK, Oldřich J.; KROPÁČEK, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění: Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Praha: Odeon, 1991.
- HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.
- HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. Praha: Tvorba, 2000.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001.
- MAREŠ, Jiří; GAVORA, Peter. *Anglicko-český pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1999.
- MAŘÍKOVÁ, Hana; PETRUSEK, Miloslav; VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.
- PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník: Lidské zdroje*. Praha: Academia, 2002.
- POCHE, Emanuel a kol. *Encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1975.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí: Díl 4*. Praha: Otto, 1891.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí: Díl 15*. Praha: Otto, 1900.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí: Díl 23*. Praha: Otto, 1905.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí: Díl 27*. Praha: Otto, 1908.

Pracovní a metodické listy muzeí

- BAŽANTOVÁ, Miroslava; ŠKALOUDOVÁ, Barbora; TRPIŠOVSKÁ, Michaela. *KPZ: Deník pro děti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008.³⁰⁹
- HLAVSOVÁ, Miroslava. *Pracovní listy ke krátkodobé výstavě Proměny vlákna, osobnosti české krajky v druhé polovině 20. století*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2004.

³⁰⁹ Součást muzejního kuffíku – viz kapitola č. 1.5.1.

- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Jak se dělá (moje) výstava*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003.
- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Pracovní listy ke krátkodobé výstavě současné lotyšské keramiky*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003.
- JINOCHOVÁ, Vladimíra; PFERJEROVÁ, Hana. *Klíčení: pracovní list ke speciálnímu programu ve stálé expozici*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2002.
- LEJČKOVÁ, Eva; MIKOVÁ, Šárka. *Pracovní listy ke stálé expozici Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, rok vydání neuveden.
- LEJČKOVÁ, Eva; MIKOVÁ, Šárka. *Metodické listy ke stálé expozici Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, rok vydání neuveden.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Moc zvířat: Samoobslužné pracovní listy pro návštěvníky ke krátkodobé výstavě Zvěrstvo / Zvěrosnubnost Michala Cihláře a Veroniky Richterové*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2007.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Samoobslužné pracovní listy subjective x objective*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2006.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Samoobslužné pracovní listy na stopě / příběhům věcí*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003.
- STELÍK, Michal; KALÁN, Jaroslav. *Do Muzea s Matějem 2: Pracovní listy dačického muzea pro II. stupeň základních škol*. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2003.
- SUCHÁNEK, Petr. *Rodinný průvodce sbírkou ruského umění GVU v Náchodě*. Náchod: Galerie výtvarných umění v Náchodě, rok vydání neuveden.
- *Derby Industrial Museum: Teachers' Pack*. Derby: Derby Industrial Museum, rok vydání neuveden.
- *Dějiny a příroda Jičína: průvodce pro celou rodinu*. Jičín: Regionální muzeum a galerie – Muzeum hry, 2002.
- *Explore and Discover...* London: Natural History Museum, rok vydání neuveden.³¹⁰
- *Find the Object*. Derby: Derby Museum and Art Gallery, rok vydání neuveden.
- *Looking for Light trail*. Derby: Derby Museum and Art Gallery, rok vydání neuveden.³¹¹
- *Průvodce pro uspěchaného návštěvníka*. Jičín: Regionální muzeum a galerie – Muzeum hry, 2002.
- *Secrets of the Gallery: A Teach Your Grown-Ups about Art Tour*. London: The National Gallery, rok vydání neuveden.³¹²
- *Textile Trail: Explorer's Guide*. Manchester: The University of Manchester, The Whitworth Art Gallery, rok vydání neuveden.
- *The Material Detectives: Activity Sheet*. Derby: Derby Industrial Museum, rok vydání neuveden.
- *Well Heeled – Choose your shoes*. Derby: Pickford's House Museum, rok vydání neuveden.

³¹⁰ Sada šesti pracovních listů s tématy: Animal parts, Food chains and keys, Dinosaurs, Rocks and soils, Materials.

³¹¹ Součást karet, které jsou součástí balíčku (activity pack).

³¹² Sada čtyř pracovních listů pro období 1250-1500, 1500-1600, 1600-1700, 1700-1900.

- *Wild Britain Trail for families and over 7's: Animals and art.* Manchester: The University of Manchester, The Manchester Museum, rok vydání neuveden.

Bakalářské a diplomové práce

- BERCHOVÁ, Markéta. *Vybrané pojmy občanské výchovy zpracované formou pracovních listů.* Praha, 2002. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filozofie. Vedoucí práce Regina Dlouhá.
- ELLIS, Irena. *Muzeum umění jako místo učení.* Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Seminář dějin umění. Vedoucí práce Alena Pomajzlová.
- MÁCOVÁ, Michaela. *Naše obec Hostivař: případová studie výchovně-vzdělávacího projektu.* Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filozofie. Vedoucí práce Hana Havlůjová.
- RĚMIŠOVÁ, Eva. *Děti v muzeu: Doprovodný program v galerii moderního umění: „Pojďte si hrát do galerie aneb V galerii není nuda!“.* Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Vedoucí práce Eva Jelínková.
- RYBECKÁ, Michaela. *Pracovní listy k expozici jako forma spolupráce mezi muzeem a školou (Expozice vinohradnictví a vinařství Regionálního muzea v Mikulově).* Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Vedoucí práce Irena Chovančíková.
- RYBNÍČKOVÁ, Alena. *Pracovní listy pro práci s poezií ve 3.-5. třídě ZŠ.* Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce Ondřej Hausenblas.
- ŤUPOVÁ, Marie. *Historie, nezlob mě! aneb Jak si užít muzeum při výuce dějepisu.* Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce František Parkan.

Jiné

- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Fakultní museum jako centrum musejní pedagogiky.* Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2002.
- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Fakultní muzeum jako jedna ze systémových možností spolupráce muzea a školy: systémový výchovně vzdělávací projekt.* Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2003.
- JINOCHOVÁ, Vladimíra. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: Výchovně vzdělávací strategie.* Praha, 1999.
- MACHEK, Tomáš; BABÁK, Petr. *Manuál vizuálního stylu Uměleckoprůmyslového musea v Praze.* Praha: studio Machek a Babák, 2000.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Koncepce pracovních listů do stálé expozice UPM v Praze: Projektový záměr pro seminář RG ČR.* Praha, 2005.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Projektový záměr k cyklu programů pro školní skupiny pro stálou expozici UPM v Praze v návaznosti na RVP.* Praha, 2005.
- SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Struktura výchovně vzdělávacího systému Dotkněte se muzea.* Praha, 2006.
- statistiky návštěvnosti oddělení prezentace sbírek UPM

6 Přílohy

Seznam příloh

Rodinný průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice

Uměleckoprůmyslového musea v Praze:

Příloha č. 1, s. 121 - Příběhy materiálů: Umění ohně s Vojtěchem Lannou
(samoobslužné pracovní listy do sálu skla a keramiky)

Příloha č. 2, s. 138 - ... a něco navíc (pro rodiče a jiné průvodce)

Příloha č. 3, s. 147 - Příklady odpovědí v pracovních listech, 4.10.2008

Fotografie

Příloha č. 4, s. 155 - Fotografie sálu skla a keramiky stálé expozice UPM a vybraných exponátů z tohoto sálu

Příloha č. 5, s. 158 - Fotografie z muzejního programu Umění ohně s Vojtěchem Lannou, 4.10.2008

Texty dotazníků, data zpracovaná formou tabulek a grafů, obrázky z dětských dotazníků

Příloha č. 6, s. 165 - Dotazníkový průzkum rodinných návštěvníků Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1.-31.8.2008

Příloha č. 7, s. 184 - Dotazník zpětné vazby – rodinní průvodci, 4.10.2008

Příloha č. 8, s. 195 - Dotazník zpětné vazby – dětské návštěvníci, 4.10.2008

Příloha č. 9, s. 200 - Dotazník zpětné vazby – obrázky z dětských dotazníků, 4.10.2008

Ostatní

Příloha č. 10, s. 203 - Struktura výchovně vzdělávacího systému Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Dotkněte se muzea*

Příloha č. 11, s. 204 - Doporučení pro sestavení rodinných průvodců pro ostatní sály

Příloha č. 12, s. 207 - Pracovní list pro záznam pozorování objektu

Příloha č. 13 - Původní verze rodinného průvodce je umístěna v obálce na zadních deskách práce

Příloha č. 1 - Příběhy materiálů: Umění ohně s Vojtěchem Lannou
(samoobslužné pracovní listy do sálu skla a keramiky)

Obrázek č. 1 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 1	122
Obrázek č. 2 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 2	123
Obrázek č. 3 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 3	124
Obrázek č. 4 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 4	125
Obrázek č. 5 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 5	126
Obrázek č. 6 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 6	127
Obrázek č. 7 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 7	128
Obrázek č. 8 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 8	129
Obrázek č. 9 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 9	130
Obrázek č. 10 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 10	131
Obrázek č. 11 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 11	132
Obrázek č. 12 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 12	133
Obrázek č. 13 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 13	134
Obrázek č. 14 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 14	135
Obrázek č. 15 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 15	136
Obrázek č. 16 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 16	137

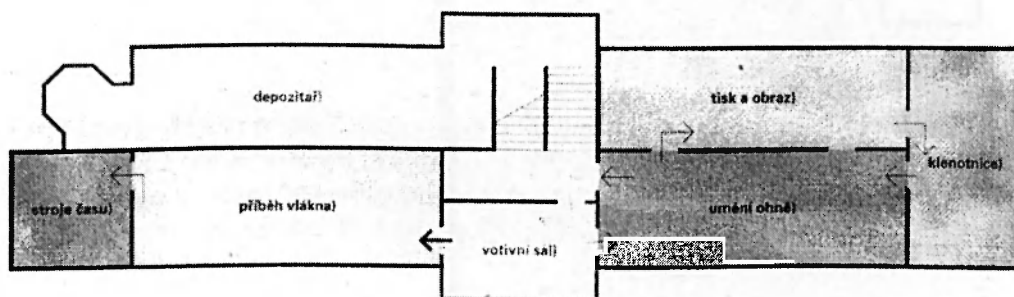
Příběhy materiálů)

Umění ohně s Vojtěchem Lannou) samoobslužné pracovní listy do sálu skla a keramiky)

Návod k použití) – čtěte před vstupem do sálu

- Každý sál ve stálé expozici má svoji barvu, stejně jako pracovní listy, které držíte v ruce.
- Dočtete se v nich spoustu zajímavých informací, ale možná také narazíte na slova, kterým nebudete rozumět. Jejich výklad najdete ve slovníčku na předposlední straně. Tato slova jsou v textu označena ☐.
- Většinu úkolů v pracovních listech můžete splnit přímo v muzeu – poznáte je podle 🏠. V listech ale najdete i úkoly na doma – ty jsou označeny 🏠.
- Pokud si s něčím nebudete vědět rady, poproste o pomoc toho, s kým jste do muzea přišli.
- V muzeu najdete několik předmětů označených symbolem ✋. Těch se můžete dotýkat a pohybovat s nimi. Na ostatní ale nesahejte, protože by se poškodily.
- Požádejte kustos(a) u vchodu do stálé expozice ☐ o tužku a polštářek, abyste si mohli udělat pohodlí. Pusťte se do objevování tajemné řeči věcí, kolem kterých možná doma procházíte bez povšimnutí. Plánek stálé expozice vám ukáže cestu.

1

Obrázek č. 1 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 1

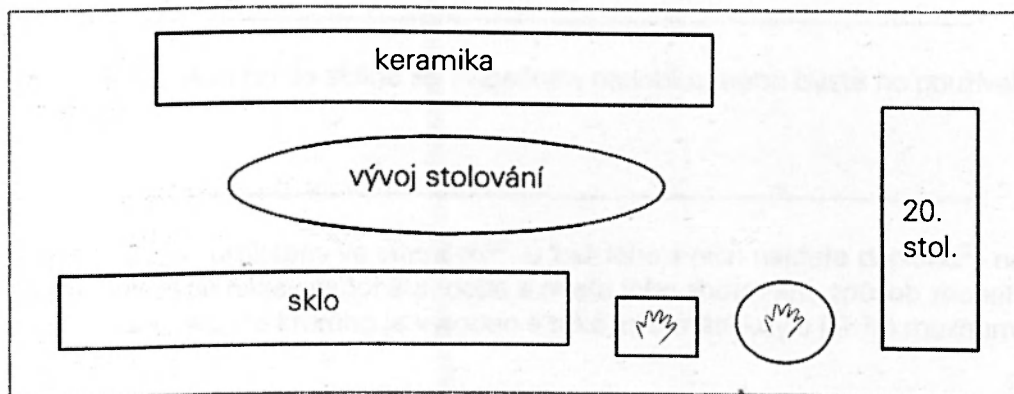
Dobrý den,
jmenuji se Vojtěch Lanna a vítám vás ve vstupním sále stálé expozice muzea, na jehož založení jsem se před více než sto lety podílel. Jako průmyslník jsem měl blízko k uměleckému řemeslu[□] a užitému umění[□], navíc jsem byl jeho sběratelem. Část mé sbírky skla je vystavena v sále, do kterého se za chvíli společně podíváme. Tehdy nám dárcům lidé říkali mecenáši[□] (dnes by o nás mluvili jako o sponzorech). Věřil jsem, že je nezbytné, aby vznikla instituce, kde by umělečtí řemeslníci mohli čerpat inspiraci. Místo, které by uchovávalo krásné a přitom funkční předměty pro další generace. Chtěl jsem také poukázat na zručnost českých lidí.

Za více než sto let své existence nashromáždilo muzeum mnoho zajímavých exponátů[□]. Jsou to předměty, se kterými se setkáváte každý den: nábytek, nádobí, sklo, šperky, užitá grafika[□] a fotografie, bytový textil a oděvy, hodiny a hodinky...

Současnou stálou expozici nazvali kurátoři[□] Příběhy materiálů. V jednotlivých sálech můžete pozorovat, z jakého materiálu[□] jsou vystavené předměty vyrobeny a k jakému slouží účelu. Můžete také sledovat, jak se postupem času vyvíjely až do podoby, v jaké je známe dnes.

Zvu vás na společnou procházku sálem Umění ohně, kde je právě vše připraveno na hostinu:

Proč právě Umění ohně? Vystavujeme zde předměty vyrobené z materiálů, které by bez ohně nemohly vzniknout: skleněné a keramické nádoby a objekty. Seznámíme se s procesem jejich výroby, možnostmi zdobení a jejich účelem. Čeká na vás i záhada k rozluštění a malý dárek.

1) Nejprve si prohlédněte stůl, ke kterému brzy zasednou hodovníci. Celý jej obejděte a seznamte se s vývojem stolování v průběhu staletí. Všimněte si, jak se měnily tvary, materiál i dekor¹ stolního nádobí a poznamenejte si, jaké druhy nádobí zde vidíte.

Nádoby na pití:

sklenice, _____

Nádoby na jídlo:

talíř, _____

2) Vyberte si na prostřeném stole jeden exponát, který byste chtěli mít doma. Jak se jmenuje?

Vystavili byste si ho do skříně se svátečním nádobím, nebo byste ho používali každý den?

Exponáty jsou umístěny ve vitrínách². U každého z nich najdete popisku³, na které je napsán název exponátu, doba a místo jeho zhotovení, způsob zdobení, název materiálu, ze kterého je vyroben a také informaci kdy a jak ho muzeum získalo.

3) Ve vitrínách s exponáty ze skla najdete číši, na které je namalován pohled do sklárny. Pokud si ji pořádně prohlédnete, zjistíte, že je na ní podrobně znázorněn postup výroby skla⁴. Tato číše nesloužila k běžnému užívání, ale měla zvláštní účel. Jak byste ji vzhledem k její velikosti a dekoru využili vy?

3

4) Na protější stránce najdete velmi podobný obrázek jako na číši. Je na něm zobrazen proces výroby skla. Propojte linkou popisy jednotlivých fází výroby s kresbami.

- Suroviny se dopravují k peci.
- Roztavená směs se tvaruje pomocí nástrojů, např. sklářské píšťaly.
- Suroviny se taví v tavicí peci při velmi vysokých teplotách.
- Výrobky se pečlivě kontrolují a vyřazují se vadné.
- Zformované nádoby chladnou v chladicí peci.
- 1** Těžba surovin (zejména písku), ze kterých se sklo vyrábí.

5) Jak jste si asi všimli, jednotlivé fáze výrobního procesu se pomíchaly. Očíslujte jejich správné pořadí.

6) Na kresbě chybí jedna důležitá fáze výrobního postupu. Která? Pozorně si prohlédněte vystavené skleněné nádoby, napoví vám. Chybějící fázi popište:

7 _____

Sklářská huť z počátku 15. století

5

Obrázek č. 5 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 5

Kromě skleněných předmětů najdete v sále i exponáty z keramiky¹⁴.

Keramika se vyrábí ze zvláštních druhů hlíny. Smícháním hlíny s vodou získá hrnčíř hmotu, kterou může různě tvarovat.

Keramika se tvaruje třemi základními způsoby:

1. vytáčením na hrnčířském kruhu - například ____
2. modelováním v ruce - například ____
3. tvarováním ve formách - například ____

147) Podívejte se na vystavené exponáty a přiřaďte výrobek nebo jeho část ke způsobu tvarování.

- A - zapékací mísa při hromadné výrobě
- B - talíř při ruční výrobě
- C - ouško k hrníčku při ruční výrobě

Po vytvarování je třeba výrobek vypálit, aby se zachoval jeho vzhled. Předmět lze také různě zdobit.

148) Vyjmenujte dva typy dekoru keramiky, které vidíte na vystavených exponátech.

Sklo a keramika mají odlišné vlastnosti. Mezi sebou se ale liší i různé druhy keramiky.

149) Najděte v sále stůl, na kterém jsou v řadách vystaveny různé nádoby. Stůl je označen¹⁵. Tyto předměty jsou inspirovány vystavenými exponáty. Můžete se jich dotýkat a seznámit se tak s vlastnostmi materiálů, ze kterých jsou vyrobeny.

Keramiky dělíme na tři základní skupiny podle použitého druhu hlíny a podle teploty vypalování v peci.

Nejstarším druhem keramiky jsou hrnčířské výrobky z **hrnčiny**[Ⓜ]. Z hrnčiny se dříve vyráběly talíře, mísy, džbány, ale i pánve a hrnce. Tyto výrobky jsou křehké a lehké.

Základní druh hrnčiny se nazývá terakota[Ⓜ].

Terakota se často dekoruje glazurou[Ⓜ]. Takovému druhu keramiky říkáme majolika neboli fajáns[Ⓜ].

Nádobka z terakoty se skrývá pod číslem 11, kalíšek z majoliky pod číslem 12.

 10) Jaký cítíte rozdíl v povrchu těchto dvou nádobek?

Druhým typem keramiky je **kamenina**[Ⓜ]. Používá se pro výrobu nádobí, ale také dlažby nebo rour.

Nádobky z kameniny najdete pod čísly 13 až 16.

 11) Čím připomíná kamenina kámen?

Třetím typem keramiky je **porcelán**[Ⓜ]. Má světlou barvou. Porcelán se používá hlavně pro výrobu nádobí.

Z porcelánu je vyrobena nádobka číslo 17.

 12) Kterému z ostatních materiálů se porcelán nejvíc podobá?

 13) Vyberte si jednu nádobku, která je vám příjemná na dotek. Z jakého materiálu je vyrobena?

14) Najděte v sále vitrínu, ve které jsou vystaveny exponáty z materiálu, který jste si zvolili. Z vitríny si vyberte jeden exponát, který se vám líbí. Zamyslete se nad následujícími otázkami. Svě odpovědi si zaznamenejte do tabulky.

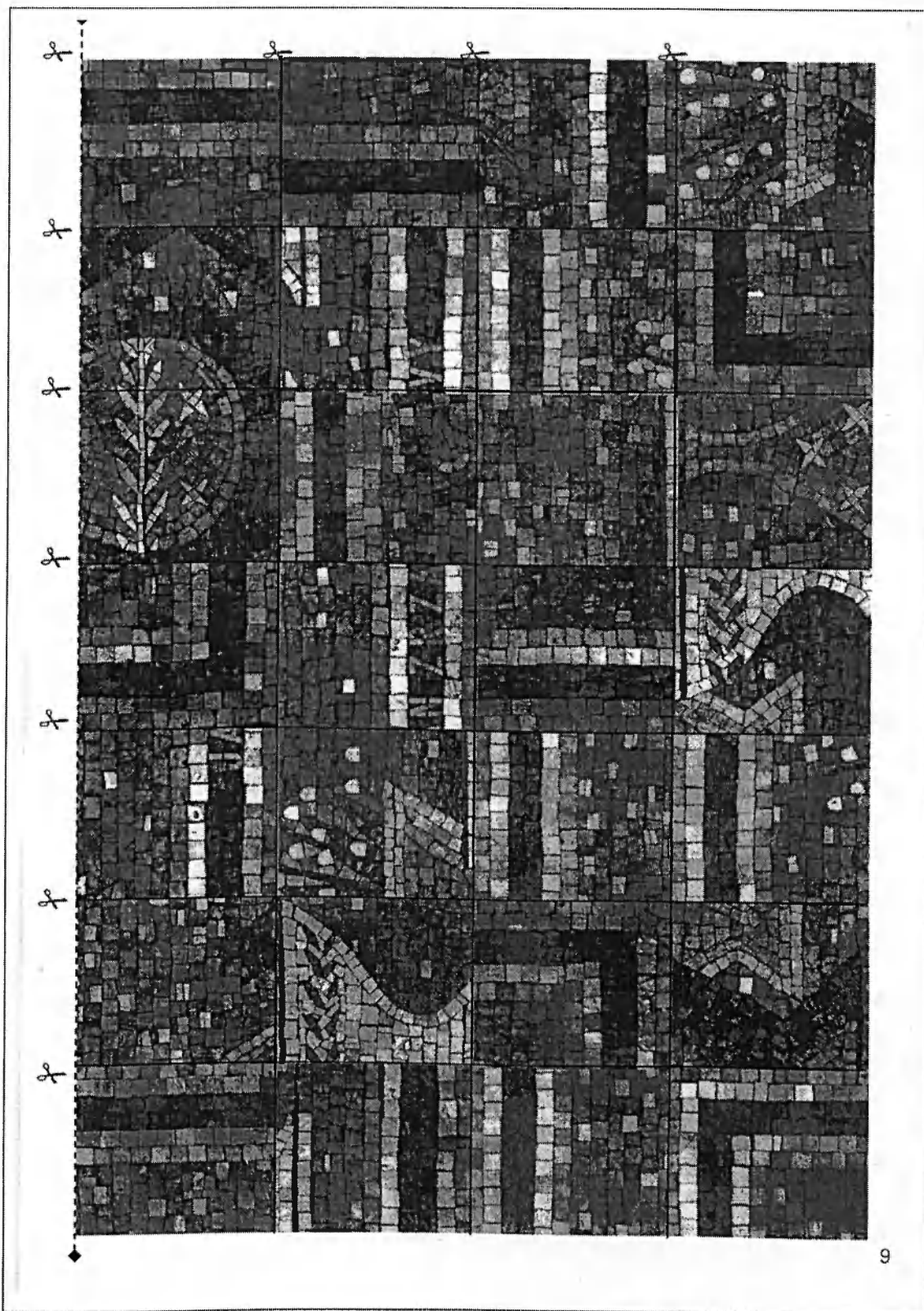
Jakou má barvu?	
Jak je zdobený?	
Jaký je jeho účel?	
Mohli byste ho použít ještě k něčemu jinému?	

15) Na volné místo můžete nakreslit tvar exponátu. Vedle něj si můžete nakreslit detail¹⁴ předmětu s dekorem, který vás zaujal. Můžete ho i zvětšit, aby byl dobře vidět.

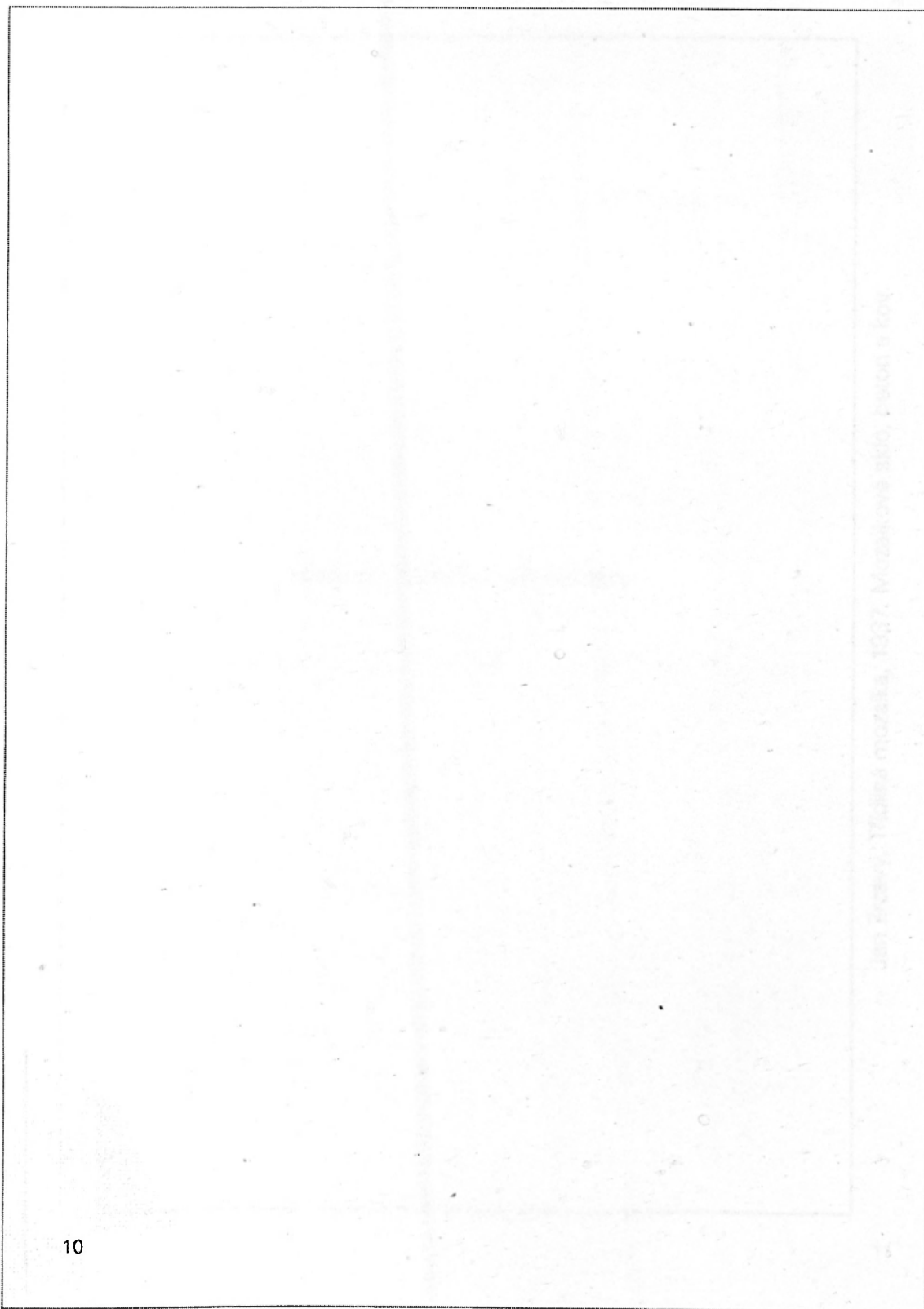
Z keramiky a skla lze také vytvářet mozaiky¹⁵, které zdobí podlahy a stěny budov a místností. Tři mozaiky visí na stěně v tomto sále.

16) Najděte je a zapište si, z čeho se skládají.

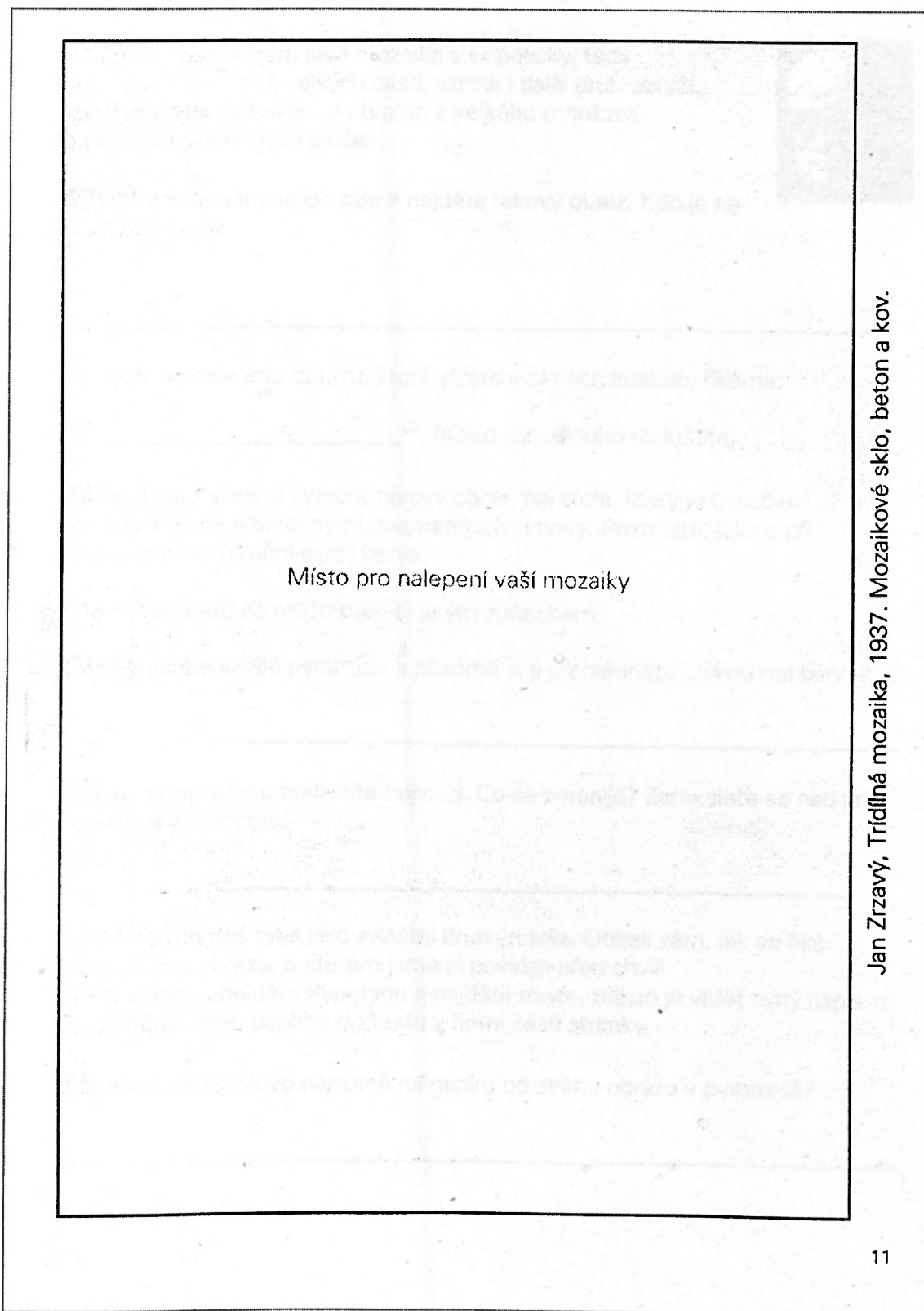
17) Pro ty z vás, kteří rádi sestavujete skládačky, máme malý dárek. Rozstříhejte doma fotografii z protější strany, poskládejte ji a nalepte na stranu další.

Obrázek č. 9 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 9

Obrázek č. 10 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 10

Obrázek č. 11 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 11

Podobným způsobem jako mozaika a skládačky, tedy sestavováním různě velkých částí, vzniká i další druh obrazu, který je v sále vystaven. Je tvořen z velkého množství barevných skleněných plošek.

17) Rozhlédněte se po sále a najděte takový obraz. Kdo je na něm zobrazen?

Tomuto skleněnému obrazu, který vidáte v oknech kostelů, říkáme:

_____ (slovo zanedlouho rozluštíte)

18) Zkuste si sami vytvořit takový obraz. Na stole, který je označen najdete krabice s barevnými geometrickými tvary. Pozorujte, jak se při překrývání tvarů mění jejich barva.

Barva předmětů se může měnit i jiným způsobem.

19) Najděte v sále pyramidu a pozorně si ji prohlédněte. Jakou má barvu?

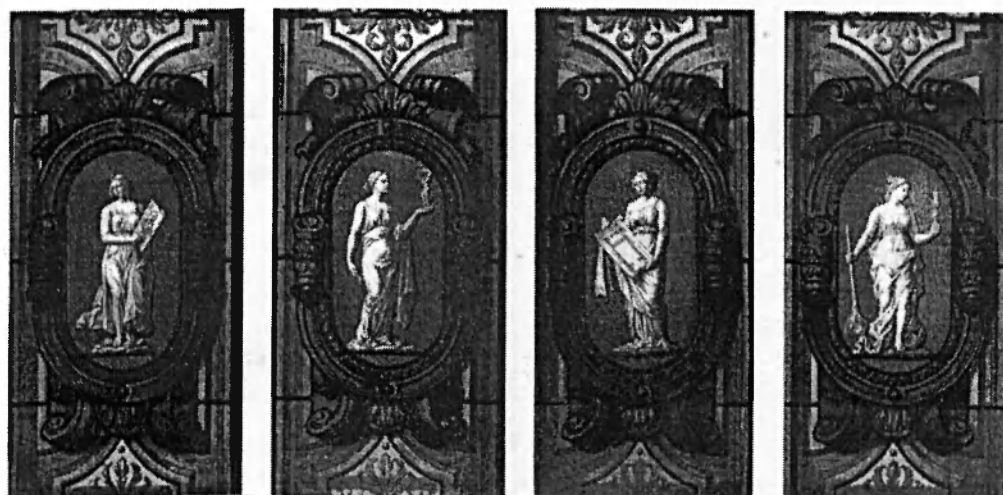
Teď se na pyramidu podívejte odjinud. Co se změnilo? Zamyslete se nad tím, co změny způsobuje.

Pyramida funguje také jako zvláštní druh zrcadla. Odhalí vám, jak se říká skleněnému obrazu, o kterém jsme si povídali před chvílí. Ještě jednou obejděte Pyramidu a najděte místo, odkud je vidět tajný nápis. Rozluštěné slovo doplňte do textu v horní části stránky.

20) Jak se liší slovo napsané na papíru od svého odrazu v pyramidě?

21) Až budete odcházet ze stálé expozice, na schodišti najdete dvě velké vitráže, které jsou součástí muzejní budovy a prohlédněte si je. Muzeu je věnovali mecenáši, a já považuji za velkou čest, že jsem mohl být jedním z nich. Vitráže zobrazují alegorie těchto uměleckých řemesel: architektury, užité grafiky, sklářství a sochařství.

22) Přiřadte řemesla ke správné vitráži. Pomohou vám jejich atributy.
Do prvního řádku tabulky vepište, které řemeslo je na vitráži znázorněno, do druhého řádku napište atribut tohoto řemesla.

<i>Užitá grafika</i>			
		<i>Stavební plán</i>	

Zde končí naše dnešní prohlídka. Jak vidíte, i zdánlivě obyčejné věci mají svou hodnotu a mohou nám hodně povědět o sobě i o době, ve které vznikly.

Jsem rád, že jsem se s vámi seznámil a doufám, že stejnou příležitost budou mít i moji kolegové z Votivního sálu, kteří se s Vámi těší příště na viděnou v sálech Příběh vlákna, Klenotnice, Tisk a obraz a Stroje času.

Váš

Vojtěch Lanna

13

Obrázek č. 13 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 13

A něco na závěr:

🏠 Vyberte si předmět, který máte doma, a o kterém si myslíte, že by se mohl stát muzejním exponátem. Staňte se kurátory a vyplňte katalogový list exponátu:

Název exponátu)	Fotografie nebo kresba)
Doba a způsob získání)	
Materiál)	Detail)
Popis)	

☒ slovníček pro stálou expozici)

alegorie) zobrazení pojmů pomocí určité podoby, např. lidské postavy nebo zvířete

atribut) přívlastek, poznávací znamení určité osoby nebo bytosti

dekor) výzdoba, ozdoba

depozitář) sklad, ve které muzeum uchovává exponáty[☒], které právě nevystavuje

designér, [čti dizajnér]) člověk, který navrhuje vzhled a funkci určitého předmětu

detail) podrobný zvětšený výřez

exponát) výstavní předmět

expoziice) dlouhodobá výstava[☒]

kurátor) pracovník muzea, který má na starosti vytváření, výzkum a péči o muzejní sbírku[☒]

kustod) pracovník muzea, který kontroluje vstupenky, podává návštěvníkům informace o výstavě a kontroluje prostor, kde výstava probíhá

materiál) látka, ze které je předmět vytvořen

mecenáš) člověk, který podporuje umění a vědu, hlavně darováním peněz

muzejní sbírka) všechny cenné nebo významné předměty uchovávané v určitém muzeu

muzeum) budova, kde se exponáty[☒] shromažďují, odborně zkoumají a vystavují

popiska) lístek s informacemi o exponátu[☒]

umělecké řemeslo) rukodělný výrobní postup, jehož výsledkem je předmět s uměleckou hodnotou

užitá grafika) druh výtvarného užitého umění např. plakáty a knižní obaly

užitě umění) umění, které zdůrazňuje užitost; umění obsažené ve věcech každodenní potřeby

vernisáž) slavnostní otevření výstavy[☒]

vitřina) skleněná skříň, ve které se vystavují exponáty[☒]

výstava) představení muzejní sbírky[☒] veřejnosti

☒ slovníček pro sál skla a keramiky)

email) barvy vypalované při vysokých teplotách používané k dekoraci skla

fajáns a majolika) druh keramiky[☒], která je pokryta neprůhlednou glazurou[☒]; majolika získala název od ostrova Majorka, odkud ji v 15. století dováželi do Itálie Arabové; fajáns má jméno od města Faenza, které stálo v popředí výroby keramiky v 16. století

glazura) sklovitý povlak, které zdobí keramikou[☒]; způsobuje, že nádoba nepropouští vodu či jinou tekutinu

hrnčina) druh keramiky[☒]; běžné hrnčářské výrobky z pálené hlíny; na rozdíl od fajánsu[☒] je pokryta jen hnědou či zelenou průsvitnou glazurou[☒] nebo je bez glazury

humpen) velká číše z období renesance nejčastěji zdobená emailovými barvami[☒], často sloužila k slavnostním přípitkům

kamenina) druh keramiky, který vzhledově připomíná kámen; málo nasakuje vodu

keramika) výrobky z hlíny, které byly vytvarovány a vypáleny

mozaika) plošná výzdoba s figurálními nebo geometrickými náměty užívaná především v architektuře; vzniká sestavováním různobarevných úlomků, střepeů či částí

porcelán) jemná pálená keramika bílé barvy s průsvitným střepeem; vypaluje se za velmi vysokých teplot

sklářská huť) výroba skla

sklo) průsvitná hmota, která vzniká po zchlazení roztavené směsi písku

terakota) základní druh hrnčiny[☒], který není pokryt glazurou[☒]

vitráž) obrazec složený z barevných skel spojených olověnými pásky

15

Obrázek č. 15 - Umění ohně s Vojtěchem Lannou, s. 15

Literatura)

Kde najít informace odborného rázu)

- CHLÁDEK, Jiří; NOVÁ, Ilona. *Porcelán kolem nás*. Praha: SNTL, 1991.
- MATTISON, Steve. *Jak se dělá keramika: podrobný průvodce nástroji, materiály a technikami pro hrnčíře a keramiky*. Praha: Slovart, 2004.
- **MATYÁŠOVÁ, Eva. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: průvodce*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2005.**
- PETRÁŇ, Josef a kol. *Dějiny hmotné kultury I (2): Kultura každodenního života od 13. do 15. století*. Praha: SPN, 1985.
- PROCHÁZKA, Miloslav K. *Umělecké řemesla: O keramice, skle a nábytku*. Praha: Albatros, 1977.
- RILEYOVÁ, Noël. *Dějiny užitého umění: Vývoj užitého umění a stylistických prvků od renesance do postmoderní doby*. Praha: Slováry, 2004.

Kde najít inspiraci pro kreativní činnost)

- ADAMCOVÁ, Marie *Keramika pro malé i velké*. Praha, 1994.
- BARFF, Ursula. *Velká kniha pro malé mistry*. Praha: Knižní klub, Ikar, 1995.
- CIKÁNOVÁ, Karla. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995.
- ELLIS, Mary. *Keramika pro děti: základy práce s hlinou a výtvarné návrhy*. Praha: BB art, 2005.
- OWEN, Cheryl. *Malování na sklo: pro šikovné ruce*. Frýdek-Místek: Alpress, 2005.

ⁱ Obrázek na straně 5: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clskloc#uvod>

Samoobslužné pracovní listy pro sál skla a keramiky)

Autorka) Jana Němečková

Spolupráce) Mgr. Vladimíra Sehnalíková

Redakce) Alena Bártová

Vydalo Uměleckoprůmyslové museum v Praze v roce 2008.

upm

www.upm.cz

Příloha č. 2 - ... a něco navíc (pro rodiče a jiné průvodce)

Obrázek č. 1 - ... a něco navíc, s. 1	139
Obrázek č. 2 - ... a něco navíc, s. 2	140
Obrázek č. 3 - ... a něco navíc, s. 3	141
Obrázek č. 4 - ... a něco navíc, s. 4	142
Obrázek č. 5 - ... a něco navíc, s. 5	143
Obrázek č. 6 - ... a něco navíc, s. 6	144
Obrázek č. 7 - ... a něco navíc, s. 7	145
Obrázek č. 8 - ... a něco navíc, s. 8	146

... a něco navíc (pro rodiče a jiné průvodce)

Vážení rodinní průvodci, vítáme vás a vaše děti v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze (UPM). Pro zpříjemnění vaší návštěvy muzea jsme pro vás připravili rodinného průvodce, který se skládá z pracovních listů pro děti a listů pro průvodce. K vypracování úkolů v pracovních listech budete potřebovat také tužky a pastelky. V průvodcovských listech najdete **doporučení pro práci** s dětskými pracovními listy, odpovědi na položené otázky a zadané úkoly a poznámky k aktivitám (označeny □). Průvodcovské listy dále obsahují **podrobnější informace** o historii a sbírkách UPM, vystavených exponátech a materiálech (označeny a). Ty si můžete přečíst přímo v expozici, nebo si je „nechat na doma“. Pro lepší orientaci je vždy na začátku dané pasáže uvedeno číslo strany korespondující s pracovními listy a číslo úkolu. Nezapomeňte si vzít pracovní listy i pro sebe!

Na úvod pro vás máme několik doporučení:

- Pročtěte s dětmi „**Návod k použití**“ pracovních listů.
- Proberte v krátkosti **zásady chování** v muzeu. Připomeňte dětem, že kromě zón označených není dovoleno dotýkat se exponátů a vitrín. Pracovní listy a otázky v nich obsažené by vás měly motivovat k diskusi nad exponáty, ale váš rozhovor by neměl rušit ostatní návštěvníky.
- Pokud děti některé **úkoly nezaujmou**, vynechte je.
- Podporujte děti ve vytváření **asociací** s jejich **každodenním životem** – naše exponáty k tomu přímo vybízejí. Podobnost exponátů s předmětem, který máte doma, může navodit diskusi o hodnotě věcí nebo podnítit vyprávění čistě osobního příběhu. V některých případech lze také propojit poznatky z muzea se znalostmi získanými ve škole.
- **Doporučená literatura** uvedená na poslední straně pracovních listů vám poskytne další informace. Je rozdělena na část odbornou a část praktickou, která obsahuje knihy s náměty na kreativní činnosti ve volném čase.
- Poslední stránka v průvodcovských listech je určena na **zaznamenávání otázek** dětí a vlastní nápady. Můžete se k nim doma společně vrátit a navázat na návštěvu muzea. Můžete dětem navrhnout, aby si začaly vytvářet vlastní „muzejní sbírku“. V pracovních listech najdete také úkoly „na doma“.
- U vybraných exponátů zmíněných v pracovních nebo průvodcovských listech najdete jejich číslo – první označuje číslo vitríny, druhé **číslo exponátu**.

Strana 2

- Přečtete si společně úvod Vojtěcha Lanny. Zeptejte se dětí, jaké předměty v muzeu očekávají. Sbírký Uměleckoprůmyslového musea v Praze (UPM) tvoří sklo a keramika, užitá grafika a fotografie, textil a móda, kovy, nábytek, předměty z různých materiálů a hodiny a hodinky.
- Průvodce sálem Umění ohně je Vojtěch Lanna, jehož kolekce skla tvoří základ sbírky skla a keramiky UPM.
- Pro vaši orientaci v sále je na této straně pracovních listů umístěna mapka sálu skla a keramiky.

☞ **UPM** založila v r. 1885 Pražská obchodní a živnostenská komora. Od svého vzniku až do r. 1900 byly jeho sbírky umístěny v Rudolfinu. V letech 1897 až 1899 probíhala stavba vlastní budovy UPM podle návrhu architekta **Josefa Schulze** (mj. autora budovy Národního muzea, Rudolfinu a podílel se také na dostavbě budovy Národního divadla). Základem muzejních sbírek se staly sbírky **Vojtěcha Lanny a Gustava Pazaurka**.

Stálá expozice **Příběhy materiálů** byla otevřena v roce 2000. Exponáty jsou vystaveny podle použitých materiálů se zaměřením na rozmanitost technik a stylů. Ve **Votivním sále** se nacházejí busty zakladatelů a mecenášů muzea, výše jmenované sbírky skla a tzv. Karlestejný poklad. V expozici **Příběh vlákna v sále textilu a módy** zhlédnete tapiserie, krajky, historické i soudobé oděvy, liturgická roucha a tištěné tkaniny. **Stroje času** je název **sálu hodin a hodinek**, kde je umístěna expozice hodinových skříněk a slunečních, sloupkových a rámových hodin od gotiky do současnosti. V **sále skla a keramiky** nazvaném **Umění ohně** se seznámíte s technikami výroby a zdobení skla a keramiky. **Sál užitě grafiky a fotografie** **Tisk a obraz** představuje sbírku knih (nejstarší ze 13. stol.), užitě grafiky, plakátů a fotografie. V **Klenotnice - sále kovů a jiných materiálů** jsou šperky, liturgické předměty a nádoby a stolní náčiní. Ve všech sálech je rozmístěn nábytek, který s daným materiálem souvisí. Exponáty ze sbírky UPM uvidíte také ve stálých expozicích Národní galerie v Praze, např. v Muzeu českého kubismu v Domě u Černé Matky boží a ve Veletržním paláci.

☞ **Vojtěch rytíř Lanna** (29. května 1836 – 31. prosince 1909) se narodil v rodině úspěšného českého průmyslníka Vojtěcha Lanny. Od r. 1856 pracoval v rodinné firmě, obchodoval s tuhou a dřevem a podílel se na výstavbě několika železnic. Po otcově smrti Lanna převzal rodinný podnik a věnoval se zejména realizaci myšlenky vltavsko-dunajského průplavu. Firma Lanna vystavěla na dolní Vltavě a na Labi několik zdymadel.

Lanna byl ale především sběratel a mecenáš českého umění. Ve svých sbírkách se snažil o soustavnou dokumentaci řemeslných výrobků s cílem jejich budoucí prezentace a využití při vzdělávání. V roce 1900, kdy byla postavena budova Uměleckoprůmyslového musea v Praze, zapůjčil a později muzeu věnoval část své cenné sbírky skla. Ve sbírkách UPM je také velké množství keramiky, medailí a kovových výrobků z Lannovy sbírky. Za svou činnost byl roku 1907 povýšen do stavu svobodných pánů.

Strana 3

1,2) Požádejte děti, aby své odpovědi na otázky zdůvodnily. Zamyslete se společně nad tím, jak se liší např. jídelní servis či sada sklenic používané každý den od souborů svátečních.

Pokud si sami chcete vytvořit katalogový list, nalistujte doma stranu 14 pracovních listů.

3) Jedná se o číši s pohledem do sklárny v Zeilbergu z roku 1680 (ex. č. 2/11). Tomuto druhu číši se říká humpen. Používaly se jako vítací sklenice – při příjezdu vzácné návštěvy byly humpeny naplněny vínem a host je musel vypít do dna. Sloužily také jako dekorace. Tento humpen pochází ze sbírky Vojtěcha Lanny.

☞ Ve stejné vitríně najdete i další humpeny, které opět okouzlují malbou a lákají k prozkoumání – např. číši s portréty rodiny huftmistra Martina Müllera nebo číši s hráči karet a triktraku. Humpeny a podobné skleněné nádoby byly malovány emailovými barvami (sklovité barvy, které jsou vypalovány při teplotě kolem 600°C). Do Čech se tato technika dostala v polovině 16. století.

Strana 4

5) Správné pořadí výrobního procesu:

1. Získávají se suroviny (zejména písek), ze kterých se sklo vyrábí.
2. Suroviny se dopraví k peci.
3. Suroviny se taví v tavicí peci při velmi vysokých teplotách.
4. Roztavená směs se tvaruje pomocí nástrojů, např. sklářské píšťaly.
5. Zformované nádoby chladnou v chladicí peci.
6. Výrobky se pečlivě zkontrolují a vyřadí se vadné.

6) Na obrázku chybí vyobrazení sedmé fáze procesu, při které se vyrobené nádoby zdobí, např. broušením, rytím, zlacením nebo plastickými skleněnými nálepy.

☞ Několik zajímavostí o skle:

- Přesná doba vzniku sklářství není prokázána, zmínka o skle je už v Bibli (ve Zjevení sv. Jana). Je pravděpodobné, že se objev skla udál současně na několika místech.
- V Čechách se se sklem setkáváme od 11. století. České sklo se proslavilo v 17. a 18. století, a to zejména sklo křišťálové.
- Sklářské suroviny v sobě obsahují oxidy kovů a proto byla středověká skla vždy zabarvená – nejčastěji do zelena působením oxidů železa.
- Sklo se vyrábí ze směsi surovin, které se říká sklářský kmen. Ten se skládá z křemenného neboli sklářského písku, vápence, který zvyšuje chemickou odolnost skla, a sody, která snižuje tavicí teplotu směsi. Do sklářského kmenu se přidávají další oxidy, v závislosti na požadovaných vlastnostech výsledného výrobku.

- Sklo se tvaruje různými způsoby. Nejstarším z nich je foukání pomocí sklářské píšťaly a tvarování ve formách (viz obrázek středověké hutě). V současnosti se výrobky často lisují - roztavené sklo se vlije do rozkládacích forem. Takové výrobky je možné poznat podle bočního „švu“. Pro výrobu tabulového skla se užívá technika lití.

Strana 6

- 7) Způsoby tvarování keramiky:

Vytáčení na hrnčířském kruhu – talíř při ruční výrobě

Modelování v ruce – ouško hrníčku při ruční výrobě

Ve formách – zapékací mísa při hromadně výrobě

- 8) Typy dekoru keramiky: malba, kolorování, zlacení, reliéf

Při plnění těchto úkolů se zaměřte na porovnávání výroby skla a keramiky (např. rozdíl v surovinách).

9) Stůl s haptickou (dotekovou) zónou je umístěn v zadní části sálu u okna a je označen symbolem . Zkoumejte a porovnávejte jednotlivé materiály.

☞ Povšimněte si, že část sbírky keramiky je vystavena v původních vitrínách, navržených architektem **Josefem Schulzem**.

Strana 7

U hmatové zóny jsou umístěny popisky odbornějšího charakteru. Můžete na nich dětem ukázat, že druhy keramiky, které jsme si právě představili, odborníci člení ještě podrobněji.

Na výrobu keramiky na hrnčířském kruhu se můžete podívat v sále textilu, kde je vystavena tapiserie Hrnčířství z let 1924-1925 od Františka Kysely.

☞ Z technického hlediska se keramika dělí na podstatně větší množství druhů, a to na základě vypalovací teploty a nasákavosti. S tím souvisí použité suroviny, typ a použitá glazura a základní vlastnosti výrobku. Tímto způsobem je možno keramiku dělit na cihlářské výrobky, majoliku, keramiku hrnčířskou, stavební, dále na kameninu, zdravotní keramiku, porcelán a technickou keramiku.

Hrnčířské výrobky se vypalují při teplotě okolo 1200°C a mají vysokou nasákavost. Kvůli snížení nasákavosti a také kvůli snadnější omyvatelnosti se tyto výrobky pokrývaly glazurou. Výrobky z glazované hrnčiny se nazývají majolika (podle ostrova Majorika) neboli fajáns (podle města Faenzy). Nejjednodušším zařízením na výrobu hrnčiny je hrnčířský kruh vynalezený pravděpodobně v Egyptě okolo roku 2000 př. n. l. Jedním z nejzajímavějších exponátů v sále vyrobených z hrnčiny je Trojská váza, která byla součástí zahradního areálu barokního zámku v Tróji.

Kamenina má nižší nasákavost než hrnčina a vypaluje se okolo 1250°C. Kamenina se dělí na jemnou, která je považována za předchůdce porcelánu, a hrubou, která se používá zejména ve stavebnictví. Lze ji glazurovat, zejména bíle a hnědě. Velmi známá je anglická kamenina značky Wedgwood, která proslula především černě probarvenou hmotou. Mezi vystavenými

exponáty najdete z produkce Wedgwood např. hlavu Laookonta, vyrobenou kolem roku 1800 (ex. č. 14/7).

Porcelán charakterizuje téměř nulová nasákavost a vysoká teplotou výpalu (okolo 1400°C). Pro jeho výrobu je třeba speciální jílový materiál kaolin. Porcelánový stěp je bílý, slinutý a propouští světlo. Dělí se na tvrdý (vč. porcelánu stolního a technického) a měkký. Porcelán se do Evropy dovážel už od středověku z Číny. Evropa odhalila tajemství jeho výroby až v roce 1709. Hned v roce 1710 byla v Míšeňi založena první evropská manufaktura na výrobu tvrdého porcelánu. Z míšeňského porcelánu je např. Immaculata z roku 1738 (ex. č. 16/1).

Strana 8

Povzbudte děti, aby se pokusily co nejdetailněji popsat zvolený exponát, a také aby se zamyslely nad jeho funkcí a dalším možným využitím. Tuto aktivitu můžete zkusit společně s dětmi – např. si vybrat stejný exponát a následně porovnat vaše popisy. Nebo si každý může zvolit svůj vlastní exponát ze stejné vitríny a popsat jej. Ostatní mohou hádat, o který předmět jde.

16) V sále visí třídílná mozaika od Jana Zrzavého (ex. č. 18/31).

16) Mozaiky se skládají z malých keramických, kamenných nebo skleněných kousků.

Vznik mozaiky můžete dětem přiblížit analogií se skládačkami a puzzle. Fotografie jedné části tohoto triptychu se nachází na straně 9. Doma ji společně rozstříhejte, složte a nalepte na stranu 11.

Pro některé děti by mohlo být obtížné skládat puzzle bez předlohy, proto najdete fotografii mozaiky v průvodcovských listech na straně 7.

Jan Zrzavý (1890 – 1977) byl český malíř, grafik a ilustrátor a významný představitel české avantgardy počátku 20. století.

Strana 12

17) Motiv na vitráži (sv. Ludmila a sv. Václav) lze použít jako podnět k diskusi o českých patronech – toto téma je součástí učiva vlastivědy na 1. stupni.

Na „opravdovou“ kostelní vitráž se můžete podívat v sousedním sále kovů a jiných materiálů. Jedná se o vitráže s Ukřižovaným Kristem a světci vytvořené kolem let 1370 a 1390 pocházející z kostela ve Slivenci.

18) V aktivní zóně si můžete společně vyzkoušet tvorbu barevných obrazů. Připomeňte dětem princip skládání barev a rozdělení barev na základní a složené.

19) Pyramida (ex. č. 18/38) je složena z lepených vrstev skla a následně zabroušena, proto se při pohledu z různých stran mění pozorované tvary.

Zároveň se mění i barva objektu v závislosti na lomu paprsku světla při dopadu na hranol.

20) Z místa označeného na podlaze nálepkou lze odrazem jako v zrcadle přečíst nápis „VITRÁŽ“.

☞ Autorem vitráže se sv. Ludmilou z roku 1906 je **Karel Vácha**.

☞ Autorem Pyramidy z let 1975 až 1998 je **Václav Cigler** (nar. 1929). Zaměřuje se především na tvorbu objektů, většinou z broušeného optického skla, návrhy osvětlovadel a šperků a prostorové kompozice pro architekturu. Autor o své tvorbě:

Dělám sklo, které nechce být uměním, ale prostředkem dívání a pozorování

Dělám netechnické přístroje, které vnější prostředí zvětšují, zmenšují, zrcadlí, rozkládají.

Dělám clony, které okolní svět přefiltrovávají do nové barevnosti a tvarů.

Nabízím konfrontaci skutečnosti transformované se skutečností původní, nezakreslenou...

Využívám k tomu především optických vlastností skla.

Sklo je vzrušující materiál. Je právě tak hmotou jako nehmotou. Právě tak skutečné je neskutečné.

Právě tak svébytné jako sebe přesahující, a tak zpochybňující naši smyslovou zkušenost.

Sklo je navíc snad jediným materiálem, který je možné neustále technologicky rozvíjet a uzpůsobovat tak k realizování i těch nejfantasmagoričtějších představ a záměrů.

Sklo má povahu a osud člověka.¹

Strana 13

Vyzvěte děti, aby pozorovaly především samotné vitráže spíše než jejich fotografie v pracovních listech. Děti by měly být schopny odůvodnit, proč daný atribut přiřadily k určitému řemeslu.

22) Vitráž darovaná Vojtěchem Lannou se nachází ve zvýšeném přízemí. Na první fotografii je alegorie rytectví (pokud se podíváte opravdu zblízka, uvidíte autoportrét Albrechta Dürera), atributem je rytina. Na druhé fotografii vidíte alegorii sochařství, atributem je socha. Na třetí fotografii je zobrazena alegorie architektury, atributem je stavební plán. Na poslední fotografii najdete alegorii sklářství, atributem je sklářská píšťala.

☞ Alegorie uměleckého průmyslu s postavou ženy v historizujícím kostýmu s číší je zachycena na vitráži vlevo. Uprostřed druhé vitráže drží alegorie malířství v rukou paletu a štětec. Návrhy vitráží vytvořil **Josef Schulz**.

Strana 14

Na této straně si můžete společně vytvořit katalogový list muzejního exponátu.

¹ <http://www.gallery.cz/gallery/cz/vaclav-cigler-vystava.html>

Literatura)

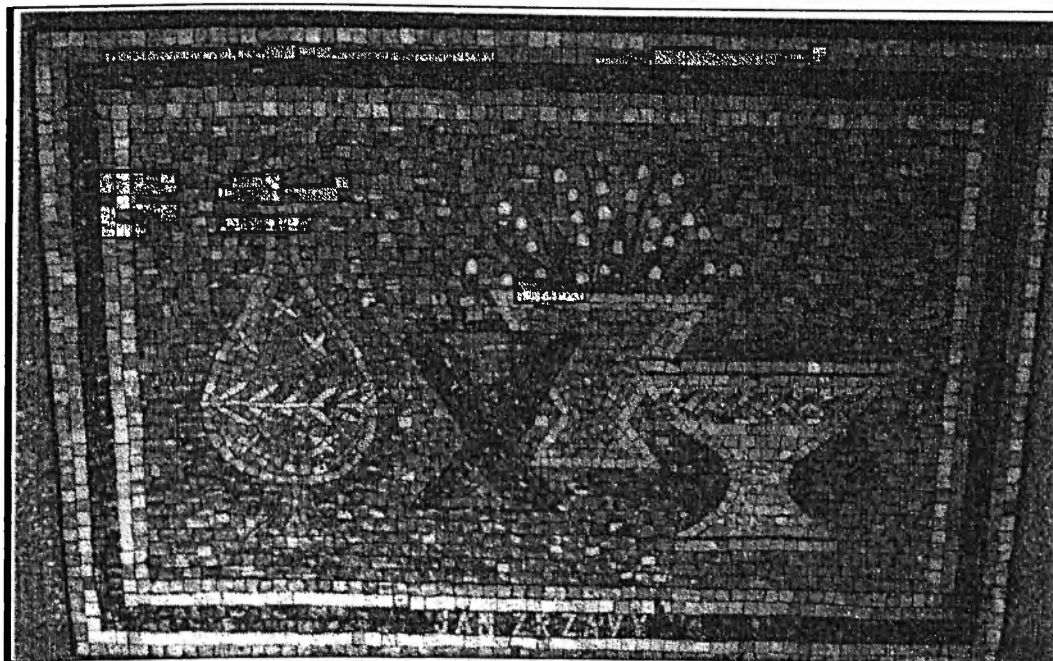
Použitá literatura

- CHLÁDEK, Jiří; NOVÁ, Ilona. *Porcelán kolem nás*. Praha: SNTL, 1991.
- MATTISON, Steve. *Jak se dělá keramika: podrobný průvodce nástroji, materiály a technikami pro hrnčíře a keramiky*. Praha: Slovart, 2004.
- **MATYÁŠOVÁ, Eva. *Uměleckoprůmyslové museum v Praze: průvodce. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2005.***
- PETRÁŇ, Josef a kol. *Dějiny hmotné kultury I (2): Kultura každodenního života od 13. do 15. století*. Praha: SPN, 1985.
- PROCHÁZKA, Miloslav K. *Umělecká řemesla: O keramice, skle a nábytku*. Praha: Albatros, 1977.
- RILEYOVÁ, Noël. *Dějiny užitého umění: Vývoj užitého umění a stylistických prvků od renesance do postmoderní doby*. Praha: Slováry, 2004.

Doporučená literatura

- viz strana 16 pracovních listů

Jan Zrzavý: Třídílná mozaika)

Samoobslužné průvodcovské listy pro sál skla a keramiky)

Autorka) Jana Němečková

Spolupráce) Mgr. Vladimíra Sehnalíková

Redakce) Alena Bártová

Vydalo Uměleckoprůmyslové museum v Praze v roce 2008.

www.upm.cz

7

Místo pro vaše nápady a poznámky)

1. kapitola	148
2. kapitola	149
3. kapitola	150
4. kapitola	151
5. kapitola	152
6. kapitola	153
7. kapitola	154

Příloha č. 3 - Příklady odpovědí v pracovních listech
- 4.10.2008

Obrázek č. 1 – příklad vyplnění úkolů č. 1-3.....	148
Obrázek č. 2 – příklad vyplnění úkolů č. 4-6.....	149
Obrázek č. 3 – příklad vyplnění úkolů č. 7-9.....	150
Obrázek č. 4 – příklad vyplnění úkolů č. 10-13.....	151
Obrázek č. 5 – příklad vyplnění úkolů č. 14-16.....	152
Obrázek č. 6 – příklad vyplnění úkolů č. 17-20.....	153
Obrázek č. 7 – příklad vyplnění úkolů č. 21-22.....	154

1) Nejprve si prohlédněte stůl, ke kterému brzy zasednou hodovníci. Celý jej obejděte a seznamte se s vývojem stolování v průběhu staletí. Všimněte si, jak se měnily tvary, materiál i dekor stolního nádobí a poznamenejte si, jaké druhy nádobí zde vidíte.

Nádoby na pití:

konvice, kumek, kanv
dřevěný, sklenička

Nádoby na jídlo:

talíř a miska

2) Vyberte si jeden exponát, který vás zaujal, a který byste chtěli mít doma. Vystavili byste si ho do skříně se svátečním nádobím, nebo byste ho používali každý den?

konvice

Exponáty jsou umístěny ve vitrínách. U každého z nich najdete popisku, na které je napsán název exponátu, doba a místo jeho zhotovení, způsob zdobení, název materiálu, ze kterého je vyroben a také informaci kdy a jak ho muzeum získalo.

3) Ve vitrínách s exponáty ze skla najdete číši, na které je namalován pohled do sklárny. Pokud si ji pořádně prohlédnete, zjistíte, že je na ní podrobně znázorněn postup výroby skla.

Tato číše nesloužila k běžnému užívání, ale měla zvláštní účel. Jak byste ji vzhledem k její velikosti a dekoru využili vy?

schůzka

Obrázek č. – příklad vyplnění úkolů č. 1-3

4) Na protější stránce najdete velmi podobný obrázek jako na číši. Je na něm zobrazen proces výroby skla. Propojte linkou popisy jednotlivých fází výroby s kresbami.

- 2 ① Suroviny se dopravují k peci.
- 4 ② Roztavená směs se tvaruje pomocí nástrojů, např. sklářské píšťaly.
- 3 ③ Suroviny se taví v tavicí peci při velmi vysokých teplotách.
- 6 ④ Výrobky se pečlivě kontrolují a vyřazují se vadné.
- 5 ⑤ Zformované nádoby chladnou v chladicí peci.
- 1 ⑥ Těžba surovin (zejména písku), ze kterých se sklo vyrábí.

5) Jak jste si asi všimli, jednotlivé fáze výrobního procesu se pomíchaly. Očíslujte jejich správné pořadí.

6) Na kresbě chybí jedna důležitá fáze výrobního postupu. Která? Pozorně si prohlédněte vystavené skleněné nádoby, napoví vám. Chybějící fázi popište:

⑦ zdoření (kurva, mraha)

Sklářská huť z počátku 15. století

Kromě skleněných předmětů najdete v sále i exponáty z keramiky¹⁴.

Keramiky se vyrábí ze zvláštních druhů hlíny. Smícháním hlíny s vodou získá hrnčíř hmotu, kterou může různě tvarovat.

Keramiky se tvaruje třemi základními způsoby:

1. vytáčením na hrnčířském kruhu zapékací mísa při hromadné výrobě
2. modelováním v ruce talíř při ruční výrobě
3. tvarováním ve formách ouško k hrníčku při ruční výrobě

7) Podívejte se na vystavené exponáty a přiřadte způsob tvarování k výrobku nebo jeho části.

německá keramika - boruny

Po vytvarování je třeba výrobek vypálit, aby se zachoval jeho vzhled. Předmět lze také různě zdobit.

8) Vyjmenujte dva typy dekoru keramiky, které vidíte na vystavených exponátech.

malování

modelování - reliéf

Sklo a keramiky mají odlišné vlastnosti. Mezi sebou se ale liší i různé druhy keramiky.

9) Najděte v sále stůl, na kterém jsou v řadách vystaveny různé nádoby. Stůl je označen¹⁵. Tyto předměty jsou inspirovány vystavenými exponáty. Můžete se jich dotýkat a seznámit se tak s vlastnostmi materiálů, ze kterých jsou vyrobeny.

Obrázek č. 3 – příklad vyplnění úkolů č. 7-9

Keramiky dělíme na tři základní skupiny podle použitého druhu hlíny a podle teploty vypalování v peci.

Nejstarším druhem keramiky jsou hrnčířské výrobky z **hrnčiny**¹⁰. Z hrnčiny se dříve vyráběly talíře, mísy, džbány, ale i pánve a hrnce. Tyto výrobky jsou křehké a lehké.

Základní druh hrnčiny se nazývá terakota¹¹.

Terakota se často dekoruje glazurou¹². Takovému druhu keramiky říkáme majolika neboli fajáns¹³.

Nádobka z terakoty se skrývá pod číslem 11, kalíšek z majoliky pod číslem 12.

10) Jaký cítíte rozdíl v povrchu těchto dvou nádobek?

huby a hladké

Druhým typem keramiky je **kamenina**¹⁴. Používá se pro výrobu nádobí, ale také dlažby nebo rour.

Nádobky z kameniny najdete pod čísly 13 až 16.

11) Čím připomíná kamenina kámen?

cejlíme kamínky mramor

Třetím typem keramiky je **porcelán**¹⁵. Má světlou barvu. Porcelán se používá hlavně pro výrobu nádobí.

Z porcelánu je vyrobena nádobka číslo 17.

12) Kterému z ostatních materiálů se porcelán nejvíc podobá?

majolice

13) Vyberte si jednu nádobku, která je vám příjemná na dotek. Z jakého materiálu je vyrobena?

sklo a majolika

7

Obrázek č. 4 – příklad vyplnění úkolů č. 10-13

14) Najděte v sále vitrínu, ve které jsou vystaveny exponáty z materiálu, který jste si zvolili. Z vitríny si vyberte jeden exponát, který se vám líbí. Zamyslete se nad následujícími otázkami a své odpovědi si zaznamenejte do tabulky.

Jakou má barvu?	DO ZELENA
Jak je zdobený?	KULICKOVANÝ
Jaký je jeho účel?	SKLENĚNÝ
Mohli byste ho použít ještě k něčemu jinému?	K PITÍ

15) Na volné místo můžete nakreslit tvar exponátu. Vedle něj si můžete nakreslit detail[□] předmětu s dekorem, který vás zaujal. Můžete ho i zvětšit, aby byl dobře vidět.

Z keramiky a skla lze také vytvářet mozaiky[□], které zdobí podlahy a stěny budov a místností. Tři mozaiky visí na stěně v tomto sále.

16) Najděte je a zapište si, z čeho se skládají.

Z RŮZNYCH KUSŮ

! Pro ty z vás, kteří rádi sestavujete skládačky, máme malý dárek. Rozstříhejte doma fotografii z protější strany, poskládejte ji a nalepte na stranu další.

Obrázek č. 5 – příklad vyplnění úkolů č. 14-16

Podobným způsobem jako mozaika a skládačky, tedy sestavováním různě velkých částí, vzniká i další druh obrazu, který je v sále vystaven. Je tvořen z velkého množství barevných skleněných plošek.

17) Rozhlédněte se po sále a najděte takový obraz. Kdo je na něm zobrazen?

Sw. Ladmi P. a

Tomuto skleněnému obrazu, který vidáte v oknech kostelů, říkáme:

VITRAŽ

(slovo zanedlouho rozluštíte)

18) Zkuste si sami vytvořit takový obraz. Na stole, který je označen najdete krabice s barevnými geometrickými tvary. Pozorujte, jak se při překrývání tvarů mění jejich barva.

Barva předmětů se může měnit i jiným způsobem.

19) Najděte v sále pyramidu a pozorně si ji prohlédněte. Jakou má barvu?

modro-zeleňá!

Teď se na pyramidu podívejte odjinud. Co se změnilo? Zamyslete se nad tím, co změny způsobuje.

odraz světla

Pyramida funguje také jako zvláštní druh zrcadla, které vám odhalí, jak se říká skleněnému obrazu, o kterém jsme si povídali před chvílí.

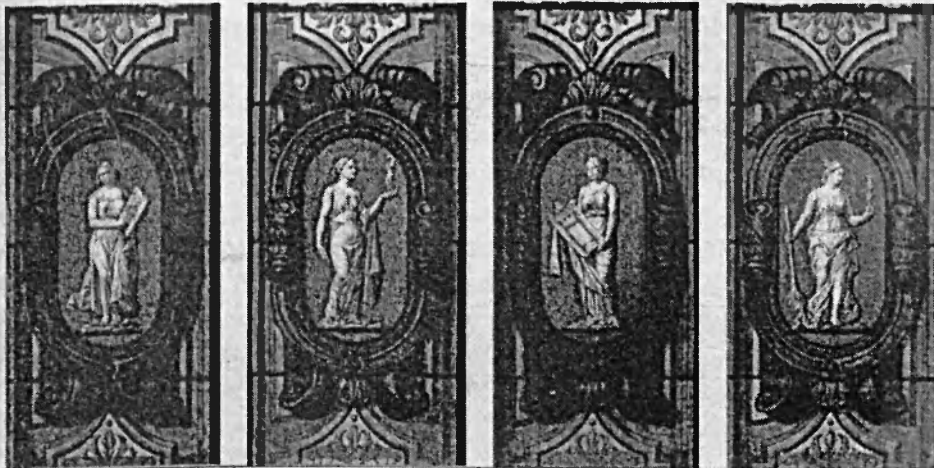
Ještě jednou obejděte Pyramidu a najděte místo, odkud je vidět tajný nápis. Rozluštěné slovo doplňte do textu v horní části stránky.

20) Jak se liší slovo napsané na papíru od svého odrazu v pyramidě?

je zrcadlové

21) Až budete odcházet ze stálé expozice, na schodišti najdete dvě velké vitráže, které jsou součástí muzejní budovy a prohlédněte si je. Muzeu je věnovali mecenáši, a já považuji za velkou čest, že jsem mohl být jedním z nich. Vitráže zobrazují alegorie¹³ těchto uměleckých řemesel: architektury, užité grafiky, sklářství a sochařství.

22) Přiřadte řemesla ke správné vitráži. Pomohou vám jejich atributy¹⁴. Do prvního řádku tabulky vepište, které řemeslo je na vitráži znázorněno, do druhého řádku napište atribut tohoto řemesla.

Užitá grafika		architektura	
rytce	sochařství	Stavební plán	sklářství

Zde končí naše dnešní prohlídka. Jak vidíte, i zdánlivě obyčejné věci mají svou hodnotu a mohou nám hodně povědět o sobě i o době, ve které vznikly.

Jsem rád, že jsem se s vámi seznámil a doufám, že stejnou příležitost budou mít i moji kolegové z Votivního sálu, kteří se s Vámi těší příště na viděnou v sálech Příběh vlákna, Klenotnice, Tisk a obraz a Stroje času.

Váš

Vojtěch Lanna

13

Obrázek č. 7 – příklad vyplnění úkolů č. 21-22

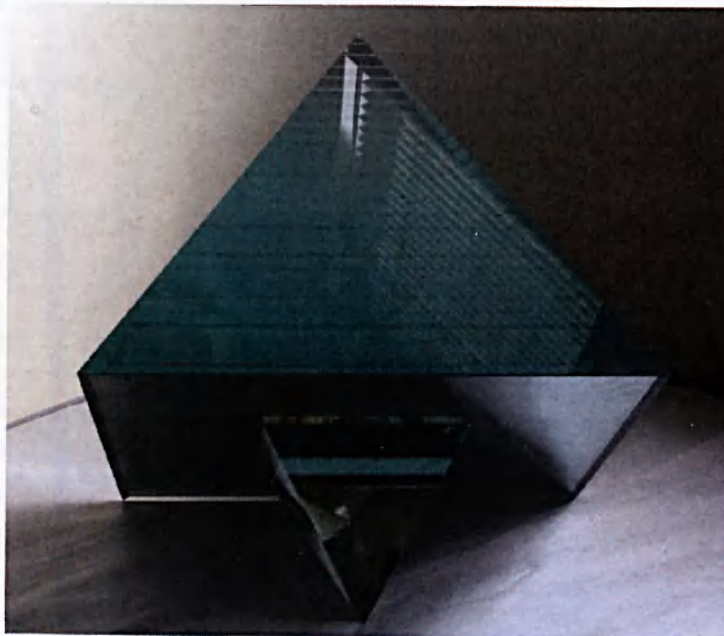
Příloha č. 4 - Fotografie sálu skla a keramiky stálé expozice UPM a
vybraných exponátů z tohoto sálu

zdroj: archiv Uměleckoprůmyslového musea v Praze

Fotografie č. 1 - Číše s pohledem do sklárny v Zeilbergu z roku 1680 (ex. č. 2/11) (fotografie vlevo)	156
Fotografie č. 2 - Pyramida od Václava Ciglera z let 1975 až 1998 (ex. č. 18/38) (fotografie vpravo)	156
Fotografie č. 3 - Třídílna mozaika: Mozaika s konvalinkami od Jana Zrzavého z roku 1937 (ex. č. 18/31).....	156
Fotografie č. 4 - Pohled do sálu skla a keramiky (v popředí objekt Pyramida, po pravé straně vitrína s vývojem stolování – „prostřený stůl“, vzadu u oken vitríny s historickým sklem, po levé straně vitráž se sv. Ludmilou a aktivní zóny)	157
Fotografie č. 5 - Aktivní zóny sálu skla a keramiky - celkový pohled (vlevo stůl s geometrickými tvary, vpravo haptická zóna).....	157
Fotografie č. 6 - Haptická zóna - celkový pohled (obrázek vlevo).....	157
Fotografie č. 7 - Haptická zóna - detail (obrázek vpravo)	157

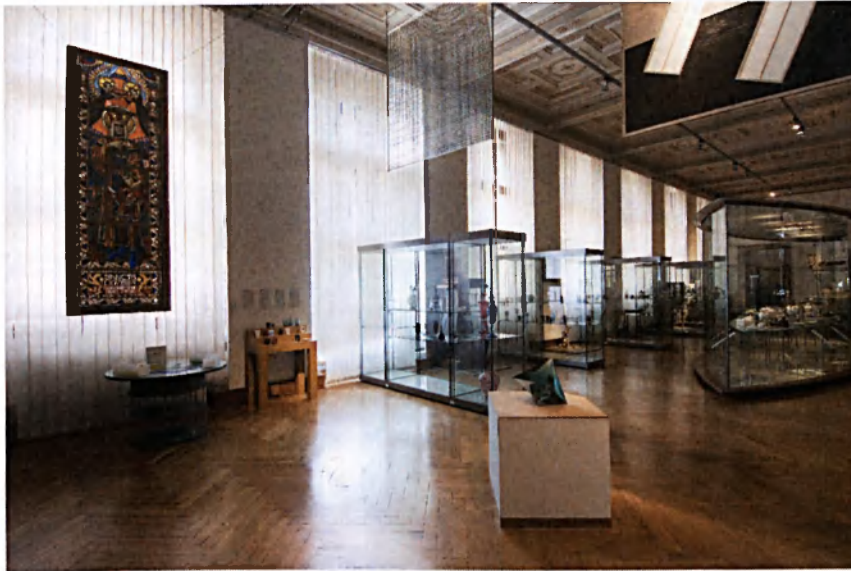
Fotografie č. 1 - Číše s pohledem do sklárny v Zeilbergu z roku 1680 (ex. č. 2/11) (fotografie vlevo)

Fotografie č. 2 - Pyramida od Václava Ciglera z let 1975 až 1998 (ex. č. 18/38) (fotografie vpravo)

Fotografie č. 3 - Třídílná mozaika: Mozaika s konvalinkami od Jana Zrzavého z roku 1937 (ex. č. 18/31)

Fotografie č. 4 - Pohled do sálu skla a keramiky (v popředí objekt Pyramida, po pravé straně vitrína s vývojem stolování – „prostřený stůl“, vzadu u oken vitrína s historickým sklem, po levé straně vitráž se sv. Ludmilou a aktivní zóny)

Fotografie č. 5 - Aktivní zóny sálu skla a keramiky - celkový pohled (vlevo stůl s geometrickými tvary, vpravo haptická zóna)

Fotografie č. 6 - Haptická zóna - celkový pohled (obrázek vlevo)

Fotografie č. 7 - Haptická zóna - detail (obrázek vpravo)

Příloha č. 5 - Fotografie z muzejního programu Umění ohně
s Vojtěchem Lannou, 4.10.2008

zdroj: archiv autorky

Fotografie č. 1 - skupina shromážděná okolo busty Vojtěcha Lanny ve Votivním sále	159
Fotografie č. 2 - počátek páce s pracovními listy.	159
Fotografie č. 3 - pozorování „prostřeného stolu“ s vývojem stolování – úkol č. 1 a 2	160
Fotografie č. 4 - vyplňování pracovních listů	160
Fotografie č. 5 - plnění úkolů č. 10 až 13 v haptické zóně	161
Fotografie č. 6 - plnění úkolu č. 18 v aktivní zóně	161
Fotografie č. 7 - pozorování pyramidy – úkol č. 19 a 20.....	162
Fotografie č. 8 - pozorování pyramidy – úkol č. 19 a 20.....	162
Fotografie č. 9 – účastníci programu v aktivní zóně sálu užití grafiky a fotografie	163
Fotografie č. 10 - účastníci programu v aktivní zóně sálu užití grafiky a fotografie	163
Fotografie č. 11 - účastníci programu při práci se studijním pultem v sále kovů a jiných materiálů	164
Fotografie č. 12 - účastníci programu při práci s mobilní vitrinou v sále kovů a jiných materiálů	164

Votivní sál

Fotografie č. 1 - skupina shromážděná okolo busty Vojtěcha Lanny ve Votivním sále

Sál skla a keramiky

Fotografie č. 2 - počátek práce s pracovními listy.

Fotografie č. 3 - pozorování „prostřeného stolu“ s vývojem stolování – úkol č. 1 a 2

Fotografie č. 4 - vyplňování pracovních listů

Fotografie č. 5 - plnění úkolů č. 10 až 13 v haptické zóně

Fotografie č. 6 - plnění úkolu č. 18 v aktivní zóně

Fotografie č. 7 - pozorování pyramidy – úkol č. 19 a 20

Fotografie č. 8 - pozorování pyramidy – úkol č. 19 a 20

Sál užité grafiky a fotografie

Fotografie č. 9 – účastníci programu v aktivní zóně sálu užité grafiky a fotografie

Fotografie č. 10 - účastníci programu v aktivní zóně sálu užité grafiky a fotografie

Sál kovů a jiných materiálů

Fotografie č. 11 - účastníci programu při práci se studijním pultem v sále kovů a jiných materiálů (fotografie vlevo)

Fotografie č. 12 - účastníci programu při práci s mobilní vitrínou v sále kovů a jiných materiálů (fotografie vpravo)

Příloha č. 6 - Dotazníkový průzkum rodinných návštěvníků
Uměleckoprůmyslového muzea v Praze – 1.-31.8.2008

Obrázek č. 1 - Text dotazníku pro rodinné skupiny, česká verze, strana 1.....	167
Obrázek č. 2 - Text dotazníku pro rodinné skupiny, česká verze, strana 2.....	168
Obrázek č. 3 - Text dotazníku pro rodinné skupiny, anglická verze, strana 1.....	169
Obrázek č. 4 - Text dotazníku pro rodinné skupiny, anglická verze, strana 2.....	170
Tabulka č. 1 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?	171
Tabulka č. 2 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?.	172
Tabulka č. 3a - Složení rodinných skupin.....	173
Tabulka č. 3 - Počet členů v rodinné skupině	174
Tabulka č. 4 - Generační složení rodinných skupin.....	174
Tabulka č. 5 - Věkové složení dětských návštěvníků	175
Tabulka č. 6 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?	176
Tabulka č. 7 - Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea?	177
Tabulka č. 8 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva?	178
Tabulka č. 9 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky?.....	179
Tabulka č. 10 - Připravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?	180
Tabulka č. 11 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?.....	181
Tabulka č. 12 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?	182
Tabulka č. 13 - Jak celkově hodnotíte návštěvu?.....	183
Graf č. 1 – Jazyk použitý pro vyplnění dotazníku	171
Graf č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?	171
Graf č. 3 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie? (všichni návštěvníci).....	171
Graf č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?.....	172
Graf č. 5 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? (všichni návštěvníci)	172
Graf č. 6 - Počet členů v rodinné skupině.....	174
Graf č. 7 - Generační složení rodinných skupin	174
Graf č. 8 - Věkové složení dětských návštěvníků.....	175
Graf č. 9 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?	176
Graf č. 10 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval? (všichni návštěvníci).....	176
Graf č. 11 - Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea?	177
Graf č. 12 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva?.....	178
Graf č. 13 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva? (všichni návštěvníci)	178
Graf č. 14 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky?.....	179
Graf č. 15 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky? (všichni návštěvníci)	179
Graf č. 16 - Připravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?.....	180

Graf č. 17 - Připravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (všichni návštěvníci)	180
Graf č. 18 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?.....	181
Graf č. 19 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé? (všichni návštěvníci)	181
Graf č. 20 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?	182
Graf č. 21 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea? (všichni návštěvníci).....	182
Graf č. 22 - Jak celkově hodnotíte návštěvu?	183
Graf č. 23 - Jak celkově hodnotíte návštěvu? (všichni návštěvníci).....	183

Milá rodino)

vítáme tě v našem muzeu. Připravujeme pro tebe rodinného průvodce, který by Ti měl návštěvu ještě více zpříjemnit a proto bychom potřebovali znát tvoje zájmy a přání. Projdi si muzeum a po jeho návštěvě nám prosím vyplň tento dotazník. Děkujeme Ti za čas, který vyplněním dotazníku strávíš a těšíme se příště na viděnou. Tvoje muzeum

-
- 1) Jak často chodíte do muzea nebo galerie? (zakroužkujte)
- často (několikrát měsíčně)
 - občas (několikrát ročně)
 - zřídka (jednou za několik let)
- 2) Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? (zakroužkujte)
- ne, jsme zde poprvé
 - ano, ale vždy bez dětí
 - ano, už jsme zde byli i s dětmi
 - ano, pravidelně se s dětmi účastníme dílen k výstavám
- 3) Kolik členů Vaší rodiny (včetně přátel) dnes přišlo do UPM? (doplňte počet)
- _____ dítě / děti - věk dětí: (doplňte věk)
- _____ rodič/e
- _____ prarodič/e
- _____ jiní rodinní příslušníci a přátelé:
- 4) Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?
- základní
 - střední bez maturity
 - střední s maturitou
 - vysokoškolské
- 5) Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea? (zakroužkujte i více možností)
- viděli jsme plakát, a tak jsme se přišli podívat
 - muzeum nám bylo doporučeno známými / příbuznými
 - v muzeu se dozvíme něco zajímavého, naučíme se něco nového
 - návštěvu muzea považujeme za smysluplnou náplň volného času
 - návštěva muzea může dětem pomoci pochopit význam historie
 - chtěli jsme společně strávit volný čas
 - chtěli jsme dětem ukázat to, co máme sami rádi
 - jiný, prosím doplňte:

6) Jak dlouho trvala Vaše návštěva?

- méně než půl hodiny
- půl hodiny až hodinu
- déle než hodinu

7) Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky? (např. doteková zóna)

- ano
- ne

8) Připravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (např. povídáním si o tom, co v muzeu uvidí) *(můžete doplnit vlastní komentář)*

- ano
 - ne
-
-

9) Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé? *(můžete doplnit vlastní komentář)*

- ano
 - ne
-
-

10) Pokud ano, kolik byste byli ochotni zaplatit *(prosím doplňte částku, případně Váš komentář)*

- za vlastní publikaci? _____ Kč
 - za sadu, která by obsahovala publikaci a výtvarné potřeby nezbytné pro vypracování úkolů v průvodci (tužky, pastelky, guma apod.)? _____ Kč
-
-

11) Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?

- ano
- ne

12) Jak celkově hodnotíte návštěvu?

- plně uspokojivá
- uspokojivá
- málo uspokojivá
- neuspokojivá

Datum: _____

Den: Úterý – Středa – Čtvrtek – Pátek – Sobota – Neděle

Dear family)

Welcome to our museum. We are preparing a family guidebook which should make your visit even more enjoyable. That's why we need to know your wishes and interests. Go through the museum and view the exhibition. When you've finished, please fill in this questionnaire.

Thank you for the time you spend filling it in. We look forward to seeing you again.

Your museum

-
- 1) How often do you visit a museum or gallery? *(circle the appropriate answer)*
 - often (several times a month)
 - sometimes (several times a year)
 - seldom (once a year or less)
 - 2) Have you been to the Museum of Decorative Arts in Prague before? *(circle the appropriate answer)*
 - no, we are here for the first time
 - yes, but never with children
 - yes, we have been here with children already
 - yes, we have taken part in art and craft workshops organised by the museum
 - 3) How many members of your family (including friends) visited the museum today? *(fill in the gaps)*
 - _____ Child / children - age: *(fill in the gap with the age)*
 - _____ Parent / parents
 - _____ Grandparent / grandparents
 - _____ Other family members and friends:
 - 4) What is the highest level of education achieved by the member of family who organised the visit?
 - elementary / lower-secondary
 - GCSE (General Certificate of Secondary Education) / High school diploma or equivalent
 - A-Levels / Associate degree or equivalent
 - university education
 - 5) What was your motivation for the museum visit? *(circle appropriate answer or answers)*
 - we saw a poster advertising the museum exhibition
 - the museum was recommended by family or friends
 - a museum visit provides an opportunity to learn something new
 - we like to do something worthwhile in our free time and the museum is an ideal place for that
 - museums play a valuable role in explaining the cultural heritage to children
 - we wanted to spend time together
 - we wanted to show our children what we like and enjoy
 - other, please describe:
.....
.....

Obrázek č. 3 - Text dotazníku pro rodinné skupiny, anglická verze, strana 1

6) How much time did you spend viewing the exhibition?

- less than 30 minutes
- between 30 and 60 minutes
- more than 60 minutes

7) Did you make use of the hands-on exhibits marked by the "hand" symbol?

- yes
- no

8) Did you prepare your children for the visit prior to it? (e.g. by talking about what they will see in the museum)

(you can add your commentary in the space provided)

- yes
 - no
-
-

9) Would you make use of a family guidebook that would include both activity sheets and an accompanying text and instructions for parents?

(you can add your commentary in the space provided)

- yes
 - no
-
-

10) If yes, how much would you be willing to pay for

(please fill in the gap with a figure; you can also add your commentary in the space provided)

- the guidebook itself? _____ Kč
 - an activity pack (guidebook and stationery)? _____ Kč
-
-

11) Would such a guidebook encourage you to return to the museum?

- yes
- no

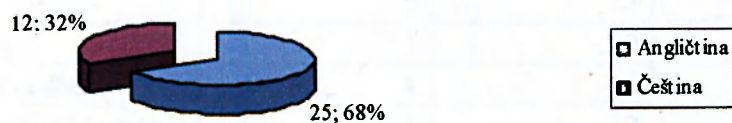
12) On the whole, how do you find your visit?

- Very Satisfied
- Satisfied
- Not Satisfied
- Not at all Satisfied

Date: _____

Day: Tuesday – Wednesday – Thursday – Friday – Saturday – Sunday

Jazyk použitý pro vyplnění dotazníku

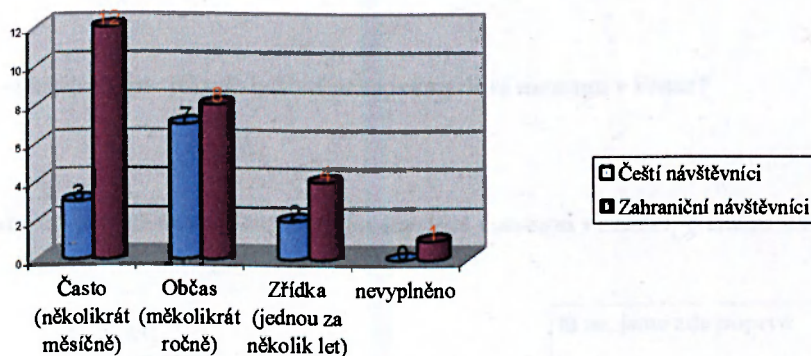

Graf č. 1 – Jazyk použitý pro vyplnění dotazníku

Otázka č. 1 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?			
	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
Často (několikrát měsíčně)	3	12	15
Občas (několikrát ročně)	7	8	15
Zřídka (jednou za několik let)	2	4	6
nevyplněno	0	1	1

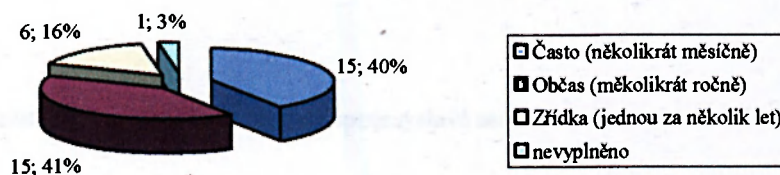
Tabulka č. 1 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

Graf č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

Jak často chodíte do galerie? (všichni návštěvníci)

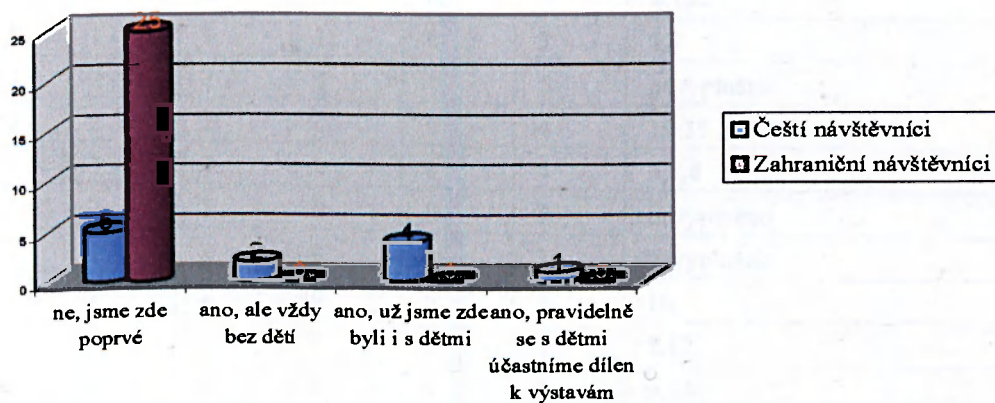

Graf č. 3 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie? (všichni návštěvníci)

Otázka č. 2 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?			
	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
ne, jsme zde poprvé	5	25	30
ano, ale vždy bez dětí	2	0	2
ano, už jsme zde byli i s dětmi	4	0	4
ano, pravidelně se s dětmi účastníme dílen k výstavám	1	0	3

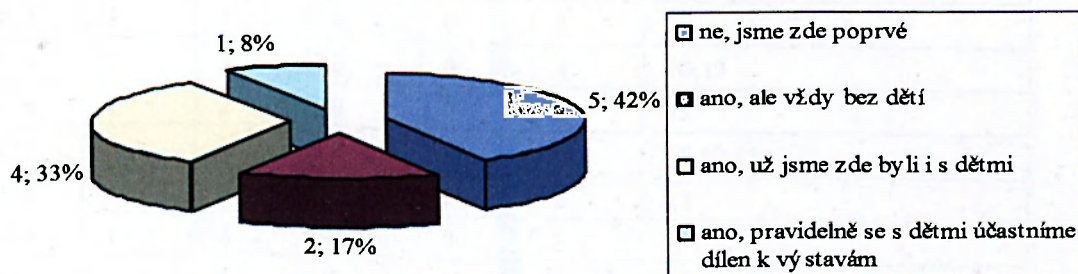
Tabulka č. 2 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

Graf č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? (všichni návštěvníci)

Graf č. 5 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? (všichni návštěvníci)

Otázka č. 3 - Kolik členů Vaší rodiny (včetně přátel) dnes přišlo do UPM?

A	B	C	D	E	F	G
C1	1	2	0	0	3	nevyplněno
C2	2	1	1	0	4	5,8
C3	2	1	0	0	3	nevyplněno
C4	1	0	1	0	2	5
C5	2	2	0	0	4	6,1
C6	2	2	1	0	5	4,8
C7	1	2	1	0	4	5
C8	1	2	0	0	3	10
C9	2	0	1	0	3	8,12
C10	1	1	1	0	3	12
C11	2	2	0	1	5	nevyplněno
C12	2	2	0	0	4	10,15
Z1	3	2	0	0	5	3,5,8
Z2	2	5	0	0	7	nevyplněno
Z3	1	2	0	0	3	nevyplněno
Z4	1	2	0	0	3	16
Z5	2	2	0	0	4	7,12
Z6	2	2	0	0	4	9,14
Z7	3	2	0	0	5	1,11,14
Z8	3	2	0	0	5	11,13,14
Z9	1	2	0	0	3	16
Z10	1	2	0	0	3	17
Z11	1	1	1	0	3	12
Z12	1	2	0	0	3	nevyplněno
Z13	1	2	0	0	3	8
Z14	1	1	0	0	2	8
Z15	2	2	0	0	4	10,13
Z16	1	2	0	0	3	12
Z17	3	2	0	0	5	10,12,15
Z18	1	2	0	0	3	12
Z19	1	2	0	0	3	7
Z20	2	2	0	0	4	11,15
Z21	1	2	0	0	3	11
Z22	1	2	0	1	4	17
Z23	3	2	0	0	5	3,5,6
Z24	2	2	0	0	4	10,15
Z25	2	2	0	0	4	2,6

Sloupec A – respondent

Sloupec B – počet dětí ve skupině

Sloupec C – počet rodičů ve skupině

Sloupec D – počet prarodičů ve skupině

Sloupec E – počet jiných rodinných příslušníků a přátel

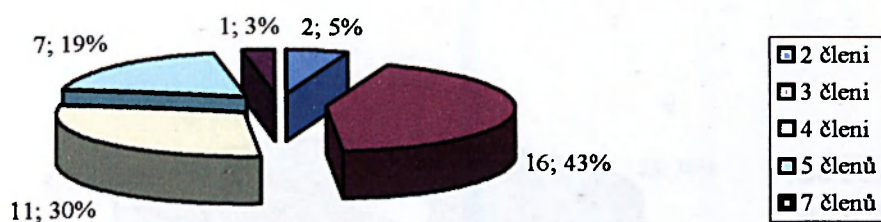
Sloupec F – celkový počet

Sloupec G – věk dětí

Počet členů v rodinné skupině	
2 členi	2
3 členi	16
4 členi	11
5 členů	7
7 členů	1

Tabulka č. 3 - Počet členů v rodinné skupině

Počet členů v rodinné skupině

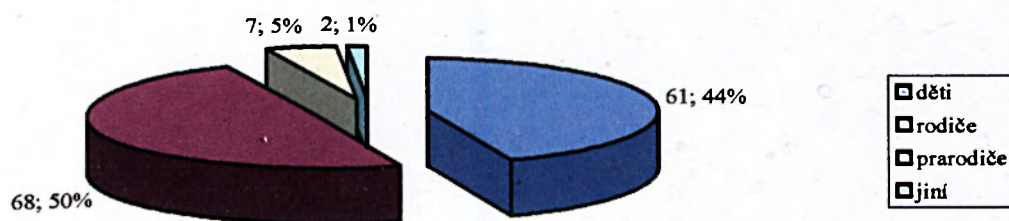

Graf č. 6 - Počet členů v rodinné skupině

Generační složení návštěvníků v rámci sledovaných rodinných skupin	
celkový počet návštěvníků	138
děti	61
rodiče	68
prarodiče	7
jiní	2

Tabulka č. 4 - Generační složení rodinných skupin

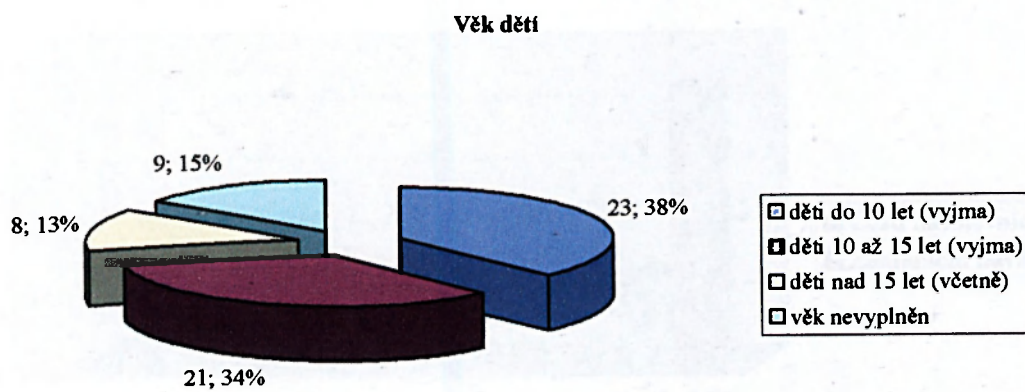
Generační složení rodinných skupin

Graf č. 7 - Generační složení rodinných skupin

Věkové složení dětských návštěvníků	
celkem dětí	61
děti do 10 let (vyjma)	23
děti 10 až 15 let (vyjma)	21
děti nad 15 let (včetně)	8
věk nevyplněn	9

Tabulka č. 5 - Věkové složení dětských návštěvníků

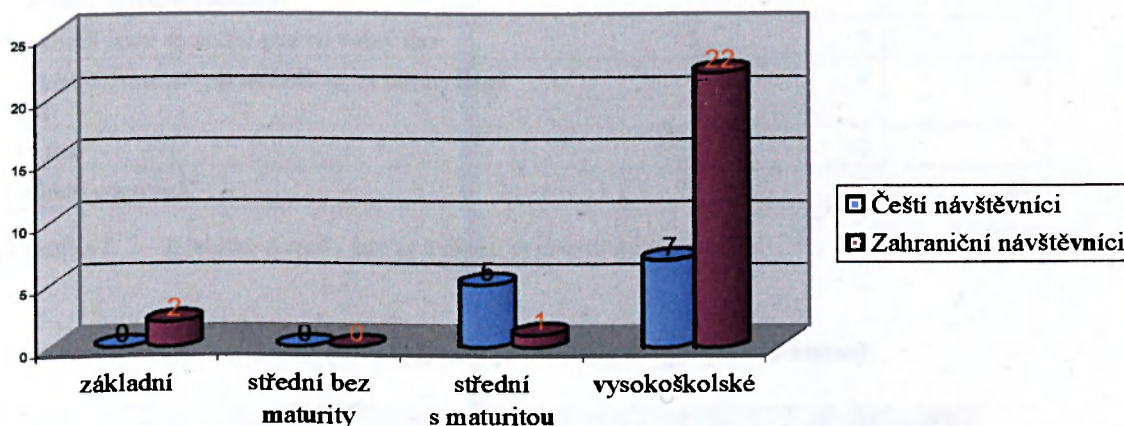

Graf č. 8 - Věkové složení dětských návštěvníků

Otázka č. 4 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?			
	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
základní	0	2	2
střední bez maturity	0	0	0
střední s maturitou	5	1	6
vysokoškolské	7	22	29

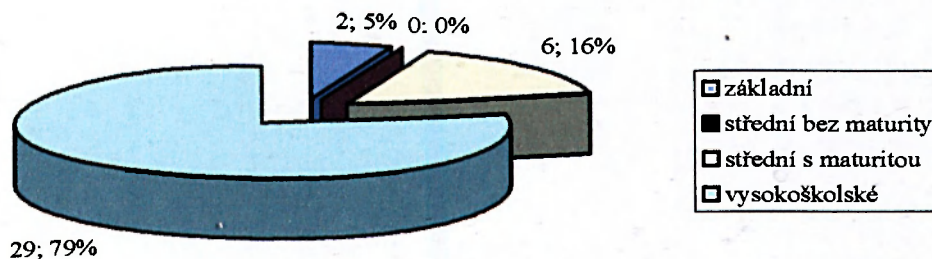
Tabulka č. 6 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?

Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?

Graf č. 9 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?

Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?
(všichni návštěvníci)

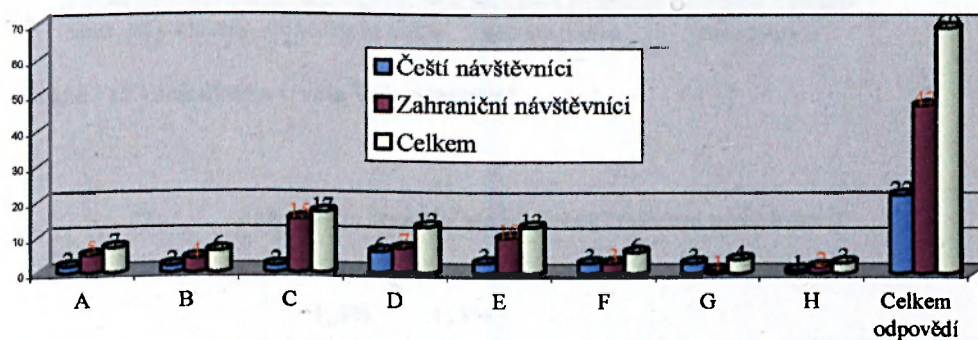

Graf č. 10 - Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání člena rodiny, který návštěvu zorganizoval?
(všichni návštěvníci)

Otázka č. 5 - Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea? (zaškrťováno více odpovědí)			
	Čeští návštěvníci	Zahraníční návštěvníci	Celkem
A - viděli jsme plakát, a tak jsme se přišli podívat	2	5	7
B - muzeum nám bylo doporučeno známými / příbuznými	2	4	6
C - v muzeu se dozvíme něco zajímavého, naučíme se něco nového	2	15	17
D - návštěvu muzea považujeme za smysluplnou náplň volného času	6	7	13
E - návštěva muzea může dětem pomoci pochopit význam historie	3	10	13
F - chtěli jsme společně strávit volný čas	3	3	6
G - chtěli jsme dětem ukázat to, co máme sami rádi	3	1	4
H - jiný	1	2	3
Celkem odpovědi	22	47	69

Tabulka č. 7 - Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea?

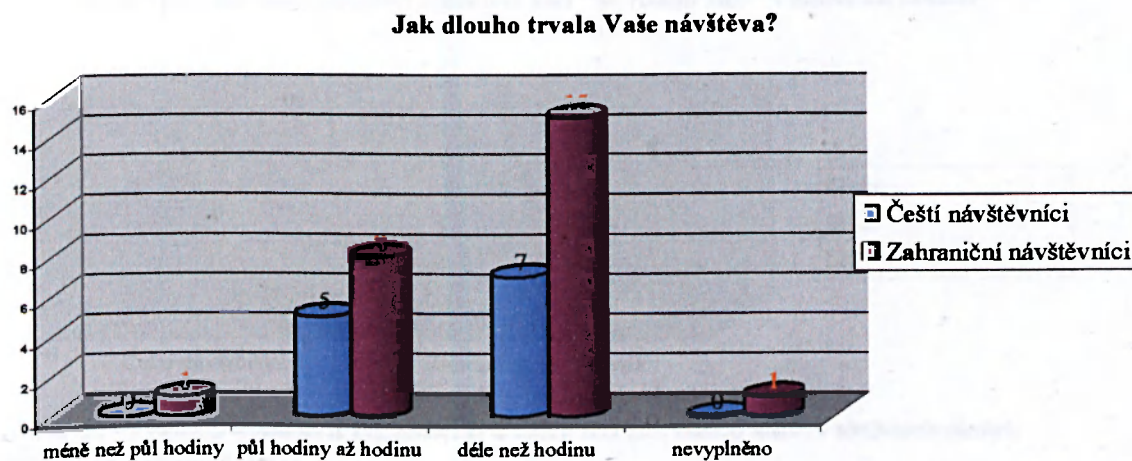
Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea?

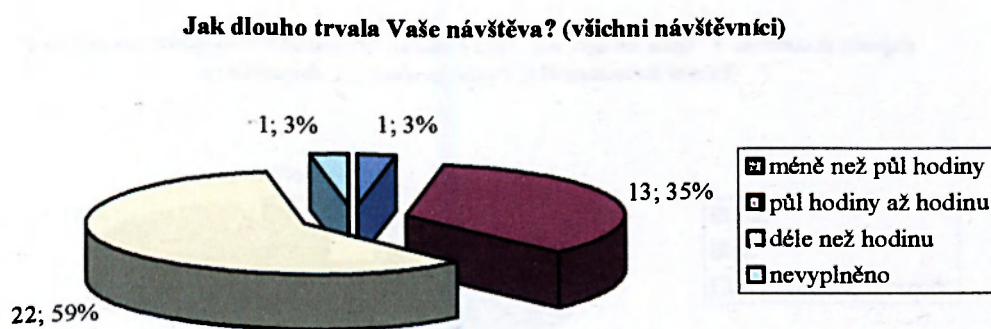
Graf č. 11 - Z jakého důvodu jste se s dětmi vypravili do muzea?

Otázka č. 6 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva?			
	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
méně než půl hodiny	0	1	1
půl hodiny až hodinu	5	8	13
déle než hodinu	7	15	22
nevyplněno	0	1	1

Tabulka č. 8 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva?

Graf č. 12 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva?

Graf č. 13 - Jak dlouho trvala Vaše návštěva? (všichni návštěvníci)

Otázka č. 7 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky? (např. doteková zóna)

	Čeští návštěvníci	Zahraníční návštěvníci	Celkem
ano	10	16	26
ne	2	7	9
nevyplněno / otazník	0	2	2

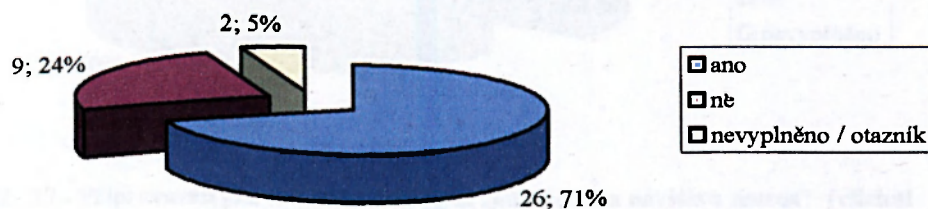
Tabulka č. 9 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky?

Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci "na vlastní kůži" v aktivních zónách označených symbolem ruky?

Graf č. 14 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky?

Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci "na vlastní kůži" v aktivních zónách označených symbolem ruky? (všichni návštěvníci)

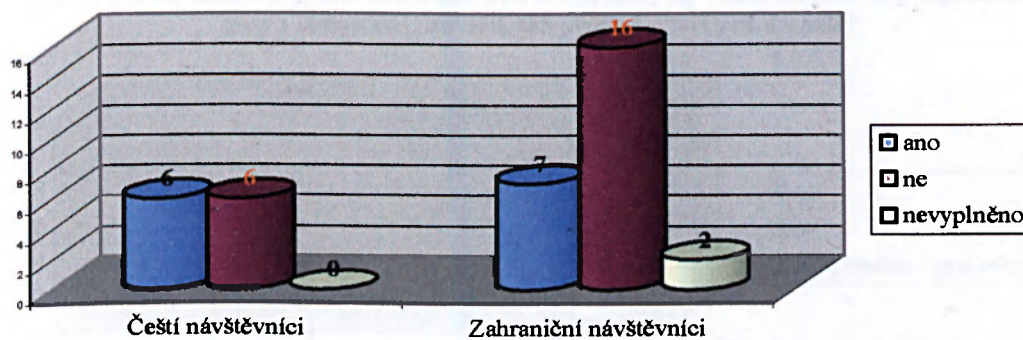
Graf č. 15 - Využili jste možnost vyzkoušet si některé věci „na vlastní kůži“ v aktivních zónách označených symbolem ruky? (všichni návštěvníci)

**Otázka č. 8 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?
(nanř. povídáním si o tom, co v muzeu uvidí)**

	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
ano	6	7	13
ne	6	16	22
nevyplněno	0	2	2

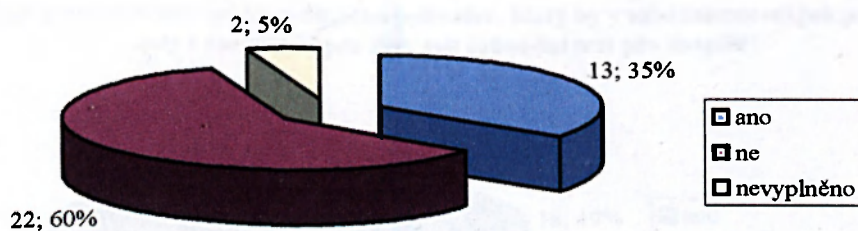
Tabulka č. 10 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

Graf č. 16 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (všichni návštěvníci)

Graf č. 17 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (všichni návštěvníci)

Otázka č. 9 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?

	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
ano	7	11	18
ne	5	11	16
nevyplněno / jiná odpověď	0	3	3

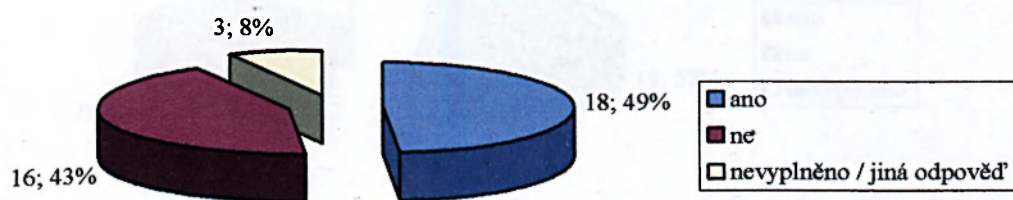
Tabulka č. 11 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?

Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?

Graf č. 18 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?

Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé?

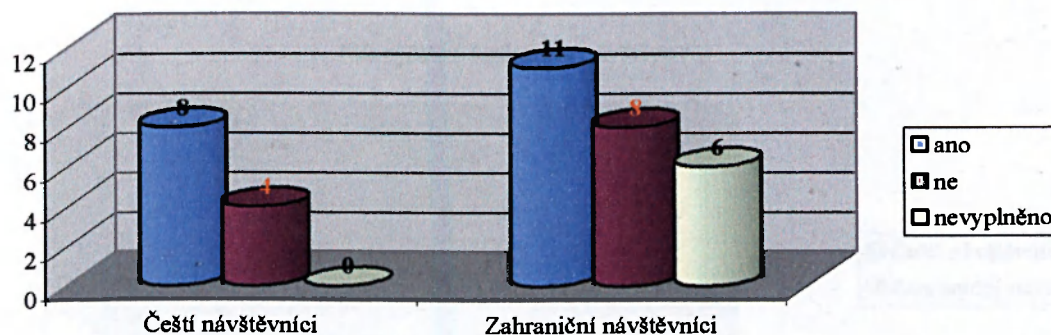

Graf č. 19 - Uvítali byste možnost využít rodinného průvodce, který by v sobě zahrnoval jak pracovní listy s aktivitami pro děti, tak průvodní text pro dospělé? (všichni návštěvníci)

Otázka č. 11 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?			
	Čeští návštěvníci	Zahraniční návštěvníci	Celkem
ano	8	11	19
ne	4	8	12
nevyplněno	0	6	6

Tabulka č. 12 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?

Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?

Graf č. 20 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?

**Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?
(všichni návštěvníci)**

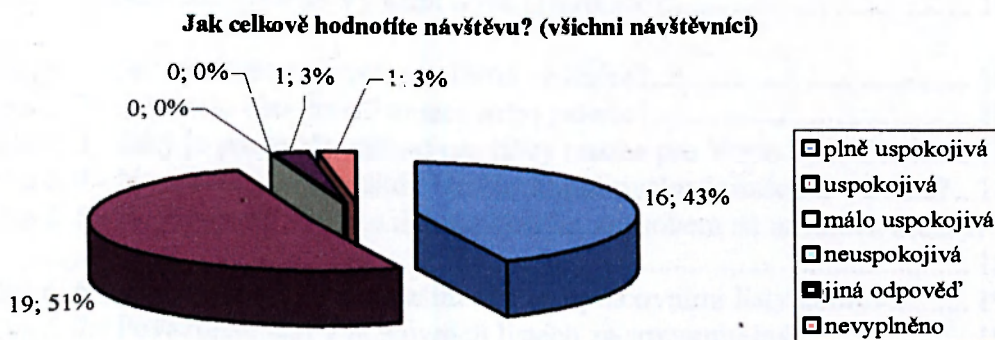
**Graf č. 21 - Motivoval by Vás takový rodinný průvodce k opakované návštěvě muzea?
(všichni návštěvníci)**

Otázka č. 12 - Jak celkově hodnotíte návštěvu?			
	Čeští návštěvníci	Zahranční návštěvníci	Celkem
plně uspokojivá	7	9	16
uspokojivá	5	14	19
málo uspokojivá	0	0	0
neuspokojivá	0	0	0
jiná odpověď	0	1	1
nevyplněno	0	1	1

Tabulka č. 13 - Jak celkově hodnotíte návštěvu?

Graf č. 22 - Jak celkově hodnotíte návštěvu?

Graf č. 23 - Jak celkově hodnotíte návštěvu? (všichni návštěvníci)

Příloha č. 7 - Dotazník zpětné vazby – rodinní průvodci
- 4.10.2008

Obrázek č. 1 - Text dotazníku zpětné vazby pro rodinné průvodce, strana 1	185
Obrázek č. 2 - Text dotazníku zpětné vazby pro rodinné průvodce, strana 2	186
Graf č. 1 - Pohlaví	187
Graf č. 2 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	187
Graf č. 3 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?	188
Graf č. 4 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy (jakéhokoli) muzea pro Vás a Vaše děti?	188
Graf č. 5 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?.....	189
Graf č. 6 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?.	189
Graf č. 7 - Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?.....	190
Graf č. 8 - Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?	190
Graf č. 9 - Líbí se Vám design pracovních listů?.....	191
Graf č. 10 - Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?	191
Graf č. 11 - Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?	192
Graf č. 12 - Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?	192
Graf č. 13 - Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?.....	193
Graf č. 14 - Považujete průvodcovské listy za přehledné a jednoduché z hlediska orientace v textu?	193
Graf č. 15 - Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?.....	194
tabulka č. 1 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?.....	187
tabulka č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?.....	188
tabulka č. 3 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy muzea pro Vás a Vaše děti?.....	188
tabulka č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? ..	189
tabulka č. 5 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?	189
tabulka č. 6 - Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?	190
tabulka č. 7 - Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?.....	190
tabulka č. 8 - Líbí se Vám design pracovních listů?	191
tabulka č. 9 - Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?	191
tabulka č. 10 - Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?	192
tabulka č. 11 - Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?	192
tabulka č. 12 - Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?	193
tabulka č. 13 - Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?	194

Vážení rodinní průvodci)

doufáme, že jste si užili dnešní návštěvu UPM. Jak již víte, muzejní program, kterého jste se zúčastnili, si kladl za cíl mimo jiné ověřit funkčnost samoobslužných pracovních listů pro stálou expozici UPM. Proto bychom Vás rádi požádali o vyplnění následujícího dotazníku, který nám poskytne potřebnou zpětnou vazbu pro zdokonalení pracovních listů.

Tento dotazník je anonymní. Získané informace budou použity pouze pro potřeby UPM a pro diplomovou práci „Rodinný průvodce stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea v Praze jako příklad uplatnění koncepce celoživotního vzdělávání v muzeu“, zpracovávanou autorkou pracovních listů Janou Němečkovou na Katedře občanské výchovy a filozofie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Děkujeme Vám za čas strávený vyplněním dotazníku.

Vaše muzeum)

Zaškrtněte prosím pouze jednu odpověď (u otázky č. 2 můžete zaškrtnout více odpovědí), případně doplňte.

Váš věk: _____ Pohlaví: žena / muž Věk Vašeho dítěte / dětí: _____

1) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední bez maturity
- střední s maturitou
- vysokoškolské

2) Jak často chodíte do muzea nebo galerie? (zakroužkujte prosím)

- často (několikrát měsíčně)
- občas (několikrát ročně)
- zřídka (jednou za několik let)

3) Jaký je podle Vás přínos návštěvy (jakéhokoliv) muzea pro Vás a Vaše děti? (zakroužkujte i více možností)

- v muzeu se dozvíme něco zajímavého, naučíme se něco nového
- návštěvu muzea považujeme za smysluplnou náplň volného času
- návštěva muzea může dětem pomoci pochopit význam historie / dějin umění / biologie ...
- v muzeu můžeme společně trávit volný čas
- v muzeu můžeme dětem ukázat to, co máme sami rádi
- jiný, prosím doplňte:

4) Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze? (zakroužkujte prosím)

- ne, jsme zde poprvé
- ano, ale vždy bez dětí
- ano, už jsme zde byli i s dětmi

5) Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (např. povídáním si o tom, co v muzeu uvidí) (můžete doplnit vlastní komentář)

- ano
 - ne
-
-

6) Jak dlouho vám trvalo splnění úkolů v pracovních listech? _____

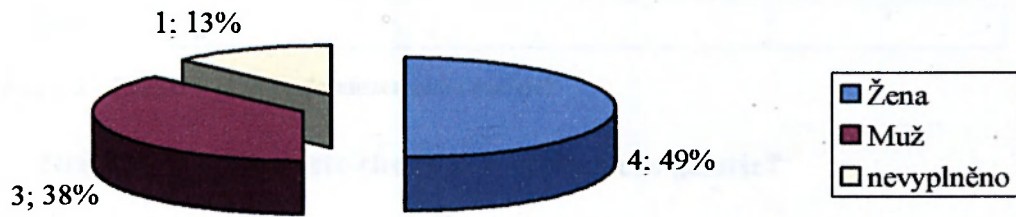
Pracovní listy	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1) Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?	☐	☐	☐	☐
2) Považujete text v pracovních listech za srozumitelný? Pokud ne, co nebylo srozumitelné?	☐	☐	☐	☐
3) Líbí se Vám design pracovních listů? Pokud ne, jak byste ho změnili?	☐	☐	☐	☐
4) Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné? Pokud ano, co považujete za nejpřínosnější?	☐	☐	☐	☐
5) Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?	☐	☐	☐	☐
6) Pokud by byly takoveto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?	☐	☐	☐	☐
7) Je v pracovních listech nějaký úkol či pasáž, které Vám a Vaším dětem připadaly obzvláště zajímavé? Prosím, popište:				
8) Je v pracovních listech nějaký úkol či pasáž, které Vám a Vaším dětem činily problémy? Prosím, popište:				

Průvodcovské listy	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1) Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?	☐	☐	☐	☐
2) Považujete průvodcovské listy za přehledné a jednoduché z hlediska orientace v textu? Pokud ne, jak byste orientaci zlepšili?	☐	☐	☐	☐
3) Dozveděli jste se Vy sami nové informace?	☐	☐	☐	☐

Jiný komentář:

Obrázek č. 2 - Text dotazníku zpětné vazby pro rodinné průvodce, strana 2

Pohlaví

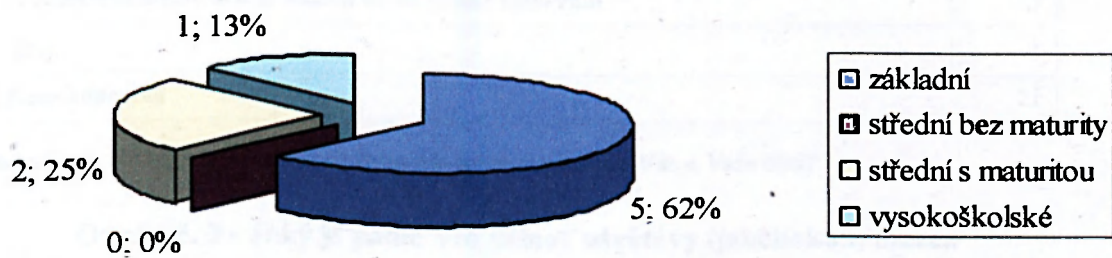

Graf č. 1 - Pohlaví

<u>Otázka č. 1 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?</u>	
základní	5
střední bez maturity	0
střední s maturitou	2
vysokoškolské	1

tabulka č. 1 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Otázka č. 1 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

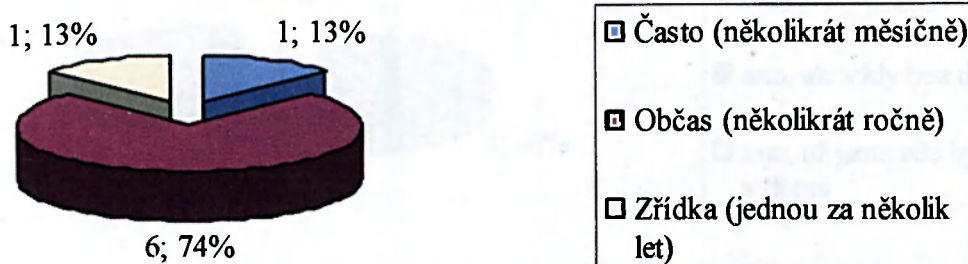

Graf č. 2 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Otázka č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?	
Často (několikrát měsíčně)	1
Občas (několikrát ročně)	6
Zřídka (jednou za několik let)	1
nevyplněno	

tabulka č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

Otázka č. 2 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

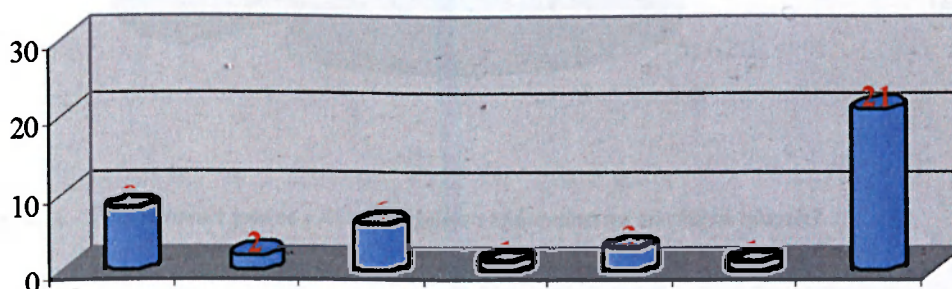

Graf č. 3 - Jak často chodíte do muzea nebo galerie?

Otázka č. 3 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy (jakéhokoli) muzea pro Vás a Vaše děti? (zaškrtnáváno více odpovědí)	
A - v muzeu se dozvíme něco zajímavého, naučíme se něco nového	8
B - návštěvu muzea považujeme za smysluplnou náplň volného času	2
C - návštěva muzea může dětem pomoci pochopit význam historie / dějin umění / biologie ...	6
D - v muzeu můžeme společně trávit volný čas	1
E - v muzeu můžeme dětem ukázat to, co máme sami rádi	3
F - jiný	1
Celkem odpovědí	21

tabulka č. 3 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy muzea pro Vás a Vaše děti?

Otázka č. 3 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy (jakéhokoli) muzea pro Vás a Vaše děti?

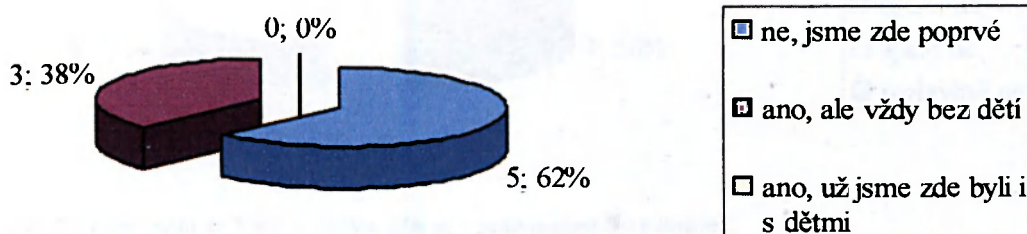

Graf č. 4 - Jaký je podle Vás přínos návštěvy (jakéhokoli) muzea pro Vás a Vaše děti?

Otázka č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?	
ne, jsme zde poprvé	5
ano, ale vždy bez dětí	3
ano, už jsme zde byli i s dětmi	0

tabulka č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

Otázka č. 4 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

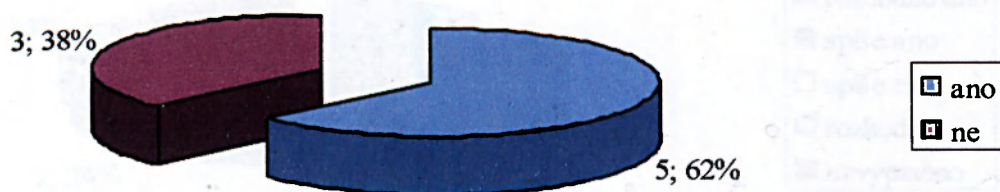

Graf č. 5 - Navštívili jste již někdy Uměleckoprůmyslové museum v Praze?

Otázka č. 5 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea? (např. novídním si o tom, co v muzeu uvidí)	
ano	5
ne	3

tabulka č. 5 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

Otázka č. 5 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

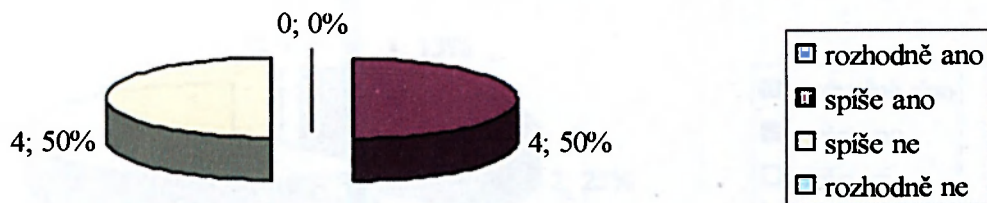

Graf č. 6 - Přípravovali jste se s dětmi nějakým způsobem na návštěvu muzea?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1) Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?	0	4	4	0

tabulka č. 6 - Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?

Otázka č. 1 - Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?

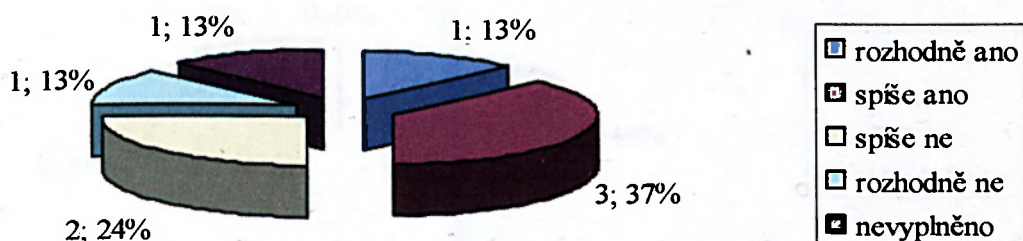

Graf č. 7 - Pracovalo se Vám a Vaším dětem s pracovními listy dobře?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevyplněno
2) Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?	1	3	2	1	1

tabulka č. 7 - Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?

Otázka č. 2 - Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?

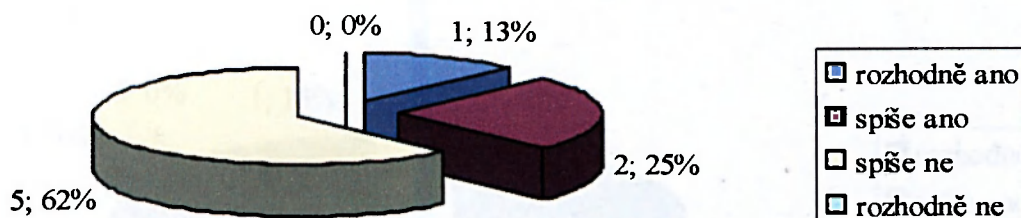

Graf č. 8 - Považujete text v pracovních listech za srozumitelný?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
3) Líbí se Vám design pracovních listů?	1	2	5	0

tabulka č. 8 - Líbí se Vám design pracovních listů?

Otázka č. 3 - Líbí se Vám design pracovních listů?

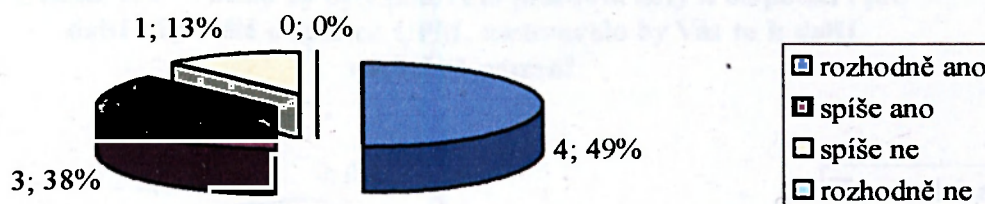

Graf č. 9 - Líbí se Vám design pracovních listů?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
4) Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?	4	3	1	0

tabulka č. 9 - Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?

Otázka č. 4 - Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?

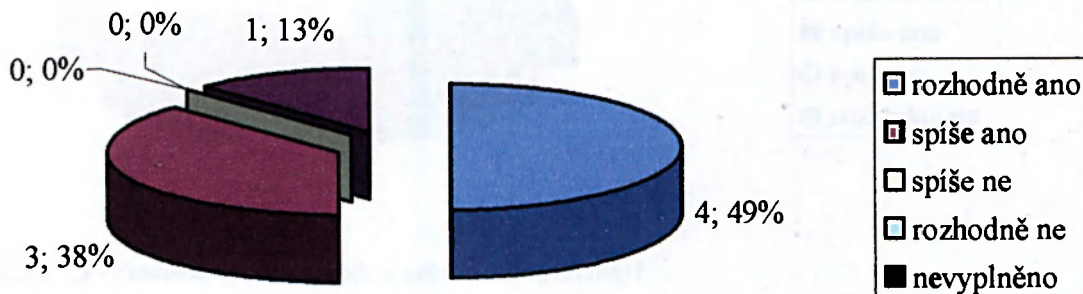

Graf č. 10 - Je podle Vás použití těchto pracovních listů pro muzejní prohlídku přínosné?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevyplněno
5) Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?	4	3	0	0	1

tabulka č. 10 - Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?

Otázka č. 5 - Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?

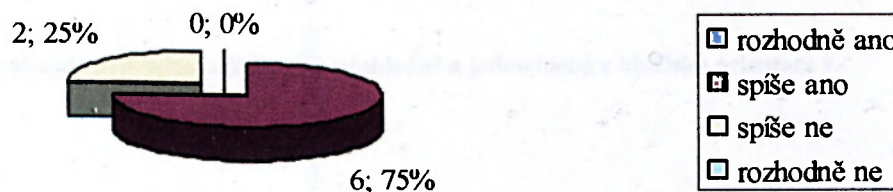

Graf č. 11 - Máte pocit, že Vám pracovní listy umožnili lépe využít společně strávený čas?

PRACOVNÍ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
6) Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?	0	6	2	0

tabulka č. 11 - Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?

Otázka č. 6 - Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?

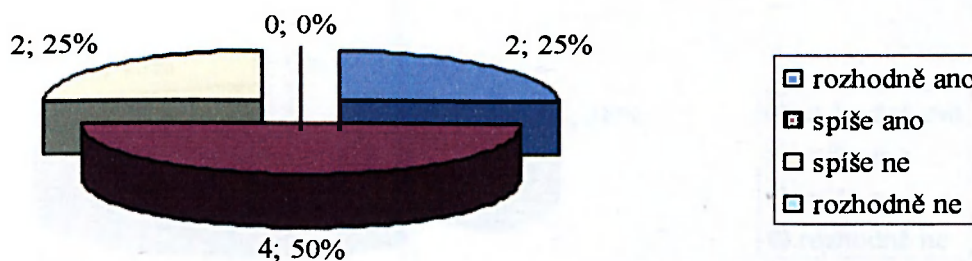

Graf č. 12 - Pokud by byly takovéto pracovní listy k dispozici i pro další sály stálé expozice UPM, motivovalo by Vás to k další návštěvě muzea?

PRŮVODCOVSKÉ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
1) Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?	2	4	2	0

tabulka č. 12 - Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?

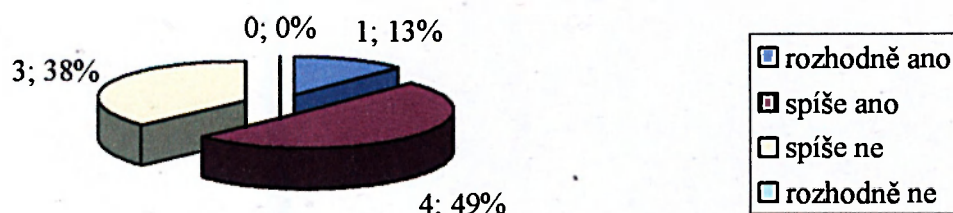
Otázka č. 1 - Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?

Graf č. 13 - Pracovalo se Vám dobře s průvodcovskými listy?

PRŮVODCOVSKÉ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
2) Považujete průvodcovské listy za přehledné a jednoduché z hlediska orientace v textu?	1	4	3	0

Otázka č. 2 - Považujete průvodcovské listy za přehledné a jednoduché z hlediska orientace v textu?

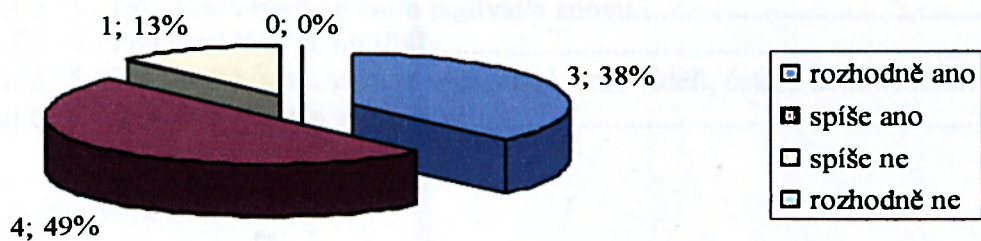

Graf č. 14 - Považujete průvodcovské listy za přehledné a jednoduché z hlediska orientace v textu?

PRŮVODCOVSKÉ LISTY	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
3) Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?	3	4	1	0

tabulka č. 13 - Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?

Otázka č. 3 - Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?

Grafč. 15 - Dozvěděli jste se Vy sami nové informace?

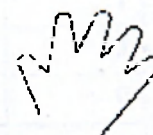
Příloha č. 8 - Dotazník zpětné vazby – dětsí návštěvníci
- 4.10.2008

Obrázek č. 1 - Text dotazníku zpětné vazby pro dětské účastníky programu	196
Graf č. 1 - Pohlaví	197
Graf č. 2 - Návštěvu muzea jsem si užil/a.....	197
Graf č. 3 - Do muzea bych se rád/a podíval/a znovu.	198
Graf č. 4 - Pracovní listy se mi líbily.	198
Graf č. 5 - Rozuměl/a jsem většině věcí, které jsme viděli, četli a dělali.	198
Graf č. 6 - Dozvěděl/a jsem se nové věci.....	199

Milá přítelkyně, milý příteli)

doufám, že se Ti líbila prohlídka našeho muzea.

Protože mě zajímá, co si o muzeu myslíš, chtěl bych Tě poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Zaškrtni vždy jen jednu odpověď. Někdy bych také rád, abys napsal/a něco víc. Pokud budeš mít chuť mi sdělit něco dalšího, na zadní straně máš spoustu prostoru pro nápady nebo kresby. Předem Ti mnohokrát děkuji. Tvůj Vojtěch Lanna)

Kolik Ti je? _____

Jsi

, nebo

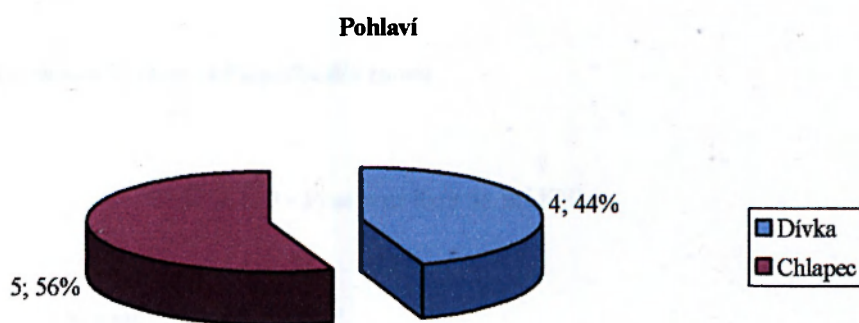
?

Zaškrtni nebo doplň:	ANO	NE	NEVIM
1. Návštěvu muzea jsem si užil/a.	☐	☐	☐
2. Do muzea bych se rád/a podívala znovu.	☐	☐	☐
3. Pracovní listy se mi líbily.	☐	☐	☐
4. Rozuměl/a jsem většině věcí, které jsme viděli, četli a dělali.	☐	☐	☐
5. Dozvěděl/a jsem se nové věci.	☐	☐	☐
Pokud ano, napiš jaké věci Tě zaujaly:			
6. Co Tě na pracovních listech bavilo nejvíce?			
7. Co Tě na pracovních listech bavilo nejméně?			

Obrázek č. 1 - Text dotazníku zpětné vazby pro dětské účastníky programu

	ano	ne	nevím
1. Návštěvu muzea jsem si užil/a.	8	0	1
2. Do muzea bych se rád/a podívala znovu.	6	0	3
3. Pracovní listy se mi líbily.	7	2	0
4. Rozuměl/a jsem většině věcí, které jsme viděli, četli a dělali.	7	1	1
5. Dozvěděl/a jsem se nové věci.	7	0	2

Tabulka č. 1 - dotazník zpětné vazby od dětských návštěvníků - všechny položky

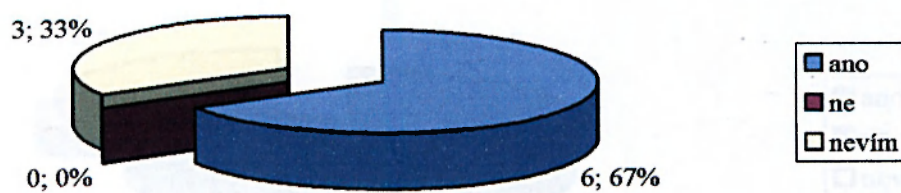

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

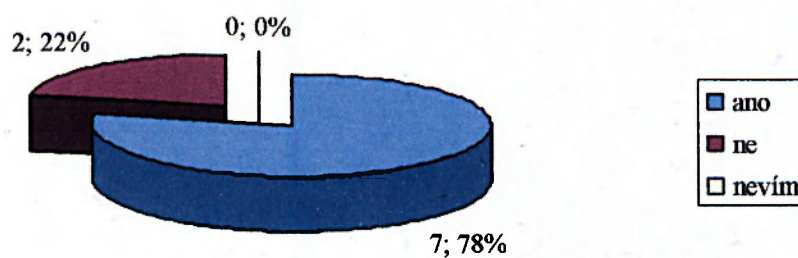
Graf č. 2 - Návštěvu muzea jsem si užil/a.

Tvrzení č. 2 - Do muzea bych se rád/a podíval/a znovu.

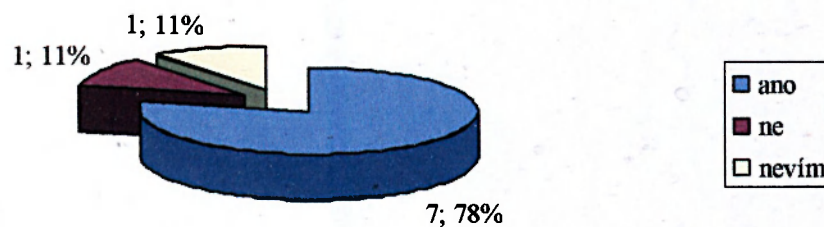
Graf č. 3 - Do muzea bych se rád/a podíval/a znovu.

Tvrzení č. 3 - Pracovní listy se mi líbily.

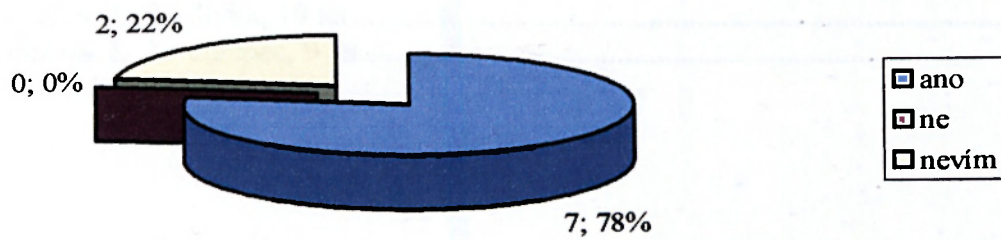
Graf č. 4 - Pracovní listy se mi líbily.

Tvrzení č. 4 - Rozuměl/a jsem většině věcí, které jsme viděli, četli a dělali.

Graf č. 5 - Rozuměl/a jsem většině věcí, které jsme viděli, četli a dělali.

Tvrzení č. 5 - Dozvěděl/a jsem se nové věci.

Graf č. 6 - Dozvěděl/a jsem se nové věci.

Příloha č. 9 - Dotazník zpětné vazby – obrázky z dětských dotazníků
- 4.10.2008

Obrázek č. 1 - chlapec, 8 let.....	201
Obrázek č. 2 - dívka, 10 let.....	201
Obrázek č. 3 - chlapec, 9 let.....	202

Obrázek č. 1 - chlapec, 8 let

Komentář:

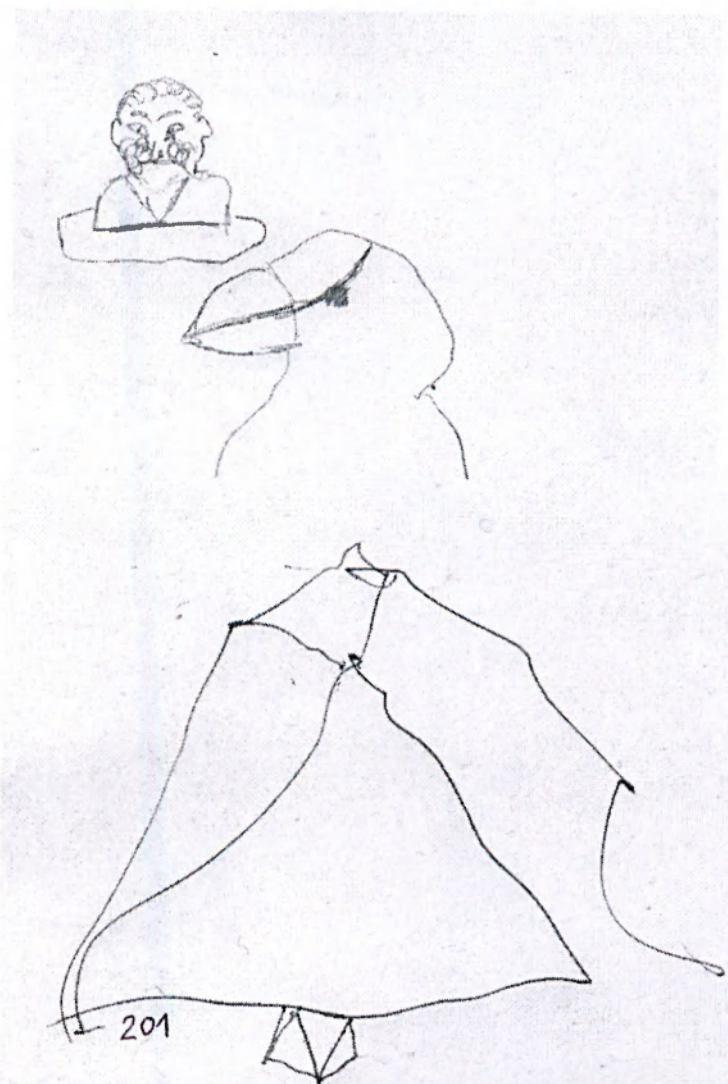
Na obrázku je nakreslen výjev z aktivní zóny v sále užití grafiky a fotografie.

Obrázek č. 2 - dívka, 10 let

Komentář:

Na obrázku jsou nakresleny nádoby inspirované „prostřeným stolem“, vývojem stolování v sále skla a keramiky. V horní části obrázku je busta Vojtěcha Lanny, průvodce sálem skla a keramiky – busta se nachází ve votivním sále.

Obrázek č. 3 - chlapec, 9 let

Komentář:

Obrázek pravděpodobně zachycuje repliku renesančního zvonu nacházejícího se v aktivní zóně sálu kovů a jiných materiálů.

Příloha č. 10 - Struktura výchovně vzdělávacího systému Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Dotkněte se muzea*

zdroj: SEHNALÍKOVÁ, Vladimíra. *Struktura výchovně vzdělávacího systému
Dotkněte se muzea*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2006, s. 1.

- 1 Samoobslužné formy
 - 1.1 Textové formy
 - Pracovní listy
 - Dětský průvodce
 - Rodinný průvodce
 - 1.2 Aktivní činnosti ve výstavách a ve stálé expozici
 - Samoobslužné aktivní programy v krátkodobých výstavách
 - Samoobslužné aktivní programy ve stálé expozici
 - Označené aktivní zóny ve stálé expozici
 - Prezentace aktivní činnosti návštěvníků ve stálé expozici
 - 1.3 Haptické formy
 - hmatové exponáty (repliky) v sále kovů a různých materiálů a v sále skla a keramiky
 - materiálové popisky ve stálé expozici¹
 - 1.4 Interaktivní formy
 - mobilní vitríny
 - studijní pulty s výsuvnými zásuvkami (sály textilu a módy, užité grafiky a fotografie, kovů, hodin)
- 2 Servisní formy
 - 2.1 Komentované prohlídky pro pedagogy
 - 2.2 Prohlídky výstav s průvodcem
 - 2.3 Činnost ve výtvarném ateliéru
 - 2.4 Výtvarné dílny na zahradě muzea a v objektech UPM
 - 2.5 Tvůrčí dílny
 - 2.6 Speciální programy pro školy
 - 2.7 Kombinované programy procházející různými prostorami muzea
 - 2.8 Přednášky a přednáškové cykly
 - 2.9 Výtvarné soutěže
 - 2.10 Tematické akce (svátky atd.)
 - 2.11 Diskuze
 - 2.12 Kluby

¹ Nerealizováno.

Příloha č. 11 – Doporučení pro sestavení rodinných průvodců pro ostatní sály

Rodinný průvodce sálem skla a keramiky stálé expozice UPM je pilotním průvodcem, podle kterého budou vytvořeny průvodce po ostatních sálech stálé expozice. Pokud se během jeho ověřování osvědčí zvolený formát (kombinace *pracovních listů a průvodcovských listů*), bylo by vhodné jej zachovat. V opačném případě by bylo vhodné využít řešení předloženého v kapitole číslo 3.3.2.5.

Vzhledem k výsledkům Dotazníkového průzkumu rodinných návštěvníků UPM by bylo vhodné vytvořit anglickou mutaci, která by muzeem zpřístupnila také dětem zahraničních návštěvníků.

Každý rodinný průvodce po určitém sále stálé expozice by měl splňovat následující požadavky:¹

- bude zachovávat jednotný formát, který bude zvolen na základě ověření *Rodinného průvodce Příběhy materiálů: Umění ohně s Vojtěchem Lannou*,
- bude zachovávat velikost A5, která umožní tvorbu muzejního portfolia,²
- bude vytištěn v barvě, která je s ním spojována v propagačních materiálech muzea,
- bude mít fiktivního průvodce z řad mecenášů a zakladatelů muzea, jejichž busty se nachází ve votivním sále muzea; pátým průvodcem bude František Josef I., jehož busta je taktéž ve votivním sále,
- bude vycházet z materiálové koncepce stálé expozice a bude se zaměřovat zejména na použité materiály a techniky výroby,
- bude obsahovat aktivity, které *pracovní listy* propojí s aktivními zónami, interaktivními exponáty, mobilními vitrínami a studijními pulty dostupnými v daném sále,
- pokud to bude možné, bude poukazovat i na zajímavé prvky muzejní budovy mimo daný sál,
- bude naplňovat stanovené obecné cíle.³

Konkrétní doporučení pro jednotlivé sály jsou popsána dále. U každého sálu je uvedena barva, ve které bude *pracovní list* vytištěn. Následuje jméno a stručný životopis fiktivního průvodce po sále a odůvodnění, proč právě tato osobnost je průvodcem. Pro přípravu aktivit do *pracovních listů* je předložen seznam doporučených exponátů. Z něj by autor *pracovních listů* měl provést užší výběr, není tedy cílem, aby zahrnul veškeré vyjmenované exponáty. Jako poslední je uveden příklad konkrétní aktivity, která by mohla být součástí průvodce pro daný sál.

¹ Požadavky byly stanoveny na základě konzultace s muzejní pedagožkou Vladimírou Sehnalíkovou.

² Viz kapitola č. 3.1.

³ Viz kapitola č. 3.1.

Tisk a obraz: sál užitě grafiky a fotografie

Barva: šedá

Průvodce: Josef Schulz (1840-1917), architekt, autor návrhu budov Národního muzea, Rudolfiny a UPM. Kromě projektu samotné budovy UPM navrhl také architektonické doplňky a jiné umělecké prvky (například vitráž s alegorií uměleckého průmyslu na schodišti muzea). Tato činnost ho nejvíce spojuje s užitou grafikou.

Doporučené exponáty:

- aktivní zóna – plakáty z kostek
- aktivní zóna – tvorba pohlednice, razítka
- studijní pult s obálkami knih – koláž
- studijní pult s předsádkami knih
- fotografie – práce se světlem
- reklamní plakáty
- manuál vizuálního stylu
- Lounský kancionál – největší kniha
- Valdická knihovna
- renesanční čtecí pult

Příklad konkrétní aktivity: Návštěvníci se inspiřují předsádkami vystavenými ve studijním pultu a v aktivní zóně s razítky vytvořít vlastní návrh předsádky.

Klenotnice: sál kovů a jiných materiálů

Barva: oranžová

Průvodce: Bohumil Bondy (1832-1907), průmyslník a velkoobchodník železem. Jako prezident obchodní a živnostenské komory měl významný podíl na vzniku UPM. Muzeu daroval množství uměleckých předmětů a sponzoroval je i finančně. Vzhledem k artiklu, se kterým obchodoval, je Bohumil Bondy nejvhodnějším průvodcem po sále kovů.

Doporučené exponáty:

- studijní pult s drahými kameny používanými pro zdobení šperků
- studijní pult s technikami zdobení kovů
- studijní pult s vývojem klíčů
- studijní pult s postupem řezby
- studijní pult s materiály používanými při výrobě nábytku
- studijní pult s vývojem lžice
- hmatový exponát replika renesančního zvonu
- mobilní vitríny
- miniatury nábytku
- nádobí – propojit s jídelními a nápojovými soupravami v sále skla a keramiky
- vitráže s Ukřižovaným Kristem – navázat na vitráž v sousedním sále skla a keramiky

Příklad konkrétní aktivity: Návštěvníci si ve studijním pultu s technikami zdobení kovů vyberou jeden způsob, který je zaujal. Konkrétní příklad tohoto typu zdobení vyhledají v sále a zvolený exponát popíší z hlediska použitého materiálu a techniky.

Příběh vlákna: sál textilu a módy

Barva: žlutá

Průvodce: Josef Wohanka (1842-1931), průmyslník a obchodník s cukrem. V Čechách jako první zavedl šlechtění a pěstování řepného semene a založil také několik šlechtitelských laboratoří. Později se věnoval splavování vodních cest a budování železnic, jeho továrna vyráběla železniční drezíny. Se sálem textilu Josefa Wohanku spojuje produkce zemědělských plodin.

Doporučené exponáty:

- studijní pult s fragmenty tkaných textilií
- studijní pult se vzorníky výšivek
- studijní pult s tisky – zaměřit se na vzory
- gobelín „Z boku“
- tapiserie Hrnčířství
- tapiserie Krysař
- vývoj šatů
- roucha na sochu panny Marie z Lorety

Příklad konkrétní aktivity: Návštěvníci se inspirojí ve studijním pultu se vzorníky výšivek a za pomoci čtverečkované sítě v pracovním listu navrhnu svou vlastní křížkovou výšivku, kterou mohou doma vyšít.

Stroje času: sál hodin a hodinek

Barva: zelená

Průvodce: František Josef I. (1830-1916), rakouský císař, jehož busta ve votivním sále připomíná jeho návštěvu Prahy v roce 1901. Je průvodcem po sále času, protože symbolizuje dobu, ve které bylo muzeum postaveno.

Doporučené exponáty:

- studijní pult s kapesními hodinkami
- studijní pult s „drobnostmi“ (kukátko, pero, tabatěrka)
- mobilní vitrína s nástěnnými, terčovými a obrazovými hodinami – například exponát Obrazové hodiny s Františkem Josefem I. na koni, exponát Deska stroje skříňových hodin (využití motivů na obrazech)
- empírové a rokokové hodiny ve tvaru zvířat
- globusy, sluneční hodiny, kahanové olejové hodiny
- mimo sál: hodiny nad hlavním vchodem

Příklad konkrétní aktivity: V jednom šuplíku studijního pultu je Podobizna neznámého muže (exp. č. 9/11), v jiném šuplíku je Portrét hraběnky Hedviky Terezie Haugwitzové (exp. č. 9/1). Návštěvníci přiřadí „drobnosti“ nacházející se v okolních šuplících k těmto postavám a vysvětlí, v jakých situacích je používali.

Příloha č. 12 - Pracovní list pro záznam pozorování objektu

zdroj: DURBIN, Gail; MORRIS, Susan; WILKINSON, Sue. *A Teacher's Guide to Learning from Objects*. English Heritage, 1991, s. 12.

poznámka: zde citovaný český překlad pochází z publikace Vladimíry Jinochové *Jak se dělá (moje) výstava*, publikované Uměleckoprůmyslovým museem v Praze v roce 2003, strany 2/3 a 2/4.

<i>Hlavní oblasti k zamyšlení</i>	<i>Další otázky</i>	<i>Věci objevené pozorováním</i>	<i>Věci ke zkoumání</i>
FYZICKÉ VLASTNOSTI Jak to vypadá? Jaké to je?	Jakou to má barvu? Jak to voní? Jak to zní? Z čeho je to vyrobené? Je to přírodní nebo umělý materiál? Je exponát kompletní? Bylo to změněno, opraveno? Je to opotřebované?		
KONSTRUKCE Jak to bylo vyrobeno?	Je to ručně nebo strojově vyrobené? Bylo to vyrobené ve formě nebo po částech? Jak byly části spojeny?		
FUNKCE K čemu to bylo vyrobeno?	Jak byl předmět používán? Změnil se nějak způsob využití?		
DESIGN Je předmět dobře navržen?	Plní předmět dobře funkci, pro niž byl navržen? Byly použity vhodné materiály? Je předmět zdobený? Jak je zdobený? Líbí se ti, jak předmět vypadá? Líbil by se předmět dalším lidem?		
HODNOTA Jakou to má hodnotu?	- pro lidi, kteří to vyrobili? - pro lidi, kteří to používali? - pro lidi, kteří to vlastní dnes? - pro tebe? - pro banku? - pro muzeum?		

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				